

วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์
JOURNAL OF MCU UBON REVIEW

ปีที่ 4 ฉบับที่ 3 กันยายน-ธันวาคม 2562
Vol.4 No.3 September-December 2019
ISSN : 2539-5726 (Print), ISSN : 2697-4150 (Online)

สำนักงาน วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตอุบลราชธานี
ถนนสมเด็จ ตำบลกระโสบ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี
E-mail..mcuubon99.journal@gmail.com
เว็บไซต์ <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/mcjou>

ทัศนะและความคิดเห็นที่ปรากฏในบทความในวารสาร มจร อุบลปริทรรศน์
ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความนั้นและไม่ถือเป็นทัศนะและ
ความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการ วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์

วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์

JOURNAL OF MCU UBON REVIEW

ISSN : 2539-5726, ISSN : 2697-4150 (Online)

ปีที่ 4 ฉบับที่ 3 กันยายน-ธันวาคม 2562
(Vol.4 No.3 September-December 2019)

๑) วัตถุประสงค์

วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์ เป็นวารสารวิชาการ (ปีละ 3 ฉบับ ฉบับที่ 1 มกราคม-เมษายน, ฉบับที่ 2 พฤษภาคม-สิงหาคม, ฉบับที่ 3 กันยายน-ธันวาคม)

มีวัตถุประสงค์ เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้เผยแพร่ผลงานทางด้านวิชาการและงานวิจัยของคณาจารย์ นักวิชาการ นักวิจัย นิสิตนักศึกษาและบุคคลทั่วไป ได้มีโอกาสเผยแพร่ผลงานทางวิชาการและผลงานวิจัยทางสังคมศาสตร์และแขนงวิชาที่เกี่ยวข้องอันได้แก่ 1) ด้านพระพุทธศาสนาและปรัชญา 2) ด้านรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ 3) ด้านการศึกษา และ 4) สหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ตลอดจนบทวิเคราะห์ที่เสนอทางออกของปัญหาให้แก่สังคม อันเป็นประโยชน์แก่การต่อยอดองค์ความรู้ ในการพัฒนาชุมชนและสังคม ตลอดจนประเทศชาติ

บทความที่ส่งมารับการตีพิมพ์ในวารสาร มจร อุบลปริทรรศน์ จะต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น ผู้เขียนบทความจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความ เพื่อตีพิมพ์ในวารสาร มจร อุบลปริทรรศน์ อย่างเคร่งครัด รวมทั้งระบบการอ้างอิงต้องเป็นไปตามเกณฑ์ของวารสาร บทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ได้รับการตรวจสอบทางวิชาการจากผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review) อย่างน้อย 2 ท่านต่อบทความ ในลักษณะปกปิดรายชื่อ (Double blinded)

ทัศนะและความคิดเห็นที่ปรากฏในบทความในวารสาร มจร อุบลปริทรรศน์ ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความนั้น และไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการวารสาร มจร อุบลปริทรรศน์ เป็นความคิดเห็นส่วนตัวของผู้นิพนธ์บทความ กองบรรณาธิการไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยและไม่จำเป็นต้องคัดค้านด้วยประการใดๆ ทั้งปวง

๑) เจ้าของ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี หมู่ 1 ถนนสมเด็จ
ตำบลกระโสม อำเภอมือเมือง จังหวัดอุบลราชธานี 34000 โทร..08-1790-8464, 08-0724-7658
E-mail:mcuubon99.journal@gmail.com, เว็บไซต์ <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/mcjou>

๑ ที่ปรึกษาวารสาร (Advisors)

1. อธิการบดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
2. รองอธิการบดีฝ่ายบริหาร
3. รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ
4. รองอธิการบดีฝ่ายวางแผนและพัฒนา
5. รองอธิการบดีฝ่ายกิจการนิสิต
6. รองอธิการบดีฝ่ายกิจการต่างประเทศ
7. รองอธิการบดีฝ่ายประชาสัมพันธ์และเผยแพร่
8. รองอธิการบดี มจร.วิทยาเขตอุบลราชธานี
9. ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายบริหาร มจร. วิทยาเขตอุบลราชธานี
10. ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายกิจการทั่วไป มจร. วิทยาเขตอุบลราชธานี
11. ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์อุบลราชธานี
12. ผู้อำนวยการสำนักวิชาการ มจร.วิทยาเขตอุบลราชธานี
13. ผู้อำนวยการสำนักงานวิทยาเขตอุบลราชธานี
14. ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ

๑ บรรณาธิการ (Executive Editor)

พระครูวุฒิชัยธรรมบัณฑิต,รศ.ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี

๑ กองบรรณาธิการ (Editorial Board)

1. พระมหาบุญนา ฐานวีโร,ผศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
2. รศ.ดร.สัญญา เคนาภูมิ	มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
3. รศ.ดร.ประยงค์ จันทร์แดง	มหาวิทยาลัยพะเยา
4. รศ.ดร.รัตน์ ปัญญาภา	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
5. รศ.สมหมาย ชินนาค	มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
6. ผศ.ดร.อิทธิรัตน์ เหล่าคมพถมจารย์	มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ
7. ผศ.ดร.วีระชัย ยศโสธร	มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
8. ผศ.สมนึก จันทร์โสดา	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
9. ดร.ไชยสิทธิ์ อุดมโชคนามอ่อน	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๑ ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณากันกรองบทความ (Peer Review)

ผู้ทรงคุณวุฒิภายใน

1. พระราชปรียัติกวี, ศ.ดร.	คณะพุทธศาสตร์
2. พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร.	คณะสังคมศาสตร์
3. พระครูปรียัติกิตติธำรง, รศ.ดร.	คณะสังคมศาสตร์
4. พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, รศ.ดร.	คณะพุทธศาสตร์
5. พระมหาบุญเลิศ อินทปญโญ, รศ.ดร.	คณะสังคมศาสตร์
6. พระครูธรรมธรศิริวัฒน์ สิริวิฑฒโน, ผศ.ดร.	วิทยาเขตอุบลราชธานี
7. พระปลัดสมชาย ปโยโค, ดร.	วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทราวดี
8. ศ.ดร.บุญทัน ดอกไธสง	คณะสังคมศาสตร์
9. ศ.ดร.จันทน์ อติวัฒน์สิทธิ์	คณะสังคมศาสตร์
10. รศ.ดร.สุรพล สุยะพรหม	คณะสังคมศาสตร์
11. รศ.ดร.โกนิฐ์ ศรีทอง	คณะสังคมศาสตร์
12. รศ.ดร.เต็มศักดิ์ ทองอินทร์	คณะสังคมศาสตร์
13. รศ.ดร.เกียรติศักดิ์ สุขเหลือง	คณะสังคมศาสตร์
14. ผศ.ดร.ธิดา หนัมนี่	คณะสังคมศาสตร์
15. ผศ.ดร.บรรยวสิทธิ์ ผางคำ	วิทยาเขตอุบลราชธานี
16. ผศ.ดร.สีปมมงคล ป้องภา	วิทยาเขตอุบลราชธานี
17. ผศ.สุพิมล ศรศักดิ์	วิทยาเขตอุบลราชธานี

ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก

1. พระเมธาวิสัยรส, รศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
2. พระมหาบุญนา ฐานวีโร, ผศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
3. รศ.ดร.ยุภาพร ยุภาศ	มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
4. รศ.ดร.ภักดี โพธิ์สิงห์	มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
5. รศ.ดร.สัญญา เคนาภูมิ	มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
6. รศ.ดร.ชลวิทย์ เจียรจิตต์	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
7. รศ.ดร.ฉลอง พันธุ์จันทร์	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
8. รศ.ดร.ประยงค์ จันทร์แดง	มหาวิทยาลัยพะเยา
9. รศ.ดร.วาสนา แก้วหล้า	มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
10. รศ.สมประสงค์ น่วมบุญลือ	มหาวิทยาลัยศิลปากร (พระราชวังสนามจันทร์)
11. รศ.ดร.รัตนะ ปัญญาภา	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
12. รศ.สมหมาย ชินนาค	มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

13. ผศ.ดร.วงกต ศรีอุไร	มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
14. ผศ.ดร.สุนันท์ เสนารัตน์	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
15. ผศ.ดร.ชนสิทธิ์ สิทธิสูงเนิน	มหาวิทยาลัยศิลปากร (พระราชวังสนามจันทร์)
16. ผศ.ดร.วีระชัย ยศโสธร	มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
17. ผศ.ดร.สมปอง สุวรรณภูมา	มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ
18. ผศ.ดร.อิทธิรัตน์ เหล่าคมพุดตาจารย์	มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ
19. ผศ.ดร.ประสิทธิ์ กุลบุญญา	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
20. ผศ.ดร.เรืองเดช เขจรศาสตร์	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

๑ ฝ่ายประสานงานและจัดการ (Coordination and Management)

1. พระศิวเดชน์ ญาณวโร 2. นางสาวศรียรรณ นามเกษ 3. ดร.เอกชัย ศรีบุรินทร์

๑ กำหนดออกเผยแพร่ปีละ 3 ฉบับ

- ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม – เมษายน
ฉบับที่ 2 เดือนพฤษภาคม – สิงหาคม
ฉบับที่ 3 เดือนกันยายน – ธันวาคม

บทบรรณาธิการ

วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขต
อุบลราชธานี ดำเนินการมาถึงปีที่ 4 ฉบับที่ 3 (มกราคม-เมษายน 2562) และได้รับการ
รับรองมาตรฐานวารสารของศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (TCI)

บทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารฉบับนี้ทั้งสิ้น 15 บทความ จำแนกตามประเภท
บทความ คือ บทความวิจัย 12 บทความ และบทความวิชาการ 3 บทความ เป็นบทความ
จากหน่วยงานภายในและภายนอกที่มีความหลากหลายและน่าสนใจ เพราะมีผู้ส่งบทความ
จากหลายสถาบันและแต่ละบทความมีมิติความน่าสนใจและน่าติดตามแตกต่างกัน แต่
อย่างไรก็ตามก็ยังเปี่ยมไปด้วยองค์ความรู้และอรรถสาระที่เป็นประโยชน์เชิงวิคิดและวิธีการ
ที่ยอดเยี่ยม

กองบรรณาธิการ ต้องขอขอบพระคุณผู้สนับสนุนบทความทุกท่าน ที่ทุ่มเทผลิตผลงาน
ทางวิชาการอันทรงคุณค่า และให้ความไว้วางใจกองบรรณาธิการในการดำเนินการตีพิมพ์
เผยแพร่บทความในวารสาร มจร อุบลปริทรรศน์ นอกจากนี้ ต้องขอขอบพระคุณพิชญ
พิจารย์ (Peer-Reviewer) ทุกท่านที่ให้ความอนุเคราะห์ตรวจสอบความถูกต้องและ
กลั่นกรองคุณภาพบทความที่ตีพิมพ์ในวารสารฉบับนี้อย่างเข้มข้นและมีมาตรฐาน ทำให้กอง
บรรณาธิการเกิดกำลังใจที่จะพัฒนาวารสารให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น

(พระครูวุฒิชัยธรรมบัณฑิต, รศ.ดร.)

บรรณาธิการ

วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทบรรณาธิการ	(6)
บทความวิจัย : Research Articles	
The City of Arts: การสร้างเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ในสังคมไทย The City of Arts: Creating a City of Creative Arts in Thai Society	13
พระใบฎีกาสุพจน์ ตปสีโล, พุทธศักดิ์ หอมสมบัติ และร.ท.ทวีพล ศรีหะมงคล	
การเสริมสร้างจิตตปัญญาทางพระพุทธศาสนาในการป้องกันแก้ไข การอัตวินิบาตกรรมของประชาชนจังหวัดอุบลราชธานี Reinforcement of Buddhist Contemplation in Preventing Suicide Committing of the people in Ubon Ratchatani Province	29
สี สร้อยสน, พระครูกิตติคุณภาส, พระครูจินดาสารานุกูลและกิตติพัฒน์ ทาวงศ์ษา	
จริยศาสตร์การพัฒนา: ตัวชี้วัดและกระบวนการสร้างความโปร่งใส ในองค์กรปกครองท้องถิ่นของจังหวัดอุบลราชธานี Development Ethics: Indicators and Processes for Cultivating Transparency of Local Government Organizations in Ubon Ratchathani Province	41
พระครูวิสิฐพัฒนารณ์ และนฤมล ดวงแสง	
ศึกษากระบวนการปลูกฝังด้านคุณธรรมสามัคคีธรรมและปัญญาธรรมแก่เด็กและเยาวชน ด้วยนิทานพื้นบ้านอีสาน A Study on Cultivating Values of Respect, Harmony and Wisdom for Children and Adolescents through the Esan Folktales	57
พระครูกิตติคุณภาส และพรทิพย์ เกิดถาวร	
การสร้างรูปแบบ มาตรการและวิธีการดับทุกข์ของผู้พิการในสังคมไทย Establishing model, measure and approach to relieve suffering of persons with disability in Thai society.....	73
พุทธศักดิ์ หอมสมบัติ	

**ศึกษาหลักธรรมที่ปรากฏในพิธีกรรมกลมของหมู่บ้านแสนสุข ตำบลห้วยแถลง
อำเภอห้วยแถลง จังหวัดนครราชสีมา**

A Study of Dhamma Principles Appeared in Kaelmor Rite of Ban Saensuk,
Tambon Huai Thalaeng, Huai Thalaeng District, Nakhon Ratchasima Province 85
พระมหาสมศักดิ์ คมภิรปญฺญ/ตัวโธสง

ต้นแบบและบทเรียนการพัฒนาไร่นาสวนผสมของเกษตรกรจังหวัดอำนาจเจริญ

Models and Lessons Learned in Mixed Farming of Agriculturists
in Amnatcharoen Province 101
พระสังฆาสนายเนตร, พระสิริชัย ธรรมจโร
ศราวุธ ชันธิชัย และประยงค์ ศรีไชย

พุทธจริยธรรม แนวคิด ปรัชญาและกระบวนการเสริมสร้างสังคมสันติสุขในจังหวัดบุรีรัมย์

Buddhist Ethics: Concept, Philosophy and Process of Reinforcing a Peaceful
Society in Buriram Province 119
รังสิทธิ วิทกเหิน, พระศรีปริยัติธาดา
ธนนต์ชัย พัฒนะสิงห์ และวิรัตน์ ภูทองเงิน

**การศึกษาเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงพุทธของพระสงฆ์สายวัดป่า
ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ**

A Study on Routes and Activities of Buddhist Tourism of Forest Monks
: a Case Study in the Northeast Region 135
เกียรติศักดิ์ บุตรราช, สุพิมล ศรศักดิ์ดา, นคร จันทราช,
เอกชัย ศรีบุรินทร์ และพระสถุณี สุ่มโน

**ศึกษารูปแบบแนวทางการเสริมสร้างสุขภาพของผู้สูงอายุตามหลักพระพุทธศาสนา
ในจังหวัดอุบลราชธานี**

A Study on the Elderly Health Strengthening Model Following the Buddhist
Principles in Ubon Ratchathani Province 145
ประยงค์ ศรีไชย, พระมหาคำพันธ์ ปากาโร,
พระครูจินดาสารานุกูล และพระครูปลัดศรีอรุณ ญาณิสฺสโร

เรื่อง

หน้า

ศึกษาภาษาถิ่นเขมรที่พูดในพื้นที่จังหวัดบุรีรัมย์ สุรินทร์และศรีสะเกษ A Study of Khmer Dialect Spoken in the Areas of Buriram, Surin and Sisaket Provinces	155
พระมหาไสว เถาว์ยา, พระมหาสุริยัน บึงทะเล, สิทธิมนต์ ตีสันเทียะ และวารุณี ประไพเมือง	

ระดับพฤติกรรมเสี่ยงต่อยาเสพติดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ในเขตพื้นที่ตะเข็บชนแดนลุ่มน้ำโขง The Level of Risk Behavior in Drugs of Secondary School Students in Mekong River Basin	165
บุรฉัตร จันทรแดง, เสาวลักษณ์ โกศลกิตติอัมพร และสัญญา เคนาภูมิ	

บทความวิชาการ : Articles

พระพุทธศาสนาเพื่อสังคม: กรณีพระพิศาลศาสนกิจ (หลวงพ่อยิ้ม ชนติพล) Buddhism for Social Engagement: a Case Study of Phra Phisansasanakich (Yuen Khantiphalo)	173
พระครูสุขเขตต์คุณ, พระสฤทธิ์ สุ่มโณ และสุมิชชา ชาเสน	

นโยบายเกษตรอินทรีย์กับการพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกรไทย Organic Farming Policy and Life Quality Development of Thai Farmers	191
คมสันต์ บุพตา และภักดี โพธิ์สิงห์	

การพัฒนาคุณลักษณะเชิงจริยธรรมของนักธุรกิจไทย Development of Ethical Characteristics of Thai Public Officials.....	207
สถาพร วิชัยรัมย์ และภัทรพล ทศมาศ	

คำแนะนำสำหรับผู้นิพนธ์บทความเพื่อตีพิมพ์.....	223
แบบฟอร์มส่งบทความเพื่อตีพิมพ์ วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์.....	228
หลักเกณฑ์ในการลงตีพิมพ์ต้นฉบับของวารสาร มจร อุบลปริทรรศน์.....	229

The City of Arts: การสร้างเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ในสังคมไทย

The City of Arts: Creating a City of Creative Arts in Thai Society

¹พระใบฎีกาสุพจน์ ตปสีโล, ²พูลศักดิ์ หอมสมบัติ และ ³ร.ท.กวีพล ศรีหะมงคล

¹Phrabaidida Suphot Ketnakorn, ²Poolsak Homsimbat and

³Lt.Kawipon Srihamongkhon

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

Mahaculalongkornrajavidyalaya University, Thailand

¹bob2529@gmail.com, ²sak_mcu@hotmail.com

³kavipon.konrock@gmail.com

Received September 9, 2019; Revised October 20, 2019; Accepted December 18, 2019

บทคัดย่อ

พื้นที่เป้าหมายมีทุนทางวัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นจำนวนมาก ซึ่งมาจากการสะสมความรู้และได้รับการถ่ายทอดอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ถึงแม้จะมีความแตกต่างกันบ้างตามบริบทของพื้นที่ แต่ส่วนใหญ่จะมีความคล้ายคลึงกันเพราะเกิดจากรากเหง้าทางวัฒนธรรมพระพุทธศาสนาเป็นเข้าหลอมเดียวกัน

สภาพปัญหาสำคัญของการสร้างเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนคือ การติดกับดักวิถีคิด เนื่องจากผู้ประกอบการเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ในชุมชนยังขาดองค์ความรู้ ในเรื่องการพัฒนาผลิตภัณฑ์และการตลาด อีกทั้งยังไม่ทราบวิธีการนำทุนของชุมชน มาบูรณาการกับการใช้ความคิดสร้างสรรค์และเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่เหมาะสมเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่ผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์ในชุมชนของตนเอง ฉะนั้นการที่เศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ชุมชนจะสามารถหลุดพ้นจากกับดักวิถีคิดแบบเดิมๆจนสามารถยกระดับจากสถานะ “องค์กรผู้สร้าง” สู่อการเป็น “องค์กรผู้สร้างสรรค์” สินค้าและบริการที่มีจุดเด่นได้นั้น จึงต้องมีจุดเริ่มต้นที่การพัฒนา “คน” ทั้งที่เป็น ผู้ประกอบการและบุคลากรในชุมชน ผลิตรายการผ่านผลงานสร้างสรรค์ของศิลปิน เน้นสื่อความเป็นอัตลักษณ์ท้องถิ่นเป็นตัวขับเคลื่อนประยุกต์ใช้ ผ่านพบ สื่อ

สิ่งพิมพ์ สื่อออนไลน์ เผยแพร่ผลงานวิจัย วิดีทัศน์ วารสารการท่องเที่ยวและวัฒนธรรม เพื่อให้ได้รับการส่งเสริมพัฒนาทักษะและแรงจูงใจ ตามฐานแนวคิดพฤติกรรมเชิงสร้างสรรค์ เมื่อพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ ก่อให้เกิดรายได้ต่อคนในชุมชนบริเวณใกล้เคียงได้อีกด้วย การสร้างสรรค์การท่องเที่ยวจะวางอยู่บนพื้นฐานของคุณค่าทางวัฒนธรรมท้องถิ่น หรือวัฒนธรรมชุมชนโดยสามารถหยิบยกเรื่องราวจากประวัติศาสตร์ศิลปะท้องถิ่น ดนตรีพื้นบ้าน วิถีความเป็นอยู่ของคนในชุมชน วรรณกรรม สถาปัตยกรรม หัตถกรรม การทำอาหารท้องถิ่นการทำขนมโบราณ และอื่น ๆ มาจัดให้เกิดความน่าสนใจ สอดคล้องตามคุณค่าของชุมชนจากสิ่งที่กล่าวมาทั้งหมดข้างต้น ผู้วิจัยคาดหวังว่าจะมี ผลที่ได้มาเป็นแนวทางในการส่งเสริมด้วยการพัฒนาเครือข่ายแหล่งท่องเที่ยววิถีศิลปบนเส้นทางบ้านศิลปิน ล้วนทำให้สามารถเป็นแหล่งเรียนรู้ทางด้านศิลปวัฒนธรรมที่สำคัญของชุมชน สังคม และของประเทศชาติ อย่างยั่งยืนและภาคภูมิใจ

คำสำคัญ: เมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์, ศิลปะเชิงพุทธสู่วิถีชุมชน, แหล่งท่องเที่ยววิถีศิลป์

ABSTRACT

The research found that the target areas have a number of local cultural capitals from accumulated knowledge that have been continuously transferred from the past up to present. Although there are some differences depending on the context of the area, most of them are similar because they were originated from the same module of Buddhist cultural route.

The important problem of creating a creative economy of the community is being trapped in the way of thinking i.e. because the creative economy entrepreneurs in the community still lack knowledge regarding product development and marketing. In addition, they do not know how to utilize community cultural capitals to integrate with the use of creative ideas and appropriate modern technology to create added value for creative products in their communities. Therefore, in order to release the creative economy from the trap of traditional thinking and to be able to upgrade from the status of being a "making product and service organization" to be a distinguished "creative product organization", there must be a starting point of "human development" for both entrepreneurs and personnel in the community. Products must be made through creative works of artists emphasizing local identity as a drive. There should be applications of brochures, printed media, online media, research results dissemination, videos, and tourism and cultural journals In order to encourage and develop skills and motivation based on the concept of creative behavior to be developed as an important

tourist destination. This will also help the people in the nearby community generate their income. Tourism creation is based on local cultural values or community culture that can be drawn from stories of local art history, folk music, people's way of life in the community, literature, architecture, handicrafts, local cooking, traditional pastry making and others. This can be organized and interest the tourists in relation to the value of the community mentioned above. The researchers expect that the result of this research can be a guideline to promote the development of a network of art tourism destinations along the Lanna Artist House to be an important source of learning on the arts and culture of the community, society and the country with sustainability and proudness.

Keywords: Creative Arts City, Buddhist Arts towards Community Way, Artistic Tourism Area

บทนำ

อัตลักษณ์ของชาติไทยหรือความเป็นไทยในอดีตนั้นสามารถพบเจอได้หลากหลายโดยทั่วไป แต่ในสภาวะการเปลี่ยนแปลงของสังคมปัจจุบัน คนไทยซึ่งได้ใช้ชีวิตประจำวันอยู่ท่ามกลาง สังคมบริโภคนิยม (Consumer Society) ซึ่งถูกกระแสสังคมกลืนกินไปทีละน้อย ทำให้อัตลักษณ์ของความเป็นไทย ค่อยๆ ถูกกลืนหายไปอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ทำให้ง่ายต่อวัฒนธรรมย่อย (Subculture) ที่เกิดขึ้นใหม่อย่างหลากหลายของประเทศมหาอำนาจในสังคมบริโภคนิยมเข้ามาครอบงำได้อย่างเสรี ศิลปะข้างถนน (Street Art) เป็นวัฒนธรรมย่อยอีกประเภทหนึ่ง ที่ถูกจัดไว้ในมรดกทางวัฒนธรรม (Culture Heritage) ได้ถือกำเนิดขึ้นในทวีปยุโรปโดยกลุ่มชนชั้นแรงงานที่ถูกมองว่าต่ำต้อยสกปรก ซึ่งในสภาวะความเป็นอยู่จริงนั้นพวกเขาแทบจะไม่มีตัวตนในสังคมที่ดำรงชีวิตอยู่บนพื้นฐานสิทธิความเป็นมนุษย์ พื้นที่ข้างถนนหลังจากเลิกงานที่ตรากตรำเท่านั้น ที่ได้แสดงตัวตนว่าเป็นใคร มีความคับข้องใจกับสังคมที่เป็นอยู่อย่างไร จึงต้องการที่จะถ่ายทอดความรู้สึกนั้นๆ ออกมาในที่สาธารณะ โดยการหยิบฉวยประเด็นทางการเมือง สังคมในตอนนั้น การต่อสู้ดิ้นรนที่แสนลำบากในยุคอุตสาหกรรมระบบทุนนิยม โดยการแสดงออกในด้านต่างๆ เพื่อกระตุ้นเตือนสังคมและสร้างจิตวิญญาณให้กับตนเอง เช่น ดนตรี ศิลปะ อันเป็นเครื่องมือในการสื่อความหมายในเชิงสัญลักษณ์ หรือสัญลักษณ์ (Semiotics) ซึ่งเข้าใจโดยทั่วกันในกลุ่ม

ในปัจจุบันประเทศไทยมีมูลค่าของกลุ่มอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ที่ขยายตัวเพิ่มมากขึ้นในทุกปี และยังคงมีช่องว่างทางการตลาดสำหรับผู้ประกอบการที่มีความคิดสร้างสรรค์ โดยสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) ได้มีการกำหนดขอบเขตเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของประเทศไทย โดยมีกลุ่มของศิลปะเป็นหนึ่งในกลุ่มเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของประเทศ ที่สามารถสร้างมูลค่าให้กับประเทศได้ ทูทางวัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นงานศิลปะที่สามารถเห็นได้ในชีวิตประจำวันที่มีอัตลักษณ์และคุณค่าทางความงามในเชิง

สุนทรียภาพ ซึ่งสามารถนำมาต่อยอดในกลุ่มอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ แต่คนไทยส่วนใหญ่และผู้ประกอบการยังไม่มีต้นแบบการนำศิลปะข้างถนนมาสร้างมูลค่าให้เห็นภาพตัวอย่างความสำเร็จที่ชัดเจน อีกทั้งการศึกษาวิจัยในประเด็นวัฒนธรรมท้องถิ่นยังพบเห็นได้น้อยมากในประเทศไทย การสนับสนุนวัฒนธรรมท้องถิ่นคุณค่าด้านอัตลักษณ์สู่การสร้างเศรษฐกิจสร้างสรรค์ จึงเป็นประเด็นหนึ่งที่น่าสนใจศึกษา ที่นำเอาคุณลักษณะหลายอย่างเข้าไว้ด้วยกัน อาทิ เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่มีความแตกต่าง ความไม่เท่าเทียมกันทางสังคมและเทคโนโลยี รวมถึงเป้าหมายทางเศรษฐกิจที่ต้องการไปให้ถึงซึ่งเป็นการผสมผสานระหว่างเศรษฐกิจวัฒนธรรม เทคโนโลยี และสังคม โดยการสร้างสรรค์ (Creativity) และความรู้ (Knowledge) คือเครื่องมือที่มีพลังสำหรับการขับเคลื่อนให้เกิดการพัฒนาในรูปแบบดังกล่าว

ดังนั้น การวิจัย The City of Arts: การสร้างเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ในสังคมไทย จึงเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นควบคู่กันในตัวของศิลปินพัฒนาองค์ความรู้ทางด้านศิลปวัฒนธรรมของประเทศซึ่งมีรากฐานเข้มแข็งมาแต่เดิม ให้มีการสืบทอดต่อไปได้เป็นอย่างดี และจะช่วยสนับสนุนให้อัตลักษณ์ของประเทศยังคงอยู่ในสังคมและมีความโดดเด่น เป็นที่ยอมรับในระดับชาติและนานาชาติ ผู้วิจัยจึงเห็นสมควรเป็นอย่างยิ่งว่าการสนับสนุนการสร้างผลงานดังกล่าวจะเป็นหนึ่งในพื้นฐานที่สำคัญในการปฏิรูปประเทศ และพัฒนาองค์ความรู้เพื่อให้ไทยสามารถเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ทั้งในระดับภูมิภาคและระดับนานาชาติได้ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อเสนอรูปแบบการส่งเสริมงานศิลปกรรมเพื่อสร้างมูลค่าเชิงเศรษฐกิจกรณีศึกษาประเทศไทยและประเทศญี่ปุ่น
2. เพื่อการพัฒนาศิลปะเชิงพุทธสู่วิถีชุมชนในผนังพื้นที่สาธารณะ
3. เพื่อพัฒนากระบวนการสร้างสุขภาวะทางสังคม กรณีศึกษา แมงสีหู่ห้าตาของเมืองเชียงราย
4. เพื่อพัฒนาเครือข่ายแหล่งท่องเที่ยววิถีศิลปบนเส้นทางบ้านศิลปินล้านนา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยการสัมภาษณ์ (interview) และการศึกษาภาคสนาม (Field study) เป็นวิธีวิจัยเสนอรูปแบบการส่งเสริมงานศิลปกรรมเพื่อสร้างมูลค่าเชิงเศรษฐกิจ กรณีศึกษาประเทศไทยและประเทศญี่ปุ่น ศึกษาการพัฒนาศิลปะเชิงพุทธสู่วิถีชุมชนในผนังพื้นที่สาธารณะ รวมทั้งศึกษาพัฒนาเครือข่าย

แหล่งท่องเที่ยววิถีศิลปบนเส้นทางบ้านศิลปินล้านนาควรเป็นอย่างไรโดยศึกษาจากเอกสาร และการสัมภาษณ์ ขอบเขตการวิจัยแยกเป็นดังนี้

1. ขอบเขตด้านประชากร

งานวิจัยเรื่อง“The City of Arts: การสร้างเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ในสังคมไทย” มีกลุ่มเป้าหมาย 2 กลุ่ม คือ

1.1 กลุ่มประชากรเป้าหมายที่ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) และการสนทนากลุ่ม (focus group) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Information)

1.2 กลุ่มประชากรที่ใช้แบบสอบถาม (Questionnaires)

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา/พื้นที่

เนื้อหาที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ประกอบด้วย ศึกษารูปแบบการส่งเสริมงานศิลปกรรมเพื่อสร้างมูลค่าเชิงเศรษฐกิจ กรณีศึกษาประเทศไทยและประเทศญี่ปุ่น ศึกษาการพัฒนาศิลปะเชิงพุทธสู่วิถีชุมชนในผนังพื้นที่สาธารณะ รวมทั้งศึกษาพัฒนาเครือข่ายแหล่งท่องเที่ยววิถีศิลปบนเส้นทางบ้านศิลปินล้านนาควรเป็นอย่างไร

การวิจัยครั้งนี้มีขอบเขตด้านพื้นที่ ดังนี้ได้แก่ กรุงเทพมหานคร จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดเชียงราย จังหวัดน่านและประเทศญี่ปุ่น

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

จากการตั้งประเด็นหลักในการศึกษาแนวคิด การสร้างเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ โดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้องเพื่อดำเนินการวิจัย จึงใช้เครื่องมือที่สำคัญได้แก่

3.1 การสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) เป็นแบบสัมภาษณ์จากเอกสาร รายงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อหาแนวคิด หลักการและกระบวนการการสร้างเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์

3.2 ศึกษาและติดตามการใช้นโยบายการสร้างเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ของหน่วยงานในพื้นที่เป้าหมาย เพื่อรวบรวมปัญหา และการหาแนวทางร่วมกันในการสร้างเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ให้ดียิ่งขึ้น

จากการตั้งประเด็นหลักในการศึกษาแนวคิด กระบวนการการสร้างเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ จึงใช้เครื่องมือที่สำคัญ ดังนี้

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 รูปแบบการส่งเสริมงานศิลปกรรมเพื่อสร้างมูลค่าเชิงเศรษฐกิจ กรณีศึกษาประเทศไทยและญี่ปุ่น เครื่องมือวิจัย คือ การสัมภาษณ์และการประชุมกลุ่มย่อยระหว่างตัวแทนองค์กรด้านศิลปวัฒนธรรมทั้งจากภาคเอกชนและรัฐบาล

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 การพัฒนาศิลปะเชิงพุทธสู่วิถีชุมชนบนผนังพื้นที่สาธารณะ เครื่องมือการวิจัย ได้แก่ การสัมภาษณ์ การจัดสนทนากลุ่ม เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลเชิงลึกและลักษณะพิเศษของชุมชนในแต่ละแห่ง และเครื่องมืออุปกรณ์ประกอบการวิจัย ได้แก่ เครื่องบันทึกภาพและเสียงและการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์และการลงภาคสนาม และอุปกรณ์เครื่องมือทางศิลปะ

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พัฒนาระบบการสร้างสุขภาวะทางสังคมกรณีศึกษา แมงสีหุท่าตาของเมืองเชียงราย ได้แก่ แบบประเมิน การสัมภาษณ์และการจัดสนทนากลุ่ม เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลเชิงลึก อุปกรณ์ที่ใช้ประกอบการวิจัย ได้แก่ เครื่องบันทึกภาพและเสียงในการลงภาคสนาม

วัตถุประสงค์ข้อที่ 4 การพัฒนาเครือข่ายแหล่งท่องเที่ยววิถีศิลปบนเส้นทางบ้านศิลปินล้านนา ได้แก่ แบบประเมินความพร้อมในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว การสัมภาษณ์ และการจัดสนทนากลุ่ม เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลเชิงลึกและลักษณะพิเศษของบ้านศิลปินในแต่ละแห่ง เครื่องมืออุปกรณ์ประกอบการวิจัย ได้แก่ เครื่องบันทึกภาพและเสียง

4.การเก็บรวบรวมข้อมูล

คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัย เนื่องจากประเด็นเรื่องการสร้างเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ในสังคมไทยยังไม่ปรากฏงานวิจัยที่ชัดเจนอีกทั้งข้อมูลเรื่องดังกล่าวมีอยู่กระจัดกระจายทั่วไป และมีได้ถูกเก็บรวบรวมเอาไว้อย่างเป็นระบบ ดังนั้น จึงต้องลงสำรวจข้อมูลในพื้นที่เบื้องต้นเพื่อแสวงหาข้อมูลที่เป็นต่อการกำหนดเป็นประเด็นคำถามสัมภาษณ์

ผู้วิจัยแบ่งการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัยออกเป็น 4 ระยะ ระยะที่ 1 เป็นการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย 2 แห่งก่อน พร้อมทั้งสำรวจพื้นที่ทางกายภาพซึ่งในระยะนี้ใช้เวลา 2 เดือน (เนื่องจากเผื่อเวลาเลื่อนนัดของกลุ่มเป้าหมาย) วัตถุประสงค์ในการเก็บข้อมูลวิจัยระยะนี้เพื่อศึกษาแนวคิดของกลุ่มเป้าหมายที่เกี่ยวข้องกับการสร้างเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ในสังคมไทยควรเป็นอย่างไร

ในระยะนี้ ผู้วิจัยทำหนังสือราชการเข้าไปที่กลุ่มเป้าหมาย เพื่อขออนุญาตเข้าสัมภาษณ์ และใช้เวลาสัมภาษณ์ 1 ชั่วโมง ณ พื้นที่เป้าหมาย จะนัดให้เข้าสัมภาษณ์ตามวันและเวลาที่สะดวก

ระยะที่ 2 เป็นการสัมภาษณ์กลุ่มกลุ่มเป้าหมายที่เหลือ พร้อมทั้งสำรวจพื้นที่ทางกายภาพ ซึ่งในระยะนี้ใช้เวลา 1 เดือน (เนื่องจากเผื่อเวลาเลื่อนนัดของกลุ่มเป้าหมาย) วัตถุประสงค์ในการเก็บข้อมูลวิจัยระยะนี้เพื่อศึกษาแนวคิดของกลุ่มเป้าหมายที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย

ระยะที่ 3 รวบรวมประเด็นที่ได้จากการเก็บข้อมูลระยะที่ 1-2 แล้วนำไปประมวลเป็นคำถามซ้ำกับกลุ่มเป้าหมายเป็นครั้งที่ 2

แหล่งทุติยภูมิ ข้อมูลในแหล่งนี้มาจากหน่วยงานของรัฐบาลที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลจากรายงานวิจัย และสถิติที่เกี่ยวข้อง สำหรับข้อมูลและรายงานที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้มีการศึกษาเอกสาร(Documentary Research) และข้อมูลเชิงประจักษ์ การสัมภาษณ์ ซึ่งเป็นกระบวนการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยคณะผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามเนื้อหา(Content analysis) แล้วสรุปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ดังนี้

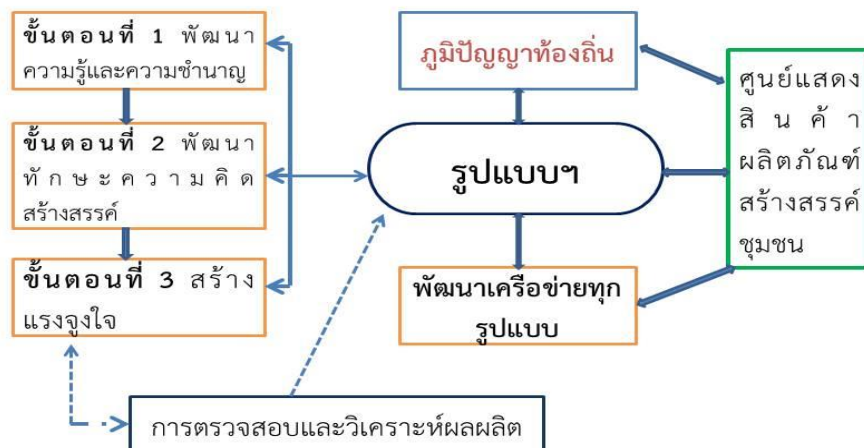
การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพเมื่อได้รับข้อมูลจากการสัมภาษณ์จากกลุ่มเป้าหมาย ผู้วิจัยจะนำข้อมูลจากการวิเคราะห์จากเอกสาร ประกอบกับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (Depth Interview) ผู้วิจัยยืนยันความน่าเชื่อถือได้ของข้อมูลด้วยการให้บุคคลที่อยู่ในปรากฏการณ์ที่ศึกษาและบุคคลที่มีความรู้เกี่ยวกับเรื่องที่ทำการศึกษาดูตรวจสอบและรับรองความถูกต้อง โดยการอ่านข้อมูลดังกล่าว พร้อมให้ข้อคิดเห็นเพิ่มเติม ทักท้วงหรือยอมรับข้อมูลที่น่าเสนอ ซึ่งการตรวจสอบความน่าเชื่อถือได้ของข้อมูลด้วยวิธีนี้ ผู้วิจัยใช้กับข้อมูลเบื้องต้นและข้อมูลที่เป็นส่วนที่ผู้วิจัยได้ตีความแล้วนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Information) นำมาวิเคราะห์เชิงพรรณนาต่อไป

ผลการวิจัย

1. รูปแบบการส่งเสริมงานศิลปกรรมเพื่อสร้างมูลค่าเชิงเศรษฐกิจ กรณีศึกษาประเทศไทยและประเทศญี่ปุ่น

จะต้องมีความสอดคล้องตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในระดับชุมชนและท้องถิ่นของไทย สามารถพัฒนารูปแบบของชุมชนและสังคมสร้างสรรค์ในบริบทปัจจุบันของประเทศไทยได้ ดังนี้

ผู้วิจัยพัฒนาเพื่อวิเคราะห์สร้างรูปแบบส่งเสริมงานศิลปกรรมเพื่อสร้างมูลค่าเชิงเศรษฐกิจเป็นปัจจัยสำคัญเชื่อมโยงธุรกิจภาคบริการ ภาคการผลิตและภาคเกษตรเข้าด้วยกัน สร้างระบบเศรษฐกิจที่ผสมผสานสินทรัพย์ทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทยเข้ากับองค์ความรู้ที่ครอบคลุมทั้งเทคโนโลยี นวัตกรรม และความคิดสร้างสรรค์ ก่อให้เกิดการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีคุณลักษณะเฉพาะตัวมากขึ้น ทำให้เกิดการสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจ สร้างงาน สร้างรายได้ และยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนได้ การวิจัยครั้งนี้จึงได้รวบรวมข้อมูลจากเอกสาร และการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ สร้างรูปแบบส่งเสริมงานศิลปกรรมเพื่อสร้างมูลค่าเชิงเศรษฐกิจ ดังแผนภาพที่ 1.

แผนภาพที่ 1 รูปแบบส่งเสริมงานศิลปกรรมเพื่อสร้างมูลค่าเชิงเศรษฐกิจ

นอกเหนือจากรูปแบบการพัฒนาทักษะเพื่อส่งเสริมงานศิลปกรรมเพื่อสร้างมูลค่าเชิงเศรษฐกิจคณะผู้วิจัยนำเสนอสิ่งที่กล่าวมาข้างต้นแล้วแล้ว ยังมีประเด็นสำคัญนั่นคือ การแสดงออกซึ่งพฤติกรรมเชิงสร้างสรรค์อันเป็นคุณสมบัติของบุคคลที่สำคัญในท้องถิ่นต่อการขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชนเชิงสร้างสรรค์ จะต้องมิตุณสมบัติครบทั้ง 4 ประการ คือ 1)การแสวงหาโอกาสเพื่อการพัฒนาองค์ความรู้ของตนเอง (opportunity exploration) 2)การเป็นผู้นำทางความคิด (championing) และพร้อมที่จะคิดสร้างสรรค์สิ่งดีๆ เพื่อชุมชนและสังคม (generatively) จนนำไปสู่ 3)การพัฒนาประยุกต์องค์ความรู้ และ 4)ความคิดใหม่ๆ ที่ใช้ประโยชน์ได้จริงในชุมชน (application) ทั้งนี้การขับเคลื่อนองค์กรวิสาหกิจชุมชนที่สร้างสรรค์อย่างเป็นรูปธรรม จำเป็นต้องดำเนินไปพร้อมกับกรอบกลยุทธ์ 4P's ที่เป็นปัจจัยช่วยขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนสร้างสรรค์ อันได้แก่ คนและชุมชน (people) ซึ่งถือเป็นกลไกสำคัญที่จะต้องได้รับการส่งเสริมพัฒนาให้ เกิดพฤติกรรมเชิงสร้างสรรค์รวมถึงผลิตภัณฑ์ (product) และการท่องเที่ยว (place) ซึ่งเป็นทุนของชุมชนอันมีค่าที่จะสามารถนำมาสร้างสรรค์กิจกรรมการผลิตและการบริการที่ก่อให้เกิดคุณประโยชน์สูงสุดในเชิงพาณิชย์ได้โดยจะต้องดำเนินไปพร้อมกับการอนุรักษ์ (preserve) และการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา เพื่อคงคุณค่าความยั่งยืน จึงกล่าวได้ว่า กรอบกลยุทธ์ 4P's เป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่ร้อยเรียงองค์ประกอบของการพัฒนายกระดับเศรษฐกิจในท้องถิ่นตามแนวคิดงาน

ศิลปกรรมเพื่อสร้างมูลค่าเชิงเศรษฐกิจและพฤติกรรมเชิงสร้างสรรค์ได้อย่างครบถ้วนและครอบคลุม

ดังนั้น รูปแบบการส่งเสริมงานศิลปกรรมเพื่อสร้างมูลค่าเชิงเศรษฐกิจ เพื่อการพัฒนาเมืองที่ยั่งยืนด้วยศิลปะ(City is Long When Art Lasts) จะเป็นสิ่งที่น่าสนใจซึ่งความภาคภูมิใจของชาวบ้านเพราะไม่ได้เพียงการพัฒนาเมืองด้วยการอาศัยต้นทุนทางวัฒนธรรมในอดีตเพียงอย่างเดียว แต่ยังเล็งเห็นถึง“ศักยภาพ”ของทรัพยากร (ผู้นำ, ผู้ประกอบการ, ประชาชน) และพื้นที่ (ชุมชน) ที่มีอยู่ในปัจจุบัน ช่วยกันนำทุนทางสังคมในชุมชนมาตีความใหม่ จนตกผลึกเป็น “องค์ความรู้ใหม่” กลายเป็น “วัฒนธรรมรวมตัว (Cultural Homogenization)” ที่ถูกกับรสนิยมคนรุ่นใหม่ แต่ไม่ทิ้งอัตลักษณ์ความเป็นไทยสมัยใหม่ ซึ่งความสำเร็จในครั้งนี้ก็จะสอดคล้องกับนโยบายกอบกู้เศรษฐกิจและอัตลักษณ์แห่งชาติ “Cool Thailand)” ผลการวิจัย The City of Arts: การสร้างเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ในสังคมไทยครั้งนี้ถือได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาเมือง(ชุมชน)ที่มีความพร้อมให้อยู่ในรูปแบบเมืองศิลปะต้นแบบในอนาคตที่จะเป็นแหล่งศึกษาดูงานของชุมชนที่สนใจการพัฒนาเมืองที่ยั่งยืนด้วยศิลปะ(City is Long When Art Lasts) ช่วยให้ให้สังคมได้สืบสานและพัฒนาต่อไปอย่างยั่งยืน

2. การพัฒนาศิลปะเชิงพุทธสู่วิถีชุมชนในผนังพื้นที่สาธารณะ

ใช้แนวคิดเรื่องพื้นที่สาธารณะมี 3 องค์ประกอบ ได้แก่ ภาพตัวแทนของพื้นที่ (Representations of space) พื้นที่ที่เป็นตัวแทน (Representational Space) และปฏิบัติการต่อพื้นที่กายภาพ (Spatial practice) จนนำไปสู่การผลิตซ้ำชุดความหมายใหม่ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงอำนาจและชุดความหมายที่ส่งผลให้เกิดกระบวนการและผลลัพธ์ใน พื้นที่ ประกอบกับการสร้างความหมายใหม่ในท้ายที่สุด แนวคิดของเลเฟบเวร์ให้ความเข้าใจเรื่องความสัมพันธ์เชิงความหมายของกระบวนการสร้างสภาพแวดล้อมทางกายภาพ (Physical space) ที่สัมพันธ์ยึดโยงกับพื้นที่ทางสังคม (Social space) และพื้นที่ในมโนทัศน์ (Mental space) ความสัมพันธ์ของการพัฒนาให้กลายเป็นมโนทัศน์ทางสังคม เรื่อง การผลิตซ้ำ ทางสังคมที่กระทำ ผ่านพื้นที่กายภาพ ได้ขยายแนวคิดโดยฉายภาพให้เห็นถึงกระบวนการประกอบสร้างความหมายของพื้นที่ในความทรงจำ ของผู้คน โดยพื้นที่ทางกายภาพในฐานะ ตัวแสดง (Subject) ได้ส่งผลให้เกิดความเข้าใจหรือสานักต่อพื้นที่บางอย่างร่วมกัน ในสังคม จากการปฏิบัติกิจกรรมผ่านพื้นที่กายภาพนั้นๆ (Spatial practice)จนสังคมผ่านกระบวนการปฏิสัมพันธ์พื้นที่และความหมายความเข้าใจ (Representational spaces) จนผลิตสิ่งที่เรียกว่า“ภาพตัวแทนของพื้นที่”(Representation of space)

3. การพัฒนากระบวนการสร้างสุขภาวะทางสังคม กรณีศึกษา แมงสีหู่ห้าตาของเมืองเชียงราย

การสร้างพลังของทางสังคมนั้น เกิดจากปัจจัยและกระบวนการดังต่อไปนี้ 1) การรื้อฟื้นและการสร้างคุณค่าใหม่ 2) การวางแผนและการกำหนดเป้าหมาย 3) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ 4) การสร้างสรรค์งานศิลปะสู่ชุมชนและ 5) การขยายงานและการสร้างเครือข่าย

3.1 การรื้อฟื้นและการสร้างคุณค่าใหม่ เป็นกระบวนการสำคัญหนึ่งในการสร้างพลังทางสังคม โดยมีพื้นฐานมาจากความเชื่อของชุมชน ซึ่งวัฒนธรรมสามารถเข้ามาเป็นแกนกลางในการสร้างวิธีการและความร่วมมือของคนในสังคมและชุมชน จากการศึกษาอาจกล่าวได้ว่า การปลูกพลังและสร้างความสามัคคี การทำงานกับทุกภาคส่วนในจังหวัดเชียงรายเป็นการนำเอาความเชื่อ ความศรัทธา ตำนาน เรื่องเล่าของท้องถิ่นของชาวล้านนา มาเป็นกลไกที่ทำให้เกิดกิจกรรมในเชิงอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น เกิดการอนุรักษ์ (Conservation) เพื่อให้ภูมิปัญญาที่มีคุณค่าหรือมีความสำคัญต่อชุมชน ให้คงอยู่ต่อไป เช่น การอนุรักษ์ประเพณี วัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ สามารถสร้างเป็นแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนและสร้างรายได้แก่คนในชุมชนได้ การอนุรักษ์ภูมิปัญญาจะเกิดขึ้นได้เมื่อชุมชนมีความภาคภูมิใจและเห็นความสำคัญ ต้องการสร้างคุณค่า ให้ปรากฏและสืบสานให้คงอยู่มีมูลค่าเป็นแรงจูงใจเห็นได้จากการนำวรรณกรรมท้องถิ่น ตำนานจากนิทานชาดก ซึ่งเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น สาขาคติความเชื่อ นำมาใช้ส่งเสริมสังคม พัฒนาจิตใจ ผ่านการเล่า การสอน สืบทอดรุ่นต่อรุ่น ขึ้นมาเป็นสัญลักษณ์งานกีฬาแห่งชาติ และใช้สอนคนทางอ้อม เป็นต้น

3.2 การวางแผนและการกำหนดเป้าหมาย เป็นกระบวนการอีกขั้นตอนหนึ่งที่สำคัญของกระบวนการสร้างพลังศิลปะ ศิลปินได้มีการนำองค์ความรู้ด้านศิลปะมาช่วยจัดการวางแผน และสร้างสรรค์งานศิลปะผ่านแมงสีหู่ห้าตาาร่วมกันของแต่ละอำเภอ เพราะการปฏิบัติงานให้สำเร็จบรรลุเป้าหมายนั้นต้องมีการวางแผน และดำเนินตามไปทางทิศทางการกำหนด มีการร่วมคิดร่วมมือกันทำให้เกิดเป็นระบบแบบแผนมากขึ้น เสริมสร้างพลังกระบวนการกลุ่ม ให้มีพลังในการขับเคลื่อนเพื่อที่จะทำให้การทำกิจกรรมนั้นบรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดตามแนวทางที่ตั้งไว้

3.3 การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เป็นการสร้างความเข้าใจหรือพัฒนาแนวปฏิบัติในเรื่องนั้นๆ องค์ประกอบหลักที่สำคัญๆของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (Knowledge Sharing) มีอยู่ด้วยกัน 3 องค์ประกอบ ได้แก่ คน (People), สถานที่และบรรยากาศ (Place), สิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ (Infrastructure), การสร้างสรรค์งานศิลปะสู่ชุมชน, การสร้างเครือข่าย

การขับเคลื่อนกิจกรรมและเพื่อให้มีการพัฒนาไปสู่เป้าหมายได้อย่างสำเร็จและเป็นที่น่าภูมิใจ ซึ่งการสร้างเครือข่ายและได้รับความร่วมมือกับหน่วยงาน บุคคลและองค์กรต่าง ๆ นั้น ไม่ว่าจะเป็นทั้งภายในหรือภายนอกชุมชนนั้น ทำให้แสดงให้เห็นถึงพลังของกระบวนการมีส่วนร่วมในลักษณะเครือข่ายที่ให้ความร่วมมือ ซึ่งกลุ่มต่างๆที่กล่าวมาแล้วนั้น

จะเข้ามาร่วมส่งเสริมและสนับสนุนผลักดันให้แก่ชุมชน ไม่ว่าจะเป็นการชี้แนะแนวทาง การ หนุนเสริมและการช่วยเหลือในด้านประชาสัมพันธ์เป็นที่รู้จักมากขึ้น ถ้าขาดการหนุนเสริม จากเครือข่ายที่มาสับสนุนให้ความร่วมมือ นอกจากนี่ยังเป็นการเชื่อมโยงไปถึงการเกิดพลัง จากกระบวนการกลุ่ม ไม่ว่าจะเป็นการเรียนรู้จากการทำงาน การลองผิดลองถูกและการ ประสานงานภายในกลุ่มด้วย

4.การพัฒนาเครือข่ายแหล่งท่องเที่ยววิถีศิลปบนเส้นทางบ้านศิลปินล้านนา

ผลจากการศึกษาสภาพทั่วไปของบ้านศิลปินล้านนา แหล่งท่องเที่ยววิถีศิลปบน เส้นทางของบ้านศิลปินล้านนา ทั้ง 15 แห่งสรุปได้ ดังนี้คือ

ผู้วิจัยได้ โดยผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามเนื้อหา (Content analysis) แล้วสรุปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ เมื่อได้รับข้อมูลจากการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยจะนำ ข้อมูลจากการวิเคราะห์จากเอกสาร ประกอบกับข้อมูลที่ได้จากการแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) และการสนทนากลุ่ม (focus group) หลังจากนั้น ผู้วิจัยยืนยันความ น่าเชื่อถือได้ของข้อมูลด้วยการให้บุคคลที่อยู่ในปรากฏการณ์ที่ศึกษาและบุคคลที่มีความรู้ เกี่ยวกับเรื่องที่ทำการศึกษาตรวจสอบและรับรองความถูกต้อง โดยการแปลข้อมูลพร้อมให้ ข้อคิดเห็นเพิ่มเติม ทักท้วงหรือยอมรับข้อมูลที่นำเสนอ ซึ่งการตรวจสอบความน่าเชื่อถือได้ ของข้อมูลด้วยวิธีนี้ ผู้วิจัยใช้กับข้อมูลเบื้องต้นและข้อมูลที่เป็นส่วนที่ผู้วิจัยได้ตีความแล้วนำ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Information) ดำเนินการจัดประชุม เสวนาทางวิชาการและกิจกรรม art workshop เกี่ยวกับเส้นทางแหล่งท่องเที่ยววิถีศิลปของ บ้านศิลปินล้านนา ร่วมคิดกระบวนการพัฒนาเครือข่ายแหล่งท่องเที่ยววิถีศิลปบนเส้นทาง ศิลปินล้านนา

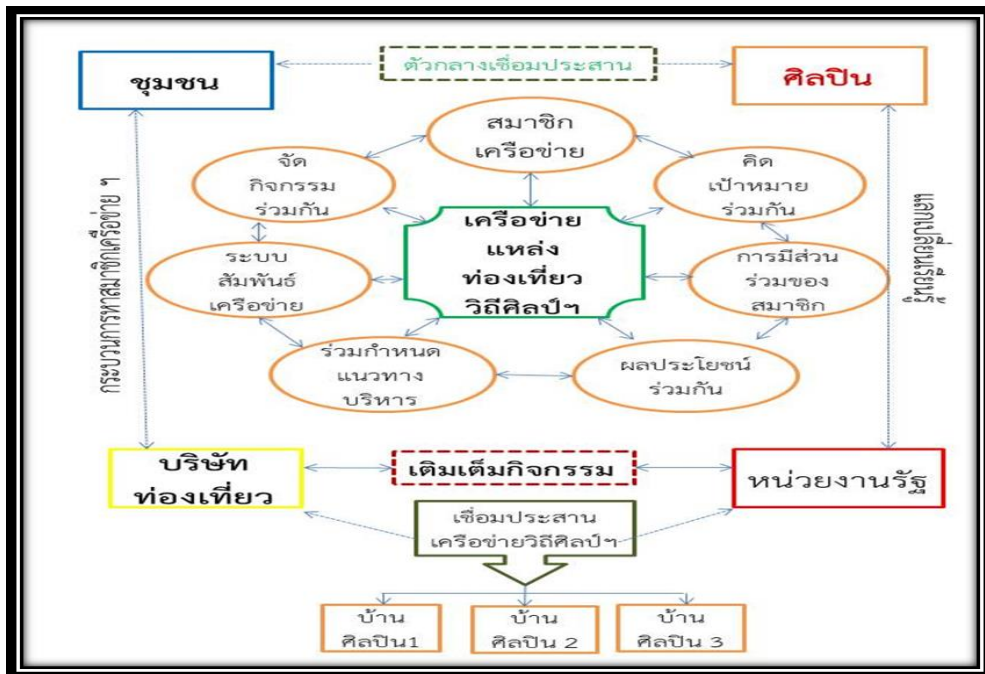
การพัฒนาเครือข่ายแหล่งท่องเที่ยววิถีศิลปบนเส้นทางศิลปินล้านนา จะช่วย สะท้อนถึงตัวตนของศิลปินแต่ละท่านตามความชอบ รสนิยม และสาขาทางด้าน ศิลปวัฒนธรรมที่ตนเองเชี่ยวชาญผ่านรูปแบบผลงานที่เผยแพร่ต่อสาธารณชน โดยบ้านทุก หลัง นอกจากจะมีส่วนจัดแสดงผลงานของตนเองแล้ว ยังได้จัดสรรพื้นที่บางส่วนสำหรับจัด กิจกรรมทางด้านศิลปะและวัฒนธรรม เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้ตามสาขาความเชี่ยวชาญอีก ด้วยการบริหารจัดการมีลักษณะเป็นแบบครอบครัวที่บริหารจัดการกันเอง มีรูปแบบการ บริหารจัดการที่เป็นระบบ ด้านการประชาสัมพันธ์มีหลายช่องทาง ทั้งที่เป็นสื่อสิ่งพิมพ์สื่อ อิเล็กทรอนิกส์ สื่อกิจกรรม สื่อบุคคล และสื่อสมัยใหม่ โดยบางส่วนจัดทำโดยบ้านศิลปิน ล้านนา บางส่วนได้รับการสนับสนุนจากภาคเอกชน และบางส่วนจากนักท่องเที่ยวชาวไทย และต่างประเทศที่มีโอกาสเดินทางมาเยี่ยมชมที่บ้านที่ช่วยไปประชาสัมพันธ์ต่อไป แหล่ง ท่องเที่ยววิถีศิลปบนเส้นทางของบ้านศิลปินล้านนา ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวและเรียนรู้ทางด้าน ศิลปะและวัฒนธรรม ที่จะต้องนำหลักการบริหารจัดการแบบ 4M มาเป็นแนวทางในการ

พัฒนามุ่งเน้นพัฒนาด้านบุคลากร (Man) ด้านงบประมาณ (Money) ด้านเครื่องมือ (Material) และด้านการบริหารจัดการ (Management) เนื่องจากบ้านศิลปินล้านนาทุกหลังล้วนเป็นทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่ายิ่ง สามารถต่อยอดและพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวและแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญของชุมชนได้ ดังนั้น หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะหน่วยงานของรัฐควรจัดทำแผนการพัฒนาบ้านศิลปินล้านนาที่ชัดเจน เพื่อหาแนวทางการแก้ไขปัญหาและรูปแบบการพัฒนาอย่างยั่งยืน สร้างทัศนคติในการบริหารจัดการ และวางรูปแบบของการจัดการองค์กรที่ดีสร้างทัศนคติในการบริหารจัดการ และวางรูปแบบของการจัดการองค์กรที่ดีอย่างยั่งยืน

อภิปรายผล

ผลจากการวิจัยพบว่าสิ่งสำคัญในการพัฒนาชุมชนด้วยแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ช่วงแรกของการลงพื้นที่วิจัย ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Information) ยังไม่เข้าใจถึงบทบาทการมีส่วนร่วมพัฒนาชุมชนด้วยเศรษฐกิจสร้างสรรค์ เมื่อคณะผู้วิจัยได้เข้าไปพบปะสนทนาด้วยหลายๆ ครั้ง จึงเริ่มหันมาให้ความสำคัญกับแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ได้จากการเข้าร่วมกิจกรรมแลกเปลี่ยนรู้ (Community of Practices) ได้รับความสนใจ จำนวนสมาชิกเข้าร่วมเพิ่มจำนวนมากขึ้น จึงทำให้บทเรียนแห่งการเข้าร่วมเกิดขบวนการสร้างเครือข่ายทางสังคม และเป็นการเพิ่มปัจจัยด้านทุนทางสังคม ชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น ทั้งนี้วิจัยย่อยลงพื้นที่แต่ละแห่งได้บทเรียนที่สำคัญในการต่อยอดปรับปรุงทุนทางปัญญาตามบริบทของพื้นที่ บางแห่งสามารถพัฒนาผลิตภัณฑ์ของตนเองให้ดีขึ้น การวิเคราะห์รูปแบบการส่งเสริมงานศิลปกรรมเพื่อสร้างมูลค่าเชิงเศรษฐกิจ จะช่วยเสริมความรู้ความสามารถในการผลิตภัณฑสร้างสรรค์ เป็นอีกบทเรียนสำคัญจากงานวิจัย หากสามารถตอบสนองการพัฒนาชุมชนได้จริง หรือประชาชนในชุมชนสามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรมที่ก่อให้เกิดประโยชน์ได้ จะช่วยให้งานวิจัยชิ้นนี้ทรงคุณค่ามากขึ้น และควรค่าแก่การนำเสนอ เผยแพร่ให้ผู้สนใจเรียนรู้สอดคล้องกับปรีชา เกาทอง (2557:17) กล่าวว่าพัฒนาบุคลากรวิชาชีพเชิงสร้างสรรค์ให้สามารถตอบสนองความต้องการภาคเศรษฐกิจจริงและประชาชนได้นั้น จำเป็นต้องมีการสร้างระบบประสานความร่วมมือระหว่างสถานศึกษากับภาคการผลิต เพื่อปรับทิศทางการศึกษา ให้ตอบสนองความต้องการบุคลากรในสาขาที่ขาดแคลน เช่น การให้ภาคเอกชนมีส่วนร่วมในการร่างหลักสูตรการเรียนการสอนเพื่อต่อยอดองค์ความรู้สมัยใหม่และ ภูมิปัญญาท้องถิ่นส่งผลให้เกิดความเข้าใจกันมากขึ้นนำไปสู่การทำงานร่วมกันเพื่อประโยชน์ทุกฝ่ายสอดคล้องกับชุตีมา บริสุทธิ์ (2557:15) กล่าวว่าความสัมพันธ์ของการพัฒนากับประชาชนในท้องถิ่นกับสถาบันการศึกษามีความจำเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากหน่วยงานส่วนท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องแต่ละองค์กรนั้นมีวิธีการจัดการตนเองในท้องถิ่น และเห็นว่าการพัฒนาท้องถิ่นเป็น

เรื่องขององค์กรในท้องถิ่น มีส่วนช่วยกระตุ้นประชาชนในท้องถิ่นให้ความสนใจในการอนุรักษ์ท้องถิ่นหรือพัฒนาท้องถิ่นด้วยแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ซึ่งสอดคล้องกับปิยพร อรุณเกรียงไกร (ออนไลน์:2562) กล่าวว่า เศรษฐกิจสร้างสรรค์เป็นสิ่งที่เกิดจากความคิดสร้างสรรค์ เป็นการดำเนินการในลักษณะต่างๆเพื่อให้ เกิดสิ่งแปลกใหม่ที่ไม่เคยปรากฏมาก่อนสิ่งที่มีชีวิตเท่านั้นที่จะมีความคิดอย่างสร้างสรรค์ได้ สอดคล้องกับวิมลสิทธิ์ หรยางกูร (2554:9-10) กล่าวว่า ความคิดสร้างสรรค์เป็นความคิดระดับสูง เป็นความสามารถทางสติปัญญาแบบหนึ่งที่จะคิดได้หลายทิศทางหลากหลายรูปแบบโดยไม่มีขอบเขต นำไปสู่กระบวนการคิดเพื่อสร้างสิ่งแปลกใหม่ หรือเพื่อการพัฒนาของเดิมให้ดีขึ้นทำให้เกิดผลงานที่มีลักษณะเฉพาะตนเป็นอัตลักษณ์ของท้องถิ่นซึ่งมีรากเหง้าจากพระพุทธศาสนาการสนับสนุนศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านเป็นเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในชุมชนไม่ว่าจะเป็นการเปิดบ้านศิลปินสอดคล้องกับจากการศึกษาของชุดิมา บริสุทธิ์ชุดิมา บริสุทธิ์ (2557:บทคัดย่อ) กล่าวว่าที่ประเทศญี่ปุ่น การพัฒนาเมือง Kanazawa มีภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ที่สัมพันธ์กับด้านศิลปะมายาวนานและมีความต้องการสร้างเสน่ห์แบบใหม่ที่แตกต่างจากเสน่ห์เดิมที่มีความเป็นเมืองเก่า ประกอบกับแนวคิดในการพัฒนาเมืองว่าจะ“พัฒนาสู่สากล”ซึ่งทำให้เมือง Kanazawaเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และเปิดรับศิลปะจากต่างประเทศ นอกจากนี้เมือง Kanazawa ยังเป็นเมืองศูนย์กลางทางเศรษฐกิจ เป็นจุดศูนย์รวมของทรัพยากรมนุษย์ที่มีความรู้ความสามารถในภูมิภาคที่สามารถร่วมมือกับทางเทศบาลในการพัฒนาเมืองได้ และปัจจัยที่สำคัญคือการมีอำนาจบริหารราชการส่วนท้องถิ่นที่ผู้นำท้องถิ่นสามารถบริหารจัดการและดำเนินการนโยบายพัฒนาท้องถิ่นได้โดยตรง ซึ่งนายกเทศมนตรีเมือง Kanazawa ในขณะนั้นได้มีความสนใจในด้านการสร้างเสน่ห์ที่แปลกใหม่ให้แก่เมือง Kanazawa ซึ่งเสน่ห์ที่ทางเมือง Kanazawaได้เลือกก็คือ“เมืองที่มีการผสมผสานกันของศิลปวัฒนธรรมดั้งเดิมและศิลปวัฒนธรรมในยุคใหม่ที่ทันสมัย”นั่นเองซึ่งสอดคล้องกับพรณี วิรุณานนท์ (2551:77-79) กล่าวว่าเพื่อให้สามารถบริหารจัดการในพื้นที่ซึ่งมีปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมที่แตกต่างและหลากหลายและมีโอกาสพัฒนาให้เป็นฐานเศรษฐกิจที่สำคัญของประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยการเชื่อมโยงในลักษณะของเครือข่าย จะต้องพัฒนาไปสู่ระดับของการลงมือทำกิจกรรมร่วมกันเพื่อให้บรรลุเป้าหมายร่วมกันด้วย ดังนั้น เครือข่ายต้องมีการจัดระบบให้กลุ่มบุคคลหรือองค์กรที่เป็นสมาชิกดำเนินกิจกรรมบางอย่างร่วมกัน เพื่อนำไปสู่จุดหมายที่เห็นพ้องต้องกัน ซึ่งอาจเป็นกิจกรรมเฉพาะกิจตามความจำเป็น เมื่อภารกิจบรรลุเป้าหมายแล้ว เครือข่ายก็อาจยุบสลายไป แต่ถ้ามีความจำเป็นหรือมีการกิจใหม่อาจกลับมารวมตัวกันได้ใหม่ หรือจะเป็นเครือข่ายที่ดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่องระยะยาวก็ได้ซึ่งการวิจัยครั้งนี้ได้สังเคราะห์ความสัมพันธ์การพัฒนาเครือข่ายแหล่งท่องเที่ยววิถีศิลป์ได้ดังแผนภาพที่ 2

แผนภาพที่ 2 การพัฒนาเครือข่ายแหล่งท่องเที่ยววิถีศิลป์บนเส้นทางบ้านศิลปินล้านนา

เครือข่ายแหล่งท่องเที่ยววิถีศิลป์บนเส้นทางบ้านศิลปินล้านนาจะต้องร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรสร้างเครือข่ายความร่วมมือของศิลปินและคนในท้องถิ่น เพื่อให้สามารถจัดมหกรรมศิลปะร่วมสมัยนานาชาติในพื้นที่สาธารณะของประเทศไทยได้อย่างมีอัตลักษณ์ท้องถิ่นและมีความเป็นนานาชาติการพัฒนาพื้นที่ด้วยศิลปะเชิงพุทธหรือการสร้างผลิตภัณฑ์ชุมชนจากวรรณคดีพื้นบ้านล้วนเป็นทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่ายิ่ง นอกจากนี้ยังสามารถต่อยอดและพัฒนาให้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญของชุมชนได้

จากองค์ประกอบและปัจจัยต่างๆที่ได้สรุปข้างต้น ประเด็นที่มีส่วนสำคัญสุดในกระบวนการขับเคลื่อน ได้แก่กระบวนการและวิธีการมอง“ทุนจากภายใน”ชุมชนและท้องถิ่นที่มีอยู่แล้วเพื่อนำมาซึ่งการต่อยอดสร้างสรรค์และสร้างมูลค่าเพิ่ม โดยความหมายของทุนจากภายในในที่นี้ครอบคลุมทั้งทุนทางกายภาพ ทางภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ สังคม วิถีชีวิต ศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ความชำนาญเฉพาะด้านซึ่งสิ่งเหล่านี้จะเป็น“อัตลักษณ์”ที่สำคัญในการสะท้อนความเป็นตัวตนของชุมชนและท้องถิ่น เป็นตัวเชื่อมให้เกิดการเข้ามามีส่วนร่วมและความรู้สึกการเป็นเจ้าของร่วมกันของคนในชุมชน อันเป็นปัจจัยที่สำคัญหนึ่งต่อความสำเร็จในการพัฒนาสังคมและชุมชนที่ยั่งยืน

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

การมีส่วนร่วมในการวางแผนนโยบายการขับเคลื่อนระดับมหภาคและภาครัฐในระดับท้องถิ่นและให้การส่งเสริมการพัฒนาในระดับชุมชน ถือเป็นอีกกลไกการขับเคลื่อนที่มีความสำคัญ โดยเฉพาะในช่วงของการเริ่มต้นอย่างไรก็ตาม เมื่อเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในชุมชนเริ่มมีการเคลื่อนตัว บทบาทของภาครัฐควรเป็นในลักษณะของกำลังหนุน (Backup) ในการกระตุ้น “การคิด(สร้างสรรค์) เองและทำเอง” ของสมาชิกในชุมชนมากกว่าที่จะเป็นผู้ไปกำหนดทิศทางและกรอบของการขับเคลื่อน

การส่งเสริมในลักษณะของการให้ความรู้เพื่อกระตุ้นให้เกิดมิติการเรียนรู้การสนับสนุนในด้านของการสร้างเครือข่ายของชุมชนและเครือข่ายทางด้านความรู้วิชาการ การช่วยเหลือในด้านกลไกของตลาดและการประชาสัมพันธ์ เป็นบทบาทในเชิงหนุนของภาครัฐที่จะเป็นส่วนช่วยที่สำคัญต่อการกระบวนการต่อยอดและการถ่ายทอดองค์ความรู้รวมถึงภูมิปัญญาของชุมชนทั้งในแนวนอง (ระหว่างชุมชน) และแนวตั้ง (จากสมาชิกในชุมชนรุ่นหนึ่ง ไปยังอีกรุ่นหนึ่ง) นอกจากนี้ยังเป็นการเชื่อมโยงและขยายระดับกิจกรรมทางเศรษฐกิจของท้องถิ่นและชุมชน สู่ระดับที่ใหญ่ขึ้น ทั้งในระดับภูมิภาค ระดับประเทศหรือระดับนานาชาติซึ่งเชื่อมโยงสู่ภาคการส่งออกหรือการดึงดูดนักท่องเที่ยวจากต่างประเทศ

เอกสารอ้างอิง

- ชุติมา บริสุทธี. (2557), *การศึกษาการสร้างเมือง (machizukuri) ด้วยศิลปะร่วมสมัย ภายในเมือง Kanazawa จังหวัด Ishawa*. บัณฑิตวิทยาลัย. สาขาวิชาภาษาญี่ปุ่น ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- พรณี วิรุณานนท์. (2551), *การพัฒนาแนวทางการจัดมหรรมศิลปะร่วมสมัยนานาชาติในพื้นที่สาธารณะของประเทศไทย*. โครงการค้นคว้าวิจัยเรื่อง การพัฒนาแนวความคิดการจัดมหรรมศิลปะร่วมสมัยนานาชาติในพื้นที่สาธารณะของประเทศไทยทุนอุดหนุนการวิจัยจากสำนักศิลปะร่วมสมัย กระทรวงวัฒนธรรม.
- ปิยพร อรุณเกรียงไกร, Creative Knowledge.
<http://www.tcdc.or.th/articles/business-industrial /13632/#NAOSHIMA-Where-Art-Space-Lands-on-Seascape>[เข้าถึงข้อมูลวันที่ 14 มกราคม 2562].
- วิมลสิทธิ์ หรยางกูร. (2556), “การสร้างสรรค์สภาพแวดล้อมชุมชนเมืองที่น่าอยู่อาศัย: ปัญหาที่มองไม่เห็นและแนวทางแก้ไข”.วารสารวิจัยและสาระสถาปัตยกรรม/การผังเมือง. ปีที่ 8 ฉบับที่ 2.2556.

การเสริมสร้างจิตตปัญญาทางพระพุทธศาสนาในการป้องกัน
แก้ไขการอัตวินิบาตกรรมของประชาชนจังหวัดอุบลราชธานี
Reinforcement of Buddhist Contemplation in
Preventing Suicide Committing of the people
in Ubon Ratchatani Province

¹สี สร้อยสน, ²พระครูกิตติคุณภาส
³พระครูจินดาสารานุกูล และ ⁴กิตติพัฒน์ ทาวงศ์ษา
¹See Soison, ²Phrakru Kittikunopas,

³Phrakru Chindasaranukun and ⁴Kittiphat Thawongsa

^{1,2,3}มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

⁴มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง

^{1,2,3}Mahaculalongkornrajavidyalaya University, Thailand

⁴Mahamakut Buddhist University, Srilanchang Campus, Thailand.

¹See_mcu@gmail.com, ⁴Kittiphat2016@gmail.com

Received September 9, 2019; Revised October 20, 2019; Accepted December 18, 2019

บทคัดย่อ

การเสริมสร้างจิตตปัญญาทางพระพุทธศาสนาในการป้องกันแก้ไขการอัตวินิบาตกรรมของประชาชนจังหวัดอุบลราชธานี มนุษย์ควรมีศาสนาเป็นที่พึ่งพิงยึดเหนี่ยวจิตใจโดยเฉพาะในยามมีทุกข์ จะเห็นว่าศาสนาไม่ได้มีบทบาทเป็นที่พึ่งของประชาชน โดยเฉพาะวัยรุ่นอย่างที่เราจะเห็นทั้งที่วัยรุ่นส่วนใหญ่ยังคงเชื่อว่าหลักคำสอนของศาสนาและน่าจะเป็นทางออกในการแก้ปัญหาความทุกข์ของพวกเขาได้ แต่การที่วัยรุ่นไม่สามารถใช้ศาสนาเป็นที่พึ่งในยามมีความทุกข์ เป็นเพราะขาดความรู้ความเข้าใจหลักคำสอนของศาสนาอย่างถูกต้องและเพียงพอที่จะนำไปใช้แก้ปัญหาของตนเองได้ การแก้ไขปัญหการอัตวินิบาตกรรมนั้น ต้องเริ่มต้นจากการสร้างคุณภาพชีวิตที่ดี ที่มีความปลอดภัย การมีคุณภาพชีวิตจะเกิดขึ้นได้ต้องมีความสุขด้านจิตใจเกิดขึ้นก่อนเป็นเบื้องต้น ความสุขที่แท้จริงต้องเกิดจากความรู้สึกพอใจในตนเอง รู้สึกว่าชีวิตนี้มีคุณค่า มีความหมาย

ซึ่งการมีคุณภาพชีวิตที่ดีนั้นมนุษย์ต้องรู้จักพัฒนาตนเองทั้ง 4 ด้านคือ กาย ศีล จิตและปัญญา รวมถึงการนำหลักของพุทธศาสนาที่กล่าวว่า “ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว” เป็นแนวทางในการปฏิบัติตน เพื่อไปสู่ทางเดินชีวิตที่ดีได้ต่อไป

นิยามศัพท์ : การเสริมสร้างทางจิตตปัญญาทางพระพุทธศาสนา,หลักพุทธธรรม,อวัธินิบาตกรรม

ABSTRACT

In the reinforcement of Buddhist contemplation in preventing suicide committing of the people in Ubon Ratchathani Province, humans should have a religion to hold their minds especially by the time that they suffer. It is obvious that religions have their roles as a dependable source of the people particularly the adolescents. Even though most of the adolescents believe in the religious teaching principles that can be an alternative in solving their problems of suffering, they are not capable in using religions as their dependable source when they suffer i.e. because they lack a correct understanding to use it for solving their problems. In solving the problem of committing suicide, it needs to start from reinforcing a good quality of life and security. To have a quality of life, it is necessary to primarily have a healthy mind. The true happiness must be originated from self-satisfaction that they feel their life valuable and meaningful. For a good quality of life, humans need to develop themselves in 4 aspects including body, precepts, mind and wisdom by applying Buddhist sayings: If you do good things, then good things will happen to you. If you do bad things, then bad things will happen to you: as a guideline for their personal conduct that leads a good life.

Keywords: Reinforcement of Buddhist Contemplation, Buddha Dhamma Principles, Suicide Committing

บทนำ

ในช่วงศตวรรษที่ผ่านมา ได้ปรากฏมีก่อการทำอัตวินิบาตกรรมของนักธุรกิจและประชาชนทั่วไปในประเทศไทย ซึ่งเป็นแผ่นดินที่เจริญรุ่งเรืองด้วยพระพุทธศาสนาและมีผู้นับถือศาสนาอื่นเป็นจำนวนมากแต่คนที่ฆ่าตัวตายหลายคนก็มีการศึกษาสูง มีประสบการณ์ชีวิตมาก เป็นนักธุรกิจ เป็นเศรษฐีพันล้านหมื่นล้านก็มี คนเหล่านี้ยังเลือกตัดสินใจชีวิต ด้วยการกระทำอัตวินิบาตกรรม(การฆ่าตัวตาย)กรณีดังกล่าวนี้ น่าจะให้เรามองทศนะที่ควรคิดคำนึงว่า ความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับจากการศึกษาเล่าเรียน สามารถช่วยให้มนุษย์ประสบความสำเร็จในชีวิตได้หรือไม่ ช่วยให้หาทางออกจากปัญหาความทุกข์ได้จริงหรือไม่ บุคคลที่ตัดสินใจฆ่าตัวตายเช่นนี้ เป็นการยกย่องว่าเป็นคนเก่งกล้าหาญในการปลิดชีวิตตัวเองได้อย่างไร และการตัดสินใจฆ่าตัวตาย ทำให้คนหมดความทุกข์และแก้ไขปัญหาชีวิตได้จริงหรือ ปัญหาเหล่านี้ เป็นปัญหาที่น่าสนใจและท้าทายต่อการแสวงหาคำตอบถึงสาเหตุของปัญหาการฆ่าตัวตายว่าเกิดจากอะไรบ้าง

การฆ่าตัวตายแม้จะเป็นสิ่งที่มีมาแต่โบราณ (การฆ่าตัวตาย,(ออนไลน์), <http://wow.in.th/ei5G>), แต่ก็ไม่ได้ศึกษาพฤติกรรมอันสวนทางกับความต้องการอยู่รอดตามธรรมชาตินี้ อย่างเป็นระบบมานานพอ ในวรรณกรรมหรือประวัติศาสตร์ การทำลายชีวิตตัวเองมักเป็นการแสดงออกถึงความเสียสละให้แก่ผู้เบื้องหลัง ซึ่งอาจจะไม่เป็นเช่นนั้นในชีวิตจริง และเนื่องจากแนวโน้มสังคมในปัจจุบัน มีสถิติการฆ่าตัวตายหรือพยายามกระทำสูงขึ้นทุกที จุดที่เราควรพึงเล็งก็คือ เหตุใดคนนั้นจึงนิยมฆ่าตัวตายมากขึ้น ผู้ที่อยู่เบื้องหลังมีความสุขยิ่งขึ้นจริงหรือและเราจะป้องกัน การฆ่าตัวตายได้อย่างไร ในความรู้สึกของคนทั่วไป ความตายเป็นสิ่งที่น่ากลัวที่ทุกคนพยายามหลีกเลี่ยงหรือชะลอให้มาถึงตัวช้าที่สุด จนกล่าวได้ว่าเป็นต้นกำเนิดของอาชีพแพทย์ แต่การฆ่าตัวตายซึ่งนับว่าฝืนความรู้สึกของบุคคลทั่วไป รวมทั้งสวนทางกับสิ่งที่แพทย์กระทำและยังความรู้สึกต่างๆแก่บุคคลทางการแพทย์ค่อนข้างมาก ทั้งในแง่เห็นใจและคัดค้าน กลับมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นมากทุกที จึงสมควรที่เราจะได้ทำความเข้าใจกับการฆ่าตัวตายให้ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น เพื่อการรักษาและป้องกันเหตุร้ายนี้ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ด้วยเหตุนี้ พระพุทธศาสนาจึงไม่ส่งเสริมสนับสนุนให้พุทธบริษัทแก้ทุกข์ด้วยการฆ่าตัวตาย เพราะความทุกข์มิใช่สิ้นสุดอยู่กับการอัตภาพร่างกาย แต่อยู่ที่กิเลสในใจของมนุษย์นั่นเอง หากยังมีกิเลสเต็มอยู่ แม้ร่างกายจะแตกดับไป ผลแห่งกรรมชั่วก็อาจติดตามผู้กระทำไปชั่วตลอดภพชาติในอนาคตต่อไป

อย่างไรก็ตามการศึกษาประเด็นการเสริมสร้างจิตตปัญญาทางพระพุทธศาสนาในการป้องกันแก้ไขการทำอัตวินิบาตกรรมของประชาชนในจังหวัดอุบลราชธานี ยังมีอยู่มากใน

ขณะที่คนที่คิดฆ่าตัวตายส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ จึงมีความจำเป็นและน่าสนใจที่จะศึกษาว่าพระพุทธศาสนามีส่วนที่จะสนับสนุนพัฒนาคุณภาพชีวิตคนในการดำเนินชีวิตที่ดีขึ้นอย่างไรและมีวิธีการดับทุกข์ทางจิตตปัญญา (Spirituality of Sick Buddhist Monks (จิตวิญญาณของพระภิกษุอาพาธ,(ออนไลน์))และทุกข์ทางสังคมของคนในสังคมไทยอย่างไรเพื่อให้ได้ความรู้ใหม่ที่มีความเฉพาะเจาะจงและสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนที่คิดฆ่าตัวตายในสังคมไทยต่อไปได้และพระพุทธศาสนาจะช่วยเยียวยาคนที่คิดจะฆ่าตัวตายให้ออกจากความทุกข์ทางจิตตปัญญาและทุกข์ทางสังคม สู่การพัฒนาตนเองให้ถึงศักยภาพสูงสุดและพึ่งพาตนเองได้ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการป้องกันแก้ไขการทำอัตวินิบาตกรรมของชุมชนในจังหวัดอุบลราชธานี
2. เพื่อเสริมสร้างจิตตปัญญาทางพระพุทธศาสนาในการป้องกันแก้ไขปัญหาการทำอัตวินิบาตกรรมของประชาชนในจังหวัดอุบลราชธานี
3. เพื่อบูรณาการหลักพุทธธรรมในการเสริมสร้างจิตตปัญญาทางพระพุทธศาสนาในการป้องกันแก้ไขการทำอัตวินิบาตกรรมของประชาชนในจังหวัดอุบลราชธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ขอบเขตด้านประชากร/กลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มเป้าหมายของการวิจัยการเสริมสร้างจิตตปัญญาทางพระพุทธศาสนาในการป้องกันแก้ไขการทำอัตวินิบาตกรรมของประชาชนจังหวัดอุบลราชธานี ที่คัดเลือกมาศึกษา จำนวน 4 ชุมชน ในอำเภอเมืองอุบลราชธานี อำเภอเดชอุดม อำเภวารินชำราบและอำเภอดงรักการพิชผล จะมีการสุ่มชุมชนแบบเจาะจงจำนวน 4 ชุมชน ใน 4 อำเภอๆละ 1 ชุมชนตัวอย่าง รวมเป็น 4 ชุมชนพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานี

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ขอบเขตด้านเนื้อหา การเสริมสร้างจิตตปัญญาทางพระพุทธศาสนาในการป้องกันแก้ไขการทำอัตวินิบาตกรรมของประชาชนจังหวัดอุบลราชธานี ใน 4 ด้านคือ (1) การเสริมสร้างทางจิตตปัญญาทางพระพุทธศาสนา (2) การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้คิดอัตวินิบาตกรรมตามหลักพุทธธรรม เช่น ไตรลักษณ์ 3 เบญจศีล (3) หลักการสภาพการเสริมสร้างจิตตปัญญา แนวทางการเสริมสร้างจิตตปัญญาและ(4) การเสริมสร้างจิตตปัญญาทางพระพุทธศาสนาในการป้องกันแก้ไขการทำอัตวินิบาตกรรมของประชาชนใน เป็นต้น

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยใช้ทั้งเทปบันทึกเสียง กล้องถ่ายรูปและสมุดโน้ตประกอบการเก็บข้อมูล เพื่อให้ข้อมูลมีความเที่ยงตรง คณะผู้วิจัยสร้างเครื่องมือเพื่อนำมาใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลกับการตรวจสอบเครื่องมือแบบอินเตอร์และสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการศึกษาวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นการศึกษาในเชิงเอกสาร (Documentary Study) ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูล จากเอกสารหลักฐานที่เกี่ยวข้องจากพระไตรปิฎกฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วรรณคดี หนังสือ รายงานการวิจัย รายงานการประชุม เอกสาร แสดงความสัมพันธ์ที่แสดงให้เห็นแนวคิด หลักการ เครื่องมือการวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์กึ่งมีโครงสร้าง (Semi-Structure Interview) ที่มีประเด็นคำถามครอบคลุมทฤษฎีการพัฒนา นโยบาย ผู้วิจัยนัดหมายผู้ให้สัมภาษณ์และทำการสัมภาษณ์ด้วยตนเองและผู้ช่วยวิจัย

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง การเก็บข้อมูล ได้ใช้วิธีการเก็บข้อมูลที่หลากหลาย เพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา โดยมีการสังเกตแบบมีส่วนร่วม และการประชุมกลุ่มย่อย ร่วมกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อศึกษาเกี่ยวกับองค์ประกอบ เพื่อให้ได้ การเสริมสร้างจิตตปัญญาทางพระพุทธศาสนาในการป้องกันแก้ไขการทอดวินิบาตกรรมของ ประชาชนจังหวัดอุบลราชธานี

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) และใช้วิธีการตีความตามเนื้อหา (Content Analysis) ตามกรอบแนวคิดการวิจัย ประกอบกับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (Depth Interview) ผู้วิจัยยืนยันความน่าเชื่อถือได้ของข้อมูลด้วยการให้บุคคลที่อยู่ในปรากฏการณ์ที่ศึกษาและบุคคลที่มีความรู้เกี่ยวกับเรื่องที่ทำการศึกษาตรวจสอบและรับรองความถูกต้องโดยการอ่านข้อมูลดังกล่าว พร้อมให้ข้อคิดเห็นเพิ่มเติม ทักท้วงหรือยอมรับข้อมูลที่นำเสนอ ซึ่ง การตรวจสอบความน่าเชื่อถือได้ของข้อมูลด้วยวิธีนี้ ผู้วิจัยใช้กับข้อมูลเบื้องต้นและข้อมูลที่เป็นส่วนที่ผู้วิจัยได้ตีความแล้ว

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ครอบครัวผู้ทำอัตตนิบาต ผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่ของรัฐ กลุ่มงานสวัสดิการสังคม แล้วสร้างรูปแบบเครื่องมือมาเพื่อดำเนินการเสริมสร้างจิตตปัญญาทางพระพุทธศาสนาในการป้องกันแก้ไขการทอดวินิบาตกรรมของประชาชนจังหวัดอุบลราชธานี แล้วนำมาวิเคราะห์เชิงพรรณนาต่อไป การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพมุ่งเน้นการวิเคราะห์ โดยสรุปตามสาระเนื้อหาที่กำหนดไว้ตามประเด็นที่ตั้งไว้ต่อไป

ผลการวิจัย

1. การวิจัยการป้องกันแก้ไขการทำอัตวินิบาตกรรมของชุมชนในจังหวัดอุบลราชธานี

คณะสงฆ์ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างของการศึกษามีแนวทางการบูรณาการการเสริมสร้างทางจิตปัญญาทางพระพุทธศาสนามีการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมใน 4 ลักษณะ ประการที่หนึ่งการประยุกต์ใช้โดยอาศัยบทบาท หน้าที่และการ บริหารกิจการคณะสงฆ์ที่กำหนดไว้ในบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ 6 ประการ คือ การปกครอง การศึกษา การเผยแผ่ การศึกษาสงเคราะห์ การสาธารณสงเคราะห์และการสาธารณูปการ ซึ่งการประยุกต์ใช้ โดยอาศัยบทบาท หน้าที่ดังกล่าว เป็นการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมทั้งเพื่อการเสริมสร้างทางจิตปัญญาทางพระพุทธศาสนา โดยมีหลักพุทธธรรมที่สำคัญ เช่น มรรคมีองค์ 8 อปปริหานิยธรรม 7 สังคหวัตถุ 4 อิทธิบาท 4 ไตรสิกขา พรหมวิหารธรรม 4 เป็นต้น โดยมีการบูรณาการตามระบบบริหารกิจการมการคณะสงฆ์ที่กำหนดไว้ด้านการเผยแผ่ที่ได้ดำเนินการจัดโครงการพัฒนา การเสริมสร้างทางจิตปัญญาทางพระพุทธศาสนาแก่พระภิกษุสามเณรและประชาชน โดยมีการประยุกต์หลักพุทธธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อบูรณาการที่สอดคล้องกับโครงการวิจัย คือ การพัฒนาจิตและเจริญปัญญา และการจัดปฏิบัติธรรมแก่ ประชาชนของหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล เป็นไปตามหลักการ 8 ประการ ที่มหาเถรสมาคมกำหนด คือ ด้านศีลธรรมและวัฒนธรรม ด้านสุขอนามัย ด้านสัมมาชีพ ด้านสันติสุข ด้านศึกษา สงเคราะห์ ด้านกตัญญู กตเวทิตาธรรม ด้านสามัคคีธรรม ด้านสาธารณสงเคราะห์ การจัดกิจกรรมพัฒนาจิตและเจริญปัญญาในเรื่องการเสริมสร้างทางจิตปัญญาทางพระพุทธศาสนา

2. การวิจัยเสริมสร้างจิตตปัญญาทางพระพุทธศาสนาในการป้องกันแก้ไขปัญหาการทำอัตวินิบาตกรรมของประชาชนในจังหวัดอุบลราชธานี

จิตตปัญญาศึกษา (Contemplative Education) มีมุมมองความเชื่อพื้นฐาน (Worldview) ว่า “สรรพสิ่งล้วนเชื่อมโยงถึงกันหมด มีความเป็นองค์รวม (Holism, Co-creation) การรู้ที่แท้มาจากภายในของตนเองและทุกชีวิตมีความกรุณาเป็นพื้นฐาน” มุมมองความเชื่อพื้นฐานนี้ นำสู่หนทางแห่งจิตภายใน (Inner Practice) สภาวะภายใน ความรู้สึกนึกคิด แรงจูงใจ ความต้องการการฝึกฝนเพื่อการมีสติ ตระหนักรู้ เท่าทันสภาวะต่างๆ การปล่อยวาง การเตรียมจิตให้พร้อมสำหรับใคร่ครวญ เปิดรับ ผ่อนคลาย วางใจหนทางแห่งจิตภายใน นำสู่วิธีปฏิบัติ (Conduct) เช่น การรับฟังอย่างลึกซึ้ง (Deep Listening) เพื่อนรับฟังการตั้งคำถามเพื่อสืบค้น การสื่อสารอย่างสันติ (NVC) สนทนา (Dialogue) การมีสังฆะ การดำรงอยู่ร่วมการส่งมอบสิ่งดีงาม ความสุข จิตอาสา กิจกรรมพลังกลุ่ม จิตตศิลป์ การนำพา

จิตใจสู่ความสงบ โยคะ ดนตรี ฯลฯ วิธีการปฏิบัติเข้าสู่ ผลลัพธ์ (Outcome) คือ การเปลี่ยนแปลงจากภายใน (Transformation)

นอกจากคำว่า จิตตปัญญาศึกษา (Contemplative Education) ยังมีคำเรียกอื่นๆ ที่มีความหมายไปในแนวทางเดียวกัน เช่นคำว่า การศึกษาเพื่อจิตสำนึกใหม่ (Education for a New Consciousness), การศึกษาที่มีหัวใจความเป็นมนุษย์ (Humanized Educate) และการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐาน (Transformative Learning) ดังแผนภาพ ดังนี้

แผนภาพที่ 1 รากฐานแห่งจิตตปัญญา

แนวคิดของจิตตปัญญาศึกษา ประกอบอยู่บน 3 รากฐาน ได้แก่

รากฐานที่ 1 Religions แนวคิดเชิงศาสนา ความเชื่อ ความศรัทธา การละวางตัวตน และ เปิดญาณทัศนะ เรียนรู้ผ่านศรัทธาต่อพระเจ้า เรียนรู้ผ่านศรัทธาต่อครู เรียนรู้ผ่านการภาวนารูปแบบต่างๆ เรียนรู้ผ่านการทำงาน กรรมโยคะ protestant ethics

รากฐานที่ 2 Humanism แนวคิดเชิงมนุษยนิยม บนฐานความเป็นมนุษย์ สืบค้นศักยภาพภายในของมนุษย์ (แนวคิดโรแมนติค และปัจเจกนิยมของยุคสมัยใหม่) การเรียนรู้ใคร่ครวญผ่านการเคารพธรรมชาติของผู้เรียน (Learners-centered) การเรียนรู้ใคร่ครวญผ่านการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ (Experiential Learning)

รากฐานที่ 3 Integral and Holism แนวคิดบนฐานเชิงบูรณาการ ความเป็นองค์รวม กระบวนการเรียนรู้ฐานองค์รวม (หลังยุคสมัยใหม่) การเรียนรู้ใคร่ครวญผ่านการปฏิบัติบูรณาการอย่างเป็นองค์รวมในธรรมชาติ เกิดเป็นแนวคิดความเป็นองค์รวม (Holism) หรือ

ความยั่งยืน (Sustainability) และนิเวศวิทยาเชิงลึก (Deep Ecology) การเรียนรู้ใคร่ครวญผ่านการเห็นเชื่อมโยงการคิดเชิงระบบและเครือข่ายชุมชน

แก่นแห่งจิตตปัญญา

เรียกรวมๆ ว่า MINDS คือ กระบวนการเรียนรู้และการปฏิบัติ ประกอบด้วย การมีสติ (M : Mindfulness) การสืบค้นกระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับตน (I : Investigation) การน้อมมาปฏิบัติอย่างต่อเนื่องจริงจัง (N : Natural effort) การเบิกบานผ่อนคลาย (D : Delightful Relaxation) การมีจิตตั้งมั่นและเป็นกลาง (S : Sustained Equanimity) สอดคล้องกับหลักธรรมโพชฌงค์ 7 ในพระพุทธศาสนา

กระพี้แห่งจิตตปัญญา

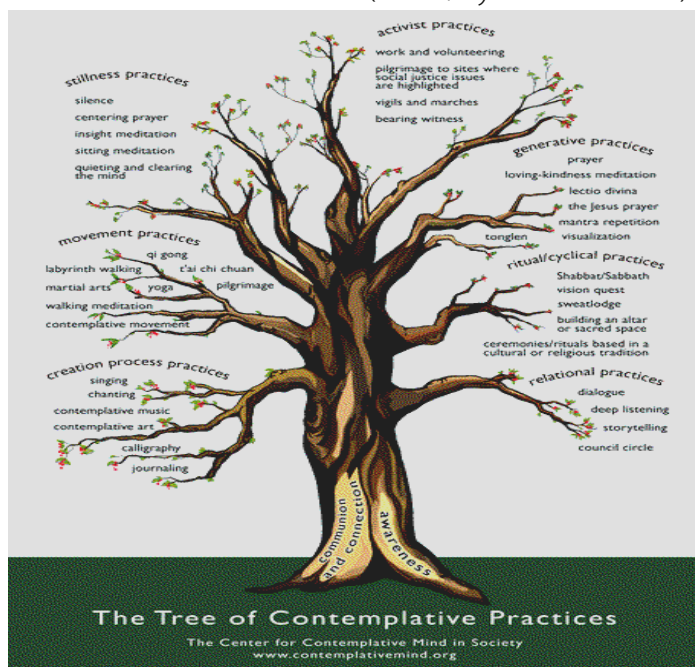
เป็นส่วนที่สนับสนุนหล่อเลี้ยงจิตตปัญญาศึกษา ลำเลียงแร่ธาตุและน้ำมาเลี้ยงลำต้นให้ดำรงอยู่ ได้แก่ สังฆะ การให้คุณค่าต่อการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ (Community of Practice) ร่วมกันและวัฒนธรรม (Culture) การให้คุณค่าแก่รากฐานทางภูมิปัญญาที่หลากหลาย ในสังคมหนึ่งๆ อาจมีหลายวัฒนธรรมซ้อนทับกันอยู่และในแต่ละวัฒนธรรม อาจมีสังฆะของชุมชนแห่งการเรียนรู้ หลายสังฆะอยู่ในนั้น

เปลือกแห่งจิตตปัญญา

คือ รูปแบบกิจกรรม และ วิธีการเรียนรู้ที่สามารถสังเกตได้ ครอบคลุมเครื่องมือและการปฏิบัติในรูปแบบต่างๆ ของจิตตปัญญาศึกษา การพัฒนาให้เกิดสภาวะที่ได้ดำรงอยู่กับปัจจุบันขณะ สามารถหลุดพ้นจากการยึดติดในตัวตนที่คับแคบเป็นอิสระ พ้นจากความกดดัน ความทุกข์ ครูผู้สอนมีบทบาทสำคัญในการนำพาศิษย์เรียนรู้โดยหยั่งให้ถึงราก การนำเอาการฝึกปฏิบัติมาใช้ควรให้ความสำคัญกับการลงมือกระทำ ฝึกปฏิบัติอย่างต่อเนื่องและเชื่อมโยงถึงคุณค่าสูงสุด (จิตเล็ก สู่ จิตใหญ่ หรือ อภิจิต) เลือกวิถีปฏิบัติที่เหมาะสม สอดคล้องกับตนเอง การฝึกปฏิบัติตั้งอยู่บนรากฐานของการสื่อสารและเชื่อมโยง (Communion and Connection) และการตื่นรู้ (Awareness) แบ่งเป็น 7 ประเภท ตามแผนภาพ The Tree of Contemplative Practices ได้แก่

1. การฝึกผ่านการสงบนิ่ง (Stillness Practices) เช่น การเจริญสติ
2. การฝึกผ่านกิจกรรมริเริ่มสร้างสรรค์ (Generative Practices, Co-creation) เช่น การเจริญเมตตา
3. การฝึกผ่านกระบวนการเชิงสร้างสรรค์ (Creation Process Practices) เช่น ศิลปะ ดนตรี การจดบันทึก
4. การฝึกผ่านกิจกรรมทางสังคม (Activist Practices) เช่น กิจกรรมจิตอาสา
5. การฝึกผ่านกระบวนการสานสัมพันธ์ (Relational Practices) เช่น การฟังอย่างลึกซึ้ง
6. การฝึกผ่านการเคลื่อนไหว (Movement Practices) เช่น การเดินสมาธิ โยคะ

7. การฝึกผ่านพลังพิธีกรรมศักดิ์สิทธิ์ (Ritual/Cyclical Practices)

แผนภาพที่ 2 : เมล็ดแห่งจิตตปัญญา

ศักยภาพภายในที่พร้อมจะงอกงามออกมาเป็นจิตตปัญญาพฤษาต้นต่อๆไป เมล็ดแต่ละเมล็ดต่างได้รับการหล่อเลี้ยงอยู่ในผลแห่งจิตใหญ่ (อภิจิต) มนุษย์ทุกคนต่างเป็นเมล็ดที่สามารถปล่อยศักยภาพออกมาได้ เมล็ดพันธุ์แห่งจิตตปัญญาพฤษาที่เติบโตในผืนดินแห่งใหม่จะช่วยเหนี่ยวนำให้เมล็ดพันธุ์อื่นๆ ในท้องทุ่งที่ยังพักตัวอยู่ใต้งอกงาม นั่นหมายถึงผู้สร้างการเปลี่ยนแปลง (Change Agent)

ผลแห่งจิตตปัญญา

เป้าหมายของจิตตปัญญาศึกษา คือ จิตใหญ่ หมายถึง จิตที่กว้างขวางครอบคลุมทุกโลกธาตุ มีความเชื่อมโยงซึ่งกันและกัน (interconnectedness) กับสรรพสิ่งและสรรพสัตว์ มารากมาจากภาษาบาลีว่า “อภิจิต” จิตใหญ่ไม่สามารถสร้างขึ้นได้ ไม่สามารถเร่งให้เกิดขึ้นได้ แต่จะเกิดขึ้นเองเมื่อถึงพร้อมด้วยเหตุปัจจัย

จิตตปัญญาศึกษา (contemplative education) มีความสำคัญต่อภาวะสังคมในปัจจุบันเป็นอย่างมาก เพราะช่วยทำให้เกิดความสมดุลภายในให้กับชีวิต อันประกอบปัญญา 3 ฐาน ได้แก่ ฐานกาย ฐานใจ และ ฐานจิต ซึ่งเกี่ยวเนื่องต่อการสร้างสมดุลของสังคมโลก

อย่างมีนัยสำคัญ ดังคำที่หลวงปู่ ดิษ นัท ฮันท์ กล่าวไว้ว่า ความสามารถในการรักผู้อื่น ขึ้นอยู่กับความสามารถในการรักตัวเอง

3. การบูรณาการหลักพุทธธรรมในการเสริมสร้างจิตปัญญาทางพระพุทธศาสนาในการป้องกันแก้ไขการทำอัตวินิบาตกรรมของประชาชนในจังหวัดอุบลราชธานี

วัยรุ่นเป็นช่วงเวลาหัวเลี้ยวหัวต่อที่สำคัญยิ่งของชีวิตมนุษย์เพราะเป็นวัยแห่งการเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านร่างกายและสภาพจิตใจจากความเป็นเด็กสู่ความเป็นผู้ใหญ่ โดยเริ่มผลจากอกพ้อ แม่ไปสู่โลกภายนอกที่ต้องเรียนรู้ต้องเผชิญกับปัญหาต่างๆด้วยตนเองและพร้อมจะรับสิ่งใหม่ๆเข้ามาในชีวิตอย่างง่ายดาย ช่วงชีวิตวัยรุ่นจึงเป็นช่วงของการลองผิดลองถูกและมีโอกาส ตัดสินใจผิดพลาดได้ง่ายหากขาดการชี้แนะ ในทางที่ถูกที่ควร หรือขาดหลักยึดเหนี่ยวทางใจที่มั่นคงเพียงพอ ดังจะเห็นได้จากข่าวคราวด้านลบเกี่ยวกับวัยรุ่นไทย ในปัจจุบันที่ปรากฏตามสื่อต่างๆไม่ว่าจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับยาเสพติด พฤติกรรมทางเพศ การใช้ชีวิตฟุ้งเฟ้อยัติดิต วัตถุ การขาดความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมรอบข้างรวมถึงการแก้ปัญหาต่างๆ เป็นสภาพปัญหาของวัยรุ่นในสังคมไทยที่ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร งานวิจัย และผลสำรวจพบว่าหาก เรายังคงยึดมั่นในหลักที่ว่ามนุษย์ควรมีศาสนาเป็นที่พึ่งพิงยึดเหนี่ยวจิตใจโดยเฉพาะในยามมีทุกข์ จะเห็นว่าศาสนา ไม่ได้มีบทบาทเป็นที่พึ่งของวัยรุ่นอย่างที่เราควรจะเป็นทั้งๆ ที่วัยรุ่นส่วนใหญ่ยังคงเชื่อว่าหลักคำสอนของศาสนา และ น่าจะเป็นทางออกในการแก้ปัญหาความทุกข์ของพวกเขาได้ แต่การที่วัยรุ่นไม่สามารถใช้ศาสนาเป็นที่พึ่งในยามมีความทุกข์ เป็นเพราะขาดความรู้ ความเข้าใจหลักคำสอนของศาสนาอย่างถูกต้องและเพียงพอที่จะนำไปใช้แก้ปัญหาของตัวเองได้ จากข้อเท็จจริงและปรากฏการณ์ดังกล่าวข้างต้นเป็นมูลเหตุจูงใจให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะ ทำการศึกษาวิจัยเพื่อสร้างตัวแบบพุทธจิตวิทยาบูรณาการในการลดอัตราการฆ่าตัวตายของวัยรุ่นในสังคมไทย และ ใช้เป็นแนวทางในการป้องกันแก้ไขและลดอัตราการฆ่าตัวตายของวัยรุ่นในสังคมไทย

องค์ความรู้ในแบบจำลองพุทธจิตวิทยาบูรณาการในการลดอัตราการฆ่าตัวตายของวัยรุ่นในสังคมไทย อธิบายความเป็นองค์ความรู้จำนวน 4 ชุด ได้แก่ 1. ชุดความรู้ ปัจจัยสาเหตุการฆ่าตัวตาย มี 6 ประเด็น คือ 1) ปัจจัยด้านค่านิยมของวัยรุ่น 2) ปัจจัยด้านความเครียด 3) ปัจจัยด้านสภาพเศรษฐกิจ 4) ปัจจัยสภาวะสุขภาพจิต 5) ปัจจัยด้านสุขภาพอุปนิสัยส่วนตัว 6) ปัจจัย ด้านการเข้าสังคมและการคบเพื่อน ซึ่งปัจจัยสาเหตุการฆ่าตัวตายของวัยรุ่นในสังคมไทย มักไม่ได้เกิดจากสาเหตุใด สาเหตุเดียวแบบเป็น Single Faction แต่จะเป็นปัจจัยหลากหลายสาเหตุร่วมกันในรูปแบบ Multi Faction เน้นส่งผล ร่วมกันต่อพฤติกรรมการฆ่าตัวตายที่เกิดขึ้นกับวัยรุ่น 2. ชุดความรู้ด้านพฤติกรรมการฆ่าตัวตาย มีกระบวนการของการแสดงพฤติกรรม คือ 1) มีการคิดจะฆ่าตัว ตาย 2) มีอาการบอกเหตุและสื่อสารให้กับผู้ใกล้ชิดได้รับรู้ 3) มีพฤติกรรมความเสี่ยงในการฆ่าตัวตาย เช่น การเสาะหา

อุปกรณ์การทำร้ายตนเองการสะสมยาอันตรายที่จะทำร้ายตนเอง 4) มีความพยายามในการฆ่าตัวตายซึ่งแสดงให้เห็น ได้ในหลากหลายพฤติกรรม เช่น การกินยาเกินขนาด การเก็บตัวในห้องแล้วใช้อุปกรณ์ทำร้ายตนเอง 5) มีการกระทำการฆ่าตัวตาย ซึ่งหมายถึงความตั้งใจลงมือกระทำการฆ่าตัวตายที่เกี่ยวข้องกับการทำลายร่างกายตนเอง เป็นเจตนาที่ทำให้ตนเองสิ้นสุดชีวิต 3. ชุดความรู้การใช้หลักการด้านจิตวิทยาและหลักธรรมเพื่อการจัดการปัญหา โดยการใช้หลักธรรม อริยสัจ 4 ที่จะทำให้ผู้ป่วยทางจิตมีอาการคิดฆ่าตัวตายได้มีสติใคร่ครวญไตร่ตรองอย่างเหมาะสม ซึ่งเขาต้องรู้ปัญหาตนเองให้ถูกต้อง รู้สาเหตุของปัญหาอย่างชัดเจน รู้เป้าหมาย การแก้ไขและรู้วิธีการแก้ไขที่มีที่ถูกต้องเหมาะสม การใช้หลักธรรมอริยมรรค 8 ที่จะทำได้ผู้ป่วยทางจิต มีแนวทางหรือจิตเชิงธรรมะทั้ง 8 ประการอันประกอบด้วย การมีสัมมาทิฐิสัมมาสังกัปป์สัมมาวาจาสัมมากัมมันตสัมมาอาชีวะสัมมาวายามะสัมมาสติและสัมมาสมาธิ 4. ชุดความรู้การมองเห็นคุณค่าของตนเอง เป็นการเห็นคุณค่าของตนเอง ของผู้ป่วยทางจิตอาจเกิด จากการได้ถูกคิด จากการมีสติ จากการมีผู้เตือนสติ หรือได้รับฟังเหตุผลบางอย่างที่ทำให้ผู้ป่วยทางจิตได้ถูกคิด หรือ ยังคิดและคิดได้ว่า ไม่ควรทำ การใดๆ ที่จะฆ่าตัวตาย อีกส่วนหนึ่งคือถ้าผู้ป่วยจิตได้เข้าใจหลักอริยสัจ 4 และมี อริยมรรค ด้วยแล้วจิตก็จะคิดได้จากตนเองมีคุณค่า ที่จะอยู่ต่อไปในโลกนี้และก็จะรับรู้ กระบวนการ 7 อย่าง คือ 1) การได้รับการปรึกษาจากผู้รู้ หรือนักจิตวิทยา 2) การได้รับการจิตบำบัด 3) การมองเห็นแนวทางแก้ไขที่เหมาะสมกับตนเอง 4) แนวทางการปรับพฤติกรรมของผู้ป่วยทางจิตให้มีพฤติกรรมที่จะลดความเสี่ยง ลดความพยายามและเลิกการกระทำในการฆ่าตัวตาย 5) แนวทางการป้องกัน ผ่านครอบครัวและชุมชนที่ให้บุคคลใกล้ชิดและผู้ที่ได้รับการ ยอมรับในชุมชน ร่วมป้องกันปัญหา 6) แนวทางการสร้างภูมิคุ้มกันชีวิตของผู้ป่วยทางจิต ด้วยกลุ่มเพื่อนที่มีวุฒิภาวะ มีความพร้อมและมี สุขภาพจิตดี ให้เข้ามามีบทบาท สร้างภูมิคุ้มกันการฆ่าตัวตายให้กับเพื่อนผู้ป่วยทางจิต 7) แนวทางการจัดการแบบมีส่วนร่วมเป็นการสร้าง กระบวนการเพื่อกิจกรรมการมีส่วนร่วมจากกลุ่มตัวอย่างที่มีอิทธิพลต่อการป้องกันแก้ไขหรือเยียวยา ปัญหาฆ่าตัวตายในวัยรุ่น คือการมีส่วนร่วมจากกลุ่มครูและผู้บริหารการศึกษา กลุ่ม ผู้ปกครอง กลุ่มสหวิชาชีพด้านสุขภาพกลุ่มผู้ปฏิบัติธรรมวัด/สถานปฏิบัติธรรมซึ่งแนวทางปฏิบัติอาจเป็นการ Approach กับปัญหาหรือผู้ที่มีปัญหาโดยตรงของกลุ่มต่างๆหรืออาจจะบูรณาการการทำงานร่วมกันกับทุกภาคส่วนเพื่อเสริมพลังในการป้องกันแก้ไขปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

บุคคลที่รักษาดี 5 อยู่เป็นประจำทุกวันครบทุกข้อโอกาสที่จะคิดฆ่าตัวตายจะไม่มีอย่างแน่นอน เพราะฉะนั้นในยุคที่เศรษฐกิจตกต่ำขอให้ชาวพุทธและผู้ที่ไม่เป็นชาวพุทธหันมาให้ความสนใจศึกษาค้นคว้าหลักธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าและนำไปประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวันจะดีกว่าความคิด ที่จะฆ่าตัวตายต้องพยายามต่อสู้กับชีวิต

อย่าทอดทิ้งเพราะชีวิตของคนเรานั้นจะให้สมหวังดังที่เราปรารถนาทุกอย่าง หาได้ไม่ชีวิตของคนเราขึ้นอยู่กับโลกธรรม 8 ประการและกฎแห่งกรรม (ใครทำกรรมดีได้รับผลดี ใครทำกรรมชั่ว ย่อมได้รับผลชั่ว) ตลอดเวลาซึ่งเป็นสังขารของชีวิต ทุกชีวิตต้องเป็นอย่างนี้เมื่อเราเกิดมาแล้ว เราหนีไม่พ้น โลกธรรม 8 และกฎแห่งกรรมอย่างแน่นอน การใช้ธรรมโอสธขโลม จิตใจไว้ทุกข์วันอย่างสม่ำเสมอและต้องพร้อมที่จะลดรายจ่ายของตัวเอง และครอบครัวไปด้วย โดยถือหลักอุดมคติว่า "กินพอดี" "อยู่พอดี" เพื่อเป็นต้นแบบให้เด็กและเยาวชนของเราไม่ฟุ้งเพื่อเห่อเหิมตามกระแส วัตถุนิยมและบริโภคนิยม ที่โหมทับบ้านเมือง เราทุกวันนี้ในยุคเศรษฐกิจตกสะเก็ดไม่ใช่ว่าการคิดฆ่าตัวตายซึ่งเป็นแนวทางที่ไม่ถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนา เพราะเป็นการเบียดเบียน ตนเองครอบครัวที่อยู่ข้างหลัง ก็จะได้รับทุกข์ ความเดือดร้อนต่อไปอีกนานแสนนาน จึงใคร่ขอร้องและวิงวอนให้ท่านที่คิดจะฆ่าตัวตายกลับตัวกลับใจ ตั้งต้นชีวิตใหม่โดยนำหลักธรรมในพระพุทธศาสนาเป็นหลักในการดำเนินชีวิต และช่วยกันพัฒนาสังคมไทยให้สงบสุขตลอดไป

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

การแก้ไขปัญหาของวัยรุ่นนั้นต้องสร้างคุณภาพชีวิตที่ดี ที่ปลอดภัยให้เขา โดยคุณภาพ ชีวิตจะเกิดขึ้นได้ต้องมีความสุขเกิดขึ้นก่อน ความสุขที่แท้จริงต้องเกิดจากความรู้สึกพอใจในตนเอง รู้สึกว่าชีวิตนี้มีคุณค่า มีความหมาย ซึ่งการมีคุณภาพชีวิตที่ดีนั้นมนุษย์ต้องรู้จักพัฒนาตนเองทั้ง 4 ด้านคือ กาย ศิล จิตและปัญญา รวมถึงการนำหลักของพระพุทธศาสนาที่กล่าวว่า “ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว” เป็นแนวทางในการปฏิบัติตนเพื่อไปสู่ทางเดินชีวิตที่ดีต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.(2539),*พระไตรปิฎกภาษาไทย,ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*,กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- Spirituality of Sick Buddhist Monks (จิตวิญญานของพระภิกษุอาพาธ),(ออนไลน์), Journal of Nursing Science and Health Vol 35 No 2 (2012): หน้าบทนำ.
- Copyright (c) 2017 Journal of Health Science-, วารสารวิชาการสาธารณสุข
สำนักวิชาการสาธารณสุข สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข,หน้าบทนำ.
- การฆ่าตัวตาย, (ออนไลน์), <http://wow.in.th/ei5G>, สืบค้นวันที่ 20 กันยายน 2562.

จริยศาสตร์การพัฒนา: ตัวชี้วัดและกระบวนการสร้างความโปร่งใส
ในองค์กรปกครองท้องถิ่นของจังหวัดอุบลราชธานี
Development Ethics: Indicators and Processes for
Cultivating Transparency of Local Government
Organizations in Ubon Ratchathani Province

¹พระครูวิสิฐพัฒนารณ์ และ ⁴นฤมล ดวงแสง

¹Phrakru Visitpattanaporn and ²Nareimon Duangsang

¹มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

²วิทยาลัยอาชีวศึกษาอุบลราชธานี, ประเทศไทย

¹Mahaculalongkornrajavidyalaya University, Thailand

²Ubon Ratchathani Vocational College, Thailand

²Visitpat_mcu@gmail.com, ²Nareimon@ gmail.com,

Received September 9, 2019; Revised October 20, 2019; Accepted December 18, 2019

บทคัดย่อ

จริยศาสตร์การพัฒนา: ตัวชี้วัดและกระบวนการสร้างความโปร่งใสในองค์กรปกครองท้องถิ่นของจังหวัดอุบลราชธานี รวมทุกด้านอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.75$) ด้านความโปร่งใสอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.99$) ด้านความรับผิดชอบอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.72$) ด้านต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชันอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.70$) ด้านวัฒนธรรมคุณธรรมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.53$) และด้านคุณธรรมในการทำงานอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.85$)

จากการสัมภาษณ์พบว่า จริยศาสตร์การพัฒนา: ตัวชี้วัดและกระบวนการสร้างความโปร่งใสในองค์กรปกครองท้องถิ่นของจังหวัดอุบลราชธานี คือ

1. กระบวนการสร้างความโปร่งใสขององค์กรปกครองท้องถิ่นด้วยกลไกทางจริยศาสตร์ ใน 5 ด้าน คือ ด้านความโปร่งใส ด้านความพร้อมรับผิด ด้านการทุจริตคอร์รัปชัน ด้านวัฒนธรรมคุณธรรมในองค์กร และด้านวัฒนธรรมในการทำงาน มีกระบวนการที่ชัดเจนในด้านทฤษฎี ส่วนการการดำเนินการตามกระบวนการยังไม่ต่อเนื่อง ถึงแม้จะมีกรอบในการ

ปฏิรูประบอบราชการให้โปร่งใส ตรวจสอบได้ มีคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบที่เข้มแข็งทำงานด้วยความเที่ยงตรง

2. การบูรณาการหลักพุทธธรรมในการเสริมสร้างความโปร่งใสขององค์กรปกครองท้องถิ่นจังหวัดอุบลราชธานี มีการนำหลักพุทธธรรมสำหรับการครองตน หลักพุทธธรรมสำหรับการครองคน หลักพุทธธรรมสำหรับการครองงาน บุคคลที่จะเข้าไปทำงานในตำแหน่งสูงต้องผ่านการคัดกรองด้านคุณธรรม โดยการอบรมด้านจริยธรรมก่อนเข้ารับตำแหน่ง การบริหารจัดการของหน่วยงานภาครัฐที่เน้นเรื่องความโปร่งใสในการทำงานมีส่วนร่วมในการตรวจสอบ ผู้ใหญ่ควรทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดี ชี้แนะเด็กและเยาวชนให้เห็นผลเสียของการทุจริตคอร์รัปชัน คุณธรรมและจริยธรรมเป็นหลักสำคัญของนักบริหาร ที่จะทำให้การบริหารประสบความสำเร็จหรือไม่ขึ้นอยู่กับผู้นำเป็นหลักที่จะสามารถนำเอาหลักธรรมที่สอดคล้องกับอุดมการณ์ของการบริหารได้

คำสำคัญ: จริยศาสตร์การพัฒนา, กระบวนการสร้างความโปร่งใส, องค์กรปกครองท้องถิ่น

ABSTRACT

All aspects of the development ethics indicators and the processes of transparency enhancement in local government organizations of Ubon Ratchathani Province are at high level ($\bar{X}=3.74$) and each aspect is at high level as the followings: transparency ($\bar{X}=3.99$), accountability ($\bar{X}=3.72$), countering corruption ($\bar{X}=3.70$), merit culture ($\bar{X}=3.53$) and work ethics ($\bar{X}=3.85$).

It was found from the interviews on the development ethics indicators and processes of transparency enhancement in local government organizations of Ubon Ratchathani Province as the followings:

1. For the transparency enhancement process of local government organizations by ethical mechanisms in 5 aspects including transparency, accountability, countering corruption, organizational merit and work culture, the process is explicit in theory. However, it is not continuously implemented even though there has been bureaucratic reformation framework for transparency and accountability and the vigorous and accurate National Counter Corruption Commission.

2. For the integration of Buddha Dhamma principles in transparency enhancement of local government organizations of Ubonratchathani Province, the principles have been applied in self-managing, people-managing and task-managing. The person who is appointed at executive level must be screened in ethical aspect. Ethical pre-service training is provided before entering the position. In the administration of

government agencies focusing on transparency in participatory verification, senior officials should behave as a good model while adults should introduce children and adolescents to be aware of the damage of corruption. Ethics and morality are the crucial principles of the executives. The success of administration depends on the capability of the leaders in applying the Buddha Dhamma principles in accordance with the goal of their administration.

Keywords: Development Ethics, Transparency Enhancement Process, Local Government Organizations

บทนำ

จากการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมตามกระแสโลกาภิวัตน์ ทำให้เกิดผลกระทบอย่างมากกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่การศึกษาจริยศาสตร์ พฤติกรรมและวัฒนธรรมในด้านต่างๆ การเปลี่ยนแปลงในบางอย่างทำให้เกิดผลกระทบในทางลบกับประชาชนและกระแสโลกาภิวัตน์ที่เกิดขึ้นนับวันจะทวีความรุนแรงต่อเนื่องมากขึ้น ทำให้ธุรกิจและอุตสาหกรรมแสวงหาช่องว่างทางกฎหมายเอาเปรียบสังคมเพื่อสร้างความมั่งคั่งให้กับตนเองและปัจจุบันเศรษฐกิจของประเทศกำลังประสบปัญหาอย่างมากมาย

ยุทธศาสตร์การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในภาครัฐ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.2557: 20) ซึ่งผ่านการเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 26 สิงหาคม 2551 ประกอบด้วย 5 ยุทธศาสตร์ คือ ยุทธศาสตร์ที่ 1 การพัฒนาระบบการบริหารจัดการงานภาครัฐที่เอื้อต่อการหล่อหลอมให้ข้าราชการมีโนสุจริต ยุทธศาสตร์ที่ 2 การปรับปรุงระบบการบริหารงานบุคคลให้เอื้อต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม ยุทธศาสตร์ที่ 3 การกำหนดบรรทัดฐานทางจริยธรรมของข้าราชการและเจ้าหน้าที่ของรัฐ ยุทธศาสตร์ที่ 4 การส่งเสริมคุณธรรมในองค์กรเพื่อเป็นต้นแบบให้ข้าราชการได้เรียนรู้และปฏิบัติตาม ยุทธศาสตร์ที่ 5 การสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตรวจสอบคุณธรรมจริยธรรมธรรมาภิบาลของข้าราชการและหน่วยงานของรัฐ ซึ่งการสร้างความปลอดภัยให้เกิดขึ้นในการปฏิบัติราชการ มิใช่เป็นเรื่องที่เพิ่งจะมีการกล่าวถึง แต่เป็นประเด็นสำคัญที่ปรากฏอยู่ใน วาระแห่งชาติว่าด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดีมาตั้งแต่ปี 2542 ตราบจนปัจจุบันนี้

การมีจริยศาสตร์ตัวชี้วัดและกระบวนการสร้างความโปร่งใสในองค์กรเป็นเครื่องมือวัดความโปร่งใสในหน่วยงานภาครัฐ โดยเริ่มตั้งแต่องค์กรปกครองท้องถิ่นหรือระดับสำนัก/กอง จนกระทั่งเป็นภาพรวมระดับกรม จึงต้องร่วมมือกันเป็นเครือข่ายร่วมกันสร้างความโปร่งใสให้เกิดขึ้นในภาคราชการและผู้ที่ได้ประโยชน์จากการทำงานอยู่ในองค์กรที่มีความ

โปร่งใส การส่งเสริมจริยธรรมเพื่อราชการให้ใสสะอาดเห็นควรให้มีการสร้างมาตรฐานความโปร่งใสขึ้นในส่วนราชการโดยเริ่มต้นจากองค์กรปกครองท้องถิ่นในจังหวัดอุบลราชธานี เพื่อช่วยกันสร้างราชการไทยให้มีความโปร่งใสในการปฏิบัติงานของหน่วยงาน รวมถึงการป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบ ซึ่งผลการวิจัยจะสามารถนำไปปรับใช้กับองค์กรปกครองท้องถิ่นในที่อื่นๆได้ทั่วทั้งประเทศโดยหลักจริยศาสตร์ มีคุณธรรมและจริยธรรมรวมในการปฏิบัติงาน คำนึงถึงผลประโยชน์ของประเทศชาติมากกว่าผลประโยชน์ส่วนตนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษากระบวนการสร้างความโปร่งใสขององค์กรปกครองท้องถิ่นด้วยกลไกทางจริยศาสตร์
2. เพื่อบูรณาการหลักพุทธธรรมในการเสริมสร้างความโปร่งใสขององค์กรปกครองท้องถิ่นจังหวัดอุบลราชธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง จริยศาสตร์การพัฒนา : ตัวชี้วัดและกระบวนการสร้างความโปร่งใสในองค์กรปกครองท้องถิ่นของจังหวัดอุบลราชธานี เป็นการศึกษาวิจัยแบบผสมผสาน (Mix Methodology Research) โดยใช้วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล 2 รูปแบบคือ รูปแบบวิจัยเชิงปริมาณและวิจัยเชิงคุณภาพ

1. ประชากร/กลุ่มตัวอย่างและกลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลเชิงปริมาณ ได้แก่ ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลข้าราชการประจำและพนักงานลูกจ้างขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดอุบลราชธานี และประชาชนทั่วไป

ผู้ให้ข้อมูลเชิงคุณภาพ ซึ่งเลือกจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลเชิงปริมาณโดยเลือกตัวอย่างแบบ Typical Case and Extreme Case คือ ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลข้าราชการประจำและพนักงานลูกจ้างขององค์การบริหารส่วนตำบลเหล่าแดง อำเภอดอนมดแดง จังหวัดอุบลราชธานี

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ในด้านขอบเขตด้านเนื้อหาของตัวชี้วัดและกระบวนการสร้างความโปร่งใสในองค์กรปกครองท้องถิ่นของจังหวัดอุบลราชธานี ใน 5 องค์ประกอบ คือ (1) ความโปร่งใส (2)

ความพร้อมรับผิด (3) การทุจริตคอร์รัปชัน (4) วัฒนธรรมคุณธรรมในองค์กรและ(5) วัฒนธรรมในการทำงาน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม (Questionnaire) ที่มีลักษณะคำถามแบบปลายปิด (Close-Ended Questions) และแบบสัมภาษณ์ คำถามปลายเปิด (Open-ended questions) ที่เกี่ยวกับจริยศาสตร์การพัฒนา :ตัวชี้วัดและกระบวนการสร้างความโปร่งใสในองค์กรปกครองท้องถิ่นของจังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นเองโดยการศึกษาค้นคว้าจากแนวคิด เอกสารและตำราที่เกี่ยวข้อง แล้วกำหนดเป็นข้อคำถามให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

คุณภาพของเครื่องมือด้านความเที่ยงตรงและแม่นยำของเครื่องมือตรวจสอบโดยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อย่างง่ายของเพียร์สัน (Pearson Simple correlation Coefficient) ที่ระบุว่า แบบทดสอบจะเที่ยงตรงก็ต่อเมื่อสามารถทำนาย พฤติกรรมในงานเฉพาะอย่างได้อย่างหนึ่งได้ คะแนนแบบทดสอบสัมพันธ์กับความสำเร็จในงานที่ทำ (สุภาพวาดเขียน, 2523:66) เมื่อสร้างแบบสอบถามเสร็จ ผู้วิจัยได้ส่งให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความตรงตามเนื้อหาและผู้วิจัยได้หาค่าความเที่ยงตรง (Reliability) ของแบบสอบถาม (Cornbrash's coefficient) จนมีความเชื่อมั่นและนำไปเก็บข้อมูลต่อไป

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

คณะผู้วิจัยได้ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่หลากหลาย เพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัย โดยมีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

4.1 การเข้าศึกษาในพื้นที่เพื่อแจกแบบสอบถาม การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม การสังเกต การเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ เครื่องมือการวิจัยเป็นแบบสอบถามความคิดเห็นที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเองตามทฤษฎีของการพัฒนานโยบาย ผู้วิจัยดำเนินการนัดหมายผู้ให้ข้อมูลและแจกแบบสอบถามพร้อมเก็บคืนด้วยตัวเอง

4.2 การเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ เครื่องมือการวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์กึ่งมีโครงสร้าง (Semi-Structure Interview) ที่มีประเด็นคำถามครอบคลุมทฤษฎีการพัฒนานโยบาย ผู้วิจัยนัดหมายผู้ให้สัมภาษณ์และทำการสัมภาษณ์ด้วยตนเองและผู้ช่วยวิจัย

4.3 ประมวลผลข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม การสัมภาษณ์ มาตรฐานตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามและเนื้อหาที่เกี่ยวข้อง สรุปประเมินผลการเก็บรวบรวมข้อมูลในทุกกระบวนการ

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 นำแบบสอบถามที่ได้รับกลับคืนมาแล้ว ตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามของแต่ละฉบับว่ามีความสมบูรณ์หรือไม่ ข้อมูลภูมิหลังของผู้ตอบแบบสอบถาม

นำมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยการแจกแจงหาค่าร้อยละ (Percentage) นำเสนอในรูปแบบตารางประกอบความเรียง

5.2 วิเคราะห์ข้อมูลและประมวลผลเป็นรายด้านและโดยรวม โดยคำนวณค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS ประมวลผลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ แล้วนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในรูปตารางประกอบความเรียงและวิเคราะห์ เป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) (บุญชม ศรีสะอาด, 2547:100)

5.3 การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) และใช้วิธีการตีความตามเนื้อหา (Content Analysis) ตามกรอบแนวคิดการวิจัยประกอบกับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (Depth Interview) ผู้วิจัยใช้กับข้อมูลเบื้องต้นและข้อมูลที่เป็นส่วนที่ผู้วิจัยได้ตีความแล้ว

ผลการวิจัย

ผลการศึกษา จริยศาสตร์การพัฒนา :ตัวชี้วัดและกระบวนการสร้างความโปร่งใสในองค์กรปกครองท้องถิ่นของจังหวัดอุบลราชธานี ดังตารางที่แสดงต่อไปนี้

ด้าน	รายด้านที่ประเมิน	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1	ด้านความโปร่งใส	3.99	.75	มาก
2	ด้านความพร้อมรับผิด	3.72	.90	มาก
3	ด้านการทุจริตคอร์รัปชัน	3.70	.86	มาก
4	ด้านวัฒนธรรมคุณธรรมในองค์กร	3.53	.82	มาก
5	ด้านวัฒนธรรมในการทำงาน	3.85	.82	มาก
	รวม	3.75	.83	มาก

จากตาราง พบว่า ค่าเฉลี่ยเกี่ยวกับจริยศาสตร์การพัฒนา :ตัวชี้วัดและกระบวนการสร้างความโปร่งใสในองค์กรปกครองท้องถิ่นของจังหวัดอุบลราชธานี ใน 5 ด้าน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.75$) เรียงเป็นรายด้านลำดับจากมากไปหาน้อย คือ ด้านที่ 1 ด้านความโปร่งใส ($\bar{X} = 3.99$) ด้านที่ 5 ด้านคุณธรรมในการทำงาน ($\bar{X} = 3.85$) ด้านที่ 2 ด้านความพร้อมรับผิด ($\bar{X} = 3.72$) และด้านที่ 3 ด้านการทุจริตคอร์รัปชัน ($\bar{X} = 3.70$) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือด้านที่ 4 ด้านวัฒนธรรมคุณธรรมในองค์กร ($\bar{X} = 3.53$)

1. กระบวนการสร้างความโปร่งใสขององค์กรปกครองท้องถิ่นด้วยกลไกทางจริยศาสตร์ พบว่า

1.1 ดัชนีความโปร่งใส เป็นดัชนีที่ประเมินเกี่ยวกับความสามารถในการให้และเปิดเผยข้อมูลต่างๆรวมถึงข้อมูลการดำเนินงานตามภารกิจของหน่วยงานที่ดำเนินการอย่างตรงไปตรงมา ไม่ปิดบังหรือบิดเบือนข้อมูล โดยเฉพาะกระบวนการจัดซื้อจัดจ้าง ซึ่งเป็นการดำเนินงานที่มีความเสี่ยงในการทุจริตมากกว่าการดำเนินงานด้านอื่นๆหน่วยงานจะต้องดำเนินงานและส่งเสริมให้เกิดความโปร่งใสในทุกขั้นตอนตามที่กฎหมายกำหนด รวมไปถึงการเปิดโอกาสให้บุคคลภายนอกหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการดำเนินงานด้านต่างๆ ของหน่วยงาน ตั้งแต่การร่วมแสดงความคิดเห็น ร่วมจัดทำแผนงานร่วมดำเนินการและการมีส่วนร่วมในการตรวจสอบและสามารถร้องเรียนเกี่ยวกับการดำเนินงานของหน่วยงานและร้องเรียนเจ้าหน้าที่ที่ขาดคุณธรรมและความโปร่งใสได้ องค์กรการบริหารส่วนตำบลเหล่าแดงมีการดำเนินการเกี่ยวกับการเปิดเผยข้อมูลการจัดซื้อจัดจ้างแต่ละโครงการให้สาธารณชนรับทราบ (นายศุภโชค รัตน์, 2560)

องค์กรการบริหารส่วนตำบลเหล่าแดงมีหน่วยประชาสัมพันธ์ เพื่อประชาสัมพันธ์เผยแพร่บทบาทอำนาจหน้าที่ของของ อบต.ทางช่องทางต่างๆ มีการแสดงข้อมูลการดำเนินงานตามบทบาทภารกิจที่เป็นปัจจุบันทางเว็บไซต์ของหน่วยงานหรือสื่ออื่นๆ มีเจ้าหน้าที่เฉพาะของหน่วยงาน ให้บริการข้อมูลตลอดเวลาทำการของหน่วยงาน หน่วยงานมีการเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินงานของหน่วยงานอย่างชัดเจน ถูกต้อง ครบถ้วน สมบูรณ์และปรับข้อมูลเป็นปัจจุบันอยู่เสมอ (จำเริญพงศ์ คะตะวงษ์, 2560) ความหลากหลายของระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน มีบทบาทที่แตกต่างกันในแต่ละระดับของการมีส่วนร่วม คือ

1. การมีส่วนร่วมในระดับให้อำนาจแก่ประชาชน คือการให้บทบาทแก่ประชาชนในระดับที่สูงสุด เพราะให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจแล้ว อบต.จะดำเนินการตามการตัดสินใจนั้น รูปแบบที่สำคัญคือการลงประชามติกล่าวอีกนัยหนึ่ง

2. การมีส่วนร่วมในระดับการสร้างความช่วยเหลือ คือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะทำงานร่วมกันในกระบวนการของการตัดสินใจ ซึ่งจะสะท้อนออกมาในลักษณะของการร่วมจัดทำแผนการพัฒนาท้องถิ่นร่วมกันระหว่างฝ่ายภาครัฐ ภาคธุรกิจและผู้นำชุมชน

3. การมีส่วนร่วมในระดับการเข้าไปมีบทบาท เป็นลักษณะของการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมทำงานตลอดกระบวนการตัดสินใจมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและข้อมูลข่าวสารระหว่างรัฐกับประชาชนอย่างจริงจัง (นายทองใส แสงอุทัย, 2560)

การจัดการเรื่องร้องเรียนของหน่วยงานที่แสดงถึงการเปิดโอกาสและให้ความสำคัญกับการให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจ สอบและสามารถแจ้ง

เรื่องร้องเรียนเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ รวมถึงเรื่องเรียนเกี่ยวกับการดำเนินงานในกระบวนการต่างๆ ของหน่วยงาน อันไม่โปร่งใสหรือทุจริตต่อหน้าที่ได้

1.2 ความพร้อมรับผิด ในการปฏิบัติงานเป็นตัวชี้วัดย่อยที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับพฤติกรรมและทัศนคติในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ของหน่วยงาน ที่แสดงถึงความมุ่งมั่นตั้งใจปฏิบัติงานอย่างเต็มประสิทธิภาพ มีความรับผิดชอบต่อการปฏิบัติงานตามภาระหน้าที่ให้ความสำคัญกับการปฏิบัติงานตามภารกิจหน้าที่มากกว่าเรื่องส่วนตัว พร้อมรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่ให้บรรลุเป้าหมายและมีความรับผิดชอบต่อผลการปฏิบัติงานหากเกิดความผิดพลาดหรือความเสียหายขึ้น รวมถึงกระบวนการของหน่วยงานในการจัดการกับเจ้าหน้าที่ที่ไม่ปฏิบัติงานและขาดความรับผิดชอบต่อการปฏิบัติงานตามภารกิจ โดยมุ่งผลสำเร็จของงาน มีความพร้อมที่จะบริการหรือส่งมอบผลงานต่อสาธารณะ ตามที่กำหนดไว้ในพันธกิจ ปฏิบัติงานตามภารกิจหน้าที่ ความรับผิดชอบ มากกว่าการทำธุระส่วนตัวในเวลาปฏิบัติงาน และระลึกอยู่เสมอว่าจะต้องมีส่วนในความรับผิดชอบ เมื่อองค์การบริหารส่วนตำบลเหล่าแดงเกิดความเสียหายอันเนื่องมาจากการปฏิบัติงานที่ผิดพลาด พร้อมรับฟังการวิพากษ์หรือติชมจากประชาชน/ผู้รับบริการ/ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และพร้อมที่จะแสดงความรับผิดชอบหากปฏิบัติงานผิดพลาดหรือเกิดความเสียหาย ซึ่งจะสามารถสร้างความเชื่อมั่นแก่สังคมและประชาชนในพื้นที่ว่าการขับเคลื่อนขององค์การบริหารส่วนตำบลเหล่าแดงเป็นไปอย่างมีคุณธรรมและธรรมาภิบาล (นางกิตติกุล แสนทวีสุข.2560)

ผู้บริหารของหน่วยงานได้แสดงเจตจำนงสุจริตที่แน่วแน่ว่าจะมุ่งมั่นในการบริหารหน่วยงานด้วยความซื่อสัตย์สุจริตและสนับสนุนงบประมาณหรือการดำเนินการ เพื่อให้เกิดความโปร่งใสและซื่อสัตย์สุจริตมากขึ้นในหน่วยงาน ตามยุทธศาสตร์ชาติ ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต ระยะที่ 3 (พ.ศ.2560-2564) ยุทธศาสตร์ที่ 2 ยกระดับเจตจำนงทางการเมืองในการต่อต้านการทุจริต กำหนดให้ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แสดงเจตจำนงทางการเมือง ในการต่อต้านการทุจริตของผู้บริหาร ประกอบกับมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 5 มกราคม 2559 เห็นชอบให้หน่วยงานภาครัฐทุกหน่วยงาน เข้าร่วมรับการประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสในการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ ตามที่สำนักคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติเสนอ

เพื่อเสริมสร้างคุณธรรมและความโปร่งใสในการบริหารราชการขององค์การบริหารส่วนตำบลเหล่าแดง อันจะก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อประเทศชาติและประชาชน มีการให้คำมั่นที่จะนำพาคณะผู้บริหาร สมาชิกสภา พนักงานส่วนตำบล ลูกจ้างประจำ พนักงานจ้างในสังกัดองค์การบริหารส่วนตำบลเหล่าแดงทุกคน ให้ปฏิบัติราชการด้วยความซื่อสัตย์ สุจริต ยุติธรรม ควบคู่กับการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ และร่วมมือกับทุกภาคส่วน ในการป้องกันปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบของเจ้าหน้าที่ทุกระดับ รวมทั้งตอบสนองและอำนวยความสะดวกแก่ประชาชน และกำหนดแนวทางให้องค์การบริหารส่วนตำบลเหล่า

แดง ถือปฏิบัติและดำเนินการ ซึ่งก็เป็นสิ่งที่องค์กรบริหารส่วนตำบลทุกแห่งต้องกระทำอยู่แล้ว (นายทรงศักดิ์ แก้วดา, 2560)

1.3 ด้านต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชัน การทุจริตคอร์รัปชันถือว่าเป็นอาชญากรรมประเภทหนึ่งที่เกิดผลกระทบต่อเศรษฐกิจสังคม การเมืองตลอดจนความเชื่อมั่นระหว่างประเทศ การทุจริตคอร์รัปชันอาจมีความหมายหลายมิติ และมองได้หลายด้านไม่ว่าจะเป็นด้านการใช้ตำแหน่งหน้าที่การงานเพื่อแสวงหาประโยชน์ส่วนตัวโดยมิชอบเป็นเรื่องของการรับเงินสิ่งของที่มีค่าเพื่อกระทำการหรือละเว้นกระทำการบางอย่าง นอกจากนี้ยังมีความหมายไปถึงการใช้อำนาจหน้าที่เพื่อเหตุผลมิบังควรด้วยการทุจริตคอร์รัปชันยังรวมถึงพฤติกรรมที่เบี่ยงเบนไปจากหน้าที่ปกติเช่นการใช้อิทธิพลส่วนตัวบางประการหากมองในมิติด้านกฎหมายการทุจริตคอร์รัปชันอาจตรงกับคำว่า การทุจริตในวงราชการ ได้แก่ การฉ้อราษฎร์บังหลวงซึ่งตามประมวลกฎหมายอาญาใช้คำว่า การแสวงหาประโยชน์ที่มิควรได้โดยชอบด้วยกฎหมายสำหรับตนเองหรือผู้อื่นหากมองในมิติด้านศีลธรรม การคอร์รัปชัน ได้แก่ การกระทำ ซึ่งละเมิดหลักแห่งศีลธรรมเรื่องต่างๆ (นางสาวนิภาพร สายแก้ว, 2560)

ข้อมูลเกี่ยวกับมูลเหตุของการทุจริตประพจน์มิชอบแสดงว่าการทุจริตคอร์รัปชันในภาครัฐเกิดจากสาเหตุหลายประการ ได้แก่ สังคมขาดการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมตั้งแต่วัยเด็ก การขาดผู้นำที่เป็นแบบอย่างที่ดี ผู้บังคับบัญชามีการคอร์รัปชันให้ข้าราชการชั้นผู้น้อยเห็นเป็นตัวอย่าง รายได้หรือนักการเมือง มีระบบอุปถัมภ์และการเล่นพรรคเล่นพวกในระบบราชการ กระบวนการคัดเลือกคนเข้าสู่ระบบให้ความสำคัญด้านความรู้มากกว่าคุณธรรมการจกัดลักษณะจำเพาะหรือล๊อคสเปค จึงทำให้เกิดการให้สินบนการจัดซื้อจัดจ้างและการมีจริยธรรมการบริหารงานขาดประสิทธิภาพ การจัดซื้อจัดจ้างของทางราชการมีช่องโหว่ เช่น มีเงินเดือนของข้าราชการไม่เพียงพอต่อการครองชีพ การทุจริตคอร์รัปชันในภาครัฐเป็นแบบกินตามน้ำ การนับถือความร่ำรวย การใช้อำนาจโดยมิชอบของผลประโยชน์ร่วมกันในกิจการบางประเภทหรือการฮั้วประมูลโครงการเพื่อผูกขาดกิจการบางประเภทที่ต้องได้สัมปทานจากรัฐบาลรวมถึงขั้นตอนการใช้บริการของหน่วยงานภาครัฐมีความซ้ำซ้อนจึงทำให้ประชาชนมีส่วนส่งเสริมให้เกิดการคอร์รัปชันเพราะต้องการความสะดวกสบาย (นางบุญมี เดชะคำภู, 2560)

1.4 ด้านวัฒนธรรมคุณธรรมในองค์กร ดัชนีวัฒนธรรมคุณธรรมในองค์กร ในการปฏิบัติงานที่มีการปลูกฝัง สั่งสอนหรือถ่ายทอดแก่กันของเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานจากรุ่นสู่รุ่น จนกลายเป็นแนวทางปฏิบัติประจำหรือวัฒนธรรมของหน่วยงาน ซึ่งวัฒนธรรมเหล่านั้นควรเป็น การปฏิบัติตนหรือทัศนคติที่ดี เป็นการขัดเกลาทางสังคม (Socialization) ให้ไม่ยอมรับพฤติกรรม การทุจริตต่างๆ ในหน่วยงาน จนกระทั่งไม่ทนต่อการทุจริตและก่อให้เกิดการลงโทษทางสังคม (Social Sanction) ส่งผลทำให้เจ้าหน้าที่ในหน่วยงานเกิดความอายหรือความกลัวที่จะกระทำการทุจริตได้ รวมไปถึงกระบวนการของหน่วยงานที่จะต้องปลูกฝังและ

สร้างให้เกิดวัฒนธรรมทางความคิดแยกแยะผลประโยชน์ส่วนตนกับผลประโยชน์ส่วนรวม และกระบวนการของหน่วยงานที่มีการกำหนด แผนการป้องกันและปราบปรามการทุจริตใน หน่วยงาน นอกจากนี้ การมีกระบวนการตรวจสอบถ่วงดุลภายในที่เข้มแข็งและมี ประสิทธิภาพ จะส่งผลให้เจ้าหน้าที่ในหน่วยงานเห็นความสำคัญและเกิดความตระหนักถึงผล ของการทุจริต จนก่อให้เกิดเป็นวัฒนธรรมในการร่วมต่อต้านการทุจริตได้เช่นกัน

การดำเนินการเพื่อป้องกันผลประโยชน์ทับซ้อนในหน่วยงาน เป็นตัวชี้วัดย่อยที่มี เนื้อหาเกี่ยวกับกระบวนการของหน่วยงานที่ส่งเสริมให้เจ้าหน้าที่ในหน่วยงานมีความเข้าใจ เกี่ยวกับการกระทำที่เป็นผลประโยชน์ทับซ้อนหรือสามารถแยกแยะผลประโยชน์ส่วนตนและ ผลประโยชน์ส่วนรวมได้ รวมถึงพฤติกรรมของเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานที่ไม่เข้าข่ายการมี ผลประโยชน์ทับซ้อน มีการวิเคราะห์ความเสี่ยงเกี่ยวกับการปฏิบัติงานที่อาจเกิดผลประโยชน์ ทับซ้อน มีการจัดทำคู่มือเกี่ยวกับการปฏิบัติงานเพื่อป้องกันผลประโยชน์ทับซ้อน มีการ ประชุมหรือสัมมนาหรือแลกเปลี่ยนความรู้ภายในหน่วยงาน เพื่อให้ความรู้เรื่องการป้องกัน ผลประโยชน์ทับซ้อนแก่เจ้าหน้าที่ และปรับปรุงขั้นตอน/แนวทางการปฏิบัติงานหรือระเบียบ เพื่อป้องกันผลประโยชน์ทับซ้อน

การตรวจสอบถ่วงดุลภายในหน่วยงานเป็นตัวชี้วัดย่อยที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับ กระบวนการของ อบต.เหล่าแดง มีการตรวจสอบถ่วงดุลภายในเกี่ยวกับการดำเนินงานที่มี ความเสี่ยงหรือโอกาสที่จะเกิดการทุจริตโดยกลุ่มคนที่มีบทบาทหน้าที่ ซึ่งจะต้องมีการ ดำเนินการอย่างเป็นอิสระและมีประสิทธิภาพในการตรวจสอบถ่วงดุลภายใน อบต. นอกจากนั้นยังมีกิจกรรมที่แสดงถึงความพยายามที่จะปรับปรุงการบริหารงานของหน่วยงาน ให้มีความโปร่งใยิ่งขึ้น (นางมณีวรรณ แก่นแก้ว, 2560) คณะผู้บริหารต้องยึดหลักคุณธรรม และยึดความถูกต้องตามระเบียบกฎหมาย สร้างจิตสำนึกและเป็นตัวอย่างให้กับบุคลากรใน ส่วนของข้าราชการ เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องต้องปลูกฝังค่านิยมที่เพียงพอ ปฏิบัติตามระเบียบ กฎหมายอย่างเคร่งครัด

1.5 ด้านคุณธรรมในการทำงาน ดัชนีคุณธรรมการทำงานในหน่วยงาน เป็น พฤติกรรมของเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานที่แสดงถึงการให้ความสำคัญเกี่ยวกับการปฏิบัติงานที่ จะต้องกำหนดให้มีคู่มือหรือมาตรฐานการปฏิบัติงานที่ชัดเจนและมีการปฏิบัติงานตามคู่มือ หรือมาตรฐานนั้นอย่างเคร่งครัดอยู่เสมอ รวมถึงจะต้องให้ความสำคัญกับการปฏิบัติงานอย่าง เป็นธรรมและเท่าเทียมกัน ซึ่งถือเป็นลักษณะคุณธรรมที่หน่วยงานจะต้องถึงปฏิบัติต่อผู้มีส่วน ได้ส่วนเสียของหน่วยงาน นอกจากนี้ หน่วยงานจะต้องมีคุณธรรมในการบริหารงานภายใน หน่วยงาน ทั้งการบริหารงานบุคคล พฤติกรรมการใช้จ่ายเงินงบประมาณของหน่วยงาน พฤติกรรมของหัวหน้างานในการมอบหมายงาน ตลอดจนการให้ความสำคัญกับ สภาพแวดล้อมและอุปกรณ์ที่สนับสนุนการปฏิบัติงาน

เจ้าหน้าที่จะต้องมีพฤติกรรมการปฏิบัติงานอย่างเป็นมาตรฐานและเป็นไปตามระเบียบขั้นตอนอย่างเคร่งครัดอยู่เสมอ มีคู่มือหรือมาตรฐานการปฏิบัติงานตามภารกิจหลัก ตลอดจนรายงานผลการปฏิบัติงานตามคู่มือหรือมาตรฐานการปฏิบัติงานตามภารกิจหลักและเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานปฏิบัติงานตามระเบียบขั้นตอนอย่างเคร่งครัด เป็นมาตรฐานและยึดหลักความถูกต้องอยู่เสมอ ความเป็นธรรมในการปฏิบัติงานเป็นตัวชี้วัดย่อยที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับกระบวนการของหน่วยงานที่แสดงถึงการให้ความสำคัญเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานที่มีความเป็นธรรมต่อผู้รับบริการหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอย่างเท่าเทียมกัน โดยการแสดงขั้นตอน การปฏิบัติงานและระยะเวลาที่ใช้ในการดำเนินการให้ผู้ให้บริการหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทราบอย่างชัดเจน มีระบบการตรวจสอบเพื่อป้องกันการละเว้นการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ รวมทั้งเจ้าหน้าที่จะต้องมีพฤติกรรมการปฏิบัติงานอย่างเป็นธรรมเท่าเทียม ไม่เลือกปฏิบัติ หรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่ในกรณีใดกรณีหนึ่ง มีการแสดงขั้นตอนการปฏิบัติงานตามภารกิจหลักและระยะเวลาที่ใช้ในการดำเนินการให้ผู้รับบริการหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทราบอย่างชัดเจน และมีระบบการป้องกันหรือการตรวจสอบเพื่อป้องกันการละเว้นการปฏิบัติหน้าที่ตามภารกิจหลัก ตลอดจนเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานต้องปฏิบัติงานโดยยึดหลักความเป็นธรรม เท่าเทียม ไม่เลือกปฏิบัติ

2. การบูรณาการหลักพุทธธรรมในการเสริมสร้างความโปร่งใสในการพัฒนาท้องถิ่น คือหลักพุทธธรรมสำหรับการครองตน หลักพุทธธรรมสำหรับการครองคนและหลักพุทธธรรมสำหรับการครองงาน สามารถจำแนกออกได้ดังนี้

2.1 หลักพุทธธรรมสำหรับการครองตน

การนำหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องกำกับในการบริหารงานทุกด้าน ย่อมเป็นการประสานแนวคิดในเชิงจริยธรรมของสังคม โดยเฉพาะอย่างการเลือกใช้พุทธธรรมที่เหมาะสมแก่การบริหารจัดการ คือ

(1) ธรรมเป็นโลกบาล คือ คัมภีร์ครองโลกที่ได้ชื่อว่า คัมภีร์ครองโลก เพราะว่าเป็นธรรมสนับสนุนชาวโลกให้รู้จักยับยั้งจิตและละอายตนเองไม่กล้าทำทุจริต แบ่งเป็น 2 อย่าง คือ

- หิริ ความละอายแก่ใจ ต่อหน้าไม่ทำบาปกลับหลังไม่กล้าประพฤติชั่ว ไม่พัวพันทุจริตไม่ยอมเกี่ยวข้องกับคดีละเมิดกฎหมายและผิดศีลธรรมใจสูง ไม่นำพาสิ่งชั่วร้ายไม่ต่ำ

- โอตตปปะ ความเกรงกลัว ใจเกลียดพฤติกรรมชั่ว กลัวเกรงโทษผิดและทุกข์ภัยไม่เสี่ยงทำผิดทั้งในที่ลับและที่แจ้ง

(2) ธรรมมีอุปการะมาก ที่ได้ชื่อว่าเป็นธรรมมีอุปการะมากเพราะว่าเป็นคุณธรรมที่เสริมสร้างทางดำเนินชีวิตให้ก้าวหน้า ในการปฏิบัติงานให้สำเร็จเรียบร้อยรอบคอบ มี 2 อย่าง คือ 1) สติ ความระลึกได้ นึกถึงตนเองอยู่ตลอดเวลาโดยละเอียดถี่ถ้วน คือไม่พลั้งเผลอ 2) สัมปชัญญะ ความรู้ตัว คือควบคุมกระแสจิตให้จดจ่อปรากฏปกติและสม่ำเสมอ

(3) กุศลมูล คือ พื้นฐานแห่งจริยธรรมฝ่ายดี หรืออาจจะเรียกว่า เป็นรากเหง้า ต้นตอของสิ่งดี ควรปลูกสร้างให้เกิดขึ้นในจิตสันดาน มี 3 อย่าง คือ

- อโลภะ ความไม่욕ได้ เช่น ไม่อยากได้ของเขาคิดแต่เสียสละเกื้อกูล ผู้อื่น สำนึกในสิทธิมนุษยชน ไม่เห็นแก่ได้ กลับมีน้ำใจเสียสละโอบอ้อมอารี

- อโทสะ ความไม่คิดประทุษร้ายไม่มีความขัดเคือง มีเมตตาประจําใจ ช่ม อารมณ์ ไม่วุ่นวาย รู้จักให้อภัยไม่ถือโทษและมีน้ำใจ เมตตาปรานี

- อโมหะ ความไม่หลง ความรู้แจ้ง ความเข้าใจตามความเป็นจริง มีปัญญา รอบคอบ เข้าใจเหตุผล และเฉลียวฉลาดทันต่อเหตุการณ์

2.2 พุทธธรรมสำหรับการครองคน

ต้องรู้จักการจัดการงานโดยใช้ทรัพยากรและบริหารคนอย่างคุ้มค่า โดยเลือก บุคคลที่เหมาะสมกับงาน จึงจะทำให้งานมีความสำเร็จได้อย่างมีประสิทธิภาพและ ประสิทธิภาพ ดังนี้

(1) **พรหมวิหารธรรม** คือธรรมเป็นเครื่องอยู่ของผู้ใหญ่ มี 4 อย่างคือ (ที.ม. (ไทย), 10/184/179.)

- เมตตา ความรักใคร่ปรารถนาจะให้เป็นผู้สุข เมตตา แปลว่า ความรัก ความ ปรารถนาดี มีเมตตาริบัติ คิดจะช่วยให้ทุกคนในโลกนี้ประสบประโยชน์และความสุขโดยทั่วกัน

- กรุณา ความสงสาร คิดจะช่วยให้พ้นทุกข์ ความสงสาร คือคิดจะช่วยเหลือ ผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์ความเดือดร้อน

- มุทิตา คือความพลอยยินดีในเมื่อเห็นผู้อื่นได้ดี กล่าวคือ ความพลอยยินดี ด้วย ในเมื่อเห็นผู้อื่นได้ดี ข้อนี้เป็นหลักธรรมของผู้ที่มีลักษณะใจกว้างขวางยินดีต่อความดีของ ผู้อื่น

- อุเบกขา ความวางใจเป็นกลางความวางเฉยไม่ติ่งใจไม่เสียใจ เมื่อผู้อื่นถึง ความวิบัติอุเบกขา ได้แก่ การวางใจเป็นกลาง

(2) **อคติธรรม** ได้ชื่อว่า เป็นอุปสรรคของความยุติธรรม เรียกว่า อคติ คือ ทางผิดหรือความลำเอียงไม่มีความเที่ยงธรรมมี 4 ประการ คือ (อง.จตุกก.(ไทย), 21/17-19/ 20.)

- ฉันทาคติ คือ ความลำเอียงเพราะรักใคร่กันหรือชอบพอกัน คือ ทำให้เสีย ความยุติธรรม

- โทสาคติ คือ ความลำเอียง เพราะโกรธหรือไม่ชอบกัน ทำลายความ ยุติธรรมเพราะลู่อ่านางแก่ความเกลียดชังไม่ชอบใจ

- โมหาคติ คือ ความลำเอียงเพราะหลง คือ งงรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ไม่รู้หรือ สะเพร่า

- ภัยาคติ คือ ความลำเอียงเพราะความกลัวในการให้คนให้โทษ

(3) **สังคหวัตถุ** คือ ธรรมเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจ สำหรับผูกไมตรีเป็นจรรยาบรรณด้านมนุษยสัมพันธ์ สามารถครองใจคนได้ มี 4 ประการ ได้แก่ (อง.จตุกก.(ไทย), 21/32/37,38.)

- ทาน หมายถึง การให้ (โอบอ้อมอารี) นักบริหารที่ดีต้องมีน้ำใจรู้จักเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ให้ทานแก่เพื่อนร่วมงานและผู้ใต้บังคับบัญชา
- ปิยวาจา หมายถึง การพูดถ้อยคำไพเราะอ่อนหวานนักบริหารที่ดีจะรู้จักผูกใจคนด้วยคำพูดอ่อนหวาน คำพูดหยาบกระด้างผูกใจใครไม่ได้
- อัตถจริยา หมายถึง การทำตัวให้เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น (สงเคราะห์ประชาชน) ตรงกับคำพังเพยที่ว่าอยู่บ้านท่านอย่านิ่งดูตาย ปั่นวัวควายให้ลูกท่านเล่น
- สมานัตตา หมายถึง การวางตัวสม่ำเสมอ (วางตัวพอดี) เมื่อนักบริหารไม่ทอดทิ้งผู้ร่วมงานทั้งหลาย

2.3 พุทธธรรมสำหรับการครองงาน

การนำพุทธธรรมสำหรับการครองงานนั้น จะต้องมีความรอบรู้เกี่ยวกับคนร่วมงาน นักบริหารต้องรู้ว่าใครมีความสามารถในด้านใด เพื่อจะได้ใช้งานให้เหมาะกับงาน และต้องรอบรู้เกี่ยวกับงานในความรับผิดชอบเพื่อประโยชน์ในการวางแผนบรรจุบุคลากร มี 2 ลักษณะ คือ รู้เท่าและรู้ทัน

รู้เท่า คือ ความรู้รอบด้านเกี่ยวกับงานว่ามีขั้นตอนอย่างไรและมีส่วนเกี่ยวข้องกับคนอื่น ๆ อย่างไร และยังหมายถึงความรู้เท่าถึงการณ์ในเมื่อเห็นเหตุแล้วคาดว่าผลอะไรจะตามมา แล้วเตรียมการป้องกันไว้

รู้ทัน คือ หมายถึงความรู้เท่าทันสถานการณ์ เมื่อเกิดปัญหาขึ้นก็สามารถแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้ดี ดังกรณีของคนที่ขับรถลงจากภูเขาแล้วรถเบรกแตก เมื่อเจอกับปัญหาเช่นนั้น เขาตัดสินใจขับปล้นว่าจะทำอย่างไร นั่นเป็นความรู้ทันเพื่อแก้ปัญหาเฉพาะหน้า

2.4 หลักพุทธธรรมสำหรับส่งเสริมในการบริหาร

พระพุทธองค์ทรงแสดงหลักธรรมสำหรับส่งเสริมในการบริหารและการปกครอง เรียกว่า ธรรมไม่เป็นที่ตั้งแห่งความเสื่อม ธรรมที่เป็นไปเพื่อความเจริญฝ่ายเดียว วิธีป้องกันมิให้เกิดความเสื่อมขึ้นในบ้านเมือง ซึ่งเรียกว่าอปริหานิยธรรม 7 ประการ มีดังนี้ (อง.สตตก.(ไทย), 23/20/19-23.)

- (1) หมั่นประชุมกันเนืองนิตย์ การประชุมเป็นการปรึกษาหารือเพื่อแก้ไขปัญหائبานเมืองร่วมกัน
- (2) พร้อมเพรียงกันประชุมเล็กประชุมและทำกิจที่ควรทำ
- (3) ไม่บัญญัติหรือเลิกล้มข้อบัญญัติตามอำเภอใจ ความสงบของบ้านเมืองจะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยระเบียบและกฎเกณฑ์และประชาชนร่วมมือกันปฏิบัติตามกฎเกณฑ์

(4) เคารพและรับฟังความคิดเห็นของผู้ใหญ่ ผู้ใหญ่เป็นคนที่เกิดก่อนเรา ผ่านประสบการณ์มามาก การรับฟังคำสั่งสอนของผู้ใหญ่นับเป็นสิ่งที่ดีไม่เสียหายอย่างไร

(5) ไม่ข่มเหงหรือดูแคลาสตรีที่ถือว่าเป็นเพศที่อ่อนแอ เป็นตัวแทนของความสวยงาม บุรุษจึงควรให้เกียรติและให้การทะนุถนอม

(6) เคารพสักการบูชาเจดีย์ปูชนียสถานปูชนียวัตถุ ตลอดจนอนุสาวรีย์ต่างๆ เพื่อเป็นการแสดงออกซึ่งความกตัญญูทศเวทที่ต่อบุพพการี ผู้ทำคุณประโยชน์ไว้ต่อบ้านเมือง

(7) ให้ความอาทรกษากับพระอรหันต์ พระอรหันต์ในที่นี้ หมายถึง บรรพชิตผู้ทรงธรรมและปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างที่ดีของคนทั่วไป

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา จริยศาสตร์การพัฒนา : ตัวชี้วัดและกระบวนการสร้างความโปร่งใสในองค์กรปกครองท้องถิ่นของจังหวัดอุบลราชธานี พบว่า การใช้อำนาจทางราชการในทางที่ผิดเพื่อผลประโยชน์ของตนเองหรือพวกพ้องและผู้ที่เกี่ยวข้อง มีการแต่งตั้งพวกพ้องหรือเครือญาติในหน่วยงานภาครัฐซึ่งปัญหาดังกล่าวเป็นเพราะลักษณะความสัมพันธ์ทางโครงสร้างของหน่วยราชการยังให้ความสำคัญกับระบบอุปถัมภ์ ประกอบด้วยผู้อุปถัมภ์ (Patron) กับผู้รับการอุปถัมภ์ (Client) หมายถึง นายกับลูกน้องหรือลูกพี่กับลูกน้อง คนที่จะเป็นหัวหน้าจะต้องเป็นผู้มีแบบมีบารมี(Charisma) กลุ่มคนที่มาร่วมกันต้องมีผลประโยชน์ (Interest) และอุดมการณ์ร่วมกัน (Common ideology) สังคมมีสภาพภาพไม่เท่าเทียมกัน การแบ่งผลประโยชน์ไม่ต้องเท่าเทียมกัน ไม่เน้นการผูกพันในลักษณะของการต่างตอบแทนในเชิงวัตถุที่เท่าเทียมกัน มีลักษณะของการต่างตอบแทนในสิ่งซึ่งไม่มีวัตถุด้วยเป็นลักษณะลูกน้องหาวัตถุให้นาย แต่นายให้ลูกน้องในลักษณะอุปถัมภ์ค่าจูงการคุ้มครองดูแลให้บารมีคุ้มครองในการทำงานคือ เป็นทั้งการให้วัตถุ ความคิดและจิตใจ

ถึงแม้ว่าโครงสร้างของสังคมไทย จะเป็นความสัมพันธ์ในแนวดิ่งโดยตลอด ทั้งสังคมความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ เป็นความสัมพันธ์เชิงแลกเปลี่ยนระหว่างคนในสังคมที่มีฐานะบทบาทต่างกัน และเป็นความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล 2 คน (Dyadic) ซึ่งเป็นความผูกพันของมิตรภาพแบบประโยชน์ใช้สอย คนมีฐานะทางเศรษฐกิจสังคมสูงกว่า (ผู้อุปถัมภ์) การจะใช้อิทธิพลและสิ่งที่ตนมีอยู่คุ้มครอง ให้ผลประโยชน์อย่างใดอย่างหนึ่ง หรือทั้งสองอย่างแก่ผู้มีฐานะต่ำกว่า (ผู้รับอุปถัมภ์) ซึ่งก็ต้องตอบแทนด้วยความจงรักภักดี รวมทั้งการอุทิศตนรับใช้แก่ผู้อุปถัมภ์ความสัมพันธ์ระหว่างผู้บังคับบัญชากับลูกน้องอย่างเป็นทางการเป็นความสัมพันธ์ตามสายงานทั้งสองฝ่ายปฏิบัติตัวตามบทบาทหน้าที่ แต่ความสัมพันธ์เชิง

อุปถัมภ์จะเป็นความสัมพันธ์แบบตัวต่อตัวและเป็นส่วนตัว มีการให้การช่วยเหลือหรือให้บริการกันเป็นส่วนตัว

เอกสารอ้างอิง

- มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ (2539), *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์*, กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2557), *โครงการพัฒนาดัชนีชี้วัดการพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศไทย*. กรุงเทพฯ : รายงานการวิจัย สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สุภาพ วาดเขียน, (2523), *วิธีวิจัยและสถิติทางการวิจัยในศึกษาศาสตร์*, กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- นายสุภโชค รัตน์. นายกองค์การบริหารส่วนตำบลเหล่าแดง ตำบลเหล่าแดง อำเภอดอนมดแดงจังหวัดอุบลราชธานี, (สัมภาษณ์, 20 ตุลาคม 2560)
- จำเริญ คะตะวงษ์. นักทรัพยากรบุคคลปฏิบัติการองค์การบริหารส่วนตำบลเหล่าแดง อำเภอดอนมดแดง จังหวัดอุบลราชธานี, (สัมภาษณ์, 20 ตุลาคม 2560)
- นายทองใส แสงอุทัย. รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลเหล่าแดง ตำบลเหล่าแดง อำเภอดอนมดแดง จังหวัดอุบลราชธานี, (สัมภาษณ์, 20 ตุลาคม 2560)
- นางกิตติกุล แสนทวีสุข. ผู้อำนวยการกองคลัง องค์การบริหารส่วนตำบลเหล่าแดง ตำบลเหล่าแดง อำเภอดอนมดแดง จังหวัดอุบลราชธานี, (สัมภาษณ์, 21 ตุลาคม 2560)
- นายทรงศักดิ์ แก้วดา. ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลเหล่าแดง ตำบลเหล่าแดง อำเภอดอนมดแดงจังหวัดอุบลราชธานี, (สัมภาษณ์, 21 ตุลาคม 2560)
- นางสาวนิภาพร สายแก้ว. ผู้อำนวยการกองการศึกษาฯ และวัฒนธรรม องค์การบริหารส่วนตำบลเหล่าแดง อำเภอดอนมดแดง จังหวัดอุบลราชธานี, (สัมภาษณ์, 22 ตุลาคม 2560)
- นางบุญมี เดชะคำภู. ประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบลเหล่าแดง อำเภอดอนมดแดง จังหวัดอุบลราชธานี, (สัมภาษณ์, 22 ตุลาคม 2560)
- นางมณีวรรณ แก่นแก้ว. เลขานุการนายกองค์การบริหารส่วนตำบลเหล่าแดง ตำบลเหล่าแดง อำเภอดอนมดแดง จังหวัดอุบลราชธานี, (สัมภาษณ์, 23 ตุลาคม 2560)

ศึกษากระบวนการปลูกฝังด้านคุณธรรมสามัคคีธรรมและปัญญาธรรม
แก่เด็กและเยาวชน ด้วยนิทานพื้นบ้านอีสาน
A Study on Cultivating Values of Respect,
Harmony and Wisdom for Children and Adolescents
through the Esan Folktales

¹พระครูกิตติคุณภาส และ²พรทิพย์ เกิดถาวร
¹Phrakru Kittikunopas and ²Ponthip Kedthawon

¹มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย
²มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ, ประเทศไทย
¹Mahaculalongkornrajavidyalaya University, Thailand
²Chaiyaphum Rajabhat University, Thailand.

¹Kittikunopas_k@gmail.com, ⁴Ponthip@cpru.ac.th

Received September 9, 2019; Revised October 20, 2019; Accepted December 18, 2019

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยกระบวนการปลูกฝังด้านคุณธรรม สามัคคีธรรมและปัญญาธรรม
แก่เด็กและเยาวชน ด้วยนิทานพื้นบ้านอีสานจังหวัดอุบลราชธานี มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา
กระบวนการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ทั้งด้านคุณธรรม สามัคคีธรรมและปัญญาธรรม
แก่เด็กและเยาวชน โดยใช้นิทานพื้นบ้านเพื่อวิเคราะห์หลักธรรม คติธรรม ด้านคุณธรรม
สามัคคีธรรมและปัญญาธรรม ที่แทรกอยู่ในนิทานพื้นบ้านทั้ง 4 เรื่องซึ่งได้จัดพิมพ์หนังสือ
นิทานอ่านประกอบในการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมแก่เด็กและเยาวชน ซึ่งพบว่า

1. ผลสะท้อนความรู้ความเข้าใจของนักเรียน และปราชญ์ชาวบ้านเกี่ยวกับ
กระบวนการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมแก่เด็กและเยาวชน โดยใช้นิทานพื้นบ้าน โดย
ภาพรวม พบว่า มีมากที่สุดเกี่ยวกับการจัดหานิทานพื้นบ้านเข้าสู่ห้องสมุดของชุมชนและ
เกี่ยวกับการที่นักเรียนได้เคยเข้าร่วมกิจกรรมการอ่าน/การเล่านิทานพื้นบ้านที่จัดขึ้นในชุมชน

2. ผลสะท้อนความรู้ความเข้าใจของนักเรียนและปราชญ์ชาวบ้านเกี่ยวกับหลักธรรม คติธรรม ที่แทรกอยู่ในนิทานพื้นบ้านทั้ง 4 เรื่อง ดังนี้

2.1 พญากาเผือก สะท้อนถึงหลักธรรมทั้งด้านการละเว้นกรรม กตัญญูกตเวทิตธรรมและการตั้งสัจจาธิฐาน เพื่อการตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า 5 พระองค์

2.2 นกกระเจาบ ไร้ความสามัคคี สะท้อนให้เห็นคติธรรมที่ว่าความสามัคคีนำมาซึ่งความสุขความสงบของหมู่คณะ ส่วนความไร้สามัคคี ความอวดเก่งอวดดี ทำให้หมู่คณะพินาศฉิบหาย

2.3 สุวรรณสามกุมาร สอนให้รู้ว่า การละเว้นความนอบน้อมต่อบิดามารดา ความกตัญญูกตเวทิตต่อผู้มีพระคุณและการยึดสัจจะยิ่งกว่าชีวิต ก่อให้เกิดความเจริญและความสุขในชีวิต

2.4 ปัญหาเสียวสวาสดี แสดงให้เห็นว่า มีการนำเอานิทานพื้นบ้านมาผูกเป็นปริศนาธรรม แทรกไว้ซึ่งหลักปรัชญา คำสอน คติธรรม ที่ควรนำมาใช้อบรมสั่งสอนศีลธรรมแก่เด็กเยาวชนและคนทั่วไป

คำสำคัญ: กระบวนการปลูกฝัง, การละเว้นสามัคคีธรรมและปัญญาธรรม, นิทานพื้นบ้าน

ABSTRACT

A study on cultivating values of respect, harmony and wisdom for children and adolescents through the Esan folktales aimed at studying the process of cultivating the values by using folktales for analyzing connotation of Dhamma principles and morality hidden in the four Esan folktales that were published in booklets for cultivating ethical values among children and youth. The research found that:

1. The overall feedback of knowledge and understanding of students and local sages on the process of cultivating morality and ethics for children and adolescents by using folktales was at the highest level in: the provision of booklets on folktales for community libraries; and the participation of students in folktales reading and telling activities organized in the communities.

2. The feedback of knowledge and understanding of students and local sages on the connotation of Dhamma principles and morality hidden in the four Esan folktales are as the followings:

2.1 Payakaphueag is a story with the connotation of respect, gratitude and making a determined wish for enlightenment of the 5 eras of Buddha.

2.2 Nokkrachab without Unity is a story with the connotation of harmony that leads to happiness and peace for all while disharmony and arrogance leads to ruins.

2.3 Suwanna-samkumara is a story with the connotation of respect and gratitude towards parents and benefactors and holding truth over one's life that leads to prosperity and happiness.

2.4 Panhaseawsawad is a story with connotation of philosophy, teachings and morality hidden in Dhamma questions that can be applied in teaching morality for children, adolescents and general public.

Key words: Cultivating Process; Respect, Harmony and Wisdom; Folktales

บทนำ

นิทานพื้นบ้าน (Folk-Tales) เป็นวรรณกรรมอีกรูปแบบหนึ่งที่ภูมิปัญญาชาวบ้านเล่าขานสืบทอดกันมาเป็นเวลายาวนานโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อส่งเสริมสิ่งบันเทิงใจและสั่งสอนให้ความรู้และคุณธรรมแก่คนในชุมชนท้องถิ่นนั้นๆ นิทานพื้นบ้านจึงเปรียบเสมือนกระจกเงาที่สะท้อนสังคมและวิถีชีวิตของคนในสมัยนั้น ทั้งในด้านสภาพความเป็นอยู่ ความเชื่อ ค่านิยมและขนบธรรมเนียมประเพณี

นิทานพื้นบ้านมีคุณค่าในการสร้างความบันเทิงใจแก่นุชย์เป็นสาระสำคัญและยังสอดแทรกความรู้ คติธรรมและข้อคิดสอนใจอื่นๆ แก่ผู้อ่านหรือผู้ฟังโดยไม่รู้สึกรู้สึกลับบังคับให้รู้หรือเชื่อเรื่องใดเรื่องหนึ่งและเน้นการผสมผสานสอดแทรกคำสอน ข้อคิด คติธรรมสอนใจ เพื่อปลูกฝังจริยธรรมและคุณธรรมได้อย่างเหมาะสมลงตัว เพราะนิทานพื้นบ้าน ส่วนมากยังสร้างสำนึกของผู้อ่านและผู้ฟัง ให้มีพฤติกรรมกระทำดี ตามหลักคิดความเชื่อถือทางพุทธศาสนาที่ว่า “ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว” นิทานพื้นบ้านจัดเป็นภูมิปัญญาที่เป็นเอกลักษณ์ เฉพาะของท้องถิ่น เป็นแหล่งรวบรวมความรู้ไว้ในนิทานพื้นบ้าน อาทิเช่น ด้านการเมือง วัฒนธรรม เศรษฐกิจและสังคม รวมถึงด้านการเมืองการปกครอง นิทานพื้นบ้าน ได้สอดแทรกให้เห็นถึงหลักการปกครองระบบประชาธิปไตย มาตั้งแต่อดีตกาลนานมาแล้ว เช่น การปกครองหมู่สงฆ์ ในสมัยพระพุทธเจ้า การปกครองหมู่บ้านโดยมีการเลือกตั้งผู้นำกลุ่มหรือผู้ใหญ่บ้าน การคัดเลือกผู้นำองค์กรใหม่ก็มักอาศัยเลือกตั้งผู้นำกลุ่มหรือผู้ใหญ่บ้าน การคัดเลือกองค์กรใหม่ก็มักอาศัยมาก ชาวบ้านและพระสงฆ์เป็นผู้เลือก การลงแขกเกี่ยวข้าวดำนา การช่วยกันปลูกสร้างที่อยู่อาศัยและสร้างถนนหนทางของคนในชุมชนกิจกรรมในชุมชนในอดีตเหล่านี้ก่อให้เกิดการส่งเสริมและพัฒนาให้การปกครองในระบอบประชาธิปไตยเจริญงอกงามยิ่งขึ้น

ปัญหาของภูมิปัญญาชาวบ้านในสาขาของนิทานพื้นบ้านในยุคปัจจุบัน มีหลายปัญหาด้วยกัน อาทิเช่น เด็กและเยาวชนไม่สนใจที่จะอ่านนิทานพื้นบ้าน วิธีการถ่ายทอด ผู้ถ่ายทอดไม่สามารถใช้ภาษาร่วมสมัยเล่านิทานแก่เด็กและเยาวชนให้สนใจฟัง จึงทำให้มองไม่เห็นคุณค่าในการอ่านนิทานพื้นบ้าน ผู้นำชุมชนหรือผู้ปกครองไม่เห็นความสำคัญในการ

อนุรักษ์นิทานพื้นบ้านเหมือนพ่อแม่ในสมัยอดีต ซึ่งมีค่านิยมเล่านิทานให้ลูกหลานฟังในเวลา ก่อนนอน เพราะพวกเขามีความเชื่อว่า การเล่านิทานจะไม่สูญหายไปจากชุมชน อีกทั้งเป็น การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่เยาวชนลูกหลานในขณะเดียวกันด้วย ด้วยเหตุดังกล่าว การให้ความสนใจในการอนุรักษ์และส่งเสริมภูมิปัญญาชาวบ้านสาขานิทานพื้นบ้าน จึงเป็นสิ่งที่ จำเป็นเร่งด่วนที่ผู้นำชุมชนจะต้องร่วมมือกันในการส่งเสริมวัฒนธรรมในสาขานี้อย่างจริงจัง และต่อเนื่อง

การส่งเสริมและอนุรักษ์นิทานพื้นบ้านซึ่งเป็นสื่อที่สำคัญในการถ่ายทอดภูมิปัญญา ท้องถิ่นที่เป็นแหล่งรวมความคิด ความรู้และหลักความเชื่อในวิถีแห่งการดำเนินชีวิตของคนใน สมัยก่อนได้เป็นอย่างดี ที่แทรกอยู่ใน สารนิทานพื้นบ้านด้วย ดังนั้น การนำนิทานพื้นบ้านมา วิเคราะห์โดยเน้นการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม ด้านการละเว้นกรรม สามัคคีธรรมและปัญญา ธรรม ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาพฤติกรรมที่ดีของเด็กและเยาวชนในชุมชน เพราะ นิทานพื้นบ้านเป็นเรื่องของชาวบ้าน เป็นของท้องถิ่น ซึ่งเป็นเรื่องราวใกล้ตัวที่คนในชุมชนได้ เคยได้ยินได้ฟังกันมาตั้งแต่เด็กๆแล้วการนำเอานิทานพื้นบ้านมาประยุกต์ใช้ในการเสริมสร้าง คุณธรรมแก่เด็กและเยาวชนไทย ให้มีความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องในภูมิปัญญาและ วัฒนธรรมไทยได้อย่างเหมาะสมถูกต้อง (รุ่ง แก้วแดง.2547 : 12)

ผู้วิจัยคาดหวังว่ากระบวนการที่จะปลูกฝังให้เยาวชนไทยซึ่งจะเป็นผู้ใหญ่ที่ สำคัญในอนาคตให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ดังกล่าวแล้ว สถาบันทางสังคมทุกภาคส่วน ต้องเป็นแบบอย่างที่ดีในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมโดยใช้ทานพื้นบ้านเป็นสื่อในการ พัฒนาและเสริมสร้างเยาวชนให้มีพฤติกรรมแสดงออกทั้งทางกายและวาจา ความรู้สึนึก คิด ทักษะที่ดีมีต่อบุคคลอื่นและหน่วยงานที่เข้าไปเกี่ยวข้องสัมพันธ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังที่ ดร.รุ่งแก้วแดง ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับหลักตรวจสอบด้านปัญญาธรรมและสามัคคีธรรมซึ่ง กำหนดไว้ในหลักสูตรการศึกษาอกระบบ แก่ผู้นำชุมชน เด็กและเยาวชน ลูกหลานไทยใน อนาคตต่อไป

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษา นิทานพื้นบ้าน จำนวน 4 เรื่อง แล้วนำมาศึกษาวิเคราะห์โดยเน้นแนวคิด หลักธรรม คติธรรม ที่แทรกอยู่ในนิทานพื้นบ้านเหล่านี้ ทั้งในด้านการละเว้นกรรม สามัคคีธรรมและปัญญาธรรม เพื่อใช้ เป็นข้อมูลในการศึกษาวิจัยและนำผลการวิจัยใช้เป็นองค์ความรู้ใหม่ในสาขาภูมิปัญญาและคติ ขนท้องถิ่น เพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลในการพัฒนาทุนมนุษย์ และใช้เป็น เครื่องมือในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในการพัฒนาประเทศในอนาคตต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษากระบวนการปลูกฝัง ด้านการละศีธรรม สามัคคีธรรมและปัญญาธรรม แก่เด็กและเยาวชน ด้วยนิทานพื้นบ้าน
2. เพื่อวิเคราะห์หลักคำสอนพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับหลัก การละศีธรรม สามัคคีธรรม และปัญญาธรรม ที่แทรกอยู่ในนิทานพื้นบ้าน
3. เพื่อจัดพิมพ์หนังสือนิทานพื้นบ้านอ่านประกอบเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม ด้านการละศีธรรม สามัคคีธรรม ปัญญาธรรมแก่เด็กและเยาวชน

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ใช้วิธีวิจัยสังคมศาสตร์ประยุกต์เชิงพรรณนาเป็นการวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณกับการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อศึกษากระบวนการปลูกฝัง ด้านการละศีธรรม สามัคคีธรรมและปัญญาธรรม ด้วยนิทานพื้นบ้าน ดังนี้

1. ขอบเขตด้านประชากร การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้เลือกชุมชน/หมู่บ้าน สถานศึกษาในเขตจังหวัดอุบลราชธานี คัดเลือกจากตัวแทนของปราชญ์ชาวบ้านที่เป็น บรรพชิตและคฤหัสถ์ของชุมชน เด็กและเยาวชนที่เป็นนักเรียนที่ใช้เป็นกลุ่มตัวอย่างในการให้ ข้อมูลจากการให้สัมภาษณ์และตอบแบบสอบถาม โดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบจำเพาะเจาะจง (Possessive Sampling) โดยการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง จากเขตอำเภอเมือง จำนวน 2 ชุมชน/โรงเรียน อำเภอเขื่องใน จำนวน 2 ชุมชน/โรงเรียนและอำเภวารินชำราบ จำนวน 2 ชุมชน/โรงเรียน รวมเป็น 6 ชุมชน/โรงเรียนๆละ 20 คน รวมเป็น 120 คน ซึ่งเป็นกลุ่ม ตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามและสัมภาษณ์ปราชญ์ชาวบ้านในเขตจังหวัดอุบลราชธานี จำนวน 10 รูป/คน

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

2.1 กระบวนการปลูกฝังด้านการละศีธรรม สามัคคีธรรมและปัญญาธรรม ที่ปรากฏอยู่ในนิทานพื้นบ้าน จำนวน 4 เรื่อง ได้แก่ พญากาเผือก นกกระเจาไร้สามัคคี สุวรรณสามกุมารและปัญหาเสียวสวาสดี

2.2 หลักคำสอนพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องหลักการละศีธรรม สามัคคีธรรมและปัญญาธรรม ที่ปรากฏอยู่ในนิทานพื้นบ้าน จำนวน 4 เรื่อง ได้แก่ พญากาเผือก นกกระเจา ไร้สามัคคี สุวรรณสามกุมารและปัญหาเสียวสวาสดี

2.3 จัดพิมพ์นิทานพื้นบ้านอ่านประกอบเพื่อเสริมสร้าง เสริมสร้างการละศีธรรม สามัคคีธรรมและปัญญาธรรมแก่เด็กและเยาวชน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1แบบสอบถามที่ใช้เก็บข้อมูลเชิงปริมาณ เพื่อศึกษาวิเคราะห์ กระบวนการปลูกฝังด้านคุณธรรม สำนึกศีลธรรมและปัญญาธรรม แก่เด็กและเยาวชน ด้วยนิทานพื้นบ้าน จำนวน 7 ข้อ โดยใช้กับนักเรียน จำนวน 120 คน

3.2 แบบสัมภาษณ์ที่ใช้สัมภาษณ์ปราชญ์ชาวบ้านเกี่ยวกับกระบวนการปลูกฝังด้านคุณธรรม สำนึกศีลธรรมและปัญญาธรรม แก่เด็กและเยาวชน ด้วยนิทานพื้นบ้าน จำนวน 4 ข้อ โดยใช้กับปราชญ์ชาวบ้านจำนวน 10 รูป/คน

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์นิทานพื้นบ้านจำนวน 4 เรื่อง โดยการวิเคราะห์ด้านคุณธรรม สำนึกศีลธรรมและปัญญาธรรม ที่แทรกอยู่ในนิทานพื้นบ้าน ข้อมูลเชิงใช้วิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา

5. สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล

ได้แก่ ค่าร้อยละ ใช้วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปและระดับความคิดเห็นของนักเรียนจากแบบสอบถามวิธีอธิบายเชิงพรรณนาใช้วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ปราชญ์ชาวบ้าน

ผลการวิจัย

1. ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการปลูกฝังคุณธรรม สำนึกศีลธรรมและปัญญาธรรมของเด็กและเยาวชนในชุมชนโดยใช้นิทานพื้นบ้าน จำนวน 120 คน ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงจำนวนและค่าร้อยละความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการปลูกฝังคุณธรรม สำนึกศีลธรรมและปัญญาธรรมแก่เด็กและเยาวชน จำนวน 120 คน

ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ กระบวนการปลูกฝังคุณธรรม สำนึกศีลธรรมและปัญญาธรรมแก่เด็ก และเยาวชน โดยใช้นิทานพื้นบ้าน	จำนวนและร้อยละของระดับความคิดเห็น					รวม (N=120)
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	
1) ชุมชนของท่านช่วยส่งเสริมให้มีกิจกรรมในการเล่านิทานพื้นบ้านแก่เด็กและเยาวชนในชุมชนมากน้อยเพียงใด	7	24	47	37	5	120
	5.83	20.00	39.17	30.83	4.17	100
2) ผู้ทรงคุณวุฒิในชุมชนของท่านได้ให้คำแนะนำแก่พ่อแม่หรือผู้ปกครองให้นำนิทานพื้นบ้านมาเล่าให้เด็กและเยาวชนฟังมากน้อยเพียงใด	12	17	44	38	9	120
	10.00	14.17	36.67	31.67	7.50	100
3) ในชุมชนของท่านได้มีการจัดหานิทานพื้นบ้านเข้าสู่ห้องสมุดของชุมขนมากน้อยเพียงใด	10	27	48	30	5	120
	8.33	22.50	40.00	25.00	4.17	100

4) ในโรงเรียนของท่านได้จัดหาหนังสือ นิทานพื้นบ้านเข้าสู่ห้องสมุดให้เด็กและ เยาวชนอ่านอย่างน้อยเพียงใด	14	41	40	23	2	120
	11.67	34.17	33.33	19.17	1.67	100
5) ในชุมชนของท่านได้จัดกิจกรรม แข่งขันการอ่านนิทานพื้นบ้านแก่เด็กๆ อย่างน้อยเพียงใด	20	30	28	41	1	120
	16.67	25.00	23.33	34.17	0.83	100
6) นักเรียนได้เคยร่วมกิจกรรมการอ่าน/ การเล่านิทานพื้นบ้านที่จัดขึ้นในชุมชน/ โรงเรียนอย่างน้อยเพียงใด	13	19	45	37	6	120
	10.83	15.83	37.50	30.83	5.00	100
7) ผู้นำในชุมชนได้จัดหาหนังสือโบราณ หรือนิทานพื้นบ้านให้พระสงฆ์เทศน์สั่ง สอนแก่เด็กและเยาวชนอย่างน้อยเพียงใด	14	24	41	39	2	120
	11.67	20.00	34.17	32.50	1.67	100
รวม	90	182	293	245	30	840
ร้อยละ	10.71	21.67	34.88	29.17	3.57	100

จากตารางที่ 1 แสดงผลสะท้อนความคิดเห็นของนักเรียนผู้ตอบแบบสอบถาม
จำนวน 120 คนโดยภาพรวม พบว่ามากที่สุดคือระดับปานกลาง จำนวน 293 ครั้ง คิดเป็น
ร้อยละ 34.88 รองลงมาคือ ระดับน้อย จำนวน 245 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 29.17 และน้อย
ที่สุดคือระดับน้อยที่สุด จำนวน 30 ครั้งคิดเป็นร้อยละ 3.57 ตามลำดับ

2. แสดงผลสะท้อนความรู้ความเข้าใจของนักเรียนเกี่ยวกับหลักธรรมคดิธรรมที่ แทรกอยู่ในนิทานพื้นบ้านทั้ง 4 เรื่อง ซึ่งมีรายละเอียดในประเด็นสำคัญดังนี้

2.1 ความรู้ความเข้าใจของนักเรียนเกี่ยวกับหลักธรรม-คดิธรรม ที่แทรกอยู่ใน
นิทานพื้นบ้านเรื่อง“พญากาเผือก”ซึ่งเรียงลำดับประเด็นสำคัญดังนี้

1) ผู้มีความกตัญญูตั้งมั่นในความดีการทดแทนบุญคุณพ่อแม่เป็นผู้เจริญ
(การะธรรม)มีความเพียรเพื่อบรรลุคุณความดี(ปัญญาธรรม)

2) มีสัจจะเคารพต่อมารดาบิดามีความกตัญญูทเวทเพราะบุญคุณของมารดา
บิดาหาสิ่งใดเปรียบมิได้(การะธรรม)

3) ก่อให้เกิดพิธีกรรมการกราบไหว้รอยตีนกาเพื่อระลึกถึงคุณแม่กาเผือก
(การะธรรม)และตั้งสัจอธิฐานเป็นพระพุทเจ้า (ปัญญาธรรม)

4) ความกตัญญูความรักพี่น้องวงศ์ตระกูลมีความอ่อนน้อมถ่อมตนมีความ
เคารพเทวดา (การะธรรม)และอุทิศตนเพื่อส่วนรวม (สามัคคีธรรม)

5) มีความเคารพต่อผู้มีพระคุณและก่อให้เกิดประเพณีบวชทดแทนบุญคุณ
มารดาบิดา (การะธรรม)

2.2 แสดงผลสะท้อนความรู้ความเข้าใจของนักเรียนเกี่ยวกับหลักธรรม-คตินิยม ที่แทรกอยู่ในนิทานพื้นบ้าน เรื่อง“**นกกระจาบไร้สามัคคี**” ซึ่งเรียงลำดับสำคัญ ดังนี้

- 1) ควรมีความสามัคคีไม่ควรแตกแยกและควรรับฟังเหตุผลผู้อื่น (สามัคคีธรรม)
- 2) การไม่ทำตัวอวดดีอวดเก่ง มีวินัยและเชื่อฟังผู้นำ (คารวะธรรม)มีไหวพริบปัญญา(ปัญญาธรรม) รักความสามัคคี (สามัคคีธรรม)
- 3) มีวิริยะอุตสาหะในการทำความดีมีความสามัคคี(สามัคคีธรรม)เคารพเชื่อฟังพ่อแม่(คารวะธรรม)และรู้จักให้อภัยซึ่งจะก่อให้เกิดความสุข(ปัญญาธรรม)
- 4) การเชื่อฟังหรือระลึกถึงคำสั่งสอนของพ่อแม่(คารวะธรรม)ไม่มักโกรธยอมอยู่เป็นสุข(ปัญญาธรรม)การไร้สามัคคีนำมาซึ่งความพินาศ (ขาดสามัคคีธรรม)
- 5) ผู้เป็นหัวหน้าควรมีสติสัมปชัญญะควบคุมบังคับจิตใจผู้อื่นโดยใช้สติปัญญาทำให้หมู่คณะพ้นอันตราย (ปัญญาธรรม)

2.3 แสดงผลสะท้อนความรู้ความเข้าใจของนักเรียนเกี่ยวกับหลักธรรม-คตินิยมที่แทรกอยู่ในนิทานพื้นบ้าน เรื่อง“**สุวรรณสามกุมาร**”ซึ่งเรียงลำดับประเด็นสำคัญดังนี้

- 1) ความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณมีสัมมาคารวะ(คารวะธรรม)การถือสัจจะทำให้รอดพ้นจากตาย(ปัญญาธรรม)
- 2) มีความเคารพต่อบุรพการี(คารวะธรรม)มีความละเอียดรอบคอบเป็นผู้ใฝ่ธรรมถือสัจจะกว่าชีวิตยอมอยู่เป็นสุข (ปัญญาธรรม)
- 3) ปาฏิหาริย์เกิดขึ้นได้กับผู้ที่มีสัจจะซื่อสัตย์ต่อตนเองและผู้อื่นรู้จักให้อภัย (ปัญญาธรรม)
- 4) มีความเคารพต่อศีล-ธรรม (คารวะธรรม)และมีความพร้อมเพรียงกันในการทำงานเป็นเกาะป้องกันอันตราย (สามัคคีธรรม)
- 5) ทำกรรมเช่นใดย่อมได้รับผลเช่นนั้นความมีเมตตาทำให้ชีวิตสงบสุข (ปัญญาธรรม)

2.4 แสดงผลสะท้อนความรู้ความเข้าใจของนักเรียนเกี่ยวกับหลักธรรม-คตินิยมที่แทรกอยู่ในนิทานพื้นบ้าน เรื่อง“**ปัญหาเสียวสวาสดี**”ซึ่งเรียงลำดับประเด็นสำคัญดังนี้

- 1) เป็นผู้ปกครองโดยธรรมมีความเมตตากรุณาต่อผู้อื่นมีสติในการดำเนินชีวิตรู้จักบาปบุญคุณโทษมีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และใช้ชีวิตอย่างชาญฉลาดบ่งบอกถึงการรู้จักครองตนครองชีวิตของคนอีสาน(ปัญญาธรรม)
- 2) มีสัจจะซื่อสัตย์เคารพต่อกัน(คารวะธรรม)พิจารณาหาเหตุผลก่อนเชื่อการคบบัณฑิตสำรวมกิริยาวาจารักนวลสงวนตัวเป็นสมบัติของสตรี (ปัญญาธรรม)
- 3) ควรปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมผ่านนิทานพื้นบ้านในการใช้ชีวิตอย่างฉลาดรอบคอบไม่ประมาทในการครองชีวิตมีสติไม่เกียจคร้าน (ปัญญาธรรม)

4) ปลาดายตัวเดียวหมื่นทั้งข้องการเอื้อเพื่อแผ้วถ่อกันการสำรวมกาย วาจา ใจการสละแม้ชีวิตเพื่อรักษาธรรม (ปัญญาธรรม)

5) เคารพนับถือในพระรัตนตรัยเคารพกฎหมายบ้านเมือง(ปัญญาธรรม)และการ แก้ไขปัญหาด้วยเหตุผลเป็นปรัชญาอีสานเพื่อสอนศีลธรรมแก่คนทั่วไป (ปัญญาธรรม)

3. แสดงผลสะท้อนความรู้ความเข้าใจของปราชญ์ชาวบ้านฝ่ายคฤหัสถ์เกี่ยวกับ หลักธรรม คติธรรม ที่แทรกอยู่ในนิทานพื้นบ้านทั้ง 4 เรื่อง

จากการสัมภาษณ์ ปราชญ์ชาวบ้าน ซึ่งเรียงลำดับประเด็นสำคัญดังนี้ (สัมภาษณ์ ดร.บุญน้อม มุ่งงาม, 2561)

1) **พญากาเผือก** เป็นวรรณกรรมพื้นบ้าน มีทั้งภาคกลาง ภาคเหนือและภาค อีสาน นักปราชญ์โบราณได้กล่าวถึงพระพุทธเจ้า 5 พระองค์ในภพภพที่ได้มาเกิดในโลก มนุษย์ คือพระกกุสันธะ พระโกนาคมนะ พระกัสสปะ พระโคตมะและพระศรีอริยเมตไตรยจะ ส่องค์เกิดแล้ว เหลือองค์สุดท้าย คือ พระศรีอริยเมตไตรยที่จะมาเกิดเมื่อสิ้นศาสนาของพระ โคตมะตามเนื้อหาได้กล่าวไว้ว่า ในอดีตกาลที่นานแสนนาน มีกาเผือกสองตัวผิวเมียอาศัยอยู่ ในป่าใหญ่ ทำรังอยู่บนต้นมะเดื่อใกล้ฝั่งน้ำ พระโพธิสัตว์ทั้ง 5 พระองค์ มาเกิดในท้องนางกา เผือก เมื่อออกไข่ 5 ฟองแล้ว ทั้งผิวและเมียก็รักใคร่เอ็นดูไข่ของตนมาก โดยแบ่งเวรยามกัน รักษาวันไหนผิวออกไปหาอาหาร เมียต้องอยู่เฝ้าไข่ วันไหนเมียไปผิวต้องอยู่ ตัวที่ไปต้องนำ อาหารมาเพื่อตัวที่อยู่เฝ้าไข่ด้วย ทำดังนี้มาตลอด จึงไม่มีภัยอันตรายใดๆ เกิดกับสองผิวเมีย และไข่ทั้ง 5 ฟอง อยู่มาวันหนึ่งทั้งสองผิวเมียบินออกไปหาอาหาร โดยไม่คิดว่าภัยจะเกิดขึ้น ตอนบ่าย ฝนตกหนักมีลมพายุพัดเอาฟองไข่ทั้ง 5 ฟองตกลงไปในน้ำและไหลลอยตาม กระแสน้ำคนละทิศละทาง มีสัตว์ผู้เมตตาเก็บไข่ได้และนำไปเลี้ยงไว้

ฟองที่ 1 แม่ไก่เอาไปเลี้ยง จึงได้ชื่อว่า กกุสันธะ

ฟองที่ 2 แม่นาคเอาไปเลี้ยง จึงได้ชื่อว่า โกนาคมนะ

ฟองที่ 3 แม่เต่าเอาไปเลี้ยง จึงได้ชื่อว่า กัสสปะ

ฟองที่ 4 แม่โคเอาไปเลี้ยง จึงได้ชื่อว่า โคตมะ

ฟองที่ 5 แม่ราชสีห์เอาไปเลี้ยง จึงได้ชื่อว่า ศรีอริยเมตไตรย

เมื่อสองผิวเมียกลับมาที่รังใกล้แม่น้ำก็ไม่พบไข่เสียแล้ว จึงออกตามหากก็ไม่พบ กลับมาด้วยความเสียใจ เมื่อทนความเศร้าโศกไม่ได้ก็ขาดใจตาย ไปเกิดเป็นท้าวภาพรหมอยู่ บนสวรรค์

กล่าวถึงไข่กาทั้ง 5 ฟอง เมื่อครบกำหนดแล้วก็คลอดออกเป็นคนรูปร่างงามยิ่งนัก แม่ เลี้ยงก็รักและเลี้ยงดูอย่างดีเหมือนลูกแท้ๆของตนเองลูกๆจึงถามถึงเหตุการณ์ของพวกตนใน หนหลังพวกแม่จึงเล่าให้ฟังว่าพวกตนนำไข่มาเลี้ยงรักษาไว้ มิใช่แม่บังเกิดเกล้าพระโพธิสัตว์

ทั้ง 5 ก็เกิดความสงสัยอยากรู้ว่าเป็นพ่อแม่ที่แท้จริงอยู่ที่ไหน เป็นตายร้ายดีอย่างไร แม่เลี้ยงก็ปลอมโยนด้วยความรักความเอ็นดู

เมื่อพระโพธิสัตว์ทั้ง 5 มีอายุครบ 10 ปีจึงลาแม่เลี้ยงออกไปบวชเป็นฤาษีอยู่ในป่า โดยมีได้นัดหมายกัน แม่เลี้ยงก็ยินยอมให้ไป โดยสั่งเสียลูกเลี้ยงของตน เช่น แม่ไก่สั่งเสียลูกเลี้ยงของตนว่าขอให้ลูกไปมีความสุขปราศจากทุกข์โศกโรคภัย ขอให้กลับมาเยี่ยมแม่บ้าง ถ้าได้บรรลुพระโพธิญาณเป็นพระพุทธเจ้า แม่ขอฝากชื่อของแม่ไว้เป็นอนุสรณ์ว่า กุศลธรรมาดังนี้เป็นต้น

ท้าวสักกเทวราชเห็นพระโพธิสัตว์ทั้ง 5 กำลังลาแม่เลี้ยงเพื่อเดินทางไปบวชเป็นฤาษีที่ป่าหิมพานต์ จึงสั่งให้วิสสุกรรมเทพบุตรเนรมิตอาศรม 5 หลัง จัดเครื่องดาบสบริวาร มีต้นไทรใหญ่ต้นหนึ่งพร้อมบัลลังก์ (แท่น) ไม้ 5 บัลลังก์ เพื่อเป็นที่พักผ่อนและพบกันโดยจาริกชื่อฤาษีทั้ง 5 ไว้ที่อาศรมแต่ละหลัง และบัลลังก์แต่ละแห่ง

เมื่อพระโพธิสัตว์ทั้ง 5 สั่งลาแม่เลี้ยงของตนแล้ว จึงออกเดินทางมายังป่าหิมพานต์ และได้พบกันโดยมีได้นัดหมาย เมื่อมาถึงอาศรมแล้วอ่านคำจาริกชื่อที่อาศรมและบัลลังก์แล้ว ก็รู้ว่าพระอินทร์สร้างไว้เพื่อตนจึงบวชเป็นฤาษี บำเพ็ญเพียรภาวนา ก็ยังไม่บรรลุธรรมพิเศษได้เพราะจิตยังอยากพบหน้าแม่ที่แท้จริงของตน

ฤาษีทั้ง 5 ออกจากที่บำเพ็ญเพียรแล้ว ก็เดินมาพักผ่อนที่แท่นไทรใหญ่ โดยมีได้นัดหมายกันแล้วเริ่มถามสารทุกข์สุกดิบกัน เริ่มตั้งแต่เกิดในฟองไข่ ภูกระแสน้ำพัดไป อาศัยแม่เลี้ยงผู้มีความเมตตาพาไปเลี้ยงไว้จึงมีชีวิตอยู่รอดมาได้ พวกเราน่าจะเป็นลูกที่เกิดจากแม่เดียวกัน จึงตั้งจิตอธิษฐานต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ดลบันดาลให้แม่บังเกิดเกล้ามาปรากฏต่อหน้าพวกเราด้วย

พญาภาพรหม เมื่อได้ทราบจึงแปลงร่างเป็นกาเผือกลงมาจากสรวงสวรรค์ เรียกลูกชายทั้งห้า เข้ามาหาแล้วเล่าความจริงทั้งหมดให้ฟัง ฤาษีทั้ง 5 องค์หายสงสัย ดีใจเป็นอย่างยิ่งที่ได้พบแม่ จึงพร้อมกันกราบลงที่เท้าของแม่ แล้วเล่าเรื่องราวของพวกตนให้แม่ฟังโดยตลอด และบอกให้แม่ทราบว่า การบวชครั้งนี้เพื่อต้องการอุทิศบุญกุศลให้แม่ผู้บังเกิดเกล้า และตั้งสัจจาธิษฐานปรารถนาเป็นพระพุทธเจ้าในอนาคต

แม่ได้ฟังคำปรารถนาของลูกแล้วก็ดีใจเป็นอย่างยิ่ง พร้อมกับมอบด้ายตีนกาให้ลูกคนละเส้นพร้อมกับสั่งว่าด้ายตีนกานี้เป็นรูปรอยเท้าของแม่ ถ้าลูกรักและคิดถึงแม่ ให้เคารพกราบไหว้ด้ายตีนกานี้ แม่ปรารถนาจะเป็นพระพุทธเจ้าในอนาคตก็จะสำเร็จสมปรารถนาเมื่อเสร็จกิจแล้วแม่ก็กลับคืนไปสู่สวรรค์

เมื่อได้รับด้ายตีนกาจากแม่แล้วฤาษีทั้ง 5 ก็ยินดียิ่ง กลับไปยังอาศรมของตน ตั้งใจบำเพ็ญกรรมฐานและเคารพกราบไหว้ด้ายตีนกาที่แม่ให้ไว้เป็นประจำ เมื่อสิ้นอายุขัยแล้วก็ไปเกิดในสวรรค์ชั้นดุสิต ครั้นจุติจากสวรรค์ก็ไปเกิดในภพต่างๆ เพื่อบำเพ็ญบารมี 10 ประการจนได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าไปแล้ว 4 องค์ เหลือเพียงองค์เดียว คือ พระศรีอริยเมตไตรย ที่

ยังบำเพ็ญการมีไม่ครบ 10 ประการ จะได้มาตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าในอนาคต เมื่อศาสนาของพระพุทธเจ้าโคตมะสิ้นแล้ว

ผู้ต้องการเกิดในศาสนาพระศรีอริยเมตไตรยนั้น พระศรีอริยเมตไตรยเทพบุตรสั่งไว้ว่าให้ฟังเทศน์มหาเวสสันดรชาดกให้จบภายในวันเดียวและไม่ทำอนันตริยกรรม 5 ประการ คือ ข่มมารดา ข่มบิดาฆ่าพระอรหันต์ทำร้ายพระพุทธเจ้าให้พระโลหิตห้อยุยงสงฆ์ให้แตกกัน

ผู้นับถือพระพุทธศาสนา เวลาจุติเวียน ประทีปโคมิไฟ เพื่อบูชาพระรัตนตรัย มักจะทำด้ายตีนกาเป็นไส้ ถือว่าเป็นการคารวะธรรมต่อแม่ของพระพุทธเจ้า เพราะแม่คนแรกของพระพุทธเจ้าคือพญากาเผือก

คุณธรรมที่ค้นพบในนิทานเรื่อง พญากาเผือก

1) สามัคคีธรรม ได้แก่ การออกบวชเป็นฤาษีโดยมิได้นัดหมายกันของพระโพธิสัตว์ทั้ง 5 การมาพบกันโดยมิได้นัดหมายและร่วมกันตั้งจิตอธิษฐานให้ได้พบมารดาที่แท้จริง

2) คารวะธรรม ได้แก่ การเคารพเชื่อฟังแม่เลี้ยง ที่รักเหมือนลูกและเลี้ยงดูมาอย่างดีของพระโพธิสัตว์ทั้ง 5 โดยปฏิบัติตามคำสั่งสอนของแม่เลี้ยง

นอกจากนี้พระโพธิสัตว์ทั้ง 5 ขณะบวชเป็นฤาษีบำเพ็ญเพียรธรรมอยู่ในป่าหิมพานต์ ก็กราบไหว้ด้ายตีนกาของแม่เป็นประจำเพื่อเป็นการระลึกถึงพระคุณของแม่มิได้ขาด ปัญญาธรรม ได้แก่ การที่พระโพธิสัตว์ไม่ปรารถนาจะอยู่เพศฤๅษี จึงขอแม่เลี้ยงออกบวชเป็นฤาษีบำเพ็ญธรรมอยู่ที่อาศรมในป่าหิมพานต์ เพื่อต้องการพบแม่ที่แท้จริงของพวกตนและเพื่อบรรลุปริญาณเป็นพระพุทธเจ้าด้วยจิตใจแน่วแน่มั่นคง

2. จากการสัมภาษณ์ปราชญ์ชาวบ้าน เรื่องสุวรรณสามชาดก (สัมภาษณ์ นายสนิท แก้วบุญเรือง,2561) ซึ่งมีรายละเอียดในประเด็นสำคัญดังนี้

สุวรรณสามชาดก มีปรากฏอยู่ในพระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย มหานิบาบาตร และอรรถกถา ที่พระพุทธองค์ทรงเล่าเรื่องนี้ให้พระสงฆ์สาวกฟัง ขณะที่ประทับอยู่เชตะวันมหาวิหาร เพื่อทรงสรรเสริญภิกษุรูปหนึ่ง ที่บิณฑบาตเลี้ยงบิดามารดา ด้วยอาหารที่ชาวบ้านถวายว่า เป็นพระภิกษุยอดกตัญญู ให้เป็นแบบอย่างแก่ภิกษุทั้งปวง แล้วสรุปว่า

“ภิกษุทั้งหลาย การเลี้ยงดูบิดามารดาเป็นวงศ์ของบัณฑิตทั้งหลาย”

จากนั้น ทรงประกาศอริยสัจ 4 เพื่อประชุม (สรุป) ชาดก ภิกษุเหล่านั้นได้บรรลุธรรมขั้นโสดาปัตติผล คุณธรรมที่พบในนิทานสุวรรณสามชาดก

1) เมตตาธรรม ได้แก่ การแผ่เมตตาให้คนและสัตว์ ทั้งที่เป็นมิตรและศัตรูของสุวรรณสาม

2) กตัญญูกตเวทีตาธรรม ได้แก่ การเลี้ยงดูบิดามารดาที่เป็นนักบวชของสุวรรณสาม เป็นการตอบแทนพระคุณที่บิดามารดาเคยเลี้ยงตนมาก่อน

3) สามัคคีธรรม

3.1 การพร้อมใจกันออกบวชเป็นดาบส ของบิดามารดาของสุวรรณสาม ประพฤติพรหมจรรย์อยู่ในป่า โดยอยู่คนละอาศรม เลี้ยงชีพด้วยการหาผลไม้ป่ามาฉัน

3.2 การพร้อมใจกันตั้งสัจจาธิฐาน ของสุนทรเทพิดาและบิดามารดาของสุวรรณสาม ทำให้สุวรรณสามพ้นคณชีพไม่มีบาดแผลอันเป็นคมลูกศร ส่วนบิดามารดาของสุวรรณสามก็หายจากการตาบอดกลับมามองเห็นเป็นปกติเช่นเดิม

3. ปัญหาเสียวสวาสดี เป็นวรรณกรรมพื้นบ้าน ทำนองร้อยแก้ว ไม่ได้บอกชื่อผู้แต่งไว้สันนิษฐานว่า ศรีเฉลียว น่าจะชื่อว่าเฉลียว ส่วนเสียวสวาสดีน่าจะชื่อว่าฉลาด เพราะเป็นคนมีสติปัญญาเฉียบแหลม หันคน ไหวพริบดี แก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้ ถึงกับได้รับตำแหน่งสูงเป็นอัครมหาเสนาที่ปรึกษาเจ้าเมืองจำปา

หนังสือเสียวสวาสดี เป็นสารคดีพิเศษ ประเภทคำสอนยกนิทานมาประกอบกว่าร้อยเรื่อง ทั้งทางโลกและทางธรรม มีเหตุผลอ่านแล้วเข้าใจง่าย ฟังแล้วก็เข้าใจง่ายด้วยเหมาะกับกาลเทศะ จึงเป็นที่นิยมชมชอบของชาวอีสานในสมัยก่อน เดิมเป็นหนังสือผูก จำนวน 20 ผูก จารด้วยอักษรธรรมลงในใบลาน มีผู้แต่งเป็นคำกลอนอีสานพิมพ์ด้วยอักษรไทย คือสำนวนของ ดร.ปรีชา พิณทองกับขุนพรหมประศาสน์และสำนวนของพระอริยานุวัตร จังหวัดมหาสารคาม

เมืองที่สำคัญในเรื่อง 2 เมือง คือ เมืองพาราณสีและเมืองจำปา ตัวละครที่เด่นๆ ในเรื่อง คือ เสียวสวาสดี พ่อค้าสำเภา นางสีว ลูกสาวคนเล็กของพ่อค้าสำเภา ต่อมาได้เป็นภรรยาของเสียวสวาสดีและเจ้าเมืองจำปา ในส่วนของเสียวสวาสดีนั้น เมื่อจะกล่าวสอนเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ก็มักจะยกนิทานมาประกอบเป็นเรื่องเป็นตอนไป

คุณธรรมที่สำคัญในเรื่องปัญหาเสียวสวาสดี

1) การละธรรม ได้แก่ การปฏิบัติตามคำสอนของพ่อเป็นอย่างดีของเสียวสวาสดี ที่สอนลูกไว้ว่า ฟังหู จงไว้หู ดูตาจงไว้ตาจงพิจารณาด้วยใจ

2) สามัคคีธรรม ในกรณีที่เจ้าเมืองมิลิลา ให้ลูกเขย 7 คน ไปรบกับข้าศึกจนได้รับชัยชนะ เป็นการพึ่งพาอาศัยกันไพร่ ผู้ดี มีหรือจะต้องพึ่งพาอาศัยกันคนรวยช่วยคนจนด้วยการแบ่งปันผู้ใหญ่ช่วยเด็กด้วยการคุ้มครองปกป้อง ท่านอุปมาไว้เหมือนน้ำพึ่งเรือ เสือพึ่งป่า

3) ปัญญาธรรม ในกรณีที่อบรมสั่งสอนคนอื่น เสียวสวาสดี กล่าวว่าต้องใช้เหตุผลอยากให้เขาประพฤติปฏิบัติตามต้องทำให้เขาเกิดความเชื่อความเลื่อมใสให้เขาใช้ปัญญาพิจารณาทุกสิ่งทุกอย่างโดยไม่ต้องบังคับ ไม่ต้องข่มเหง

4. นิทานนกระจาบ สัมโมทนาชาดก มีปรากฏในขุททกนิกาย เอกนิบาต เล่มที่ 3 ภาค 1 เล่าถึงนกระจาบฝูงใหญ่อาศัยอยู่ในป่าแห่งหนึ่ง มีพญานกกระจาบเป็นหัวหน้าคอยดูแล ต่อมาพญานกกระจาบสังเกตเห็นว่า บริวารหายไปในจำนวนหนึ่ง จึงสืบหาสาเหตุก็พบว่า มีนายพรานมาดักตาข่ายจับนกระจาบไปขาย จึงเรียกบริวารมาประชุมกันแล้วแนะวิธีเอาตัวรอดจากตาข่ายของนายพรานว่า

“ท่านทั้งหลาย หากวันใดพวกท่านถูกนายพรานใช้ตาข่ายครอบจับได้ ให้ทุกท่านที่อยู่ในตาข่ายสอดหัวเข้าไปในช่องแต่ละช่องของตาข่าย แล้วพร้อมใจกันบินพาตาข่ายไปพาดไว้ที่ต้นหนาม จากนั้นให้บินหนีออกมาทางด้านล่างของตาข่าย ด้วยวิธีนี้จะทำให้พวกท่านรอดจากภัยร้ายได้”

เหล่านกกระจาบก็ร่วมมือกันทำตามคำแนะนำนั้นเป็นอย่างดี นายพรานก็ไม่สามารถจับนกระจาบไปขายได้อีกเลย

ต่อมา นกระจาบทะเลาะกันจนแบ่งเป็นฝ่ายเกิดขึ้น 2 ฝ่าย แม้พญานกกระจาบจะเข้ามาห้ามปราม แต่ทั้งสองฝ่ายก็ไม่รับฟัง พญานกกระจาบจึงรำพึงออกมาว่า

“เมื่อมีการทะเลาะวิวาทเกิดขึ้นที่ใดแล้ว ความสามัคคีก็จักไม่เกิดขึ้นที่นั่น แล้วไม่นาน ความพินาศจะต้องมาถึง”

กล่าวจบ พญานกกระจาบก็พาบริวารที่ยังมีความสามัคคีกันอยู่อพยพไปหาแหล่งที่อยู่ใหม่ หลังจากนั้นไม่นาน นายพรานคนเดิมก็เข้ามาจับนกระจาบในป่าแห่งนี้อีกครั้ง เมื่อถูกจับได้พวกมันกลับไม่ช่วยกันยกตาข่ายขึ้น ห่มเถียงเถียงหน้าทีกัน ในที่สุดก็ถูกนายพรานจับเอาไปขายได้

คุณธรรมที่ปรากฏชัดในนิทานเรื่อง นกระจาบ

- 1) สามัคคีธรรม ได้แก่ การพร้อมใจกันยกตาข่ายขึ้นของฝูงนกระจาบ ตามคำแนะนำของหัวหน้าฝูง
- 2) การละอาย ได้แก่ การเชื่อฟังคำแนะนำของพญานกกระจาบ แล้วปฏิบัติตามคำแนะนำนั้น
- 3) ปัญญาธรรม ได้แก่ การคิดหาวิธีแก้ปัญหาเมื่อนกถูกนายพรานดักตาข่ายจับได้ วิธีการ คือ การบินขึ้นพร้อมกัน พาตาข่ายไปพาดไว้ที่ต้นหนาม แล้วบินลอดออกมาทางด้านล่างของตาข่าย

4. แสดงผลสะท้อนความรู้ความเข้าใจของปราชญ์ชาวบ้านฝ่ายบรรพชิตเกี่ยวกับหลักธรรม ศีลธรรม ที่แทรกอยู่ในนิทานพื้นบ้าน

4.1 พระครูสุนทรสฤตกิจ ปราชญ์ชาวบ้านฝ่ายบรรพชิต ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับการเทศน์แหล่ด้วยนิทานพื้นบ้านและนิทานชาดก นำมาแต่งเป็นกลอนเทศน์แหล่ประยุกต์ ใช้เทศน์เล่านิทาน มีประสบการณ์ในการเทศน์แหล่ทำนองอีสาน ในเรื่อง

พระเวสสันดรชาดกมายาวนานกว่า 30 ปี จนได้รับการยกย่องให้เป็นนักปราชญ์ด้านการเทศน์แหล่ทำนองอีสาน ทั้งโดยชาวไทยและต่างประเทศ ท่านได้สะท้อนความคิดเห็นเกี่ยวกับกระบวนการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมแก่เด็กและเยาวชนไว้ว่ากระบวนการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมแก่เด็กและเยาวชนในชุมชน ด้วยนิทานพื้นบ้านถือว่ามีความสำคัญและมีความจำเป็นอย่างมากในยุคปัจจุบันกระบวนการหรือแนวทางที่ใช้ในการปลูกฝังมีหลายวิธี ที่ชุมชนหรือโรงเรียนควรนำมาใช้ อาทิ เช่น

- 1) ชุมชนควรช่วยส่งเสริมให้มีกิจกรรมเล่านิทานพื้นบ้านแก่เด็กและเยาวชนในชุมชน
- 2) ปราชญ์ชาวบ้านในชุมชนได้ให้คำแนะนำแก่พ่อแม่ผู้ปกครองให้นำนิทานพื้นบ้านมาเล่าให้เด็กและเยาวชนฟังอยู่เสมอ
- 3) ชุมชนได้มีการจัดหานิทานพื้นบ้านเข้าสู่ห้องสมุดในชุมชน
- 4) โรงเรียนได้มีการจัดหานิทานพื้นบ้านเข้าสู่ห้องสมุดในโรงเรียน
- 5) ชุมชนได้มีการจัดกิจกรรมการอ่านและการเล่านิทานพื้นบ้านให้เด็กและเยาวชนฟัง
- 6) เด็กและเยาวชนต้องเข้าร่วมกิจกรรมการอ่าน / การเล่านิทานพื้นบ้านที่ชุมชนจัดขึ้น
- 7) ชุมชนได้จัดหาหนังสือใบลานหรือนิทานพื้นบ้านให้พระสงฆ์นำเทศน์สั่งสอนศีลธรรมแก่เด็กและเยาวชนในชุมชน

4.2 พระครูวิสุนทร ปราชญ์ชาวบ้านฝ่ายบรรพชิต เป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญด้านการเทศน์แหล่พระเวสสันดรชาดกและนิทานพื้นบ้าน มีประสบการณ์ผ่านการเทศน์แหล่ทำนองอีสานมาเป็นเวลานานกว่า 30 ปี ได้แสดงความคิดเห็นและความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมแก่เด็กและเยาวชน โดยใช้นิทานพื้นบ้าน ไว้ว่ากระบวนการหรือแนวทางที่ชุมชนนำมาใช้ในการปลูกฝังเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม แก่เด็กและเยาวชน โดยใช้สื่อนิทานพื้นบ้าน มีหลายแนวทางด้วยกัน อาทิเช่นชุมชนควรจัดกิจกรรมการเล่านิทานพื้นบ้าน กิจกรรมการแข่งขันการเล่านิทานพื้นบ้านแก่เด็กและเยาวชน ปราชญ์ชาวบ้านควรให้คำแนะนำแก่พ่อแม่ผู้ปกครองให้นำนิทานพื้นบ้านมาเล่าให้แก่เด็กและเยาวชนฟัง ควรมีการจัดหาจัดซื้อนิทานพื้นบ้านเข้ามาไว้ในห้องสมุดของชุมชนหรือในโรงเรียน เด็กและเยาวชนควรเข้าร่วมกิจกรรมการแข่งขันการเล่านิทานพื้นบ้านในชุมชน โรงเรียนและชุมชนควรจัดหาหนังสือใบลานหรือนิทานพื้นบ้าน นิทานชาดกมาถวายพระสงฆ์ เพื่อท่านจะได้นำไปเทศน์สอนศีลธรรมแก่เด็กเยาวชนและประชาชนทั่วไป

ข้อเสนอแนะของนักเรียนเกี่ยวกับการนำเอานิทานพื้นบ้านมาใช้เป็นสื่ออ่านประกอบเพิ่มเติมในการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมแก่เด็กและเยาวชนในชุมชน

1. ด้านการจัดทำหนังสือนิทานอ่านประกอบ

ควรจัดรูปเล่มหนังสือนิทานให้สวยงามรูปเล่มเล็กๆสวยงามน่าอ่านมีรูปภาพประกอบจัดพิมพ์ด้วยภาพสีไม่สั่นหรือยาวเกินไปสรุปหลักธรรม คติธรรม ในนิทานแต่ละเรื่อง สอดแทรกถ้อยคำที่สนุกเพลิดเพลินมีคติเตือนใจ

2. ด้านการจัดกิจกรรมในโรงเรียนหรือชุมชน

ควรจัดกิจกรรมการเล่านิทานในโรงเรียนหรือชุมชนจัดนิทรรศการหรือกิจกรรมประกวดการเล่านิทานพื้นบ้านจัดกิจกรรมเข้าค่ายอบรมคุณธรรมจริยธรรมจัดกิจกรรมรณรงค์เล่านิทานให้รุ่นน้องฟังและการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี

3. ด้านการจัดรูปแบบการนำเสนอเผยแพร่นิทานพื้นบ้าน

โดยการออกแบบสื่อให้มีความแปลกใหม่ทันสมัยนอกจากจัดทำหนังสือแล้ว ควรจัดทำแผ่นพับนิทานพื้นบ้านประยุกต์เป็นกลอนเทศน์ กลอนลำ หรือจัดทำเพจเวเบอร์พ้อยท์จัดทำ VDO. อีมีเนชั่นประกอบการเผยแพร่นิทานพื้นบ้าน

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

จัดกิจกรรมให้เด็กอ่านหรือเล่านิทานพื้นบ้านสู่กันฟังปราชญ์ชาวบ้านเล่านิทานพื้นบ้านให้เด็กและเยาวชนฟัง โดยแทรกเน้นคุณธรรมที่มีอยู่ในนิทานพื้นบ้านเพื่อเป็นการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่เด็กและเยาวชน ในนิทาน 4 เรื่อง คือ

1. นิทานเรื่อง “พญากาเหือก” ได้สอดแทรกหลัก คารวะธรรมและกตัญญูทเวที ที่มีต่อบิดา มารดา ผู้มีพระคุณ เพราะความกตัญญูเป็นมงคลอันยิ่งใหญ่ ผู้ที่ทดแทนบุญคุณพ่อแม่ เช่น พญากาเหือก มุ่งตั้งสัจจาธิษฐาน มุ่งบำเพ็ญเพียรภาวนาเพื่อบรรลुถึงสัมมาสัมโพธิญาณ เพื่อตั้งคารวะ แสดงความเคารพและการทดแทนบุญคุณของผู้มีพระคุณ

2. นิทานเรื่อง “นกกระจาบไร้ความสามัคคี” ได้สะท้อนถึงหลักความสามัคคีและผลที่เกิดจากการแตกสามัคคี เน้นสอนเรื่องความเคารพเชื่อฟังต่อผู้นำที่มีคุณธรรมและมีปัญญารู้จักรับฟังเหตุผลของผู้อื่น

3. นิทานเรื่อง “สุวรรณสามกุมาร” สะท้อนให้เห็นถึงความเคารพที่มีต่อบุพพการี มีความละอายต่อบาป ถือสัจจะยิ่งกว่าชีวิต เพราะสัจจะทำให้สุวรรณสามกุมารและบิดามารดาพ้นจากความตาย ความทุกข์ยากเดือดร้อน

4. นิทานเรื่อง“ปัญหาเสียวสวาสดี”เน้นสอนเรื่องสัจจะและมีความเคารพตักัญญต่อผู้มีพระคุณและต่อแผ่นดิน แสดงความรักความเอื้ออาทรเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน รู้จักใช้ชีวิตอย่างฉลาด ไม่ประมาทไม่เกียจในการทำงาน มีความเคารพต่อกฎหมายบ้านเมือง

เอกสารอ้างอิง

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539), *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

รุ่ง แก้วแดง, (2547), *วิธีการเรียนการสอนแบบยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง*. กรุงเทพฯ

:กรมวิชาการ,กระทรวงศึกษาธิการ.

พระครูสุนทรสุตกิจ, รองเจ้าคณะอำเภอเขื่องใน จังหวัดอุบลราชธานี

(สัมภาษณ์ วันที่ 27 ตุลาคม 2561)

พระครูวีสุสุนทร เจ้าคณะตำบลเจระแม อำเภอเมืองอุบลราชธานี

(สัมภาษณ์ วันที่ 30 ตุลาคม 2561)

สนธิ แก้วบุญเรือง ประชาญ์ชาวบ้านสาขาสังคมศาสนาและวัฒนธรรม จังหวัดอุบลราชธานี

(สัมภาษณ์ วันที่ 30 มิถุนายน 2561)

บุญน้อม มุ่งงาม ประชาญ์ชาวบ้านสาขาสังคมศาสนาและวัฒนธรรม จังหวัดอุบลราชธานี

(สัมภาษณ์ วันที่ 28 ตุลาคม 2561)

การสร้างรูปแบบ มาตรการ และวิธีการดับทุกข์ของผู้พิการในสังคมไทย

ESTABLISHING MODEL, MEASURE AND APPROACH TO RELIEVE SUFFERING OF PERSONS WITH DISABILITY IN THAI SOCIETY

¹พูลศักดิ์ หอมสมบัติ

¹Poolsak Homsombat

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

Mahaculalongkornrajavidyalaya University, Thailand

sak_mcu@hotmail.com

Received September 9, 2019; Revised October 20, 2019; Accepted December 18, 2019

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่องการสร้างรูปแบบ มาตรการ และวิธีการดับทุกข์ของผู้พิการในสังคมไทย ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาคุณภาพชีวิตของผู้พิการในสังคมไทย 2) เพื่อศึกษาปัจจัยในการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่มีผลต่อการดับทุกข์ของผู้พิการในสังคมไทย 3) เพื่อสร้างรูปแบบ มาตรการ และวิธีการดับทุกข์ของผู้พิการในสังคมไทย ใช้รูปแบบงานวิจัยเชิงผสมผสาน โดยใช้แบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 188 คน และการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย จำนวน 28 คน

ผลการวิจัยพบว่า

1. คุณภาพชีวิตของผู้พิการในสังคมไทย โดยรวมมีคุณภาพชีวิตอยู่ในระดับปานกลาง ผู้พิการที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา และรายได้ แตกต่างกัน มีคุณภาพชีวิตโดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
2. ปัจจัยในการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่มีผลต่อการดับทุกข์ของผู้พิการในสังคมไทย โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ผู้พิการที่มีเพศ อายุ และรายได้ แตกต่างกัน ความความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยในการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่มีผลต่อการดับทุกข์ของผู้พิการในสังคมไทย โดยรวมและเป็นรายด้าน แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนที่เหลือ คือ ผู้พิการที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยในการพัฒนาคุณภาพชีวิต

¹ อาจารย์ประจำหลักสูตรสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี

ที่มีผลต่อการดับทุกข์ของผู้พิการในสังคมไทย โดยรวมไม่แตกต่างกัน

3. การสร้างรูปแบบ มาตรการ และวิธีการดับทุกข์ของผู้พิการในสังคมไทย

1) ส่งเสริมผู้พิการให้เข้าถึงสิทธิ สวัสดิการ และสิ่งอำนวยความสะดวกอันเป็นสาธารณะอย่างเท่าเทียม 2) เสริมสร้างความเข้มแข็งและความร่วมมือกับองค์กรด้านผู้พิการและเครือข่าย 3) บูรณาการและขับเคลื่อนนโยบายด้านผู้พิการสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม 4) พัฒนาศักยภาพและสร้างเจตคติที่สร้างสรรค์ต่อผู้พิการและความพิการ 5) สนับสนุนและส่งเสริมองค์กรพระพุทธศาสนาให้มีบทบาทในการฟื้นฟูสมรรถภาพทางร่างกาย จิตใจ สังคม สิ่งแวดล้อม และจิตวิญญาณ แก่ผู้พิการ

คำสำคัญ: ผู้พิการ, รูปแบบ, มาตรการ, วิธีการ, ทุกข์

Abstract

The objectives of this research are: 1) To study the quality of life of the handicapped in Thai society 2) To study factors for developing the quality of life affecting the relief of suffering of persons with disability in Thai society; 3) To create model, measure and approach to relieve suffering of persons with disability in Thai society. Mixed research method was used by providing questionnaires among sampling group of 188 persons and interviewing target group of 28 persons.

The results of this research are as the followings

1. The quality of life of the handicapped in Thai society is overall at moderate level. The handicapped with different sex, age, level of education and income are overall different regarding the quality of life with significant statistics at .05 level.

2. Factors for developing the quality of life affecting the relief of suffering of persons with disability in Thai society are overall at moderate level. The handicapped with different sex, age and income have different opinion on factors for developing the quality of life affecting the relief of suffering of persons with disability in Thai society are, overall and individual aspect, different with significant statistics at .05 level. The rest has been found that the handicapped with different level of education do not have different opinion on quality of life affecting the relief of suffering of the handicapped in Thai society in total.

3. Establishing model, measure and approach for developing quality of life of the handicapped in Thai society are as the followings: 1) Promoting the handicapped to equally get access to their rights in public welfare and facilities 2) Enhancing strength and cooperation among organizations of the handicapped and their networks 3) Integrating and driving the policies for the handicapped into a concrete practice 4) Developing potentials and creating constructive attitude towards the handicapped and their disability 5) Supporting and promoting Buddhist organizations to have their roles in rehabilitating the handicapped in physical, mental, social, environmental and spiritual aspects.

Keywords : Disable People, Model, Measure, Theway, Suffering.

บทนำ

ตามมาตรา 27 แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้ระบุว่าบุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมาย มีสิทธิและเสรีภาพและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกันชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกันการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคล ไม่ว่าด้วยเหตุความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติภาษา เพศ อายุ ความพิการ สภาพทางกาย หรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคมความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญหรือเหตุอื่นใด จะกระทำให้ได้มาตรการที่รัฐกำหนดขึ้นเพื่อขจัดอุปสรรคหรือส่งเสริมให้บุคคลสามารถใช้สิทธิหรือเสรีภาพได้เช่นเดียวกับบุคคลอื่น หรือเพื่อคุ้มครองหรืออำนวยความสะดวกให้แก่เด็ก สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการหรือผู้ด้อยโอกาส ย่อมไม่ถือว่าเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม ตามวรรคสาม (สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา, 2560: 8)

แผนพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติฉบับที่ 5 พ.ศ. 2560 - 2564 กำหนดวิสัยทัศน์ “คนพิการเข้าถึงสิทธิได้จริง ดำรงชีวิตอิสระในสังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันอย่างยั่งยืน” ภายใต้ยุทธศาสตร์แห่งความเท่าเทียม (EQUAL) ได้แก่ เสริมพลังคนพิการและองค์กรด้านคนพิการให้มีศักยภาพและความเข้มแข็ง (Empowerment) พัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการ ขจัดการเลือกปฏิบัติเพื่อให้คนพิการเข้าถึงสิทธิได้จริง (Quality Management) เสริมสร้างความเข้าใจและเจตคติเชิงสร้างสรรค์ต่อคนพิการและความพิการ (Understanding) สร้างสภาพแวดล้อมและบริการสาธารณะที่ทุกคนเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้ (Accessibility) ส่งเสริมการบูรณาการเครือข่ายและสร้างการมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการอย่างยั่งยืน (Linkage) (คณะกรรมการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ, 2560: 19-21)

คนพิการถือว่าเป็นบุคคลซึ่งมีข้อจำกัดในการปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวัน หรือเข้าไปมีส่วนร่วมทางสังคม เนื่องจากมีความบกพร่องทางการเห็น การได้ยิน การเคลื่อนไหว การสื่อสาร จิตใจ อารมณ์ พฤติกรรม สติปัญญา การเรียนรู้หรือความบกพร่องอื่นใด ประกอบกับมีอุปสรรคด้านต่างๆ และมีความจำเป็นเป็นพิเศษที่จะต้องได้รับความช่วยเหลือด้านใดด้านหนึ่ง เพื่อให้สามารถปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวันหรือเข้าไปมีส่วนร่วมทางสังคมได้อย่างบุคคลทั่วไป ด้วยเหตุที่ว่าสภาพความพิการของผู้พิการให้ไม่สามารถเข้าถึงแหล่งบริการของภาครัฐเอกชนที่ให้ความช่วยเหลือได้สะดวก ไม่ว่าจะเป็นการรักษาพยาบาล การศึกษา การสนับสนุนด้านอาชีพ และอุปสรรคข้อใหญ่ข้อหนึ่ง คือ ทัศนคติ รวมถึงข้อรังเกียจของคนในชุมชน และสังคมที่มีต่อผู้พิการ ถูกแกล้งกีดกันคนพิการจากสังคมทั่วไป ผู้พิการต้องเผชิญกับความกดดันหลากหลายรูปแบบ เช่น ปัญหาที่สัมพันธ์ระหว่างร่างกาย จิตใจ และอารมณ์ คนพิการที่มีบุคลิกขณะผิดปกติ จะรู้สึกอับอาย ท้อแท้ รู้สึกว่าตนเองไร้ค่า สะสมมากขึ้นจนเกิดเป็นความทุกข์ทั้งกายและใจ (กรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ, 2560: 4)

คนพิการทางการเคลื่อนไหวซึ่งเป็นกลุ่มคนพิการที่พบมากอันดับ 1 ของประเทศ ประชากรของโลกอย่างน้อย ร้อยละ 10 เป็นคนพิการและส่วนมากอยู่ในประเทศที่กำลังพัฒนาซึ่งตกอยู่ภายใต้เงื่อนไขของความยากจนคนพิการคนพิการจึงเป็นกลุ่มประชากรที่มีศักยภาพน้อยที่สุดและตกอยู่ในความเสี่ยงสูงสุดกลุ่มหนึ่งของโลกและคนพิการมักรู้สึกตัวว่าตนเองมีมลทินและมักจะประสบกับปัญหาเรื่องการกีดกัน ทำให้มีความสามารถในการเข้าถึงบริการทางด้านสุขภาพ การศึกษาและโอกาสในการมีความเป็นอยู่ที่ดีในระดับที่จำกัด (มยุรี ผิวนสุวรรณ และคณะ, 2556: 11)

ในปัจจุบันประเทศไทยจึงได้มีหน่วยงานทั้งภาครัฐภาคเอกชนที่ดำเนินการช่วยเหลือพัฒนาคนพิการ ในแง่กฎหมายได้มีพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ.2560 รวมถึงกฎกระทรวงต่างๆซึ่งกำหนดไว้ชัดเจนถึงการแบ่งประเภทคนพิการ การคุ้มครองสงเคราะห์ฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการและการพัฒนาคนพิการในด้านต่างๆได้แก่ด้านการแพทย์การศึกษาอาชีพและการมีส่วนร่วมในสังคมโดยยึดหลักการสิทธิมนุษยชน (Human Rights) เน้นและเชื่อในเรื่องสิทธิมนุษยชนซึ่งหมายถึงมนุษย์ทุกคนมีศักดิ์ศรีและความเสมอภาคเท่าเทียมกันคนพิการถือเป็นมนุษย์คนหนึ่ง ก็มีสิทธิศักดิ์ศรีเท่าเทียมกับบุคคลอื่นด้วย เช่นกันสิทธินี้รวมถึงการตัดสินใจการได้รับบริการด้านต่างๆด้านการแพทย์การศึกษาอาชีพและการอยู่ร่วมอยู่ในครอบครัว ชุมชน และสังคมของตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับคำปราชัยของพลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรีเนื่องในโอกาส “วันคนพิการสากล” วันที่ 3 ธันวาคม 2560 ว่ารัฐบาลมีนโยบายมุ่งมั่นขับเคลื่อนการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจของประเทศตั้งแต่ระดับฐานราก เพื่อพัฒนาประเทศสู่สังคม “มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน” และยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนคนไทยให้มีความอยู่ดี กินดี มีความสุข ไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง

(Leave no one behind) จึงได้ให้ความสำคัญในการเร่งแก้ไขปัญหาคความเหลื่อมล้ำทางสังคม และสร้างโอกาสให้ประชาชนทุกคนสามารถเข้าถึงการบริการของภาครัฐ และสวัสดิการทางสังคมให้ทั่วถึงทุกพื้นที่ทั่วประเทศอย่างเท่าเทียมและเป็นธรรมโดยเฉพาะการให้ความสำคัญกับการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการในทุกๆ ด้าน ภายใต้การบูรณาการความร่วมมือจากทุกภาคส่วนของสังคมตามนโยบายประชารัฐเพื่อสังคม โดยร่วมมือกันส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ การเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร เทคโนโลยีสำหรับคนพิการและมุ่งเสริมสร้างสังคมที่ปราศจากอุปสรรค และการจัดสวัสดิการให้ความช่วยเหลือคนพิการในด้านต่างๆ ที่เหมาะสม (รัฐบาลไทย-ข่าวทำเนียบรัฐบาล, 2562: ออนไลน์)

ด้วยเหตุผลดังกล่าวงานวิจัยการสร้างรูปแบบ มาตรการ และวิธีการดับทุกข์ของผู้พิการในสังคมไทยจะสร้างองค์ความรู้ที่จะเป็นประโยชน์ในการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตทั้งทางกายและใจสำหรับผู้พิการเพื่อช่วยให้มีความเข้มแข็ง สามารถช่วยให้สังคมไทยได้พัฒนาศักยภาพมนุษย์ที่ทรงคุณค่าต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาคุณภาพชีวิตของผู้พิการในสังคมไทย
2. เพื่อศึกษาปัจจัยในการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่มีผลต่อการดับทุกข์ของผู้พิการในสังคมไทย
3. เพื่อสร้างรูปแบบ มาตรการ และวิธีการดับทุกข์ของผู้พิการในสังคมไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยการสร้างรูปแบบ มาตรการ และวิธีการดับทุกข์ของผู้พิการในสังคมไทย ผู้วิจัยได้นำเสนอขั้นตอนและวิธีดำเนินการวิจัยตามหัวข้อต่อไปนี้

1. รูปแบบการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงผสมผสาน (Mixed Methods Research) โดยใช้ทั้งการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

2. กลุ่มตัวอย่างและกลุ่มเป้าหมายในการวิจัย คือ ผู้พิการ ผู้บริหารองค์กรคนพิการ และเจ้าหน้าที่ผู้ดูแลคนพิการศูนย์พัฒนาศักยภาพและอาชีพคนพิการบ้านศรีวนาไล จังหวัดอุบลราชธานี, สมาคมคนพิการโคราช จังหวัดนครราชสีมา,มูลนิธิพระมหาไถ่เพื่อการพัฒนาคนพิการ จังหวัดชลบุรี และศูนย์ฟื้นฟูอาชีพคนพิการหายาดฝน เชียงใหม่ โดยสุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 188 คน และได้กลุ่มเป้าหมายในการวิจัยเป็นผู้บริหารองค์กรคนพิการ เจ้าหน้าที่ผู้ดูแลคนพิการ และผู้พิการ ที่ได้รับมอบหมายจากผู้บริหารให้เป็นผู้ให้ข้อมูล จำนวน 28 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถาม (Questionnaire) ที่มีลักษณะคำถามแบบปลายปิด (Close-Ended Questions), คำถามปลายเปิด (Open-ended questions) สำหรับการวิจัยเชิงปริมาณ และแบบสัมภาษณ์เป็นทางการ (Formal Interview) สำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล แบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 188 คน และทำการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย คือ คือผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Information) จำนวน 28 คน เพื่อจะได้นำมาวิเคราะห์เชิงพรรณนาต่อไป

5. การวิเคราะห์เปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตของผู้พิการในสังคมไทย และปัจจัยในการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่มีผลต่อการดับทุกข์ของผู้พิการในสังคมไทย โดยจำแนกตามเพศ วิเคราะห์ด้วย t-test Independent และจำแนกตามอายุ ระดับการศึกษา และรายได้ วิเคราะห์ด้วย F-test (One Way ANOVA)

6. การวิเคราะห์ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการสร้างรูปแบบ มาตรการ และวิธีการดับทุกข์ของผู้พิการในสังคมไทยจากแบบสอบถามแล้วนำเสนอแบบบรรยายความเรียง

7. การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์จากกลุ่มเป้าหมาย โดยนำข้อมูลการวิเคราะห์จากเอกสารประกอบกับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์แบบเชิงลึก (In-depth Interview) แล้วนำมาวิเคราะห์เชิงพรรณนาต่อไป

8. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยในเชิงปริมาณครั้งนี้ ได้แก่

8.1 สถิติเพื่อวิเคราะห์ข้อมูลเป็นสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

8.2 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การหาค่าอำนาจจำแนกของแบบสอบถามเป็นรายข้อโดยใช้เทคนิค Item–Total Correlation และการหาความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม โดยวิธีสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient)

8.3 สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐาน ได้แก่ สถิติที่ทดสอบค่าเฉลี่ยสองกลุ่ม t-test Independent การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่มที่เป็นอิสระจากกัน และ สถิติที่ใช้ในการทดสอบค่าเอฟ หรือการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (F - test / One-way ANOVA) เพื่อทดสอบสมมติฐานความแตกต่างระหว่าง ค่าเฉลี่ยของประชากรมากกว่า 2 กลุ่มขึ้นไป

ผลการวิจัย

การศึกษาการสร้างรูปแบบ มาตรการ และวิธีการดับทุกข์ของผู้พิการในสังคมไทย ครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาคุณภาพชีวิตของผู้พิการในสังคมไทย 2) เพื่อศึกษาปัจจัยในการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่มีผลต่อการดับทุกข์ของผู้พิการในสังคมไทย 3) เพื่อสร้างรูปแบบ

มาตรการ และวิธีการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้พิการในสังคมไทย สรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัยตามลำดับ ดังนี้

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ร้อยละ 56.7 อายุ 19-25 ปี ร้อยละ 34.0 จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษา ร้อยละ 61.9 มีรายได้ 1,501-3,000 บาทจำนวน ร้อยละ 35.1

1. คุณภาพชีวิตของผู้พิการในสังคมไทย

คุณภาพชีวิตของผู้พิการในสังคมไทย โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x}=3.23$) และรายด้านอยู่ในระดับมาก 2 ด้าน และระดับปานกลาง 2 ด้าน เรียงอันดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ด้านสัมพันธภาพทางสังคม ($\bar{x}=3.93$) ด้านสุขภาพกาย ($\bar{x}=3.50$) ด้านสิ่งแวดล้อม ($\bar{x}=3.24$) และด้านสุขภาพจิต ($\bar{x}=3.22$) ตามลำดับ

ผู้พิการที่มีเพศ และรายได้ แตกต่างกันมีคุณภาพชีวิต โดยรวมและเป็นรายด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ผู้พิการที่มีอายุ และระดับการศึกษา แตกต่างกันมีคุณภาพชีวิต โดยรวมและเป็นรายด้าน 3 ด้านแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนที่เหลือ คือ ด้านสิ่งแวดล้อมพบว่าไม่แตกต่างกัน

ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพมีความคิดเห็นว่าคุณภาพชีวิตผู้พิการ สูงที่สุด คือด้านสัมพันธภาพทางสังคม รองลงมา คือ ด้านสุขภาพกายการมีส่วนร่วมในเครือข่ายผู้พิการ สัมพันธภาพในครอบครัว และการบริการที่ได้รับจากภาครัฐ ตามลำดับ นอกจากนั้นพบว่า เพศ อายุ ระดับการศึกษา และรายได้ มีผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้พิการ

2. ปัจจัยในการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่มีผลต่อการดับทุกข์ของผู้พิการในสังคมไทย

ปัจจัยในการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่มีผลต่อการดับทุกข์ของผู้พิการในสังคมไทยผ่านการแสดงความคิดเห็น พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x}=3.46$) และรายด้านอยู่ในระดับมาก 2 ด้าน และระดับปานกลาง 2 ด้าน เรียงอันดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ด้านการมีส่วนร่วมในเครือข่ายผู้พิการ ($\bar{x}=3.72$) ด้านเห็นคุณค่าในตัวเอง ($\bar{x}=3.59$) ด้านสัมพันธภาพในครอบครัว ($\bar{x}=3.28$) และด้านการบริการที่ได้รับจากภาครัฐ ($\bar{x}=3.22$) ตามลำดับ

ผู้พิการที่มีเพศ อายุ และรายได้ แตกต่างกันมีความความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยในการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่มีผลต่อการดับทุกข์ของผู้พิการในสังคมไทย โดยรวมและเป็นรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนที่เหลือ คือ ผู้พิการที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตของผู้พิการในสังคมไทย โดยรวมและเป็นรายด้านไม่แตกต่างกัน

ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพพบว่า ปัจจัยในการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่มีผลต่อการดับทุกข์ของผู้พิการในสังคมไทย มากที่สุดคือการเห็นคุณค่าในตนเอง รองลงมาคือ การมีส่วนร่วมในเครือข่ายผู้พิการ สัมพันธภาพในครอบครัว การบริการที่ได้รับจากภาครัฐ เพศ อายุ และรายได้ ตามลำดับ นอกจากนี้พบว่า ระดับการศึกษา ไม่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้พิการ

3. การสร้างรูปแบบ มาตรการ และวิธีการดับทุกข์ของผู้พิการในสังคมไทย

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ พบว่าเป็นไปในทิศทางเดียวกัน คือ การสร้างรูปแบบ มาตรการ และวิธีการดับทุกข์ของผู้พิการในสังคมไทยที่สำคัญมีดังนี้ 1) ส่งเสริมผู้พิการให้เข้าถึงสิทธิสวัสดิการ และสิ่งอำนวยความสะดวกอันเป็นสาธารณะอย่างเท่าเทียม 2) เสริมสร้างความเข้มแข็งและความร่วมมือกับองค์กรด้านผู้พิการ และเครือข่าย 3) บูรณาการและขับเคลื่อนนโยบายด้านผู้พิการสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม 4) พัฒนาศักยภาพและสร้างเจตคติที่สร้างสรรค์ต่อผู้พิการและความพิการ 5) สนับสนุนและส่งเสริมองค์กรพระพุทธศาสนาให้มีบทบาทในการฟื้นฟูสมรรถภาพทางร่างกาย จิตใจ สังคม สิ่งแวดล้อม และจิตวิญญาณแก่ผู้พิการ

อภิปรายผล

1. คุณภาพชีวิตของผู้พิการในสังคมไทย

คุณภาพชีวิตของผู้พิการในสังคมไทย โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x}=3.23$) และรายด้านอยู่ในระดับมาก 2 ด้าน และระดับปานกลาง 2 ด้าน เรียงอันดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ด้านสัมพันธภาพทางสังคม ($\bar{x}=3.93$) ด้านสุขภาพกาย ($\bar{x}=3.50$) ด้านสิ่งแวดล้อม ($\bar{x}=3.24$) และด้านสุขภาพจิต ($\bar{x}=3.22$) ตามลำดับ

ผู้พิการที่มีเพศ และรายได้ แตกต่างกันมีคุณภาพชีวิต โดยรวมและเป็นรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ผู้พิการที่มีอายุ และระดับการศึกษา แตกต่างกันมีคุณภาพชีวิต โดยรวมและเป็นรายด้าน 3 ด้านแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนที่เหลือ คือ ด้านสิ่งแวดล้อมพบว่าไม่แตกต่างกัน

ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพมีความคิดเห็นว่าคุณภาพชีวิตผู้พิการ สูงที่สุด คือด้านสัมพันธภาพทางสังคม รองลงมา คือ ด้านสุขภาพกายการมีส่วนร่วมในเครือข่ายผู้พิการ สัมพันธภาพในครอบครัว และการบริการที่ได้รับจากภาครัฐ ตามลำดับ นอกจากนี้พบว่า เพศ อายุ ระดับการศึกษา และรายได้ มีผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้พิการ

ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะการมีความสัมพันธ์ และการทำหน้าที่ในสังคมตามความรู้ความสามารถอย่างเต็มที่ มีความสัมพันธ์ที่ดีในสังคม ซึ่งเริ่มต้นจากความสัมพันธ์ในครอบครัวจะส่งผลให้ระดับความสุขของคนพิการเพิ่มมากขึ้นและส่งผลต่อความรู้สึกพึงพอใจ

ในชีวิต รวมทั้งการสนับสนุนทางสังคมมีผลต่อสุขภาพกายและจิตใจ หากบุคคลได้รับการสนับสนุนทางสังคมดีบุคคลย่อมจะรู้สึกพึงพอใจในชีวิต ดังนั้น การเห็นคุณค่าในตนเอง และการสนับสนุนทางสังคมเป็นตัวบ่งชี้หนึ่งของคุณภาพชีวิต เนื่องจากคนพิการเป็นบุคคลที่ต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงภายใต้ข้อจำกัดความสามารถด้านต่างๆ ซึ่งอาจทำให้เกิดความรู้สึกด้อยหรือสูญเสีย หากมีการเห็นคุณค่าในตนเองสูงจะมีความสามารถเผชิญอุปสรรคในชีวิต และมีความมั่นใจ ไม่รู้สึกไร้คุณค่า มีความพึงพอใจในตนเอง และปรับตัวได้คนพิการที่ได้รับการสนับสนุนทางสังคมสูง ประกอบกับมีสัมพันธภาพทางสังคมที่ดีก็จะส่งผลให้สามารถควบคุมตนเอง และแก้ปัญหา รวมทั้งปรับตัวได้ดีส่งผลต่อการมีคุณภาพชีวิตที่ดีด้วยเช่นกัน สอดคล้องกับ ยศพล เหลืองโสมนภา และคณะ (2554: 102) ได้ศึกษาวิจัย คุณภาพชีวิต ปัญหา และความต้องการของผู้พิการในเขตพื้นที่รับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าช้าง จังหวัดจันทบุรี ผลการศึกษาคุณภาพชีวิตของผู้พิการพบว่าผู้พิการทางการมองเห็น ทางกายและการเคลื่อนไหว ในเขตพื้นที่รับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าช้าง โดยส่วนใหญ่มีระดับคุณภาพชีวิตโดยรวมในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 95.3 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าผู้พิการส่วนใหญ่มีคุณภาพชีวิตด้านสุขภาพกายด้านจิตใจ ด้านสัมพันธภาพทางสังคม ด้านสิ่งแวดล้อม และหมวดคุณภาพชีวิตและสุขภาพโดยรวมในระดับปานกลาง

2. ปัจจัยในการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่มีผลต่อการดับทุกข์ของผู้พิการในสังคมไทย

ปัจจัยในการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่มีผลต่อการดับทุกข์ของผู้พิการในสังคมไทยผ่านการแสดงความคิดเห็น พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x}=3.46$) และรายด้านอยู่ในระดับมาก 2 ด้าน และระดับปานกลาง 2 ด้าน เรียงอันดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ด้านการมีส่วนร่วมในเครือข่ายผู้พิการ ($\bar{x}=3.72$) ด้านเห็นคุณค่าในตัวเอง ($\bar{x}=3.59$) ด้านสัมพันธภาพในครอบครัว ($\bar{x}=3.28$) และด้านการบริการที่ได้รับจากภาครัฐ ($\bar{x}=3.22$) ตามลำดับ

ผู้พิการที่มีเพศ อายุ และรายได้ แตกต่างกันมีความความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยในการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่มีผลต่อการดับทุกข์ของผู้พิการในสังคมไทย โดยรวมและเป็นรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนที่เหลือ คือ ผู้พิการที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกันมีความความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตของผู้พิการในสังคมไทย โดยรวมและเป็นรายด้านไม่แตกต่างกัน

ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพพบว่า ปัจจัยในการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่มีผลต่อการดับทุกข์ของผู้พิการในสังคมไทย มากที่สุดคือการเห็นคุณค่าในตนเอง รองลงมาคือ การมีส่วนร่วมในเครือข่ายผู้พิการ สัมพันธภาพในครอบครัว การบริการที่ได้รับจากภาครัฐ เพศ อายุ และรายได้ ตามลำดับ นอกจากนั้นพบว่า ระดับการศึกษา ไม่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้พิการ

ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะการที่ผู้พิการรู้สึกว่าคุณค่ามัน เป็นพื้นฐานสำคัญที่จะช่วยให้ผู้พิการมีกำลังใจกำลังใจ มีความรู้สึกภาคภูมิใจในตนเองซึ่งสามารถทำให้เกิดพัฒนาการแห่งการปรับตัวไปในทางที่ดีขึ้น มีความเข้มแข็งทางด้านจิตใจและสามารถช่วยเหลือตนเองรวมทั้งบุคคลรอบข้างได้อีกด้วยสำหรับสัมพันธภาพในครอบครัวและบทบาทของสมาชิกครอบครัวในการสนับสนุนทางครอบครัวและสังคมที่ดีนั้น เป็นเสมือนแรงเสริม (Reinforcement) ที่จะช่วยส่งเสริมความสามารถในการปรับตัวของผู้พิการและช่วยป้องกันผลร้ายที่เกิดจากสภาพปัญหาทางอารมณ์ต่างๆ อีกทั้งยังช่วยให้ผู้พิการสามารถประเมินภาวะที่คุกคามอยู่ให้มีความรุนแรงน้อยลง การกระตุ้นให้มีความสำคัญ และใช้ศักยภาพของครอบครัวในชุมชนช่วยในการฟื้นฟูสมรรถภาพทั้งทางร่างกายและจิตใจแก่ผู้พิการ (Community Base Rehabilitation) สอดคล้องกับวรรณิ ศรีวิสัยและคณะ (2554: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาปัจจัยความสำเร็จในการดูแลคนพิการทางกายและการเคลื่อนไหวที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตกรณีศึกษาตำบลคูบัว ตำบลดอนตะโก ตำบลดอนแร่ และตำบลอ่างทอง อ. เมือง จ.ราชบุรี พบว่าปัจจัยความสำเร็จในการดูแลคนพิการทางกายและการเคลื่อนไหวที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของคนพิการ ประกอบด้วย 4 ปัจจัย คือ ปัจจัยด้านบุคคล ปัจจัยด้านครอบครัว ปัจจัยด้านชุมชน และปัจจัยด้านสังคม ปัจจัยด้านบุคคล ประกอบด้วย การหาวิธีช่วยเหลือตนเองและประดิษฐ์อุปกรณ์เครื่องช่วยต่างๆ ระยะเวลาที่เกิดความพิการ การยอมรับ การปรับตัว ความเชื่อในอำนาจภายในของตนเอง การเห็นคุณค่าในตนเอง และมีงานทำมีรายได้ ปัจจัยด้านครอบครัว ประกอบด้วย การมีสมาชิกของครอบครัวเป็นผู้ดูแล และดำรงชีวิตในฐานะเป็นสมาชิกคนหนึ่งของคนในครอบครัว ปัจจัยด้านชุมชน ประกอบด้วย การมีส่วนร่วมของหน่วยงานและเจ้าหน้าที่ในชุมชน การมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนและสมาชิกชุมชน ปัจจัยด้านสังคม ประกอบด้วย นโยบายการช่วยเหลือคนพิการ การสร้างอาชีพให้กับคนพิการ และวัฒนธรรมการดูแลอย่างไรก็ตามปัจจัยที่สำคัญที่สุดที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของคนพิการทางกายและการเคลื่อนไหว คือ ปัจจัยด้านบุคคลนั่นเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการยอมรับความพิการจะทำให้บุคคลพลังอำนาจภายใน ตัวเองที่จะเป็นอิสระต่อความพิการของตนเอง เกิดศักยภาพในการเรียนรู้ การปรับวิถีชีวิตของตนเองให้เข้ากับความสามารถ ร่วมกับการได้รับการสนับสนุนจากสมาชิกครอบครัว จะทำให้คนพิการเกิดความมั่นคงทางอารมณ์พร้อมที่จะอยู่กับความพิการอย่างมีความสุข นอกจากนี้ปัจจัยด้านชุมชนและปัจจัยด้านสังคมมีส่วนช่วยให้คนพิการมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ประเด็นสำคัญคือสังคมต้องแสดงให้เห็นว่าสามารถอยู่ร่วมกับคนพิการเช่นคนปกติ เคารพในศักดิ์ศรี สิทธิมนุษยชนและสิทธิคนพิการ

3. การสร้างรูปแบบ มาตรการ และวิธีการดับทุกข์ของผู้พิการในสังคมไทย

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ พบว่าเป็นไปในทิศทางเดียวกัน คือ การสร้างรูปแบบ มาตรการ และวิธีการดับทุกข์ของผู้พิการในสังคมไทยต้องอาศัยองค์ประกอบ 5 ด้านดังนี้ 1) ส่งเสริมผู้พิการให้เข้าถึงสิทธิสวัสดิการ และสิ่งอำนวยความสะดวก

ความสะอาดอันเป็นสาธารณะอย่างเท่าเทียม 2) เสริมสร้างความเข้มแข็งและความร่วมมือกับองค์กรด้านผู้พิการและเครือข่าย 3) บูรณาการและขับเคลื่อนนโยบายด้านผู้พิการสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม 4) พัฒนาศักยภาพและสร้างเจตคติที่สร้างสรรค์ต่อผู้พิการและความพิการ 5) สนับสนุนและส่งเสริมองค์กรพระพุทธรศาสนาให้มีบทบาทในการฟื้นฟูสมรรถภาพทางร่างกาย จิตใจ สังคมสิ่งแวดล้อม และจิตวิญญาณแก่ผู้พิการ

องค์ประกอบ 5 ด้านนี้มีความสอดคล้องกับสาระสำคัญของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2560 ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการนั้น ได้กำหนดไว้ใน มาตรา 27 กำหนดไว้ว่าบุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมาย มีสิทธิ และเสรีภาพและได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคล ไม่ว่าด้วยสาเหตุความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ ความพิการ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดทางการเมือง อันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ หรือเหตุอื่นใด จะกระทำไม่ได้และมาตรการรัฐที่กำหนดขึ้นเพื่อจัดอุปสรรคหรือส่งเสริมให้บุคคลสามารถใช้สิทธิหรือเสรีภาพได้เช่นเดียวกับบุคคลอื่น หรือ เพื่อคุ้มครองหรืออำนวยความสะดวกให้แก่เด็ก สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการ คนด้อยโอกาส ย่อมไม่ถือว่าเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม และมาตรา 71 กำหนดไว้ว่ารัฐพึงเสริมสร้างความเข้มแข็งของสถาบัน ครอบครัวอันเป็นองค์ประกอบพื้นฐานที่สำคัญของสังคม จัดให้ประชาชนมีที่อยู่อาศัยอย่างเหมาะสม ส่งเสริมและพัฒนาการสร้างเสริมสุขภาพเพื่อให้ประชาชนมีสุขภาพที่แข็งแรงและมีจิตใจเข้มแข็ง รวมตลอดทั้งส่งเสริมและพัฒนากิจการให้ไปสู่ความเป็นเลิศและเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชน รัฐพึงส่งเสริมและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้เป็นพลเมืองที่ดีและมีคุณภาพและความสามารถสูงขึ้น รัฐพึงให้ความช่วยเหลือเด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการ ผู้ยากไร้ และผู้ด้อยโอกาส ให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณภาพและคุ้มครองป้องกันมิให้บุคคลดังกล่าวถูกใช้ความรุนแรงหรือเลือกปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรม รวมตลอดทั้งให้การบำบัด ฟื้นฟูเยียวยาผู้ถูกกระทำดังกล่าวในการจัดสรรงบประมาณ รัฐพึงคำนึงถึงความจำเป็นและความต้องการที่แตกต่างกันของเพศ วัย ทั้งนี้เพื่อความเป็นธรรม (สำนักเลขาธิการวุฒิสภา, 2560:8-19) และสอดคล้องกับแผนพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติฉบับที่ 5 พ.ศ. 2560 - 2564 กำหนดวิสัยทัศน์ “คนพิการเข้าถึงสิทธิได้จริง ดำรงชีวิตอิสระ ในสังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันอย่างยั่งยืน” ภายใต้ยุทธศาสตร์แห่งความเท่าเทียม (คณะกรรมการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ, 2560: 19-21)

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

จากการศึกษา “การสร้างรูปแบบ มาตรการ และวิธีการดับทุกข์ของผู้พิการในสังคมไทย” สามารถสรุปผลการวิจัยและได้สังเคราะห์เป็นองค์ความรู้สำหรับสังคมไทยในการ

เสริมสร้างคุณภาพชีวิตทั้งทางกายและใจส่งผลต่อการดับทุกข์ของผู้พิการที่สำคัญมี 5 ประการ คือ 1) ส่งเสริมผู้พิการให้เข้าถึงสิทธิสวัสดิการและสิ่งอำนวยความสะดวกอันเป็นสาธารณะอย่างเท่าเทียม 2) เสริมสร้างความเข้มแข็งและความร่วมมือกับองค์กรด้านผู้พิการและเครือข่าย 3) บูรณาการและขับเคลื่อนนโยบายด้านผู้พิการสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม 4) พัฒนาศักยภาพและสร้างเจตคติที่สร้างสรรค์ต่อผู้พิการและความพิการ และ 5) สนับสนุนและส่งเสริมองค์กรพระพุทธรูปศาสนาให้มีบทบาทในการฟื้นฟูสมรรถภาพทางร่างกาย จิตใจ สังคมสิ่งแวดล้อม และจิตวิญญาณ แก่ผู้พิการ

เอกสารอ้างอิง

- กรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ. (2560). *แผนปฏิบัติราชการ*. กรุงเทพมหานคร : กรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ.
- กลุ่มงานพัฒนากฎหมาย สำนักกฎหมาย สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา. (2560). *รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา ปฏิบัติหน้าที่สำนักงานเลขาธิการสภานิติบัญญัติแห่งชาติ.
- คณะกรรมการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ.(2560). *แผนพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติฉบับที่ 5 พ.ศ. 2560-2564*. กรุงเทพมหานคร: กรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ.
- มยุรี ผิวสุวรรณและคณะ. (2556). *CBR Guidelines ขององค์การอนามัยโลก ฉบับภาษาไทย Community Based Rehabilitation*. กรุงเทพมหานคร: พรีเมี่ยม เอ็กซ์เพรส.
- ยศพล เหลืองโสมนภา และคณะ. (2554). รายงานการวิจัยเรื่องคุณภาพชีวิต ปัญหาและความต้องการของผู้พิการในเขตพื้นที่รับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าช้าง จังหวัดจันทบุรี. *วารสารศูนย์การศึกษาแพทยศาสตร์คลินิก โรงพยาบาลพระปกเกล้า*. ปีที่ 28 ฉบับที่ 2.
- รัฐบาลไทย-ข่าวทำเนียบรัฐบาล. [https:// www.thaigov.go.th/news](https://www.thaigov.go.th/news) [เข้าถึงข้อมูลวันที่ 2 ธันวาคม 2560].
- วรรณิ ศรีวิไลย์ และคณะ. (2554). รายงานการวิจัย เรื่องปัจจัยความสำเร็จในการดูแลคนพิการทางกายและการเคลื่อนไหวที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตกรณีศึกษาตำบลคูบัว ตำบลดอนตะโก ตำบลดอนแร่ และตำบลอ่างทอง อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี. ราชบุรี: วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี ราชบุรี.

ศึกษาหลักธรรมที่ปรากฏในพิธีกรรมแกลมอของหมู่บ้านแสนสุข
ตำบลห้วยแถลง อำเภอห้วยแถลง จังหวัดนครราชสีมา
A Study of Dhamma Principles Appeared in Kaelmor Rite
of Ban Saensuk, Tambon Huai Thalaeng,
Huai Thalaeng District, Nakhon Ratchasima Province

พระมหาสมศักดิ์ คมภิรปญโญ/ตัวโธสง

Phramaha Somsak Kampeerapanyo/Tuathaisong

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

Mahaculalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Somsak_s@gmail.com

Received September 9, 2019; Revised October 20, 2019; Accepted December 18, 2019

บทคัดย่อ

พิธีกรรมแกลมอของหมู่บ้านแสนสุขตำบลห้วยแถลง อำเภอห้วยแถลง จังหวัดนครราชสีมา นั้นเกิดจากความเชื่อที่ว่าเมื่อเกิดการเจ็บไข้ได้ป่วยที่ไม่อาจหาสาเหตุพบ ชาวภูยก็นำผู้ที่เป็นโรคมาบวชที่เรียกว่าอาจารย์เป็นคนล่าสัตว์ (คัปปะ) เพื่อหาสาเหตุ โดยเริ่มแกลมอในตอนกลางวัน ส่วนตั้งแต่หัวค่ำจะแก้มอจนกว่าจะเสร็จพิธีบางครั้งถึงสว่างก็มีเครื่องเสวยที่ทำให้พิธีครื้นเครงก็คือ เหล้า ที่ขาดไม่ได้เลยและมีเครื่องดนตรีคือ แคน ปัจจุบันพิธีแกลมอและแก้มอก็ยังมิให้พบเห็นโดยทั่วไปของสังคมชาวกูย เพราะขั้นตอนการเล่นแฝงไว้ซึ่งคุณค่าต่างๆ มากมาย

หลักธรรมที่ปรากฏในพิธีกรรมแกลมอของหมู่บ้านแสนสุข ตำบลห้วยแถลง อำเภอห้วยแถลง จังหวัดนครราชสีมา คือ 1) ความเชื่อในเรื่องของกรรม 2) ความเชื่อเรื่องสิ่งสารวัฏ 3) ความเชื่อเรื่องสรวง 4) ความเชื่อเรื่องพิธีกรรมการเข้าทรง 5) หลักศรัทธา 6) ความกตัญญู 7) บุญกิริยาวัตถุ 3, 8) บุญ 2, 9) ไตรลักษณ์

วิเคราะห์หลักธรรมที่ปรากฏในพิธีกรรมแกลมอของหมู่บ้านแสนสุข ตำบลห้วยแถลง อำเภอห้วยแถลง จังหวัดนครราชสีมา เริ่มจากกระบวนการขั้นตอนการเข้าทรงที่

เกี่ยวกับคำสอนทางพระพุทธศาสนา กระบวนการที่เป็นขั้นตอนตั้งแต่เริ่มพิธี เนื่องจากผู้นำการประกอบพิธีกรรมนั้นคือแม่ครู พ่อครู อาจารย์ผู้ประกอบพิธีกรรมหรือผู้นำพาทำพิธีกรรมเจ้าภาพ ญาติเจ้าภาพและผู้ร่วม (บริวาร) และบุคคลทั่วไปที่เดินทางมาเพื่อร่วมในพิธีกรรมและเริ่มไหว้ครูด้วยการยกขันดอกไม้ให้แก่ครูบาอาจารย์ แสดงออกทางกายและพฤติกรรมที่อ่อนโยน การไหว้ พฤติกรรมนี้แสดงออกซึ่งความกตัญญูทศเวทที่ลูกศิษย์พึงมีต่อครูบาอาจารย์โดยจะเห็นได้จากการยกขัน ดอกไม้รูปเทียน พร้อมทั้งผ้าไหม เสื้อผ้า สไบ เงิน ยกขอขมาต่อบิดามารดา จิตพฤติกรรมนี้แสดงออกถึงความกตัญญูทศเวทที่ลูกพึงกระทำต่อพ่อแม่ ซึ่งชาวกูย นอกจากนี้ยังเกี่ยวกับสมาธิ หรือภาวนา หมายถึง ทำให้สงบ ทำให้ดี ทำให้ให้หนึ่งและยังประกอบด้วยหลักบุญกิริยาวัตถุ 3 ข้อ คือ ทาน การให้ การสละ การแผ่เมตตา การรักษาศีลในการสวดมนต์จิตของผู้เข้าพิธีกรรมนั้นจะรวมกันเป็นหนึ่ง ตั้งใจ มีสมาธิมากและรวมกันเป็นหนึ่งในการที่จะร่วมกันประกอบพิธีกรรมนี้ เช่น การให้ความเคารพ ยำเกรง เชื่อในอานุภาพและความศักดิ์สิทธิ์นั้น การภาวนา หรือ การทำให้เจริญ ทำให้มากในการกุศลหรือความดีงามต่างๆ

คำสำคัญ : หลักธรรม, พิธีกรรมกลมอ

ABSTRACT

Kaelmor rite of Saensuk Village, Tambon Huai Thalaeng, Huai Thalaeng District, Nakhon Ratchasima Province is rooted in the belief that when villagers get ill but the cause cannot be diagnosed, villagers of Kui descent will ask the respected person as a spiritual teacher to act Lam Song (Kabmae) to find the cause. The rite starts by Kaelmor in daytime and Kaelor in the evening. The rite sometimes takes the whole night till dawn. There are necessary offerings especially rice wine and musical instruments i.e. reed mouth-organ. Nowadays, Kaelmor and Kaelor rites can be generally found in Kui community. There are also cultural values hidden in all stages of the rite.

Dhamma principles that appear in the Kaelmor rite of Saen Suk Village, Tambon Huai Thalaeng, Huai Thalaeng District, Nakhon Ratchasima Province include: 1) belief in the matter of karma; 2) belief in transmigration; 3) belief in a refuge; 4) belief in the ritual of communication with spirit; 5) faith; 6) gratitude; 7) bases of meritorious action; 8) worship; and 9) the Three Characteristics.

Analysis of the Dhamma principles that appear in the Kaelmor rite of Saen Suk Village, Tambon Huai Thalaeng, Huai Thalaeng District, Nakhon Ratchasima Province found that: The ritual process is the combination of spiritual communication and Buddhist teachings. The ritual performers include Poh-kru and Mae-kru as the spiritual

leaders, the hosts, relatives of the hosts, and other participants. The participants especially the hosts will raise the trays of offerings consisting candles, incenses, silk cloth, breast cloth, silverware etc. asking for forgiveness from their parents. This mental behavior expresses their gratitude towards their parents. In addition, this also deals with concentration development in keeping mental peace and acting three bases of merit including giving, being compassionate and observing precepts. Chanting in the rite also harmonizes the participants. Overall morality of the rite includes respectfulness towards the power of sacred items, merit making and mental development.

Keywords: Dhamma Principles, Kaelmor Rite

บทนำ

สังคมไทยแต่เดิมได้มีการปลูกฝังค่านิยมเรื่องกรรม ให้เชื่อในกฎแห่งกรรม จนมีสำนวนไทยว่า “ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว” และยกย่องคนดี คือ คนที่มีคุณธรรม แต่ปัจจุบันสังคมไทยได้มีค่านิยมที่เปลี่ยนไป การให้ความสำคัญเรื่องกรรมมีน้อยลงสาเหตุเพราะสังคมไทยไปรับวัฒนธรรมของชาวตะวันตกเข้ามา ยอมให้เทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทเพื่ออำนวยความสะดวกสบายต่อวิถีการดำเนินชีวิตประจำวันของคนไทยในทุกเรื่อง จนส่งผลให้ความเชื่อ ค่านิยมของคนไทยเปลี่ยนไป เป็นสังคมบริโภคนิยมและวัตถุนิยม ดังที่ท่านพุทธทาสภิกขุได้กล่าวไว้ว่า “สังคมไทยปัจจุบันได้มีการเปลี่ยนแปลงไปตามวัตถุเป็นอย่างมาก แต่การเปลี่ยนแปลงดังกล่าว หาได้เป็นไปเพื่อประโยชน์สุขที่แท้จริงของคนไทยไม่ คนนิยมวัตถุหรือวัตถุนิยมมากเกินไปมีกิเลสมากขึ้นและสิ่งที่ขาดคือ ศีลธรรมสภาพสังคมที่พองพะเพราะรับอิทธิพลอารยธรรมตะวันตก” (พุทธทาส ภิกขุ, 2545 :13)

ชาวจังหวัดบุรีรัมย์มีความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษที่ปฏิบัติสืบกันมา จึงมีการสะเดาะเคราะห์แก้กรรมให้ตนเองหายจากการเจ็บป่วยและความทุกข์ใจต่างๆ จึงเกิดความไม่สบายใจพยายามหาวิธีแก้กรรม การสะเดาะเคราะห์ตามความเชื่อ ความสมัครใจของผู้เข้าร่วมพิธี และการสะเดาะเคราะห์ต่อชะตาแก้ปิง เพราะเชื่อว่าตนจะมีอายุที่ยืนยาว เมื่อเกิดความเชื่ออย่างนี้ทำให้เกิดไสยศาสตร์และการทรงเจ้าเข้าผี โดยเฉพาะการทรงเจ้า ในปัจจุบันนี้เป็นที่นิยมของคนในสังคมไทยและนับวันแต่จะเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก ไม่เว้นแม้แต่ในสังคมชนชั้นกลางที่ได้รับการศึกษา จนเกิดคำพูดว่า “ไม่เชื่ออย่าลบหลู่” ผู้คนที่เข้าหาร่างทรงเหล่านี้ ส่วนใหญ่จะเป็นผู้มีปัญหาในชีวิต ไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง ร่างทรงบางรายถึงกับเผยแพร่คำสอนที่ขัดแย้งกับหลักพุทธธรรมออกมาตามสื่อต่างๆ ซึ่งเป็นอันตรายต่อพระพุทธศาสนาเป็นอย่างยิ่ง เพราะนอกจากคำสอนจะมั่วแล้ว ยังขัดต่อความสงบสุข และศีลธรรมอันดีของประชาชนระบบความเชื่อของสังคมไทยพุทธมีรากฐานมาจาก ความเชื่อเรื่องผีที่สืบทอดกันมานานและมี

ผลต่อวิถีชีวิตของคนไทย ทำให้เกิดวัฒนธรรมนับถือผีหรือวิญญาณบรรพบุรุษ เช่น ผีปู่ย่า และ ผีป้าตาและเกิดการผสมผสานกันจนกลายเป็นแบบแผนหนึ่งของวัฒนธรรมในสังคมไทย (พระเทพวิริย อุตตสนฺโต, 2548:1)

พิธีกล่อม เป็นความเชื่อที่เกี่ยวกับอำนาจเหนือธรรมชาติ ผีบรรพบุรุษ เชื่อว่า ผีมอ คือผู้ที่ทำหน้าที่ติดต่อสื่อสารกับผีบรรพบุรุษทั้งผีบรรพบุรุษที่เป็นผู้หญิงและผู้ชาย ถ้าผีบรรพบุรุษเป็นผู้ชายมาเข้าร่างอถ้าผีบรรพบุรุษเป็นผู้หญิงมาเข้าร่าง มอในสายตระกูลหนึ่งจะมีผู้หญิงในตระกูลนั้นๆ เป็นมออยู่หนึ่งคนซึ่งเป็นการสืบเชื้อสายทางแม่เป็นการสืบเชื้อสายมาทางสายเลือดเพราะพิธีกรรมกล่อมมีการสืบทอดและปฏิบัติมาตั้งแต่บรรพบุรุษหรือตั้งแต่โบราณถือว่าเป็นพิธีกรรมศักดิ์สิทธิ์ โดยคนทรงที่เรียกว่ามอ ผู้ทำหน้าที่ติดต่อหรือเป็นสื่อกลางระหว่างมนุษย์กับวิญญาณผีบรรพบุรุษที่ชาวบ้านแสนสุขเชื่อว่ามอจะสามารถดลบันดาลให้เกิดเหตุการณ์ต่างๆ ได้ทั้งด้านดีและด้านไม่ดี ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจจะศึกษาพิธีกรรมกล่อมและหลักธรรมที่ปรากฏในพิธีกรรมกล่อมของหมู่บ้านแสนสุขตำบลห้วยแถลง อำเภอห้วยแถลง จังหวัดนครราชสีมาต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาพิธีกรรมกล่อมของหมู่บ้านแสนสุขตำบลห้วยแถลง อำเภอห้วยแถลง จังหวัดนครราชสีมา
2. เพื่อศึกษาหลักธรรมที่ปรากฏในพิธีกรรมกล่อมของหมู่บ้านแสนสุข ตำบลห้วยแถลง อำเภอห้วยแถลง จังหวัดนครราชสีมา
3. วิเคราะห์หลักธรรมที่ปรากฏในพิธีกรรมกล่อมของหมู่บ้านแสนสุข ตำบลห้วยแถลง อำเภอห้วยแถลง จังหวัดนครราชสีมา

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง ศึกษาหลักธรรมที่ปรากฏในพิธีกรรมกล่อมของหมู่บ้านแสนสุข ตำบลห้วยแถลง อำเภอห้วยแถลง จังหวัดนครราชสีมา เป็นแบบแนวศึกษาเอกสารและสัมภาษณ์ คำถามปลายเปิด (Open-ended questions) ที่ไม่ชี้แนะ โดยผู้วิจัยจะใช้ทั้งเทปบันทึกเสียง กล้องถ่ายรูปและสมุดโน้ตประกอบการเก็บข้อมูล โดยมีประเด็นคำถามเกี่ยวกับพิธีกรรมกล่อมของหมู่บ้านแสนสุขได้กำหนดขอบเขตการวิจัย ดังนี้

1. กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายของการวิจัยหลักธรรมที่ปรากฏในพิธีกรรมกล่อมของหมู่บ้านแสนสุข ตำบลห้วยแถลง อำเภอห้วยแถลง จังหวัดนครราชสีมา ผู้ที่ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วย

1) เจ้าพิธีกรรมจำนวน 5 คน, 2) ชาวบ้านที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรม จำนวน 10 คน, 3) พระสงฆ์ 5 รูป รวมทั้งสิ้น 20 รูป/คน

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ผู้วิจัยจะใช้ทั้งเทปบันทึกเสียง กล้องถ่ายรูปและสมุดโน้ตประกอบการเก็บข้อมูล โดยมีประเด็นคำถามเกี่ยวกับพิธีกรรมกล่อม และหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา ตลอดจนขั้นตอนพิธีการต่างๆของพิธีกรรม

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยใช้ทั้งเทปบันทึกเสียง กล้องถ่ายรูปและสมุดโน้ตประกอบการเก็บข้อมูล เพื่อให้ข้อมูลมีความเที่ยงตรง คณะผู้วิจัยสร้างเครื่องมือเพื่อนำมาใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลกับการตรวจสอบเครื่องมือแบบอินเตอร์และสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการศึกษาวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นการศึกษาในเชิงเอกสาร (Documentary Study) ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูล จากเอกสารหลักฐานที่เกี่ยวข้อง จากพระไตรปิฎกฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อรรถกถา หนังสือ รายงานการวิจัย รายงานการประชุม เอกสารแสดงความสัมพันธ์ที่แสดงให้เห็นแนวคิด หลักการ รูปแบบพิธีกรรม

4.การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง การเก็บข้อมูล ได้ใช้วิธีการเก็บข้อมูลที่หลากหลาย เพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา โดยมีการสังเกตแบบมีส่วนร่วมเพื่อศึกษาเกี่ยวกับพิธีกรรม

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) และใช้วิธีการตีความตามเนื้อหา (Content Analysis) ตามกรอบแนวคิดการวิจัยประกอบด้วยข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (Depth Interview) ผู้วิจัยยืนยันความน่าเชื่อถือได้ของข้อมูลด้วยการให้บุคคลที่อยู่ในปรากฏการณ์ที่ศึกษาและบุคคลที่มีความรู้เกี่ยวกับเรื่องที่ทำการศึกษ ตรวจสอบและรับรองความถูกต้อง โดยการอ่านข้อมูลดังกล่าวพร้อมให้ข้อคิดเห็นเพิ่มเติม ทักท้วงหรือยอมรับข้อมูลที่นำเสนอ ซึ่งการตรวจสอบความน่าเชื่อถือได้ของข้อมูลเบื้องต้น ข้อมูลที่เป็นส่วนที่ผู้วิจัยได้ตีความแล้ว

ผลการวิจัย

1. พิธีกรรมแกลมอของหมู่บ้านแสนสุขตำบลห้วยแถลง อำเภอห้วยแถลง จังหวัดนครราชสีมา

การเล่นมอ ชาวไทยภูเขา เรียกว่า “แกลมอ” ซึ่งมักเล่นในตอนกลางวัน สาระในการเล่นมักจะเกี่ยวกับการชิงช้า ชีมน้า การจับช้าง แสดงถึงการหึงหวงช้างของตน แกลมอมีบทบาทสำคัญต่อการดำรงชีวิตของชนกลุ่มนี้มาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสิ่งที่เกี่ยวกับความอยู่ดี มีสุขของสมาชิกในสังคม ทั้งนี้สิ่งที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันนั้น อาจมีสิ่งผิดปกติหรือไม่เป็นไปตามที่ควรจะเป็นเช่น สิ่งของสำคัญสูญหาย เกิดการเจ็บป่วยโดยไม่ทราบสาเหตุ เป็นการสร้างขวัญและกำลังใจให้กับผู้เกี่ยวข้อง จึงต้องหาวิธีการในการผ่อนคลายความกังวลใจ ความวิตกกังวลเกินเหตุให้ลดน้อยลง ชาวบ้านแสนสุข ตำบลห้วยแถลง จังหวัดนครราชสีมาเป็นชาวไทยภูเขา กลุ่มหนึ่งที่ยังมีความเชื่อเรื่องผีและวิญญาณค่อนข้างสูง ดังเช่นความเชื่อในเรื่องผีมอ เป็นผีที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตอย่างมาก แม้ผีมอจะไม่ใช่วิญญาณของบรรพบุรุษในสายตระกูลที่ล่วงลับไปแล้วก็ตาม แต่ผีมอก็มีอำนาจควบคุมพฤติกรรมทั้งสายตระกูล ซึ่งไม่สามารถล่วงรู้เลยว่า ผีมอจะทำให้เกิดอะไรในครอบครัว โดยเฉพาะที่เกี่ยวกับความเจ็บไข้ได้ป่วยของคนในสายตระกูลซึ่งบางครั้งพฤติกรรมบางอย่างที่กระทำลงไปโดยไม่ตั้งใจหรือตั้งใจก็ตาม จะส่งผลกระทบต่อสุขภาพร่างกายให้เกิดเจ็บป่วยได้ทุกเมื่อ ด้วยเหตุนี้ แกลมอจึงเป็นพิธีกรรมที่ใช้รักษาอาการเจ็บป่วยที่ไม่ทราบสาเหตุแต่ผ่านพิธีการเสี่ยงทายแล้วว่าเป็นการกระทำของสิ่งที่มองไม่เห็นที่มีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตของคนในครอบครัวในสายตระกูล (ทุเรียน แสงเพชร, เจ้าพิธีกรรมแกลมอ : 2561)

ความเป็นมาของพิธีกรรมการเล่นแกลมอพิธีกรรมแกลมอ เป็นประเพณีของชาวบ้านแสนสุขเรียกตามภาษาถิ่นว่า แกลมอ มีมาตั้งแต่เมื่อใดไม่มีหลักฐานปรากฏที่แน่ชัดทราบแต่เพียงว่าพิธีกรรมเหล่านี้มีมานานแล้ว พวกชาวไทยภูเขารับถ่ายทอดต่อเนื่องกันมาอีกทอดหนึ่ง และปฏิบัติตามโดยตลอดจนกระทั่งทุกวันนี้ โดยจัดขึ้นเนื่องใน 3 โอกาสคือ

1. เพื่อเป็นการเคารพครูบาอาจารย์ ปู่ย่า ตายายที่เคารพ เมื่อถึงวันสำคัญในรอบปีก็ดำเนินพิธีกรรมขึ้นปีละ 1 ครั้ง ในวันขึ้น 8 หรือ 15 ค่ำ เดือนยี่ของทุกปี

2. บูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่สามารถบันดาลทุกข์สุข เชื่อว่าผู้ที่เคารพกราบไหว้ จะทำให้ครอบครัวอยู่เย็นเป็นสุข เมื่อเกิดเหตุไม่ดีกับสมาชิกในครอบครัว ญาติ มีการเจ็บป่วยจะมีการบนบาน เมื่อได้ตามที่บนบานไว้จึงจัดพิธีแก้บน

3. การประกอบพิธีกรรมเพื่อรักษาผู้ป่วย ซึ่งเป็นการอัญเชิญดวงวิญญาณของบรรพบุรุษมาให้ความช่วยเหลือ ขอคำแนะนำผ่านล่ามหรือคนทรงเพื่อหาสาเหตุของการเจ็บป่วย และหาทางรักษาตามความเชื่อ (แหวน สาทร, เจ้าพิธีกรรมแกลมอ : 2561)

ขั้นตอนการประกอบพิธีกล่อม

ขั้นตอนการรักษาผู้เจ็บป่วยด้วยพิธีกรรมการเล่นกล่อม เมื่อจัดเตรียมพิธีกรรมการเล่นกล่อมเสร็จเรียบร้อยแล้ว ขั้นตอนการประกอบพิธีกรรมเริ่มขึ้นด้วยการแต่งกายของแม่หมอและหมอทุกคน และการแต่งกายนั้นยังคงสืบทอดอนุรักษ์ต่อมาจนถึงปัจจุบัน แม่หมอและมอนิยมุ่งผ้าถุงโพนสีดำ สีนํ้าตาล เป็นส่วนใหญ่ และใส่เสื้อทรงกระบอกแขนยาว ปลอกชายเสื้ออยู่นอกผ้าถุง พาดทับเฉียงด้วยผ้าสไบสีดำ สวมเครื่องประดับที่เป็นสายสร้อยต่างหู และกำไลข้อมือที่ทำจากเงิน แม่หมอและหมอทั้งหมดลุกขึ้นรำ 3 รอบแล้วทำพิธีกินบายศรี (อาหารที่จัดสำหรับเหมือนตอนแรก) เมื่ออิมหันสำราญแล้วก็จะทำพิธีออกจากร่างปฏิบัติเหมือนตอนแรกที่เริ่มเข้าทรงเป็นการปล่อยผีมอบให้ไปอยู่ที่เดิม ตอนออกจากร่าง หมอแคนเป่าแคนให้ทำนองคนเดียว ไม่ตีกลองให้จังหวะเพราะเชื่อว่าหากได้ยินเสียงกลองหมอจะไม่ยอมออกจากร่าง หมอออกจากร่างก่อนหลังตามอาวุโสของหมอคือ จากน้อยไปหาแม่หมอ จึงออกร่างเป็นคนสุดท้าย เป็นอันเสร็จสิ้นพิธีการเล่นกล่อม

การประกอบพิธีกรรมที่เรียกว่ากล่อม เชื่อว่าบุคคลที่เป็นร่างทรงของผีนั้น ไม่ใช่ตัวเอง จึงยอมรับว่ามีวิญญาณสิงอยู่ในร่างของตน ด้วยเหตุผลหลายประการคือ เวลาขณะที่ประกอบพิธีจะสื่อสารด้วยภาษาลาว ชื่อที่ใช้เรียกตัวเองและคนเรียก (รวมถึงบุคคลที่อยู่นอกพิธีกรรม) เรียกชื่อผีที่สิงร่างอยู่และบุคลิกส่วนตัวยามปกติจะเปลี่ยนแปลงไปด้วยอย่างเด่นชัด จึงทำให้เชื่อว่ามีวิญญาณของผีเข้ามาสิงร่างจริง สำหรับชื่อหมอ เป็นชื่อผีผู้ชายทั้งหมด มีคำนำหน้าว่าท้าวทุกชื่อ ชื่อเหล่านั้นจึงไม่ใช่ชื่อทั่วไป เช่น นางศรี ดัชฌยาวัตร หมอชื่อท้าวบุญเอื้อง ชื่อเหล่านี้สัมพันธ์กับชื่อในนิทานปรัมปราที่เล่าสืบทอดกันมาว่าหมอเป็นผีเร่ร่อนมาจากถิ่นอื่นมักจะมาจากเมืองลาวซึ่งเป็นผีเร่ร่อนหาที่อยู่ไม่ได้ อดโซมานานแล้ว จึงได้มากระทำให้กลุ่มคนเกิดการเจ็บป่วยขึ้น การบำบัดรักษาด้วยพิธีกรรมกล่อมที่ยึดถือปฏิบัติเป็นการเยียวยาบำบัดให้หายจากการทรมานทั้งทางกายและจิตใจ พิธีกล่อมประกอบขึ้นยามเหตุการณ์วิกฤตในครอบครัว จึงเป็นวิธีการบำบัดอีกวิธีหนึ่งที่ยังคงยึดมั่นค่อนข้างเหนียวแน่นเกือบทุกผู้ทุกคน สังเกตได้จากการเข้าร่วมพิธีกรรมของกลุ่มชนทุกเพศทุกวัย พิธีและการเล่นกล่อมจึงมีความสำคัญต่อระบบครอบครัว โดยเฉพาะความเป็นญาติพี่น้องในสายตระกูลอย่างเหนียวแน่น

เครื่องอุปกรณ์เมื่อนำเข้าพิธีกรรมกล่อม จะนำมาถือประกอบการรำรำตามขั้นตอนของลำดับพิธี โดยจะถือประกอบการรำรำเป็นชุด เป็นช่วง ชุดแรกประกอบด้วยเรือ โยแมงมุม ไช้ไก่ ธนู ดาบ จะถือประกอบการรำรำ 3 รอบ ชุดที่สองจะถือดาบ ธนู ข้าง ม้า ประกอบการรำรำ เมื่อติดตามหาข้าง ม้า กลับมาได้แล้วจะนำอาวุธ มายิงฟันข้าวต้ม กล้วย ที่ผูกติดกับหลังคาปะรำห้อยไว้เป็นการนำอาหารมาเลี้ยงข้าง ม้า เพื่อให้อิมหันสำราญต่อไป การนำของบูชาในหิ้งม้อออกมารำรำในพิธีกรรม ซึ่งประกอบด้วย เรือ โยแมงมุม ดาบ ธนู ข้าง ม้า หญ้าคา 1 มัด ไม้แกะสลักเป็นรูปปราสาทราชวัง มีความหมายถึงความอุดมสมบูรณ์

เป็นสัญลักษณ์ที่หมายถึงเครื่องมือประกอบอาชีพ เช่น เรือใช้พายเวลาออกไปจับปลาตามลำน้ำ ธนู หน้าไม้เป็นอาวุธที่ใช้ยิงสัตว์ป่าเล็กๆ ซึ่งสามารถนำมาทำเป็นอาหารได้ มีด ดาบ เป็นเครื่องมือในการหักล้างถางป่าเพื่อการเพาะปลูกทางการเกษตรกรรม เป็นสัญลักษณ์ที่แสดงถึงความอุดมสมบูรณ์ของชุมชน สัญลักษณ์ทั้งหมดนี้มีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตในด้านการประกอบอาชีพ เป็นเครื่องหมายบ่งชี้การเป็นสังคมชาวนาของอีกกลุ่มหนึ่งด้วย

เครื่องเซ่นไหว้พิธีกรรมการเล่นกลมอ

เครื่องเซ่นบนร้านปะรำพิธี ชั้นบนสุดใช้ไม้ไผ่สานเป็นตาห่างๆ สำหรับวางชั้นใส่ข้าวตอก ดอกไม้ จำนวน 4 ชุด ช้างๆ แขนงโยแมงมุม และไขไก่ ชั้นล่าง ใช้ไม้ไผ่ผูกเชือกทั้ง 3 ด้าน ช้างๆ จะมีผ้าถุงไหม ผ้าขาวม้าสีต่างๆ ตรงกลางวางทับด้วยดาบพันด้วยด้าย 3 สีของแม่หมอ ด้านล่างมีลาดเครื่องไหว้ครู 1 ชุด ประกอบด้วย กระจก หวี แป้ง น้ำมันมะกอก ข้าวสาร กรวยใส่ดอกไม้ ผ้าขาวม้า ผ้าถุงไหม อย่างละ 1 ผืน กลอง แคน หิ้งมอ ชั้นใส่ข้าวสาร หิ้งมอ ประกอบด้วย

1. หิ้งมอ คือไม้มัดด้วยเถาววัลย์บ้านของแม่หมอ
2. โยแมงมุมทำจากฝ้ายสามสี (ขาว, แดง, น้ำเงิน)
4. เรือ ไม้พาย
5. ธนู (สนาหรือหน้าไม้) ทำจากไม้เป็นเครื่องมือล่าสัตว์
6. มีดดาบ
7. ฝ้ายโพกหัว ทำจากฝ้ายสามสี (ขาว, แดง, น้ำเงิน)
8. บ้านช้าง หัวช้าง
9. ช้างทำจากไม้
10. ม้าทำจากไม้
11. คันเชือกผูกไขไก่ใช้สำหรับการเสี่ยงทาย

สิ่งที่ขาดไม่ได้คือเหล้าและเครื่องสังเวยต่างๆ สุดแล้วแต่ว่าในพิธีกรรมนั้นจะกำหนดขึ้นว่ามีอะไรบ้าง ในพิธีกลมมอเครื่องสังเวยเป็นอาหารจะประกอบด้วยไก่ ข้าวต้มกล้วย ทั้งหมดนี้ต้องจัดเตรียมไว้ครบทุกอย่าง เพราะในการประกอบพิธีกรรมนั้นจะเลี้ยงผีตอนเริ่มต้นของพิธีกรรมและเมื่อจบพิธีกรรมทุกครั้ง

เหล้านับเป็นสิ่งสำคัญที่สุดของการประกอบพิธีกรรม จะเป็นเหล้าสาโท เหล้ากลั่นหรือ เหล้าโรงก็ได้ (ปัจจุบันใช้เหล้าขาว) เหล้ามีบทบาทตั้งแต่เริ่มต้นของพิธีกรรมไปจนถึงขั้นตอนของการประกอบพิธีกรรม ในการแสดงในทุกขั้นตอน แม่หมอจะกินเหล้าอยู่เสมอ ไม่ว่าจะเป็นการร่ายรำถูกรอบ โดยจะมีคนแพง (ริน) ให้เมื่อรำในแต่ละรอบก็ได้ดื่มถูกรอบไป

การแต่งกาย/การทรงเจ้าของแม่หมอและหมอ (ผู้ประกอบการ)

เมื่อจัดเตรียมพิธีกรรมการเล่นกลหมอเสร็จเรียบร้อยแล้ว ขั้นตอนการประกอบพิธีกรรมเริ่มขึ้นด้วยการแต่งกายของแม่หมอและหมอทุกคนและการแต่งกายนั้นยังคงสืบทอดอนุรักษ์ต่อมาจนถึงปัจจุบัน โดยแม่หมอและหมอจะแต่งกาย ดังนี้คือ

1.ผ้าถุงจะเป็นผ้าถุงไหมที่ทอเองเป็นพื้นสีออกโทนดำเป็นส่วนใหญ่ และมีปลายชั้นที่ทอเป็นริ้วของสีขาว เหลือง แดง

2.เสื้อจะเป็นเสื้อคอกลม แขนยาว สีดำ ทอจากผ้าไหมหรือผ้าฝ้าย บางคนถ้าไม่ทอผ้าใช้เอง ก็จะนิยมไปหาซื้อที่ตลาดในตัวอำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์

3.สไบหรือผ้าเปี่ยง ที่ใช้พาดเฉียงบ่าและปล่อยชายไว้ด้านหลัง จะเป็นผ้าพื้นสีดำ นิยมที่จะทอใช้เองมากกว่าหาซื้อที่ท้องตลาด

4.เครื่องประดับที่ใช้แต่งจะประกอบด้วย สร้อยเงิน ต่างหูและกำไลข้อมือแต่ปัจจุบันเครื่องแต่งกายตามที่กล่าวมา เริ่มจะจางหายไปแล้ว เนื่องจากเครื่องแต่งกายตามที่กล่าวมามีพ่อค้าแม่ค้าของเก่าให้ความสนใจและขอซื้อในราคาที่แพง ทำให้แม่หมอและหมอขายให้กับพ่อค้า เพื่อนำเงินมาใช้จ่ายภายในครอบครัว (แฮม แสงเพชร,เจ้าพิธีกรรมกลหมอ :2561)

กล่าวโดยสรุปก็คือแม่หมอ และหมอจะนุ่งผ้าถุงไหมโทนสีดำ สีนํ้าตาล เป็นส่วนใหญ่ และใส่เสื้อทรงกระบอกแขนยาว ปล่อยชายเสื้ออยู่นอกผ้าถุงไหม พาดทับเฉียงด้วยผ้าสไบสีดำสวมเครื่องประดับที่เป็นสายสร้อย ต่างหู และกำไลข้อมือที่ทำจากเงิน

ขั้นตอนการไหว้ครู และเชิญวิญญาณบรรพบุรุษเข้าร่วมทรง

การไหว้ครู และเชิญวิญญาณบรรพบุรุษ เริ่มพิธีโดยแม่หมอไหว้ครู และทำพิธีเชิญวิญญาณบรรพบุรุษเข้าประทับร่างทรงก่อนคนอื่น มอคนอื่น ๆ เริ่มเชิญวิญญาณบรรพบุรุษเข้ามาประทับร่างทรงของตนเรียงตามลำดับอาวุโส (การเริ่มนับถือ/บูชาผีบรรพบุรุษ) การเชิญวิญญาณบรรพบุรุษนั้น จะถือขันที่ใส่ข้าวสารและจุดเทียนในขัน มือทั้ง 2 จะจับขันไว้ในอาการสงบนิ่งคล้ายกับการนั่งสมาธิ สักพักตัวเริ่มสั่นเบาๆ จนกระทั่งแรงขึ้น เหมือนคนทรงเจ้าจะโยกตัวตามจังหวะ สักพักก็จะหยุดและมออื่นๆ ก็จะเริ่มเข้าทรงจนครบทุกคน

ขณะที่เข้าทรงอยู่นั้นผู้คนที่อยู่บริเวณโดยรอบนอกต่างส่งเสียงและปรบมือให้จังหวะไปด้วย และจะใช้ภาษาลาวในการสื่อสารระหว่างแม่หมอกับกลุ่มคนข้างนอก เมื่อวิญญาณบรรพบุรุษเข้าประทับร่างหมดทุกคนแล้ว บรรดาญาติ(โคตร) จะเข้ามาขอขมาด้วยการนำเหล้า หมาก พลุ บุหรี่ ลูกขाय-สะไ้ จะนำผ้า ผ้าขาวม้า เสื้อผ้าชุดใหม่และเหล้า 1 ขวด มาขอขมาในสิ่งต่างๆที่ได้กระทำไปแก่วิญญาณบรรพบุรุษที่ได้ล่วงลับไปแล้ว

ตระกูลที่อาศัยอยู่ในชาวบ้านแสนสุข ตำบลห้วยแถลง จังหวัดนครราชสีมาทุกตระกูล จะต้องมิมอเพื่อเป็นผู้ทำหน้าที่ติดต่อกับวิญญาณบรรพบุรุษและผู้ที่จะเป็นมอประจำแต่ละตระกูลจะต้องเป็นเพศหญิงในตระกูลนั้นๆ ที่มีความต้องการและสมัครใจที่จะเป็นมอ

ของตระกูล และผ่านการคัดเลือกการเป็นมอตามประเพณีที่ปฏิบัติสืบทอดต่อกันมาจากบรรพบุรุษ (ขุ่ม ฤทธิ์นอก, เจ้าพิธีกรรมกลมอ : 2561)

มอประจำตระกูลของชาวบ้านแสนสุข ตำบลห้วยแถลง จังหวัดนครราชสีมาที่ได้รับการเป็นมอ เป็นเวลานานกว่ามอตระกูลอื่น จะได้รับการยกฐานะให้เป็น “แม่มอ” ซึ่งเป็นหัวหน้าของมอทุกคนของชาวบ้านแสนสุข ตำบลห้วยแถลง จังหวัดนครราชสีมาการสิ้นสุดการเป็นแม่มอและมอ ก็ต่อเมื่อไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่การเป็นมอได้ เมื่อถึงแก่ชีวิตและเมื่อวิญญูณบรรพบุรุษไม่ต้องการให้เป็นร่างทรงอีกต่อไป การประกอบพิธีกรรมการเล่นกลมอนั้น นอกจากจะจัดในโอกาสที่เกิดการ เจ็บป่วยแล้ว ยังจัดขึ้นในโอกาสที่ตระกูลภายในชาวบ้านแสนสุข ตำบลห้วยแถลง จังหวัดนครราชสีมามีความประสงค์ต้องการที่จะคัดเลือกมอประจำตระกูลของตนขึ้นขึ้นตอนและพิธีกรรมมีลักษณะเหมือนกับพิธีกรรมการเล่นกลมอ

ขั้นตอนการร่ายรำ

เมื่อวิญญูณบรรพบุรุษเข้าร่างทรงแม่มอและมอแล้ว ก็จะจัดตบแต่งเครื่องแต่งกายพร้อมกับตี่มน้ำและเหล้าเป็นที่เรียบร้อยแล้ว คนตรีจะเริ่มบรรเลงอีกครั้งในจังหวะช้าและเร็ว ขึ้นตามลำดับแม่มอและมอทุกคนจะลุกขึ้นร่ายรำอย่างสนุกสนานตามเสียงจังหวะของเสียงดนตรีอย่างไม่รู้จักเหน็ดเหนื่อยแต่อย่างใด นอกจากนั้นผู้มาร่วมพิธีกรรมถ้าเกิดความสนุกสนาน ก็สามารถจะร่ายรำกับแม่มอและมอได้การร่ายรำของแม่มอและมอทุกคน โดยส่วนใหญ่คนไหนรำท่าใด ก็มักจะรำทำนองตลอดพิธีกรรม โดยส่วนใหญ่จะเป็นท่ารำสายและท่าสอดสร้อยมาลา และในขั้นตอนของการร่ายรำนี้ จะเป็นการร่ายรำพร้อมกับการกระทำพิธีกรรมอื่นๆไปพร้อมกัน

ขั้นตอนการเล่นซำ เล่นม้า

ขั้นตอนการเล่นซำ เล่นม้า พิธีกรรมที่เอาวิถีชีวิตของกลุ่มชาวไทยภูเขาชาวบ้านแสนสุข ตำบลห้วยแถลง จังหวัดนครราชสีมา โดยแม่มอ นำซำ ม้า ที่ทำจากไม้ยอ มาให้มอถือและร่ายรอบเสาพิธี 3 รอบจะมีผู้ที่จะมาลักรั้ง ม้า เป็นบุคคลภายนอกที่ไม่ได้ร่วมพิธีกรรม โดยกระเช้าเย้าแห่ และดึงไปจากมือแม่มอที่ถือ แล้วนำไปซ่อนไว้ ที่ จากนั้นจะเป็นขั้นตอนการตามหาซำ ม้า ทิศเหนือ ไต้ ตะวันตก ยกเว้นทิศตะวันออก ได้รับคำตอบว่าทำตามบรรพบุรุษ เมื่อครบทั้ง 3 ทิศ แล้ว คนที่ทำหน้าที่ตามหาซำ ม้า คือนายพราน ถือดาบ ธนู และสนา ไว้สำหรับป้องกันตัวเอง ขณะไปตามซำ มา กลับมา โดยการนำข้าวต้ม ไปเป็นเสบียง ระหว่างที่ตามหาซำ ม้า เมื่อตามเจอแล้วแม่มอ และมอคนอื่นๆ ออกมาตั้งแถวรอคล้องซำ และจับม้า นอกปะรำ ในมือจะถือฝ้าย เตรียมคล้องซำและจับม้า เมื่อคล้องซำและจับม้าได้แล้ว ก็จะเข้าไปปะรำพิธีคั้น จึงกล่าวได้ว่าพิธีกรรมการเล่นกลมอ ขั้นตอนการเล่นซำ เล่นม้านั้น ได้นำเอาวิถีชีวิตของกลุ่มชาวไทยภูเขาที่มีความผูกพันอยู่กับซำ มาใช้ประกอบในพิธีกรรมการเล่นกลมอการประกอบพิธีกรรมขั้นตอนนี้ จะเป็นการแสดงออกมาโดยการร่ายรำและการนำรูปซำ รูปม้า แกะสลัก มาสมมุติเป็นเรื่องราวให้เห็นว่าซำ ม้า เป็น

สิ่งสำคัญและเป็นของที่ชาวไทยภูเขาให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก ขั้นตอนนี้จะเห็นถึงอุปกรณ์ต่างๆ ที่เกี่ยวกับการที่จะไปคล้องช้างและเมื่อคล้องช้างได้แล้ว โดยการเชื่อมโยงออกมาในรูปแบบของพิธีกรรมการเล่นกลมอ

ขั้นตอนการแห่ดอกไม้

การแห่ดอกไม้เป็นขั้นตอนหนึ่งที่อยู่ในพิธีกรรมการเล่นกลมอ โดยจะจัดเตรียมชั้นดอกไม้ ซึ่งดอกไม้ที่จัดเตรียมจะเป็นดอกไม้ในท้องถิ่น เช่น ดอกจำปา ดอกจาวรี ดอกลำดวน เป็นต้น และการแห่ดอกไม้เป็นเหมือนสัญลักษณ์บอกให้รู้ว่า เป็นการแสดงความยินดีที่มีการเฉลิมฉลองในการที่มีความสุข จากการที่ได้ช้าง ม้าและอื่นๆ มาอยู่ในกลุ่มหรือตระกูลของตนเองจึงได้มีการฉลอง โดยการแห่ดอกไม้และการร่ายรำแสดงความยินดี

ขั้นตอนต่างๆ ในพิธีกรรมการเล่นกลมอนั้น โดยส่วนใหญ่จะแสดงถึงวิถีชีวิตของบรรพบุรุษของกลุ่มชาวกูย โดยแสดงออกในรูปของพิธีกรรม เพื่อแฝงให้บุคคลทั่วไปและชาวกูยได้รู้ว่า ประวัติความเป็นมาของชาวไทยภูเขาชาวบ้านแสนสุข ตำบลห้วยแถลง จังหวัดนครราชสีมา มีประวัติ ประเพณี วัฒนธรรมและวิถีการดำรงชีวิตเป็นอย่างไร

ขั้นตอนการการตัดแพและการอาบน้ำผู้เจ็บป่วย

แม่หมอจะสั่งให้จัดที่สำหรับทำพิธีอาบน้ำชำระผู้ป่วย บรรดาญาติทั้งหญิงและชายจะช่วยกันจัดสถานที่มีครุถึงใสน้ำ 2 ถึง มีแพ 9 ชั้น ทำด้วยต้นกล้วย ก่อนจะเริ่มในแต่ละขั้นตอนบรรดามอจะร่ายรำ 3 รอบทุกครั้ง (เวียนซ้าย) การตั้งแพจะตั้งทางทิศใต้ของปะรำพิธี มีไม้กระดานเตรียมสำหรับผู้ป่วยนั่ง อาบน้ำชำระร่างกายแทนผู้ป่วย ต้องออกไปยังสถานที่จัดไว้ แม่หมอและมอรองจะรำนาน้ำออกไป ในขณะที่ผู้อื่นอยู่ในปะรำ

กลุ่มคนที่อยู่บริเวณรอบนอกต่างก็ส่งเสียง ให้ตัดแพโดยเร็ว ขณะเดียวกันจะมีหนึ่งคน ถือต้นปอที่ลอกเอาใบปอออกแล้ว จุดไฟไปยืนอยู่ด้านหน้าของร่างทรง

แม่หมอถือมีดรื้อรอบตัวร่างทรงและไปตัดแพที่อยู่ด้านหน้า หากแพล้มลงเร็วถือว่าผู้ป่วยจะหายเร็วหากล้มลงช้าก็จะหายช้าเช่นกัน ถือเป็นการเสี่ยงทายอีกวิธีหนึ่ง เมื่อแพล้มลงแล้วใช้ดาบทำพิธี ฟันชา อก หลัง แขน เอว ของร่างทรง แล้วลากแพออกไปทิ้ง มอรองจะเรียก มอออกมาอีกคนหนึ่งช่วยราดน้ำ อาบน้ำ ให้แก่ผู้ป่วยจนหมดถึง แล้วจึงร่ำเข้าปะรำพิธีญาติจะนำเสื้อผ้าชุดใหม่ให้ร่างทรงเปลี่ยนแล้วกลับเข้ามายังปะรำพิธีเหมือนเดิม (บุญ ชะภูแก้ว, เจ้าพิธีกรรมกลมอ :2561)

ขั้นตอนการเชิญวิญญาณบรรพบุรุษเข้าบ้าน

ขั้นตอนการเชิญวิญญาณบรรพบุรุษเข้าบ้าน หรือพิธีขึ้นบ้านใหม่เป็นพิธีอัญเชิญมอขึ้นอยู่บนหิ้ง แม่หมอจะเรียกบรรดาโคตรของผู้ป่วย เป็นคนจับโรง (หิ้งมอ) แม่หมอจะรำนาน้ำขึ้นเหยียบหิ้งมอและมอทุกคนร่ำเหยียบหิ้งมอ 3 รอบ หากแม่หมอหรือมอเหยียบหิ้งมอหัก แสดงว่าผู้ป่วยจะไม่หาย ถ้าไม่หัก แสดงว่าผู้ป่วยจะหายป่วย หลังจากนั้นนำน้ำที่ผสมกับขมิ้น

มาพรมหิงมอแล้วนำขึ้นไว้บนบ้านเพื่อให้ขึ้นอยู่ในที่จัดไว้เป็นอันเสร็จพิธี หลังจากนั้นนำน้ำที่ผสมกับขมิ้นมาพรมหิงมอแล้วนำขึ้นไว้บนบ้านเพื่อให้ขึ้นอยู่ในที่จัดไว้เป็นอันเสร็จพิธี

เมื่อแม่มอ และมอเหยียบหิงมอครบทุกคนแล้ว ก็จะนำเศษหม้อดินตั้งบนไฟไก่อ่ 3 ฟอง (ลักษณะการวางไฟไก่อ่เหมือนกับก้อนเส้าที่ทำสำหรับหุงต้ม) เอาปูนทำเชื้อฟืน นำขี้ผึ้งใส่ลงในหม้อแตก พร้อมกับเงินเหรียญ 1 สตางค์ใส่ลงไปทำพิธีต้ม จนกว่าขี้ผึ้งจะละลาย นำใบขนุนมาอย่างแล้วนำไปตีหลัง หัวไหล่ ออก ขา เป็นการขับไล่โรคภัยไข้เจ็บให้ออกจากร่าง ซึ่งเป็นการทำตามบรรพบุรุษ จากนั้นก็นำก้อนที่ทำจากก้านกล้วยไปตีที่ หลัง หัวไหล่ ออก ขา เหมือนครั้งที่นำใบขนุนไปตีครั้งแรก (ขั้นตอนนี้ครูบามอคนรองจะเป็นผู้ทำพิธี)

ขั้นตอนการบายศรีสู่ขวัญผู้เจ็บป่วย

ผู้ที่อยู่รอบนอก (ผู้หญิง) จะจัดบายศรีสำหรับมอทุกคน บายศรี 1 ชุด ประกอบด้วย ข้าวต้ม กล้วย เทียน น้ำตาลอ้อย จะทำพิธีกินบายศรี การกินบายศรีนั้นมีวิธีการกินเฉพาะคือ เมื่อได้สำรับมาแล้ว นั่งลงตรงหน้าสำรับแล้วจุดเทียนทำท่ากินเทียน (เปลวเทียน) 3 รอบ เป็นอันจบพิธีกินบายศรี ผู้มาร่วมพิธีกรรมทั้งหมดที่อยู่บริเวณที่ประกอบพิธีกรรม จะนำด้ายผูกข้อมือผูกให้กับผู้เจ็บป่วย ซึ่งมีความเชื่อว่าเป็นการเรียกขวัญให้กลับมาอยู่กับตัว และจะทำ ให้อาการเจ็บป่วยที่เป็นอยู่ได้หายไป

ขั้นตอนการออกจากร่างทรง

แม่มอ และมอทั้งหมดจะลุกขึ้นรำอีก 3 รอบ แล้วจะทำพิธีกินบายศรี (อาหารที่จัดสำรับเหมือนตอนแรก) เมื่ออัมมหนาสำราญแล้วก็จะทำพิธีออกจากร่างจะปฏิบัติเหมือนตอนแรกที่เริ่มเข้าทรงเป็นการปล่อยผีมอให้ไปอยู่ที่เดิม ตอนออกหมอแคนจะเป่าแคนให้ทำนองคนเดียวจะไม่ใช้กลองตีให้จังหวะเพราะเชื่อว่าหากได้ยินเสียงกลองมอจะไม่ยอมออกจากร่าง มอจะออกจากร่างก่อนหลังตามอาวุธของมอคือจากน้อยไปหามาก แม่มอจะออกร่างเป็นคนสุดท้าย เป็นอันเสร็จสิ้นพิธีการเล่นแกลมอ

การประกอบพิธีกรรมที่เรียกว่าแกลมอ เชื่อว่าบุคคลที่เป็นร่างทรงของผีมอนั้นจะไม่ใช่ตัวเองจะยอมรับว่ามีวิญญาณสิงอยู่ในร่างของตน ด้วยเหตุผลหลายประการคือ เวลาขณะที่ประกอบพิธีจะสื่อด้วยภาษาลาว (พูดภาษาลาว) ชื่อที่ใช้เรียกตัวเองและคนเรียก (รวมถึง บุคคลที่อยู่นอกพิธีกรรม) ก็จะเรียกชื่อผีที่สิงร่างอยู่ และบุคลิกส่วนตัวยามปกติก็จะเปลี่ยนแปลงไปด้อยอย่างเด่นชัด จึงทำให้เชื่อว่ามีวิญญาณของผีเข้ามาสิงร่างจริง สำหรับชื่อมอเท่าที่ซักถาม จะเป็นชื่อผีผู้ชายทั้งหมดจะมีคำนำหน้าว่าท้าวทุกชื่อ และชื่อเหล่านั้นจะไม่ใช้ชื่อทั่วไป ดังตัวอย่างเช่น มอชื่อท้าวบุญเฮือง ชื่อเหล่านี้สัมพันธ์กับชื่อในนิทานปรัมปราที่เล่าสืบทอดกันมาว่ามอเป็นผีเร่ร่อนมาจากถิ่นอื่นมักจะมาจากเมืองลาวซึ่งเป็นผีเร่ร่อนหาที่อยู่ไม่ได้ อดโสมมานแล้ว จึงได้มากระทำให้กลุ่มคนเกิดการเจ็บป่วยขึ้น

การรักษาด้วยพิธีกรรม ยากกลางบ้านบ้าง หมอสมุนไพรบ้าง ซึ่งค่าใช้จ่ายในการรักษาไม่สูงมากนักนอกจากนี้การบำบัดรักษาด้วยพิธีกรรมที่ยึดถือปฏิบัติมาอันเป็นที่พึงสุดท้ายเพื่อ

การเยียวยาบำบัดให้หายจากการทรมานทั้งทางกายและจิตใจ พิธีกรรมประกอบขึ้นยามเหตุการณ์วิกฤตในครอบครัว จึงเป็นวิธีการบำบัดอีกวิธีหนึ่งที่ยังคงยึดมั่นค่อนข้างเหนียวแน่นเกือบทุกผู้ทุกคน สังเกตได้จากการเข้าร่วมพิธีกรรมของกลุ่มชนจะพบเห็นทุกเพศ ทุกวัย ในวงพิธีกรรม แม้ว่าทัศนคติของคนบางคนที่ได้รับการศึกษาหรือมีฐานะดีจะไม่เชื่อในเรื่องนี้ แต่หากประกอบพิธีกรรมด้วยตนเองก็ยังฝากปัจจัยอื่นๆเข้ามาสมทบ และผู้คนเหล่านั้นไม่ได้ดูหมิ่นหรือกล่าวร้ายต่อแกลมอย่างใด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะให้ความสำคัญต่อระบบครอบครัว โดยเฉพาะความเป็นญาติพี่น้องในสายตระกูลอย่างเหนียวแน่นนั่นเองแม้การรักษาพยาบาลจะเจริญก้าวหน้าเพียงใด หากการเจ็บป่วยยังไม่สามารถบำบัดรักษาให้หายขาดได้ อันมีเหตุจากปัจจัยทางเศรษฐกิจเป็นตัวกำหนด หากยังยากจนอยู่อย่างในปัจจุบันนี้ พิธีกรรมที่เรียกว่าแกลมก็ยังอยู่ในระบบความเชื่อตลอดไป

2. ศึกษาหลักธรรมที่ปรากฏในพิธีกรรมแกลมของหมู่บ้านแสนสุข ตำบลห้วยแถลง อำเภอห้วยแถลง จังหวัดนครราชสีมา

หลักธรรมที่ปรากฏในพิธีกรรมแกลมของหมู่บ้านแสนสุข ตำบลห้วยแถลง อำเภอห้วยแถลง จังหวัดนครราชสีมา ได้แก่

พิธีกรรมทำให้ได้รับรู้ต่อความเชื่อของพิธีกรรมได้แก่ การเข้าทรง หรือพิธีกรรมนั้นได้แสดงให้เห็นถึงการเคารพต่ออำนาจเหนือธรรมชาติ เป็นการแสดงถึงความกตัญญู กตเวที พิธีกรรมที่ได้จัดให้มีขึ้นมาทั้งคนในสังคม ชุมชน มีความสามัคคีกลมเกลียวกันในสังคมนอกจากนั้นยังได้แสดงถึงลักษณะโครงสร้างทางสังคม คุณค่าทางคุณธรรมจริยธรรมที่ปรากฏในพิธีกรรมแกลมมีการปลูกฝังการให้และความเมตตาเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และมีการได้สร้างความสัมพันธ์อันดีของสมาชิกในครอบครัว พิธีกรรมนี้เป็นพิธีกรรมสืบทอดความเชื่อในเรื่องการบูชาผีบรรพบุรุษตลอดจนได้ทำให้พี่น้องญาติ ได้พบปะกันและได้แสดงไมตรี การเอื้ออารีการเผื่อแผ่ แบ่งปัน และการให้กำลังใจกัน ความเชื่อพิธีกรรมการเข้าทรงแกลมที่แสดงถึงลักษณะโครงสร้างทางสังคมของกลุ่มชาวไทยภูยเป็นปรากฏการณ์ความสัมพันธ์ของโครงสร้างทางสังคมในระบบครอบครัวที่นับถือกัน บ้านใกล้เรือนเคียงในการที่นับถือ เป็นธรรมเนียมปฏิบัติโดยถืออาจารย์ที่ประกอบพิธีกรรม (ครูบา) เป็นใหญ่ ซึ่งสะท้อนออกมาในความเชื่อและพิธีกรรมการเข้าทรงนั้นเป็นการแสดงโครงสร้างทางสังคมที่นับถือผู้เป็นใหญ่ในสังคม (ที่มีความเชื่อถึงคุณลักษณะที่พิเศษ) ฉะนั้นความเชื่อในพิธีกรรมการเข้าทรงในกลุ่มชาวไทยเชื้อสายเขมรนั้นเป็นประเพณีที่ต้องประกอบขึ้นเพื่อถวายต่ออำนาจเหนือธรรมชาติที่ตนนับถือ อาทิเช่น เทพ เทวดา หรือวิญญาณบรรพบุรุษ อันเป็นความกตัญญู รู้คุณทั้งต่อบุคคลอื่นและบุคคลที่ล่วงลับไปแล้ว ซึ่งเป็นค่านิยมที่ปลูกฝังกันมาช้านาน และได้มีการประกอบพิธีกรรมแกลมขึ้น เพื่อต้องการความมั่นคงทางจิตใจ พิธีกรรมนี้เองที่เป็นตัวชี้ให้เราได้เข้าใจถึงความหมายที่แท้จริงของแต่ละวัฒนธรรม ซึ่งในทุกวัฒนธรรมจะมีความหมายที่

หลากหลายและซับซ้อน ในระดับปัจเจกบุคคลในชุมชนบ้านแสนสุขยังมีความเชื่ออยู่ค่อนข้างมาก และจะให้ความเคารพในพิธีกรรมแกลมอ เพราะเป็นพิธีที่ศักดิ์สิทธิ์นั่นเอง

พิธีแกลมอ มีการแสดงออกซึ่งมิตรไมตรี การเอาใจใส่ การแบ่งปัน และให้กำลังใจกัน ตลอดถึงโครงสร้างทางความเชื่อที่สามารถควบคุมพฤติกรรมของคนในตระกูล ชุมชนสังคมของชาวไทยภูเขาได้ สิ่งเหล่านี้เป็นคุณค่าทางจริย คือคุณค่าที่เกิดจากพิธีกรรมทางความประพฤติตามโครงสร้างความเชื่อในพิธีแกลมอ ความรู้ที่เกิดจากพิธีแกลมอ เป็นภูมิปัญญาของบรรพบุรุษที่ถ่ายทอดสู่รุ่นต่อรุ่น มีความรู้ที่ก่อให้เกิดความประพฤติ ความคิด การใช้ชีวิต กรอบจารีตประเพณีที่จำต้องปฏิบัติตาม เป็นการถ่ายทอดภูมิปัญญาทางความรู้ด้วยวิธีหนึ่ง ทำให้รู้ว่าอะไรดีอะไรชั่ว อะไรถูก อะไรผิด สามารถเลือกปฏิบัติในทางที่ถูกที่ควร ทำให้รู้ทางดำเนินชีวิตทั้งในส่วนตัวและสังคมได้ ทำให้เข้าใจกฎความจริงของชีวิต เป็นสิ่งที่ชีวิตต้องการ ทำให้ชีวิตสมบูรณ์

3. วิเคราะห์หลักธรรมที่ปรากฏในพิธีกรรมแกลมอของหมู่บ้านแสนสุข ตำบลห้วยแถลง อำเภอห้วยแถลง จังหวัดนครราชสีมา

พิธีแกลมอ มีการแสดงออกซึ่งมิตรไมตรี การเอาใจใส่ การแบ่งปันและให้กำลังใจกัน ตลอดถึงโครงสร้างทางความเชื่อที่สามารถควบคุมพฤติกรรมของคนในตระกูล ชุมชนสังคมของชาวไทยภูเขาได้ สิ่งเหล่านี้เป็นคุณค่าทางจริยธรรม คือคุณค่าที่เกิดจากพิธีกรรมทางความประพฤติตามโครงสร้างความเชื่อในพิธีแกลมอ ความรู้ที่เกิดจากพิธีแกลมอ เป็นภูมิปัญญาของบรรพบุรุษที่ถ่ายทอดสู่รุ่นต่อรุ่น มีความรู้ที่ก่อให้เกิดความประพฤติ ความคิด การใช้ชีวิต กรอบจารีตประเพณีที่จำต้องปฏิบัติตาม เป็นการถ่ายทอดภูมิปัญญาทางความรู้ด้วยวิธีหนึ่ง ทำให้รู้ว่าอะไรดีอะไรชั่ว อะไรถูก อะไรผิด สามารถเลือกปฏิบัติในทางที่ถูกที่ควร ทำให้รู้ทางดำเนินชีวิตทั้งในส่วนตัวและสังคมได้ ทำให้เข้าใจกฎความจริงของชีวิต เป็นสิ่งที่ชีวิตต้องการทำให้ชีวิตสมบูรณ์ โดยพิธีนี้มีคุณค่าคือ

1. คุณค่าต่อชุมชนโดยส่วนมากความเชื่อในเรื่องภูตผีวิญญาณ ทุกคนต้องปฏิบัติตามความเชื่อตามอาจารย์ที่ได้ถือตามกันมาและปฏิบัติมา ตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ ทุกคนจะให้ความเคารพและยำเกรง ตามโครงสร้างทางความเชื่อ จึงก่อให้เกิดการควบคุมในด้านความประพฤติ หรือ พฤติกรรม อาทิเช่น การไม่ล่วงเกินต่อสตรีเพศ การไม่เข้าไปย่ำยีลูกเมียเขา การให้ความเคารพในบรรพบุรุษ พ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย ของตนเอง โดยการเซ่นไหว้ในวาระประจำปีหรือวันสำคัญด้วย ในระดับชุมชน ทุกคนจะให้ความเคารพ ผีหมอ และผีวิญญาณบรรพบุรุษของตนเอง จากการสังเกตการณ์ชาวบ้านแสนสุขแม้มีบ้างครอบครัวที่ไม่ได้เข้าทรงหรือไม่ได้จัดประกอบพิธีกรรมแกลมอ เมื่อมีการจัดประกอบพิธีแกลมอขึ้นบ้านใด ชาวชุมชนที่เป็นเครือญาติ พี่น้องและคนรู้จักจะให้ความช่วยเหลือในด้านต่างๆนี้จึงเป็นการกำหนดพฤติกรรมของคนในชุมชนเดียวกันได้โดยอาศัยความเชื่อในฐานะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และ

ควรเคารพทุกคนต้องไม่ทำตัวให้ผิดศีลธรรม ไปลามาไหว้ มีการบอกกล่าว ให้เกียรติกันในครอบครัว ซึ่งเป็นโครงสร้างในระดับครอบครัวที่อาศัยความเชื่อในการควบคุมพฤติกรรมได้

2. คุณค่าทางสังคมความเชื่อและพิธีกรรมกล่อม มีฐานความเชื่อว่ามีอำนาจเหนือธรรมชาติอยู่เชื่อว่าในตัวตนของมนุษย์มีสิ่งเหนือธรรมชาติควบคุมอยู่ ที่เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของวิญญาณบรรพบุรุษที่เรียกเป็นภาษากูยว่า ผีมือ ฉะนั้นผลของความเชื่อจึงมีดังต่อไปนี้ คือ

- 1) ความเชื่อทำให้เกิดความมั่นใจ
- 2) ความเชื่อทำให้เกิดพลัง
- 3) ความเชื่อทำให้เกิดการสร้างสรรค์
- 4) ความเชื่อทำให้เกิดความสามัคคี
- 5) ความเชื่อทำให้เกิดรูปธรรม (สัญลักษณ์)
- 6) ความเชื่อเป็นพื้นฐานทำให้เกิดปัญญา
- 7) ความเชื่อทำให้เกิดฤทธิ์ทางใจ เป็นคุณค่าหนึ่งที่สังคมได้รับจากพิธีกรรมกล่อมนี้

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

พิธีกรรมกล่อมของชาวบ้านแสนสุขมีการปลูกฝังการให้และความเมตตาเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และมีการได้สร้างความสัมพันธ์อันดีของสมาชิกในครอบครัวพิธีกรรมนี้เป็นพิธีกรรมสืบทอดความเชื่อในเรื่องการบูชาผีบรรพบุรุษตลอดจนได้ทำให้พี่น้องญาติ ได้พบปะกันและได้แสดงไมตรี การเอื้ออารี การเผื่อแผ่ แบ่งปันและการให้กำลังใจ ต่อกันโดยผ่านพิธีกรรมหรือใช้สื่อในพิธีกรรมกล่อมเป็นหลักในการมาร่วมกันเป็นกลุ่มด้วย

นอกจากนี้การแสดงออกถึงพฤติกรรมต่างๆของบรรดาแม่หมอและคนที่อยู่ในวงพิธีกรรม เช่น การหยอกล้อ ยั่วเย้า ด้วยวาจาที่ก้าวร้าว การเล่นสนุกสนานตลกโปกฮา การพ้อนรำอย่างโลดโผนประกอบเสียงแคน กลอง การตีมโหรีอย่างหนัก (โดยเฉพาะผู้หญิง) พฤติกรรมการแสดงออกดังกล่าวแม้ในยามปกติจะถือเป็นการละเมิดกฎเกณฑ์ทางสังคม แต่พอแสดงออกในพิธีกรรมทุกคนจะไม่ถือโทษโกรธเคืองแต่อย่างใด พฤติกรรมที่สวนทางกับบรรทัดฐานทางสังคมเหล่านี้ล้วนเป็นเครื่องยืนยันพฤติกรรมที่ได้รับอนุญาตเฉพาะในบริบทของพิธีกรรมเท่านั้น

เอกสารอ้างอิง

- พระเจียรวิทย์ อุตตสนโต (โอชาวัฒน์). (2548) *การศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมทาง
พระพุทธรูปศาสนาของร่างทรง : กรณีศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์พุทธ
ศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พุทธทาสภิกขุ. (2545), *ท่านพุทธทาสกับการศึกษา*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา.
- ช่อม ฤทธิ์นอก, เจ้าพิธีกรรมแกลมอ, (สัมภาษณ์วันที่ 21 มีนาคม 2561)
- ทุเรียน แสงเพชร, เจ้าพิธีกรรมแกลมอ, (วันที่ 21 มีนาคม 2561)
- บุญ ชะฎาแก้ว, เจ้าพิธีกรรมแกลมอ, (วันที่ 22 มีนาคม 2562)
- แหวน สาท, เจ้าพิธีกรรมแกลมอ, (วันที่ 22 มีนาคม 2561)
- แสม แสงเพชร, เจ้าพิธีกรรมแกลมอ, (วันที่ 22 มีนาคม 2561)

ต้นแบบและบทเรียนการพัฒนาไร่นาสวนผสมของเกษตรกร
จังหวัดอำนาจเจริญ

Models and Lessons Learned in Mixed Farming of
Agriculturists in Amnatcharoen Province

¹พระสังวาน สายเนตร, ²พระสิริชัย ธรรมจโร

³ศราวุธ ขันธวิชัย และ ⁴ประยงค์ ศรีไชย

¹Phra Sangwan sainet, ²Phra Sirichai Thammacharo,

³Sarawut Khanthawichai and ⁴Prayong Sornchai

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี,ประเทศไทย

Mahaculalongkornrajavidyalaya University

Ubon Ratchathani Campus, Thailand

³sarawut2522@hotmail.com

Received September 9, 2019; Revised October 20, 2019; Accepted December 18, 2019

บทคัดย่อ

การวิเคราะห์ไร่นาสวนผสมของเกษตรกร เป็นเรื่องเกี่ยวกับการทำมาหากินเลี้ยงชีวิตของชาวนาหรือเกษตรกร ได้ศึกษาวิเคราะห์ถึงการพัฒนา รูปแบบและบทเรียนการทำไร่นาสวนผสม พบว่าการพัฒนา คือ การปรับปรุงเปลี่ยนแปลง จัดระบบการพัฒนา มีการนำหลักการวิชาการ แนวคิดทฤษฎีและประสบการณ์มาปรับใช้ในการปฏิบัติ

แนวคิดพุทธธรรมต้นแบบและบทเรียนตามกรอบเศรษฐกิจพอเพียงในการทำไร่นาสวนผสม โดยนำหลักพุทธธรรมที่เหมาะสมกับเกษตรกร คือ สันโดษ สุจริต พรหมวิหาร สัจจวัตถุ เบญจศีล เบญจธรรมและแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง มีกรอบในการดำเนินชีวิตด้วยความรอบรู้และมีคุณธรรม รู้ถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผลและการมีภูมิคุ้มกันที่ดี ดังนั้น พุทธธรรมที่นำมาใช้ในกรอบ ปรัชญาแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงจึงเกี่ยวกับรู้จักความพอประมาณ ความบริสุทธิ์ยุติธรรม ความมีระเบียบวินัยปรับตัว ในตั้งอยู่ในค่านิยมของสังคม

เป็นคนเข้าใจรอบครอบ รอบรู้ รู้จักเหตุผล ตน ประมาณ กาลเวลาบุคคลและผู้นำของสังคม และการเป็นผู้นำแนวปฏิบัติของผู้นำระดับรัฐและประเทศชาติ

วิธีบูรณาการธรรมะที่เหมาะสมตามกรอบปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้ทราบถึงความคุ้มค่าและมีคุณค่าของการจัดทำไร่นาสวนผสม ผลของการศึกษาวิจัยพบความคุ้มค่าและมีคุณค่า มี 2 ทาง คือ ทางกายภาพและจิตวิทยา ทางกายภาพได้พัฒนาให้ดีขึ้นคุณค่าคุณค่า การเกษตรกรรม อุสาหกรรม พาณิชยกรรม โดยการปรับมัตตัญญูตา อตตัญญูตา เข้ากับความพอประมาณ ปรับธัมมัญญูตา อตตัญญูตา เข้ากับความมีเหตุผลและปรับกาลัญญูตา ปริสสัญญูตา บุคคลัญญูตาเข้ากับการมีภูมิคุ้มกันที่ดี การจัดการไร่นาสวนผสม มีการวางแผน การดำเนินการที่ดิน แรงงานและเงินทุนหมุนเวียนในการดำเนินชีวิต และพบว่า ทางจิตวิทยาได้เกิดความคุ้มค่าและมีคุณค่า จากการพัฒนาด้านต่างๆ ให้ดีขึ้น โดยเกิดสันติสุข สามัคคี มีการเกื้อกูลกันในการดำเนินชีวิตของเกษตรกร

คำสำคัญ : การพัฒนา ไร่นาสวนผสม ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ABSTRACT

An analysis on mixed farming was related to the livelihood of farmers or agriculturists. This study analyzed the models of development and lessons learned from mixed farming. It was found that the development of mixed farming included: improvement and change; development system management; and application of technical principles, ideas, theories and experiences into practice.

In Buddha Dhamma model and lessons learned in accordance with sufficiency economy in mixed farming, there were applications of Buddha Dhamma for agriculturists including: Santosa or contentment; Succarita or good conduct; Brahmavihara or sublime states of mind; Sangahavatthu or bases for social solidarity; Panca-sila or the Five Precepts; Panca-Dhamma or the five ennobling virtues; as well as the thoughts of sufficiency economy including: framework of living with knowhow; modesty; rationality; and self-immunization. Buddha Dhamma applied in accordance with the framework of philosophy and thought of sufficiency economy was, therefore, related to modesty, honesty, justice, discipline and adaptability based on social values. Agriculturists also know various aspects of the cause, consequence, one's self, sense of proportion, proper time, and the difference of individuals. They could also be social leaders and apply the guidelines of leaders at governmental and national levels into practice.

In integrating appropriate Dhamma in the framework of the philosophy of sufficiency economy for acknowledging worthiness and values of mixed farming, the research found its worthiness and values in 2 areas including physical and psychological aspects. In physical aspect, the development improved the worthiness and values of agriculture, industry and commerce by applying: Mattannuta and Attannuta into moderation; Dhammannuta and Atthannuta into the cause and the consequence; and Kalannuta, Parisannuta and Puggalannuta into self-immunization. Mixed farming management was well planned in land use, labor and revolving fund relating to one's living. In psychological aspect, worthiness and values resulted in the development in various aspects leading to peace, harmony and mutual support among the agriculturists.

Keywords: Development; Mixed Farming; Philosophy of Sufficiency Economy

บทนำ

การพัฒนาสังคมในปัจจุบันมุ่งเน้นความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ซึ่งทำให้เกิดความเจริญมั่งคั่งทางวัตถุอย่างมาก แต่ความเจริญมั่งคั่งจิตใจกลับเสื่อมถอยลดน้อยลง ไม่ได้รับการพัฒนาให้ก้าวหน้าเท่าเทียมกัน แม้เศรษฐกิจจะดีขึ้น มีสิ่งอำนวยความสะดวกและความสะดวกสบายอย่างมากมาย แต่จิตใจคนกลับเห็นแก่ตัวมากขึ้น เห็นแก่ผู้อื่นและส่วนร่วมน้อยลง การที่สังคมโลกไม่ได้พัฒนาโดยยึดหลักทางสายกลางมุ่งแต่สร้างความเจริญทางวัตถุ โดยไม่ให้ความสนใจในการพัฒนาด้านจิตใจเท่าที่ควร จึงทำให้ต้องประสบภาวะวิกฤตในด้านต่างๆทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมการก่อการร้าย สังคมขาดสันติสุข การเกษตรของไทยในอดีตเป็นการทำการเกษตรเพื่อยังชีพโดยอาศัยความอุดมสมบูรณ์จากธรรมชาติ จึงไม่ค่อยจะพบปัญหามากนัก แต่ปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ อันเนื่องมาจากการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรและมีการใช้เทคโนโลยีการเกษตรแผนใหม่ เพื่อเพิ่มผลผลิตให้เพียงพอแก่การบริโภคของประชากรและเพื่อการส่งออกเป็นรายได้เข้าสู่ประเทศจึงทำให้การทำการเกษตรในปัจจุบันประสบปัญหามากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นปัญหาการขาดความสมดุลทางธรรมชาติการระบาดของโรคและแมลงศัตรูพืชรวมทั้งด้านการตลาดซึ่งนับวันจะแปรปรวนมากขึ้นเรื่อยๆการทำให้ไร่นาสวนผสมจึงเป็นทางเลือกหนึ่งของเกษตรกรที่จะลดความเสี่ยงที่เกิดจากภัยธรรมชาติและความไม่แน่นอนของราคาผลผลิตโดยการทำการเกษตรหลายๆ อย่าง เพื่อเพิ่มระดับรายได้ สามารถหมุนเวียนการใช้ทรัพยากรในไร่นาได้มากขึ้น สร้างความสมดุลให้กับธรรมชาติทำให้ระบบนิเวศเกษตรของชุมชนดีขึ้น (สมพร เทพสิทธิ์า. 2549 :10)

แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานพระราชดำริชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอดนับตั้งแต่ปี พ.ศ.

2527 ตั้งแต่ก่อนเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจและเมื่อภายหลังได้ทรงเน้นย้ำแนวทางการแก้ไขเพื่อให้รอดพ้นและสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และความเปลี่ยนแปลงต่างๆปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนี้ถูกใช้เป็นกรอบแนวความคิดและทิศทางการพัฒนาระบบเศรษฐกิจมหภาคของไทยซึ่งบรรจุอยู่ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 เพื่อมุ่งสู่การพัฒนาที่สมดุลยั่งยืนและมีภูมิคุ้มกันเพื่อความอยู่ดีมีสุขมุ่งสู่สังคมที่มีความสุขอย่างยั่งยืน ด้วยหลักการดังกล่าวแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับ 10 ที่นี้จะไม่นำเรื่องตัวเลขการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจแต่ยังคงให้ความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจแบบทวิลักษณ์ การที่ประเทศไทยจะสามารถก้าวไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนได้นั้นจะต้องมาจากการมี“เศรษฐกิจชุมชน”ที่เข้มแข็งเพื่อให้ปัญหาเศรษฐกิจสังคมและสิ่งแวดล้อมลดลงหรือหมดไปจากชุมชนนั้นๆโดยหันมาใช้หลักพิจารณาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริเป็นแนวคิดตามพระราชดำริเกี่ยวกับทฤษฎีใหม่ชีวิตที่พอเพียง มุ่งเน้นความพอเพียงระดับครอบครัว ชุมชนท้องถิ่น ตลอดจนถึงระดับประเทศ และประโยชน์ที่มีหลักการและอุดมการณ์ที่จะช่วยพัฒนาชีวิตมนุษย์มุ่งให้ทุกภาคส่วนและทุกระดับใช้ความรู้คุณธรรมและความเพียรในกระบวนการพัฒนาที่อยู่บนหลักความพอประมาณความมีเหตุผลมีระบบภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจและสังคมและสังคมโลกให้มุ่งไปสู่ความยั่งยืนด้วยการรู้ตนเอง พึ่งตนเอง พอเพียง ไม่โลภมาก มีเหตุผลและพอประมาณ ดุลยภาพที่เกิดจากเศรษฐกิจพอเพียง จะทำให้สังคมประสบกับสันติสุขอย่างแท้จริงโดยเฉพาะชุมชนท้องถิ่นจนถึงระดับประเทศ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องตามรอยพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวโดยอยู่บนพื้นฐานของหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา คือ มัชฌิมาปฏิปทา ในการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจและจะต้องเสริมฐานจิตใจของคนในชาติโดย เฉพาะเจ้าของรัฐ นักทฤษฎีและนักธุรกิจในทุกระดับให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริตและให้ความรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทนความเพียรมีสติปัญญาและรอบคอบเพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางทั้งทางด้านวัตถุสังคมสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้อย่างดี

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับการทำไร่นาสวนผสมโดยการรู้จักนำเอาหลักธรรมมาปรับใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและพัฒนาการไปสู่สังคมไทยให้มีบทบาทและแนวคิดที่สร้างสรรค์ด้วยการเป็นอยู่ตามอัตภาพ อันจะเป็นประโยชน์ในการพัฒนาตน พัฒนาคอนให้กลายเป็นมนุษย์ที่ดีได้และให้สอดคล้องกับการดำรงตนตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง คือ อยู่อย่างพอมิ พอกินตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เพื่อนำไปเป็นหลักในการปรับใช้ในการทำไร่นาสวนผสมของเกษตรกรของจังหวัดอำนาจเจริญและดำเนินชีวิตให้มีความเจริญก้าวหน้าในสังคมไทยสืบไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการพัฒนา รูปแบบการทำไร่นาสวนผสมของเกษตรกร ในจังหวัดอำนาจเจริญ
2. เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมต้นแบบและบทเรียนเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงในการทำไร่นาสวนผสมของเกษตรกรจังหวัดอำนาจเจริญ
3. เพื่อศึกษาวิธีบูรณาหลักพุทธธรรมจะนำไปใช้ในการทำไร่นาสวนผสมของเกษตรกรจังหวัดอำนาจเจริญ

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยเรื่อง “ต้นแบบและบทเรียนการพัฒนาการทำไร่นาสวนผสมของเกษตรกรจังหวัดอำนาจเจริญ” ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตโดยการศึกษาต้นแบบการทำไร่นาสวนผสมของเกษตรกรจังหวัดอำนาจเจริญ

1. กลุ่มเป้าหมาย

ผู้วิจัยได้เลือกพื้นที่และผู้ให้ข้อมูลสัมภาษณ์ต้นแบบการทำไร่นาสวนผสม ทั้งหมดจำนวน 17 คน โดยแบ่งเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มผู้นำท้องถิ่น จำนวน 5 คน กลุ่มผู้ทำไร่นาสวนผสม จำนวน 7 คนและกลุ่มภาครัฐ จำนวน 5 คน

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยเรื่อง “ต้นแบบและบทเรียนการพัฒนาการทำไร่นาสวนผสมของเกษตรกรจังหวัดอำนาจเจริญ” มีกระบวนการในการดำเนินการอย่างไรบ้าง รูปแบบการพัฒนาสู่ความสำเร็จอย่างไร และปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จของศูนย์การเรียนรู้เกษตรกรการทำไร่นาสวนผสมมีอะไรบ้าง

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสัมภาษณ์เชิงลึก เกี่ยวกับต้นแบบและบทเรียนการพัฒนาการทำไร่นาสวนผสมที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นเองโดยการศึกษาค้นคว้าจากแนวคิด เอกสาร ตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แล้วกำหนดเป็นข้อคำถามให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยมีแบบสัมภาษณ์และวิธีการสัมภาษณ์ แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับต้นแบบการพัฒนาการทำไร่นาสวนผสมเป็นแบบแนวสัมภาษณ์ คำถามปลายเปิด (Open-ended questions) ที่ไม่ชี้นำ ผู้วิจัยจะใช้ทั้งเทปบันทึกเสียง กล้องถ่ายรูปและสมุดบันทึกประกอบการเก็บข้อมูล โดยมีประเด็นคำถาม ที่เกี่ยวกับต้นแบบการพัฒนาการทำไร่นาสวนผสมของเกษตรกรจังหวัดอำนาจเจริญ

4.การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง ลงพื้นที่ในจังหวัดอำนาจเจริญ ผู้วิจัยและผู้ช่วยนักวิจัยลงพื้นที่ด้วยตนเอง การสัมภาษณ์ การสังเกต (Observation) ซึ่งเป็นการสังเกตรูปแบบการทำไร่นาสวนผสมของเกษตรกรต้นแบบ

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลจากการวิเคราะห์จากเอกสาร ประกอบกับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (Depth Interview) มายืนยันความน่าเชื่อถือได้ของข้อมูล ด้วยการให้บุคคลที่อยู่ในปรากฏการณ์ที่ศึกษาและบุคคลที่มีความรู้เกี่ยวกับเรื่องที่ทำการศึกษาดูตรวจสอบและรับรองความถูกต้อง ซึ่งการตรวจสอบความน่าเชื่อถือได้ของข้อมูลเบื้องต้นและข้อมูลที่เป็นส่วนที่ผู้วิจัยได้ตีความแล้ว

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาวิจัยต้นแบบการทำไร่นาสวนผสมของเกษตรกรจังหวัดอำนาจเจริญ ต้นแบบไร่นาสวนผสมของเกษตรกรจังหวัดอำนาจเจริญ จากการศึกษาได้ลงพื้นที่สัมภาษณ์เจ้าของ ต้นแบบไร่นาสวนผสม ด้านต้นแบบไร่นาสวนผสม พบว่า

1. การพัฒนารูปแบบการทำไร่นาสวนผสมของเกษตรกรในจังหวัดอำนาจเจริญ

พบว่า มีการพัฒนารูปแบบการขับเคลื่อนโดยมีศูนย์เป็นตัวขับเคลื่อน อันประกอบไปด้วยชุมชน เจ้าหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐและเจ้าของศูนย์ศูนย์เรียนรู้การพัฒนาที่ดินตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง

ต้นแบบไร่นาสวนผสม ผลการศึกษาจากการสัมภาษณ์นางวาสนา สายเนตร ได้ให้ข้อมูลสัมภาษณ์การทำไร่นาสวนผสมเป็นการทำงานเกษตรหลายชนิดผสมผสานในบริเวณพื้นที่เดียวกัน ปฏิบัติตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง มีพื้นที่ทำไร่นาสวนผสม 22 ไร่ ได้จัดการแบ่งเป็นพื้นที่ทำนา 10 ไร่ ทำสวน 5 ไร่ เพื่อปลูกไม้ผล พืชผัก เป็นพื้นที่สระน้ำ 5 ไร่ เพื่อกักเก็บน้ำใช้ในการปลูกพืช เลี้ยงปลา เลี้ยงเป็ดและไก่ไข่และพื้นที่ 2 ไร่ จัดแบ่งเป็นที่อยู่อาศัย โรงเรือนจัดเก็บวัสดุอุปกรณ์เกษตรและเล้าเป็ด ถัดก่อนหน้านี้ได้ทำนาเพียงอย่างเดียวเมื่อประสบกับภัยธรรมชาติ ไม่มีน้ำพอเพียงใช้ในการผลิต จึงไม่ได้รับผลผลิตคุ้มทุน เมื่อได้รับคำแนะนำจากสำนักงานเกษตรอำเภอเมืองอำนาจเจริญ ให้ทำไร่นาสวนผสม พร้อมกับได้น้อมนำพระราชดำริขององค์พ่อหลวงที่ว่า “น้ำคือชีวิต” และ “ไม่มีไฟฟ้าคนหรือสิ่งมีชีวิตอยู่ได้ แต่ถ้าไม่มีน้ำ คนหรือสิ่งมีชีวิตอยู่ไม่ได้” จึงเป็นแสงสว่างให้ได้คิดไตร่ตรองพร้อมน้อมนำมาเปลี่ยนแปลงวิถีจากการทำเกษตรเชิงเดี่ยวมาเป็นการทำไร่นาสวนผสม ได้ยึดหลักปฏิบัติตามแนวทางเกษตรทฤษฎีใหม่ด้วยการแบ่งพื้นที่เป็น 4 ส่วน ดังนี้

พื้นที่ส่วนที่ 1 จัดเป็นพื้นที่ทำนา 10 ไร่ แปลงนาเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า รอบแปลงนาได้ขุดเป็นร่องน้ำเพื่อกักเก็บน้ำใช้ปลูกผักบึงหรือเลี้ยงปลา หลังจากไถเตรียมดินแปลงนาแล้วได้ปลูกข้าว ด้วยวิธีการปักดำ เน้นการทำนาแบบอินทรีย์ตามวิถีธรรมชาติ ลดการใช้สารเคมีหรือใช้ในระยะเวลาเหมาะสมเพื่อให้ได้ผลผลิตข้าวคุณภาพผลผลิตข้าวที่ได้ส่วนหนึ่งบริโภค อีกส่วนหนึ่งขาย

พื้นที่ส่วนที่ 2 จัดเป็นแหล่งน้ำใช้เพื่อการเกษตร พื้นที่ 5 ไร่ ได้ขุดเป็นสระน้ำเพื่อใช้เป็นแหล่งน้ำใช้ในการปลูกพืชหรือเลี้ยงปลา ในสระน้ำได้เลี้ยงปลาตะเพียน ปลานิล เลี้ยงปลาหมอและปลาช่อน ได้ให้อาหารปลาทุกวัน ขณะนี้รอให้ปลาโตก่อนจับขึ้นมากินและขาย ต้นทุนการเลี้ยงปลา ทั้งในสระน้ำและในร่องน้ำข้างแปลงนา

พื้นที่ส่วนที่ 3 จัดเป็นพื้นที่ปลูกไม้ผล ไม้ยืนต้น หวายและกล้วย 5 ไร่ แบ่งย่อยเป็น 3 แปลง คือ แปลงที่ 1 พื้นที่ 1 ไร่ อยู่ระหว่างแปลงนากับสระน้ำ ปลูกพืชผักปลอดภัย เช่น ถั่วฝักยาว มะเขือเปราะหรือกะเพรา แปลงที่ 2 พื้นที่ 2 ไร่ ปลูกไม้ผล ไม้ยืนต้นแบบผสมผสาน เช่น กล้วยน้ำว้าขาว กล้วยหอมทองและไผ่ แปลงที่ 3 พื้นที่ 2 ไร่ อยู่ติดกับแปลงปลูกไม้ผล ไม้ยืนต้น ได้ปลูกพริก ทั้ง 3 แปลง ได้จัดการใช้ต้นทุนการผลิตอย่างพอเพียง

พื้นที่ส่วนที่ 4 จัดเป็นพื้นที่อยู่อาศัย และโรงเรียนเก็บวัสดุการเกษตร เล้าไก่ พื้นที่ 2 ไร่ ได้แบ่งเป็นบ้าน 1 หลัง และห่างกันออกไปได้สร้างโรงเรียนเก็บวัสดุอุปกรณ์เกษตร 1 โรงและเล้าเป็ด 1 โรง มีต้นทุนสร้างเล้าไก่ 1 โรง การเลี้ยงได้ใช้วิธีให้ออกหากินอาหารในธรรมชาติและให้อาหารเสริม ขณะนี้ไก่มีผลผลิตไข่ให้เก็บไปกินช่วยลดรายจ่ายในครัวเรือน

ประสบการณ์ที่ปลูกพืชเชิงเดี่ยวมีความเสี่ยงสูงเมื่อต้องประสบภัยทางธรรมชาติหรือศัตรูพืช การที่ได้ปรับเปลี่ยนมาทำไร่นาสวนผสม ความเสี่ยงภัยลดลงแต่ละกิจกรรมให้ผลผลิตสลับ มีให้เก็บกินในครัวเรือน ผลผลิตส่วนหนึ่งนำไปขายทำให้มีรายได้พอเพียงเพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิต สามารถยังชีพได้แบบพอเพียงและมั่นคงยิ่งขึ้น เป็นเกษตรกรหลายชนิดในพื้นที่เดียวกัน เพื่อลดความเสี่ยง ใช้ปัจจัยการผลิตผสมผสาน ได้ผลผลิตคุ้มทุน เป็นแนวทางให้ดำรงชีพได้แบบพอเพียงมั่นคง (นางวาสนา สายเนตร,สัมภาษณ์วันที่ 26 มิถุนายน 2561)

การทำนาข้าวอินทรีย์ ที่เน้นการพึ่งพาตัวเอง นายพงษ์เพชร พิมพ์เนตร ได้ให้ข้อมูลสัมภาษณ์การทำไร่นาสวนผสม ระยะเริ่มแรกปี พ.ศ.2550 ได้เลี้ยงม้า เลี้ยงวัว ทำนาและทำสวนผลไม้ โดยแบ่งพื้นที่ออกเป็น 4 ส่วน ทำนา สระน้ำ ปลูกไม้ยืนต้นและที่อยู่อาศัย การทำไร่นาสวนผสม ได้ยึดหลักปฏิบัติตามแนวทางเกษตรทฤษฎีใหม่ด้วยการแบ่งพื้นที่เป็น 4 ส่วน ดังนี้

พื้นที่ส่วนที่ 1 จัดเป็นพื้นที่ทำนา 20 ไร่ แปลงนาเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า รอบแปลงนาได้ขุดเป็นร่องน้ำเพื่อกักเก็บน้ำใช้ปลูกผักบึงหรือเลี้ยงปลา หลังจากไถเตรียมดินแปลงนาแล้วได้ปลูกข้าว ด้วยวิธีการปักดำ เน้นการทำนาแบบอินทรีย์ตามวิถีธรรมชาติ ลดการใช้

สารเคมีหรือใช้ในระยะเวลาเหมาะสมเพื่อให้ได้ผลผลิตข้าวคุณภาพผลผลิตข้าวที่ได้ส่วนหนึ่งบริโภค อีกส่วนหนึ่งขาย

พื้นที่ส่วนที่ 2 จัดเป็นแหล่งน้ำใช้เพื่อการเกษตร พื้นที่ 5ไร่ ได้ขุดเป็นสระน้ำเพื่อให้เป็นแหล่งน้ำเพื่อใช้ในการปลูกพืชหรือเลี้ยงปลา ในสระน้ำได้เลี้ยงปลาตะเพียน ปลานิล เลี้ยงปลาหมอ และปลาช่อน ได้ให้อาหารปลาทุกวัน ขณะนี้รอให้ปลาโตก่อนจับขึ้นมากิน และขายต้นทุนการเลี้ยงปลา ทั้งในสระน้ำและในร่องน้ำข้างแปลงนา

พื้นที่ส่วนที่ 3 จัดเป็นพื้นที่ปลูกไม้ผล ไม้ยืนต้น ไม้และกล้วย 10 ไร่ แบ่งย่อยเป็น 3 แปลง คือ แปลงที่ 1 พื้นที่ 1 ไร่ อยู่ระหว่างแปลงนา กับสระน้ำ ปลูกพืชผักปลอดภัย เช่น ถั่วฝักยาว มะเขือเปราะหรือกะเพรา แปลงที่ 2 พื้นที่ 2ไร่ ปลูกไม้ผล ไม้ยืนต้นแบบผสมผสาน เช่น กล้วยน้ำว้าขาว กล้วยหอมทอง และไผ่ แปลงที่ 3 พื้นที่ 2 ไร่ อยู่ติดกับแปลงปลูกไม้ผล ไม้ยืนต้น ได้ปลูกพริก ทั้ง 3 แปลงได้จัดการใช้ต้นทุนการผลิตอย่างพอเพียง

พื้นที่ส่วนที่ 4 จัดเป็นพื้นที่อยู่อาศัยและโรงเรียนเก็บวัสดุการเกษตร เล้าไก่ พื้นที่ 1ไร่ ได้แบ่งเป็นบ้าน 1 หลัง และห่างกันออกไปได้สร้างโรงเรียนเก็บวัสดุอุปกรณ์เกษตร 1 โรง และเล้าเป็ด 1โรง มีต้นทุนสร้างเล้าไก่ 1โรง การเลี้ยงได้ใช้วิธีให้ออกหากินอาหารในธรรมชาติ และให้อาหารเสริม ขณะนี้ไก่มีผลผลิตไข่ให้เก็บไปกินช่วยลดรายจ่ายในครัวเรือน

(นายพงษ์เพชร พิมพ์นตร.สัมภาษณ์วันที่ 27 มิถุนายน 2561)

ศูนย์การเรียนรู้การเลี้ยงสัตว์ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงบ้านนาอุดม ทำการเกษตรแบบทฤษฎีใหม่ตามเศรษฐกิจพอเพียง นายโทน แจ่มใส ได้ให้ข้อมูลสัมภาษณ์การที่เรานำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิตแบบพอมี พอกิน ซึ่งเป็นรากฐานของการใช้ชีวิต หากคนเราเห็นแก่ได้มากกว่าให้จะมีความสุขได้อย่างไร เราทุกคนจึงควรดำรงชีวิตแบบพอเพียงไม่ใช้ชีวิตที่ฟุ่มเฟือยจนเกินไป เดินทางสายกลาง ไม่ตึงจนเกินไป ไม่หย่อนจนเกินไป

ความชำนาญพิเศษและจุดเด่นศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชน การทำเกษตรผสมผสานและ การเลี้ยงกบและปลาในกระชังในบ่อดิน การทำไร่นาสวนผสมไม้ยืนต้น ปรากฏผู้ที่ได้รับการยอมรับและยกย่องจากบุคคลในชุมชน มีความพร้อมในด้านความรู้ความสามารถประสบการณ์ในการประกอบอาชีพด้านเกษตร เป็นผู้ชำนาญหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มาทำเป็นตัวอย่างและถ่ายทอดความรู้ ยอมรับและจัดกระบวนการเรียนรู้ให้แก่เกษตรกรทั่วไปจนได้รับการยอมรับและประสบความสำเร็จ ประสบการณ์ทำงานเริ่มทำเกษตรพอเพียงมาตั้งแต่ พ.ศ.2541-2561 ประสบความสำเร็จในการทำเกษตรผสมผสาน เลี้ยงกบ เลี้ยงปลาในกระชังและปลาในบ่อดิน การทำไร่นาสวนผสมและไม้ยืนต้น เริ่มทำการเกษตรมาตั้งแต่ปี พ.ศ.2535 โดยปลูกมะม่วง มะขาม และลิ้นจี่ ลำไย ต่อมาปี พ.ศ.2541 ได้เข้าโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ โดยการสนับสนุนของเกษตรและ

สหกรณ์จังหวัดจนมาถึงปัจจุบัน ทั้งนี้ศูนย์ฯได้เข้าร่วมโครงการพัฒนาการเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่ โดยยึดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของสำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ตั้งแต่ ปี 2552 หลักสูตรที่จัดฝึกอบรมการทำเกษตรผสมผสานตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง การเลี้ยงกบ เลี้ยงปลาในกระชังและเลี้ยงปลาในบ่อดิน ทำไร่นาสวนผสม ไม้ยืนต้น เช่น ลำไย มะขาม มะม่วง ลิ้นจี่ มะพร้าว ฯลฯ ความพร้อมของศูนย์มีอาคารฝึกอบรม สามารถรองรับเกษตรกรที่จะเข้าอบรมได้ประมาณ 70 คน มีเรือนนอน ทั้งสิ้น 4 หลัง มีห้องน้ำ จำนวน 5 ห้อง มีฐานการเรียนรู้ตามหลักสูตรที่เหมาะสมภายในศูนย์และมีวัสดุอุปกรณ์ที่เพียงพอสำหรับการฝึกอบรม (นายโทน แจ่มใส สัมภาษณ์วันที่ 27 มิถุนายน 2561)

ศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน ศูนย์ไร่นาสวนผสมมหาวิทยาลัยชีวิตแบบยั่งยืน นายบุญหลาย กัลยา ได้ให้ข้อมูลสัมภาษณ์ ศูนย์เริ่มก่อตั้งเมื่อปี 2540ด้วยการทำกิจกรรมแบบผสมผสานตามแนวทฤษฎีใหม่ บนเนื้อที่ 8 ไร่ โดยแบ่งดังนี้ 1) ทำนา ร้อยละ 30 2) ทำสวนร้อยละ 30 3) ขุดบ่อเลี้ยงปลาร้อยละ 30 และ 4) ที่อยู่อาศัย ร้อยละ 10 ต่อมาในปี 2541นายบุญหลาย ได้เข้ารับการอบรมเรื่องการทำ เกษตรทฤษฎีใหม่และปี 2545 สำนักงานเกษตรอำเภอเสนางนิคม ได้จัดตั้งให้ศูนย์เป็นจุดสาธิตถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลไว้สี่จุด เพื่อให้เกษตรกรเรียนรู้และนำไปปฏิบัติจริง ลดต้นทุนและเพิ่มศักยภาพการผลิต และให้เกษตรกรได้นำทรัพยากรธรรมชาติใกล้ตัวมาเพิ่มคุณค่าให้เกิดประโยชน์สูงสุด ทั้งนี้ ศูนย์ฯ ได้เข้าร่วมโครงการ พัฒนาการเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่โดยยึดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของสำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ตั้งแต่ปี 2551

การทำเกษตรผสมผสานตามแนวทฤษฎีใหม่โดยยึดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วย การเลี้ยงสุกร การเลี้ยงปลาและผสมเทียม การเลี้ยงกบและผสมเทียมกบ การเพาะเห็ดขอนขาว เห็ดนางฟ้าในถุงพลาสติก การเพาะเห็ดขอนขาวในท่อนไม้แบบธรรมชาติ การเพาะเห็ดในตระกล้า การทำสวนมะม่วงและขยายพันธุ์พืช การทำปุ๋ยหมัก ปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพ สารไล่แมลง การทำปุ๋ยพืชสดจากโสนแอฟริกัน การทำบัญชีครัวเรือน การทำนํ้ายาสระผม และการเลี้ยงและขยายพันธุ์จิ้งหรีด ความพร้อมของศูนย์มีอาคารฝึกอบรมที่สามารถรับผู้เข้าอบรมได้จำนวน 50-60 คน สถานที่พักเป็นโรงเรือนแยกชายหญิงที่สามารถรองรับผู้รับการอบรมได้ประมาณ 50 คนและมีห้องน้ำจำนวน 4 ห้อง มีฐานเรียนรู้ที่เหมาะสมตามหลักสูตรและวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ ที่เพียงพอสำหรับการอบรม (นายบุญหลาย กัลยา, สัมภาษณ์วันที่ 28 มิถุนายน 2561)

ศูนย์การเรียนรู้ทำ การเกษตรผสมผสานตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงการเพาะพันธุ์ปลา การเลี้ยงสัตว์ อินทรีย์เลี้ยงกบและนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงถ่ายทอดความรู้และจัดกระบวนการเรียนรู้ให้แก่เกษตรกร

นายประยงค์ บุญทอง ได้ให้ข้อมูลสัมภาษณ์ปี 2540 ได้เริ่มทำเกษตรผสมผสาน โดยได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานเกษตรอำเภอเมืองอำนาจเจริญและได้รับการคัดเลือก

เป็นศูนย์ฯ เรียนรู้ เรื่องเกษตรทฤษฎีใหม่ ทั้งนี้ ศูนย์ฯได้เข้าร่วมโครงการพัฒนาการเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่ โดยยึดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของสำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ตั้งแต่ ปี 2552 หลักสูตรที่จัดฝึกอบรมการทำเกษตรผสมผสานตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วย การทำเกษตรผสมผสาน การทำปุ๋ยหมักปุ๋ยชีวภาพ การขยายพันธุ์พืช การเลี้ยงและขยายพันธุ์กบ การทำอาหารสัตว์อินทรีย์ การใช้สมุนไพรป้องกันศัตรู การเพาะเห็ดขอนและเห็ดฟาง การทำบัญชีครัวเรือนการรวมกลุ่มและสร้างเครือข่ายและเลี้ยงปลาในนาข้าว ปี 2553 คุณประยงค์ บุญทอง ปราชญ์เกษตรแผ่นดิน สาขาปราชญ์เกษตรดีเด่น ของจังหวัดอำนาจเจริญ ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชนสู่แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร ด้านการประมงและปศุสัตว์อินทรีย์แบบครบวงจร จากเจ้าของรางวัล “ปราชญ์เกษตรดีเด่นปี 2553 เกษตรผู้พลิกพื้นผืนนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวพักผ่อนหย่อนใจ ด้วยเอกลักษณ์ที่โดดเด่นในเรื่องการทำประมงน้ำจืด ที่ทำรังตีด้วยใบรับรองการผลิตสัตว์ชั้นปลอดภัย จากกรมประมง กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้แก่ การเลี้ยงปลา เลี้ยงกบ ทั้งในบ่อดินและบ่อซีเมนต์ มีการเปิดฝึกอบรมสาธิต การเพาะและขยายพันธุ์สัตว์น้ำ สาธิตการผลิตอาหารสัตว์ สาธิตการให้อาหารและสาธิตแปรรูปอาหารจากสัตว์น้ำ บนพื้นที่ 20 ไร่ เศษๆ ยังแบ่งพื้นที่เป็นการทำนาปลูกข้าวแบบไร้สารพิษ เกือบ 10 ไร่ การปลูกผัก ไม้ผล ไม้ยืนต้น และปศุสัตว์อินทรีย์ ด้วยระบบนิเวศน์ที่สมบูรณ์และเกิดการเกื้อกูลกันแบบครบวงจร ที่ศูนย์เรียนรู้ฯบ้านโคกเจริญ ตำบลนาหว้า สภาพพื้นที่ของศูนย์การเดินทางค่อนข้างสะดวก แปลงของศูนย์ที่ติดถนนใหญ่ด้านหลังแปลงเป็นพื้นที่ทำนา ชุ่มชื้นเป็นอย่างมาก บริเวณภายในศูนย์ เป็นอะไรที่มากกว่าที่คิดไว้ นั่นคือที่นี่มีความพร้อมในด้านการถ่ายทอดความรู้เป็นอย่างยิ่ง สถานที่มีศาลาเรียนรู้ มีแผ่นป้าย รูปภาพต่างๆมีพื้นที่เลี้ยงปลา เลี้ยงกบ เลี้ยงไก่ เลี้ยงหมู ซึ่งก็เหมือนไร่นาสวนผสม โดยทั่วไปแต่นั่นกิจกรรมด้านประมงและสถานที่ที่มีความพร้อมด้านเรียนรู้ และที่สำคัญเจ้าของคุณประยงค์ บุญทอง ด้วยบุคลิกลักษณะของเขา แววตาแห่งความเป็นมิตร ใบหน้าที่เปื้อนยิ้ม เต็มไปด้วยความสุขของเขา ทำให้อยากจะรู้แล้วว่า...เขาทำศูนย์แห่งนี้ประสบความสำเร็จได้อย่างไร (นายประยงค์ บุญทอง, สัมภาษณ์วันที่ 28 มิถุนายน 2561)

เมื่อเดินชมแปลงเรียบร้อยแล้ว มีการพูดคุย เราไม่ได้พูดคุยกับคุณประยงค์เพียงคนเดียวเท่านั้น ยังมีทีมวิทยากรเครือข่ายของคุณประยงค์ร่วมด้วย เริ่มจากให้คุณประยงค์บอกเล่าความเป็นมาของการก่อตั้งศูนย์เรียนรู้

คุณประยงค์เป็นผู้มีความขยันขันแข็งตั้งแต่อยู่ในวัยเด็ก มีแนวความคิดพึ่งตนเอง ตั้งแต่วัยเพียง 19 ปี เช่นคิดว่าการทำการเกษตรทำให้คนอึดท้อง, ทำให้มีเงินเก็บออม, ของสิ่งไหนขาดคนย่อมต้องการ (ภาษาอีสานคือคำว่าของมันอึดคนมันอยาก) ด้วยความขยันขันแข็งไม่อยู่นิ่ง

กิจกรรมถ่ายทอดความรู้ นอกจากกิจกรรมทางการเกษตรที่กล่าวมาแล้วศูนย์ยังมีกิจกรรมถ่ายทอดความรู้และเป็นแหล่งศึกษาดูงานให้กับเกษตรกรทั่วไป โดยคุณประยงค์และ

เครือข่ายชาวบ้านที่มีความถนัดเฉพาะทางร่วมกันเป็นวิทยากร เช่น ถนัดด้านแปรรูปปลาสาม , การปลูกผัก,การเพาะเห็ด,การเลี้ยงกบ,การทำเตาพลังงาน เป็นต้น ส่วนผู้เข้ารับการฝึกอบรมมาจาก 2 กลุ่มคือกลุ่มที่หน่วยงานราชการจัดมา และกลุ่มที่มีความสนใจทราบข่าวจากการบอกเล่าต่อกันมาและเข้ามาอบรมด้วยความสมัครใจ และในวันที่ทีมงานไปที่ศูนย์ก็มีกลุ่มเกษตรกรจากจังหวัดอำนาจเจริญมาศึกษาดูงาน จำนวนประมาณ 100 คน

2. การบูรณาการหลักพุทธธรรมและเศรษฐกิจพอเพียงในการทำไร่นาสวนผสมของเกษตรกรอำนาจเจริญ

2.1. การนำพุทธธรรมอะไรมาใช้ในบูรณาการเกี่ยวกับไร่นาสวนผสม

จากการศึกษา พบว่า ศูนย์เรียนรู้การพัฒนาที่ดินตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงนางวาสนา สายเนตร ได้ให้ข้อมูลสัมภาษณ์ ได้นำหลักอิทธิบาท 4 มาบูรณาการใช้ในบูรณาการเกี่ยวกับไร่นาสวนผสม ซึ่งจะช่วยให้เกิดคุณสมบัติสนับสนุนและส่งเสริมให้การลงมือปฏิบัติเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพและหวังประโยชน์ได้อย่างแท้จริง

1) ฉันทะ (ฉันทะ ความพอใจที่จะประกอบในสิ่งนั้น) คือ ต้องการที่จะทำ ใฝ่ใจรักในการเลี้ยงชีวิตที่ถูกต้อง ไม่ประกอบอาชีพที่เป็นทุกขโทษแก่ตนและคนอื่น และมุ่งหวังที่จะหาเลี้ยงชีวิตด้วยความซื่อสัตย์สุจริต มีความพอใจที่จะหาเลี้ยงชีวิตให้ได้ผลดียิ่งๆขึ้นไปไม่เกียจคร้านประโยชน์ของฉันทะ ฉันทะนี้เป็นข้อคิดโดยตรงกับความเบื่อหน่าย เมื่อมีฉันทะแล้วทำให้ไม่เบื่องาน ไม่รู้สึกท้อแท้ในการหาเลี้ยงชีวิต โดยพิจารณาให้เห็นคุณค่าและโทษเมื่อพิจารณาถึงคุณค่าและโทษจากการหาเลี้ยงชีวิตอย่างเข้าใจแล้วฉันทะจะปรากฏขึ้น

2) วิริยะ (ความเพียรประกอบสิ่งนั้น) คือ เมื่อเห็นประโยชน์จากการหาเลี้ยงชีพที่สุจริตแล้ว จึงขยันหมั่นประกอบอาชีพนั้นด้วยความพยายาม เข้มแข็ง อดทนไม่ท้อถอยแต่มีความตั้งใจและพยายามเลี้ยงชีวิตอย่างสุดกำลังความสามารถ

3) จิตตะ (เอาใจฝักใฝ่สิ่งนั้นไม่วางธุระ) หมายถึง ความเอาใจใส่กับอาชีพที่ตนทำ คือ หมั่นตรวจตราดูแลเอาใจใส่กับอาชีพของตนอยู่เสมอ หาข้อบกพร่องผิดพลาดกับตัวเองบ่อยๆ เพื่อปรับปรุงพัฒนาให้เกิดทักษะต่อไป

4) วิมังสา (หมั่นตรึกตรองพิจารณาเหตุผลในสิ่งนั้น) หมายถึง การใช้ปัญญาประกอบทำงาน ปัญญาที่ว่าได้แก่วิชาความรู้ วิมังสา ก็คือปัญญา เป็นแสงสว่างของใจ เริ่มตั้งแต่วิธีงานที่ทำว่าเราทำงานอะไร เป็นคุณหรือเป็นโทษ มีขอบเขตแค่ไหน รู้จักผลได้ผลเสียของงานรู้จักวิธีทำงานนั้นให้ได้ผลดีอยู่เสมอผู้หาเลี้ยงชีวิตที่มุ่งหวังความสำเร็จในชีวิตต้องปฏิบัติตามหลักธรรมด้วยความพยายามอย่างยิ่ง ต่อเนื่องกันเป็นลูกโซ่ ไม่ใช่ปฏิบัติเพียงข้อใดข้อหนึ่งหรือเพียงสองหรือสามข้อ เพราะผลที่ได้รับจะไม่สำเร็จสมบูรณ์ แต่หากตั้งใจเลี้ยงชีวิตให้ประสบผลสำเร็จจะต้องประกอบด้วย

2.2 ควรนำพุทธธรรมอะไรมาใช้ในบูรณาการเกี่ยวกับไร่นาสวนผสม

นายทองดี สายเนตร ปราชญ์ชาวบ้าน ได้ให้ข้อมูลสัมภาษณ์ได้นำหลักอริยมรรคมีองค์ 8 มาใช้ในบูรณาการเกี่ยวกับไร่นาสวนผสม มรรค แปลว่า ทาง หนทาง ว่าโดยองค์ประกอบ คือ ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์ เรียกเต็มว่าอริยอัฏฐังคิกมรรค แปลว่า ทางมีองค์ 8 อริยมรรคมีองค์ 8 เป็นหลักธรรมเกื้อหนุนสัมมาอาชีวะได้ดังนี้

1) สัมมาทิฐิ คือ มีความเห็นถูกต้อง หมายถึงการเห็นว่าวิถีการดำเนินชีวิตด้วยการเลี้ยงชีพที่ถูกต้องชอบธรรม ถูกกฎหมายและถูกศีลธรรมนั้น สามารถทำประโยชน์สุขแก่ตนเองได้อย่างแท้จริง

2) สัมมาสังกัปปะ คือ ความดำริที่ถูกต้องมองเห็นคุณและโทษในอาชีพนั้นๆทำหน้าที่ให้เกิดความแน่นแฟ้น เกิดความตั้งมั่นที่จะเลี้ยงชีวิตในทางที่ถูกต้อง

3) สัมมาวาจา คือ หาเลี้ยงชีวิตด้วยความสัตย์ ซื่อสัตย์ทั้งแก่ตนและผู้อื่น

4) สัมมากัมมันตะ คือ หาเลี้ยงชีวิตในทางที่ถูก ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น

5) สัมมาอาชีวะ คือ หาเลี้ยงชีพด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ชอบธรรมถูกกฎหมายและถูกศีลธรรม

6) สัมมาวายามะ คือ การเริ่มตั้งความเพียร กำจัดความเกียจคร้าน บากบั่นอดทนในการหาเลี้ยงชีวิต

7) สัมมาสติ คือ ความไม่พินเพื่อน รู้ตัวอยู่เสมอ แม้จะมีสิ่งยั่วยักก็มีสติไม่ปล่อยไปตามอำนาจของกิเลส (นายทองดี สายเนตร, สัมภาษณ์วันที่ 24 มิถุนายน 2561)

2.3 ควรนำพุทธธรรมอะไรมาใช้ในบูรณาการเกี่ยวกับไร่นาสวนผสม

นายสมพาน ยาวะโนภาส กำนันตำบลนาเวียง ได้ให้ข้อมูลสัมภาษณ์ว่า ได้นำหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ เป็นหลักธรรมที่อำนวยความสะดวกขั้นต้นของมนุษย์ 4 ประการ

1) อุฏฐานสัมปทา ได้แก่ความขยันหมั่นเพียรในการปฏิบัติหน้าที่การงานประกอบอาชีพที่สุจริตมีความชำนาญรู้จักใช้ปัญญาสอดส่องตรวจตราหาอุปายดำเนินการให้ได้ผลดี ถึงพร้อมด้วยความหมั่น ขยันในการประกอบกิจการงาน ยึดหลักธรรมคือความเพียร (วิริยะ) ในการเลี้ยงชีพ ประกอบอาชีพที่สุจริตฝึกฝนให้มีความชำนาญและรู้จริง รู้จักใช้ปัญญาสอดส่องตรวจตรา หาวิธีการที่เหมาะสม จัดการและดำเนินการให้ได้ผลดีจนกระทั่งทำให้ทรัพย์เกิดขึ้นมาได้ ดังพุทธภาษิตที่ว่า อุฏฐาตา วินุเท ธนं แปลว่าบุคคล...ขยันหมั่นเพียรย่อมหาทรัพย์ได้

2) อารักขสัมปทา ได้แก่การรู้จักรักษาคุ้มครองทรัพย์สมบัติที่หามาได้และผลงานอันตนได้กระทำไว้ด้วยความขยันหมั่นเพียร โดยชอบธรรมให้ปลอดภัยจากการถูกขโมย การถูกยึดทรัพย์และภัยธรรมชาติ คือ รู้จักคุ้มครองเก็บรักษาทรัพย์ที่ตนหามาได้ด้วยความขยันหมั่นเพียร ไม่ให้เป็นอันตรายหรือเสื่อมเสียไป

3) กัลยาณมิตรตา ได้แก่ การคบคนดีเป็นมิตร ความเป็นผู้มีเพื่อนที่ดี มีความรู้ ความประพฤติที่เป็นแบบอย่างให้ศึกษาและปฏิบัติตามได้ คือรู้จักกำหนดบุคคลในถิ่นที่อยู่อาศัย เลือกเสวนาคบหากับคนเลี้ยวชีวิตด้วยความซื่อสัตย์สุจริต มีคุณธรรมจริยธรรม เลือกคบกัลยาณมิตรที่สามารถแนะนำให้ดำเนินชีวิตด้วยการเลี้ยวชีพที่เหมาะสมถึงงาม ไม่คบผู้ที่ชักจูงไปในทางเสื่อมเสีย

4) สมชีวิตา ได้แก่ ความเป็นผู้ดำเนินชีวิตอย่างเหมาะสมกับฐานะความเป็นอยู่ คนที่มีงกก็ไม่พุ่มเฟือยจนกระทั่งหมดตัว คนที่มีน้อยก็รู้จักใช้จ่ายตามความจำเป็น รู้จักกำหนดรายได้และรายจ่าย เป็นอยู่พอดีสมรายได้ ไม่ให้ฝืดเคืองหรือพุ่มเฟือย หารายได้เหนือรายจ่าย รู้จักประหยัดเก็บไว้ใช้ในคราวจำเป็น (นายสมพาน ยาวะโนภาส,สัมภาษณ์วันที่ 24 มิถุนายน 2561)

2.4 หลักพุทธธรรมอะไรที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงโดยเฉพาะ ผลการศึกษา ศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน ศูนย์ไร่นาสวนผสมมหาวิทยาลัยชีวิตแบบยั่งยืน พบว่า นายบุญหลาย กัลยา ดังที่ ได้ให้ข้อมูลสัมภาษณ์ ได้เน้นความพอดี พอประมาณ รู้จักตัวเอง รู้จักบริบท ในการที่จะทำให้สังคมชุมชน องค์กรมีความสมดุลยั่งยืนระยะยาว คนในสังคมจะต้อง “รู้เรา รู้เขา” คือ รู้จักตนเอง รู้จักรากเหง้าประวัติศาสตร์ รู้ศักยภาพ ความสามารถ จุดแข็ง จุดอ่อนของตนเอง และรู้จักวิเคราะห์บริบท/สภาพแวดล้อมแห่งการเปลี่ยนแปลงอย่างรอบด้าน รวมทั้ง รู้จักทำความเข้าใจสังคม/ชุมชน/องค์กรในส่วนอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง และเมื่อพิจารณาตัวเราและสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้านแล้ว หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจะเน้นให้เราได้รู้จัก “ความพอประมาณ” และ “ความพอดี” กล่าวคือ รู้จักประมาณ และประเมินตนเองว่าความพอดี พอเหมาะพอสมควร สำหรับสังคม/ชุมชน/องค์กรของเรา ควรจะอยู่ ณ จุดใด สิ่งที่เราควรหลีกเลี่ยง คือ การทำอะไรที่สุดโต่งทั้ง ในทางบวกและทางลบ เช่น การทำอะไรที่เกินความสามารถ เกินศักยภาพและขีดรากเหง้าทางสังคมหรือการทำอะไรที่ต่ำกว่าความสามารถ ศักยภาพ และความเป็นจริงของตนเอง

นางอุไร เทพศรีหา ได้ให้ข้อมูลสัมภาษณ์ เศรษฐกิจพอเพียงแบบก้าวหน้า เศรษฐกิจพอเพียงสามารถจำแนกได้เป็น 3 ระดับ

1. เศรษฐกิจพอเพียงระดับที่หนึ่ง เป็นเศรษฐกิจพอเพียงแบบพื้นฐานที่เน้นความพอเพียงในระดับบุคคลและครอบครัว มีลักษณะที่สามารถพึ่งพาตนเองสามารถสนองความต้องการขั้นพื้นฐานได้ เช่น ความต้องการในปัจจัยสี่ของตนเองและครอบครัวมีการช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน มีความสามัคคีกลมเกลียวและมีความพอเพียงในการดำเนินชีวิตด้วยการประหยัดการลดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นลง จนสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุขทั้งทางด้านร่างกายและด้านจิตใจ

2. เศรษฐกิจพอเพียงระดับที่สอง เป็นเศรษฐกิจพอเพียงแบบก้าวหน้าที่เน้นความพอเพียงในระดับกลุ่มหรือองค์กร คือ เมื่อบุคคลหรือครอบครัวมีความพอเพียงในระดับที่หนึ่ง

แล้ว ก็จะรวมพลังกันในรูปกลุ่มหรือสหกรณ์เพื่อร่วมกันดำเนินงานในด้านต่างๆทั้งด้านการผลิต การตลาด ความเป็นอยู่ สวัสดิการ การศึกษา สังคมและศาสนา โดยได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานต่างๆที่เกี่ยวข้องทั้ง หน่วยราชการ มูลนิธิและเอกชน

3. เศรษฐกิจพอเพียงระดับที่สาม เป็นเศรษฐกิจพอเพียงแบบก้าวหน้าที่เน้นความพอเพียงในระดับเครือข่าย คือ เมื่อกลุ่มหรือองค์กรมีความพอเพียงในระดับที่สองแล้วก็จะร่วมมือกับหน่วยงานภายนอกเพื่อสร้างเครือข่าย มีการติดต่อร่วมมือกับธนาคารและบริษัทต่างๆ ทั้งในด้านการลงทุน ด้านการผลิต ด้านการตลาด ด้านการจำหน่าย ด้านการบริหารจัดการเพื่อการขยายกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่หลากหลาย ตลอดจนการพัฒนาคุณภาพชีวิตทั้งในด้านสวัสดิการ การศึกษา ด้านสังคมและศาสนาให้ได้รับประโยชน์ด้วยกันทุกฝ่ายการจำแนกปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงข้างต้น แสดงให้เห็นถึงการพัฒนาที่เริ่มต้นจากหลักของการพึ่งตนเอง โดยเปลี่ยนจากการพึ่งพาตนเองไม่ได้หรือต้องคอยอาศัยผู้อื่นอยู่ตลอดเวลาเป็นการพัฒนาตนเองให้มีความเข้มแข็ง เป็นอิสระแล้วจึงค่อยๆพัฒนาขึ้น มาเป็นการแลกเปลี่ยน การรวมกลุ่มช่วยเหลือกันจนนำไปสู่การพึ่งพิงช่วยเหลือกัน และสงเคราะห์เกื้อกูลร่วมมือกัน (นางอุไร เทพศรีหา, สัมภาษณ์วันที่ 23 มิถุนายน 2561)

3. ผลการศึกษาวิจัยวิเคราะห์ความคุ้มค่าและคุณค่าในการทำไร่นาสวนผสมของเกษตรกรจังหวัดอำนาจเจริญ

ความคุ้มค่าของการทำไร่นาสวนผสมคืออะไร ผลการศึกษาด้านแบบ พบว่า การทำนาข้าวอินทรีย์ ที่เน้นการพึ่งพาตัวเอง นายวินิจ สุภาจันทร์ ได้ให้ข้อมูลสัมภาษณ์ เจื่อนไขคุณธรรม ประกอบด้วยความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริตและมีความอดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต การไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น และคุณธรรมต่างๆ ที่ช่วยกำกับการดำเนินชีวิตให้อยู่ในครรลองที่เหมาะสม จะเห็นได้ว่าหลักคุณธรรมเหล่านี้เป็นหลักธรรมในพระพุทธศาสนาและเป็นสิ่งที่เราได้รับการปลูกฝัง อบรมจากสังคมอยู่เสมอ เจื่อนไขคุณธรรม ประกอบด้วยความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริตและมีความอดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต และการดำเนินชีวิตให้อยู่ในครรลองที่เหมาะสม ไม่ว่าจะเป็น ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ความรับผิดชอบความเสียสละ

นายทองดี สายเนตร ปราชญ์ชาวบ้าน ได้ให้ข้อมูลสัมภาษณ์ เพื่อเพิ่มระดับรายได้ และมีรายได้รายวัน รายสัปดาห์ รายเดือน รายปี รายได้รายวัน ได้แก่ กิจกรรมพืชผัก (ผักกินใบ ผักบุ้ง ผักกระเฉด ตะไคร้ ชিং ข่า กระเพราเป็นต้น) กิจกรรมสัตว์ (ไก่ และเป็ดไข่ และการเลี้ยงโคนม) รายได้รายสัปดาห์ ได้แก่ ไม้ดอกไม้ประดับ ผักบางชนิด (ชะอม กระถิน ผักกินใบ) รายได้รายเดือน หรือตามฤดูกาลผลิต 2-4 เดือน กิจกรรมการปลูกพืชผักทำนา ทำไร่ การเลี้ยงสัตว์ เช่น ไก่เนื้อ เป็ดและสุกร ตลอดจนการเลี้ยงปลาและกบรายได้รายปี เป็น

ประจำปีทุกปี ส่วนใหญ่เป็นไม้ผลและไม้ยืนต้นพืชไร่อายุยาว (สับปะรดมันสำปะหลัง) การเลี้ยงสัตว์ใหญ่ (โคเนื้อ สุกรขุน) (นายสมพาน ยาวะโนภาส, สัมภาษณ์วันที่ 28 มิถุนายน 2561)

นายบุญหลาย กัลยา ได้ให้ข้อมูลสัมภาษณ์ว่า เพื่อลดความเสี่ยงจากภัยธรรมชาติและ การตลาดที่แปรปรวน เนื่องจากกิจกรรมด้านไร่นาสวนผสมมีความหลากหลายของ กิจกรรมการเกษตรจึงทำให้เกิดความหลากหลายด้านชีวภาพ อายุการเก็บเกี่ยวและผลผลิตที่ ออกจำหน่ายมีความแตกต่างกันและสามารถช่วยลดการระบาดของโรคและศัตรูพืชลงได้ ตลอดจนในบางครั้งราคาผลผลิตบางชนิดตกต่ำแต่บางชนิดราคาสูงหรือให้ผลตอบแทนที่ ดีกว่า (นายบุญหลาย กัลยา, สัมภาษณ์วันที่ 28 มิถุนายน 2561)

นางวาสนา สายเนตร ได้ให้ข้อมูลสัมภาษณ์ว่า เพื่อลดการพึ่งพาปัจจัยการผลิต ภายนอกให้น้อยลงโดยพึ่งพาทรัพยากรในไร่นามากขึ้นในระบบการผลิตไร่นาสวนผสมมีความ หลากหลายกิจกรรมการเกษตรสามารถหมุนเวียนการใช้ทรัพยากรในไร่นา หรือกิจกรรม การเกษตรในไร่นาได้มากขึ้นเช่น ปุ๋ยคอก ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยพืชสด มูลสัตว์เป็นอาหารปลา ก๊าซ ชีวภาพ การใช้ปัจจัยการผลิตบางชนิดร่วมกัน เช่น ด้านแรงงานการดูแลรักษา ด้านเครื่องมือ อุปกรณ์การผลิตด้านปุ๋ยและธาตุอาหารเสริม เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อทดแทนการใช้ปัจจัยการผลิต ภายนอกที่มากและเกินขอบเขต ซึ่งจะส่งผลต่อสภาพธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในระบบการ ผลิต (นางวาสนา สายเนตร, สัมภาษณ์วันที่ 24 มิถุนายน 2561)

นายโทน แจ่มใส ได้ให้ข้อมูลสัมภาษณ์ว่า ศูนย์การเรียนรู้การเลี้ยงสัตว์ตามแนว ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงบ้านนาอุดม ทำการเกษตรแบบทฤษฎีใหม่ตามเศรษฐกิจพอเพียง ในระยะยาว สร้างความสมดุลทางธรรมชาติทำให้สภาพแวดล้อมทางระบบนิเวศของไร่นา และชุมชนเกษตรดีขึ้นเนื่องจากในระบบการผลิตรูปแบบไร่นาสวนผสมของประเทศไทย เกษตรกรนิยมปลูกไม้ผลและไม้ยืนต้น ในระบบการผลิตควบคู่กับการทำนาและเลี้ยงสัตว์ซึ่ง เป็นกิจกรรมการเกษตรที่สร้างโอกาสด้านการตลาดแก่เกษตรกรดั่งนั้น การมีไม้ผลไม้ยืนต้น เป็นการสร้างความมั่งคั่ง รักษาความขึ้นในระบบการผลิตของไร่นา การใช้ปุ๋ยคอกและปุ๋ย หมักจากเศษวัสดุการเกษตร โดยการหมุนเวียนการใช้ทรัพยากรในไร่นาและพึ่งพาปัจจัยการ ผลิตภายนอกน้อยลงจะทำให้ระบบนิเวศเกษตรดีขึ้น (นายโทน แจ่มใส, สัมภาษณ์วันที่ 24 มิถุนายน 2561)

นายจินดา อุ่นทวง ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ได้ให้ข้อมูลสัมภาษณ์ว่า การทำไร่นาสวนผสม การเกษตรของไทยในอดีตเป็นการทำการเกษตรเพื่อยังชีพโดยอาศัยความอุดมสมบูรณ์จาก ธรรมชาติ จึงไม่ค่อยจะพบปัญหามากนัก แต่ปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมทาง ธรรมชาติ อันเนื่องมาจากการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรมีการใช้เทคโนโลยีการเกษตรแผน ใหม่ เพื่อเพิ่มผลผลิตให้เพียงพอแก่การบริโภคของประชากรและเพื่อการส่งออกเป็นรายได้ เข้าสู่ประเทศจึงทำให้การทำการเกษตรในปัจจุบันประสบปัญหามากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นปัญหา

การขาดความสมดุลทางธรรมชาติการระบาดของโรคและแมลงศัตรูพืชรวมทั้งด้านการตลาด ซึ่งนับวันจะแปรปรวนมากขึ้นเรื่อยๆ(นายจินดา อุ่นทวง,สัมภาษณ์วันที่ 23 มิถุนายน 2561)

นายประยงค์ บุญทอง ได้ให้ข้อมูลสัมภาษณ์ว่า ศูนย์การเรียนรู้ทำ การเกษตร ผสมผสานตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงการเพาะพันธุ์ปลา การเลี้ยงสัตว์ อินทรีย์เลี้ยงกบและ นำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงถ่ายทอดความรู้และจัดกระบวนการเรียนรู้ให้แก่เกษตรกร การทำไร่นาสวนผสมจึงเป็นทางเลือกหนึ่งของเกษตรกรที่จะลดความเสี่ยงที่เกิดจากภัย ธรรมชาติและความไม่แน่นอนของราคาผลผลิตโดยการทำการเกษตรหลายๆอย่าง เพื่อเพิ่ม ระดับรายได้ สามารถหมุนเวียนการใช้ทรัพยากรในไร่นาได้มากขึ้น สร้างความสมดุลให้กับ ธรรมชาติทำให้ระบบนิเวศเกษตรของชุมชนดีขึ้น เกษตรกรมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีและมีความ มั่นคงในการที่จะประกอบอาชีพการเกษตรต่อไปเป็นการทำกิจกรรมการเกษตรหลาย ๆ อย่าง 2 อย่าง เพื่อตอบสนองต่อการบริโภคและลดความเสี่ยงจากราคาผลผลิตและภัย ธรรมชาติ (นายประยงค์ บุญทอง, สัมภาษณ์วันที่ 23 มิถุนายน 2561)

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

ระบบเศรษฐกิจพอเพียงมุ่งเน้นให้บุคคลสามารถประกอบอาชีพได้อย่างยั่งยืนและ ใช้จ่ายเงินให้ได้มาอย่างพอเพียงและประหยัด ตามกำลังของเงินของบุคคลนั้น โดยปราศจาก การกู้หนี้ยืมสินและถ้ามีเงินเหลือ ก็แบ่งเก็บออมไว้บางส่วน ช่วยเหลือผู้อื่นบางส่วนและ อาจจะใช้จ่ายมาเพื่อปัจจัยเสริมอีกบางส่วน เพราะสภาพการดำรงชีวิตของสังคมทุนนิยมใน ปัจจุบันได้ถูกปลูกฝังสร้างหรือกระตุ้น ให้เกิดการใช้จ่ายอย่างเกินตัว ในเรื่องที่ไม่เกี่ยวข้อง หรือเกินกว่าปัจจัยในการดำรงชีวิต จนทำให้ไม่มีเงินเพียงพอเพื่อตอบสนองความต้องการ เหล่านั้น ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 3 ห่วง 2 เงื่อนไขปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 3 ห่วง ห่วง 1) ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไป โดยไม่ เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณห่วง 2) ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้นจะต้องเป็นไปอย่าง มีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจาก การกระทำนั้นๆ อย่างรอบคอบ ห่วง 3) การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึงการเตรียมตัวให้ พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นโดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ ของสถานการณ์ต่างๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล

เอกสารอ้างอิง

สมพร เทพสิทธิ์า. (2549), *การเดินทางรอยพระยุคลบาท เศรษฐกิจพอเพียงช่วยแก้ปัญหาความยากจนและการทุจริต*, กรุงเทพฯ : กองทุนอริยมรรค.สำนักคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

นายสมพาน ยาวะโนภาส กำนันตำบลนาเวียง บ้านเลขที่ 10 หมู่ 9 ตำบลนาเวียง อำเภอเมืองอำนาจเจริญ จังหวัดอำนาจเจริญ (สัมภาษณ์วันที่ 24 มิถุนายน 2561)

นายจินดา อุ่นทวง ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านนาคำ บ้านเลขที่ 57 หมู่ 3 บ้านนาคำ ตำบลคึมใหญ่ อำเภอเมืองอำนาจเจริญ จังหวัดอำนาจเจริญ

นางอุไร เทพศรีหา สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลคึมใหญ่ บ้านเลขที่ 21 หมู่ 3 บ้านนาคำ ตำบลคึมใหญ่ อำเภอเมืองอำนาจเจริญ จังหวัดอำนาจเจริญ (สัมภาษณ์วันที่ 23 มิถุนายน 2561)

นายทองดี สายเนตร ปราชญ์ชาวบ้านหัวภู บ้านเลขที่ 142 หมู่ 3 บ้านหัวภู ตำบลนาแต่ อำเภอเมืองอำนาจเจริญ จังหวัดอำนาจเจริญ (สัมภาษณ์วันที่ 23 มิถุนายน 2561)

นางวาสนา สายเนตร บ้านเลขที่ 143 หมู่ 3 บ้านนาคำ ตำบลนาแต่ อำเภอเมืองอำนาจเจริญ จังหวัดอำนาจเจริญ (สัมภาษณ์วันที่ 26 มิถุนายน 2561)

นายพงษ์เพชร พิมพ์เนตร บ้านเลขที่ 34 หมู่ 4 บ้านภูเขาม ตำบลคึมใหญ่ อำเภอเมืองอำนาจเจริญ จังหวัดอำนาจเจริญ (สัมภาษณ์วันที่ 27 มิถุนายน 2561)

นายโทน แจ่มใส บ้านเลขที่ 39 หมู่ 3 บ้านนาอุดม ตำบลหนองไฮ อำเภอเสนางคนิคม จังหวัดอำนาจเจริญ (สัมภาษณ์วันที่ 27 มิถุนายน 2561)

นายบุญหลาย กัลยา บ้านเลขที่ 65 หมู่ 2 บ้านคึมชาด ตำบลไร่สีสุก อำเภอเสนางคนิคม จังหวัดอำนาจเจริญ (สัมภาษณ์วันที่ 28 มิถุนายน 2561)

นายประยงค์ บุญทอง บ้านเลขที่ 152 หมู่ 11 บ้านโคกเจริญ ตำบลนาเวียง อำเภอเมืองอำนาจเจริญ จังหวัดอำนาจเจริญ (สัมภาษณ์วันที่ 23 มิถุนายน 2561)

นายวินิจ สุภาจันทร์ บ้านเลขที่ 4 หมู่ 9 บ้านโคกกลาง ตำบลนาเวียง อำเภอเสนางคนิคม จังหวัดอำนาจเจริญ (สัมภาษณ์วันที่ 28 มิถุนายน 2561)

พุทธจริยธรรม แนวคิด ปรัชญาและกระบวนการเสริมสร้าง
สังคมสันติสุขในจังหวัดบุรีรัมย์
Buddhist Ethics: Concept, Philosophy and Process of
Reinforcing a Peaceful Society in Buriram Province

¹รังสธิ วิหกเหิน, ²พระศรีปริยัติธาดา
³ธำมรงค์ชัย พัฒนะสิงห์, และ ⁴วิรัตน์ ภูทองเงิน
¹Rangsithi Vihokhern, ²PhraSripariyathidhada
³Thananchai Pattanasing and ⁴Wirat Poothongoen

วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย
Buriram Budhist College, Mahaculalongkornrajavidyalaya University, Thailand

¹ekmcukk@gmail.com

Received September 9, 2019; Revised October 20, 2019; Accepted December 18, 2019

บทคัดย่อ

แนวคิดปรัชญาและหลักพุทธจริยธรรมที่เกี่ยวกับสันติสุขในพระพุทธศาสนาเถรวาทคือการกระทำหรือความประพฤติที่แสดงออกทาง กาย วาจา ใจ อันดีงาม ทั้งภายในจิตใจ และพฤติกรรมภายนอกที่แสดงออกมา ให้เหมาะสมกับเวลาโอกาสและสถานที่ ในชีวิตประจำวัน

กระบวนการเสริมสร้างสังคมสันติสุขตามหลักพุทธจริยธรรมในจังหวัดบุรีรัมย์ ประกอบด้วย ขั้นตอนที่ 1 เป็นคนดี ขั้นตอนที่ 2 มีปัญญาดี ขั้นตอนที่ 3 รายได้สมดุล ขั้นตอนที่ 4 สุขภาพดี ขั้นตอนที่ 5 สิ่งแวดล้อมดี ขั้นตอนที่ 6 สังคมดี ขั้นตอนที่ 7 หลุดพ้นอาชญากรรม ขั้นตอนที่ 8 การจัดตั้งกองทุนพึ่งพาตนเอง ขั้นตอนที่ 9 การสร้างความเข้มแข็งของคณะกรรมการหมู่บ้าน

วิเคราะห์พุทธจริยธรรมกับกระบวนการเสริมสร้างสังคมสันติสุขในจังหวัดบุรีรัมย์ ประกอบด้วย ขั้นตอนที่ 1 เป็นคนดี และขั้นตอนที่ 7 หลุดพ้นอาชญากรรม ด้วยการรักษาศีล

ขั้นที่ 2 มีปัญญา ในขั้นตอนนี้เป็นหลักธรรมที่ใช้ในกระบวนการนี้คือหลักปัญญา 3 ขั้นตอนที่ 3 รายได้สมดุลและขั้นตอนที่ 8 กองทุนพึ่งพาตนเองเป็นการนำหลักคิหิสุข 4 ขั้นตอนที่ 6 สังคมอบอุ่นและขั้นตอนที่ 9 การสร้างความเข้มแข็งคณะกรรมการหมู่บ้าน ใช้หลักทิศ 6

คำสำคัญ: พุทธจริยธรรม, แนวคิดปรัชญา, กระบวนการเสริมสร้างสังคมสันติสุข

ABSTRACT

The concept, philosophy and Buddhist ethics that relate to peace in Theravada Buddhism are wholesome actions or behaviors that physically, verbally and mentally express in both within the mind and the external behavior in relation to the time, opportunity and location in daily life.

The process of reinforcing a peaceful society in accordance with the Buddhist ethics in Buriram province consists of the following steps: step 1, being a good person; step 2, being equipped with wisdom; step 3, having a balanced income; step 4, having a good health; step 5, having a good environment; step 6, having a good society; step 7, being free from criminality; step 8, setting up self-reliance fund; and step 9, strengthening the village committee.

Analysis of Buddhist ethics and the process of reinforcing a peaceful society in Buriram province include: Step 1, being a good person and step 7, being free from criminality, the process depends on observing the Precepts; Step 2, being equipped with wisdom, the process depends on the Panna 3 or the Three Wisdoms; Step 3, having a balanced income and step 8, setting up self-reliance fund, the process depends on Gihisukha 4 or The Four House-life Happiness; Step 6, having a good society and step 9, strengthening village committee, the process depends on the Disa 6 or the Six Directions of Social Relationship.

Keywords: Buddhist Ethics; Concept and Philosophy; Process of Reinforcing a Peaceful Society

บทนำ

พุทธจริยธรรมเป็นหลักในการดำเนินชีวิตอันเป็นวิธีการหรือเครื่องมือในการสู่จุดมุ่งหมายอันเป็นประโยชน์สูงสุด เป็นเป้าหมายของชีวิตและเป็นอุดมคติของชีวิตครอบคลุมถึงเกณฑ์ตัดสินว่า การกระทำใดดีหรือไม่ดี ควรหรือไม่ควร ด้วยเหตุนี้พุทธจริยธรรมจึงมีลักษณะที่แตกต่างจากทัศนะของปรัชญาในสำนักอื่นๆ คือพุทธจริยธรรมไม่ได้เกิดจากโต้แย้งทางความคิด (Argument) แต่พุทธจริยธรรมมีธรรมชาติของความเป็นจริง เป็นสิ่งที่ผู้ปฏิบัติแล้วสามารถเห็นได้ด้วยตนเอง (สนธิญาณุโก) ไม่จำกัดเวลา (อกาลิก) ซึ่งเป็นผลของการตรัสรู้ธรรมอันยอดเยี่ยมของพระพุทธเจ้าที่เรียกว่า “อนุตรสัมมาสัมโพธิญาณ เป้าหมายสูงสุดของชีวิตในทางพระพุทธศาสนาคือการเข้าถึงพระนิพพานอันเป็นอุดมคติของชีวิต เป็นชีวิตที่มีความสงบเย็นปราศจากกิเลสเครื่องร้อยรัดทั้งปวง ในแง่ของความเป็นจริงก่อนที่มนุษย์จะบรรลุเป้าหมายสูงสุดของชีวิตได้จะต้องเข้าถึงเป้าหมายในระดับโลกียะก่อนคือเข้าถึงประโยชน์ในปัจจุบันที่เรียกว่าทฤษฎีมิมิกัดและประโยชน์ในภายหน้าที่เรียกว่าสัมปรายภพ เมื่ออบรมอินทรีย์แก่กล้าตามหลักอริยมรรคแล้วย่อมสามารถบรรลุพระนิพพานอันเป็นประโยชน์สูงสุดที่มนุษย์พึงได้รับ กล่าวได้ว่าคำสอนของพระพุทธศาสนามีเป้าหมายในการกระทำทุกระดับ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับว่าผู้ปฏิบัติมีความสามารถและมีอินทรีย์แก่กล้ามากน้อยเพียงใด มนุษย์จะประสบความสำเร็จในชีวิตได้นั้น จะต้องมียุทธจริยธรรมในการครองชีวิตในปัจจุบัน ในพุทธจริยธรรมได้สอนหลักเพื่อการดำรงชีวิตที่ดีประเสริฐดีงามและสงบไว้มาก การพัฒนาชีวิตและการแก้ปัญหาชีวิตตามหลักพุทธจริยธรรม เป็นหลักการปฏิบัติตนเพื่อการดำรงที่ดีและการอยู่ร่วมกันด้วยดีของสังคม พุทธจริยธรรมที่ควรนำมาใช้ได้แก่การปฏิบัติตนตามพุทธโอวาท 3 คือ การไม่ทำความชั่วทั้งปวง การทำแต่ความดีและการทำจิตใจให้ผ่องแผ้ว ซึ่งมีพื้นฐานมาจากพุทธจริยธรรม 3 ระดับคือพุทธจริยธรรมขั้นพื้นฐาน ได้แก่เบญจศีลและเบญจธรรม พุทธจริยธรรมชั้นกลาง ได้แก่กุศลกรรมบถ 10 พุทธจริยธรรมชั้นสูงได้แก่มรรคมีองค์ 8

ด้วยจังหวัดบุรีรัมย์ได้นำตัวแบบระบบการบริหารจัดการรายกรณี B-CM Model (Buriram Case Management Model) มาใช้ในการขับเคลื่อนการพัฒนาจังหวัดโดยกำหนดเป้าหมายสูงสุดคือจังหวัดบุรีรัมย์ สันติสุข บนความพอเพียง เพื่ออนาคตลูกหลานชาวบุรีรัมย์ ครอบครัวเดียวกัน สายเลือดเดียวกัน ลูกหลานรัชกาลที่ 1 ที่กำหนดปัจจัยแห่งความสำเร็จ 9 ปัจจัย หรือ 9 ดี โดยมีคณะกรรมการหมู่บ้านซึ่งเป็นกลไกหลักในระดับปฏิบัติในพื้นที่ ที่จะต้องเป็นผู้ขับเคลื่อนปัจจัยความสำเร็จในทุกด้าน จึงได้มีการกำหนดธรรมนูญหมู่บ้านสันติสุข 9 ดี ตามมติที่ประชุมคณะกรรมการหมู่บ้านโดยผ่านความเห็นชอบของประชาคมหมู่บ้าน วัตถุประสงค์เพื่อใช้บังคับกับราษฎรหรือผู้อยู่อาศัยในหมู่บ้านและภายในอาณาเขตของหมู่บ้าน ธรรมนูญหมู่บ้านมีใช้กฎหมายแต่จัดทำขึ้นเพื่อเป็นการจัดระเบียบ

สังคมและเป็นการสร้างทาง การแก้ไข ปัญหาของสังคมระดับหมู่บ้าน โดยเป็นการปฏิบัติให้ สอดคล้องกับวัฒนธรรม จารีตประเพณีและไม่ขัดต่อกฎหมาย มีสาระสำคัญเพื่อให้บรรลุ วัตถุประสงค์ร่วมกันของราษฎรในหมู่บ้าน ในการดำรงไว้ซึ่งความสงบเรียบร้อยของสังคม การทำนุบำรุงรักษา ศาสนา การยึดถือระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ตามหลักธรรมาภิบาลจังหวัดบุรีรัมย์ได้กำหนดให้มีการปฏิญาณตนเพื่อปฏิบัติตาม ธรรมนูญหมู่บ้านสันติสุขตามหลักธรรมาภิบาลพร้อมกันทั่วทั้งจังหวัด พร้อมทั้งมีการนำธรรมนูญ หมู่บ้านทุกหมู่บ้านในจังหวัดบุรีรัมย์ นำไปไปทำพิธีถวายสัตย์ปฏิญาณ ณ สถานที่ศักดิ์สิทธิ์

การจัดพิธีถวายสัตย์ปฏิญาณตนและประกาศใช้ธรรมนูญหมู่บ้านสันติสุข 9 ดี ตาม หลักธรรมาภิบาลเพื่อขับเคลื่อนหลักบริหารเชิงพุทธโดยยึดหลักธรรมาภิบาลเป็นนโยบายของ จังหวัดบุรีรัมย์ได้นำตัวแบบระบบบริหารจัดการรายกรณี (B-CM-Model: Buriram Case Management Model) มาใช้ในการขับเคลื่อนการพัฒนาจังหวัดและได้กำหนดเป้าหมาย สูงสุดคือ “บุรีรัมย์สันติสุข บนความพอเพียง เพื่อครอบครัวเดียวกัน อนาคตลูกหลานชาว บุรีรัมย์ สายเลือดเดียวกัน ลูกหลานรัชกาลที่ 1” โดยกำหนดปัจจัยแห่งความสำเร็จ 9 ปัจจัย 9 ดี ได้แก่ ดีที่ 1 เป็นคนดี ดีที่ 2 มีปัญญาดี ดีที่ 3 รายได้สมดุลดีที่ 4 สุขภาพดี ดีที่ 5 สิ่งแวดล้อมดี ดีที่ 6 สังคมดี ดีที่ 7 หลุดพ้นอาชญากรรม ดีที่ 8 การจัดตั้งกองทุนพึ่งพาตนเอง ดีที่ 9 การสร้างความเข้มแข็งของคณะกรรมการหมู่บ้าน ซึ่งจังหวัดบุรีรัมย์ได้จัดส่งธรรมนูญ หมู่บ้าน ชุมชนเมือง อำเภอเพื่อนำไปให้คณะกรรมการหมู่บ้านเพื่อนำเสนอที่ประชุม ประชาคมหมู่บ้านให้ความเห็นชอบ โดยมีกำหนดให้มีพิธีถวายสัตย์ปฏิญาณและประกาศใช้ ธรรมนูญหมู่บ้าน วัด ชุมชน เมือง พร้อมกันทั้งจังหวัดบุรีรัมย์

ผู้วิจัยในฐานะเป็นอาจารย์ประจำวิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์และรับผิดชอบบรรยาย ประจำรายวิชาการบูรณาการการสอนพระพุทธศาสนาจึงได้จัดทำโครงการวิจัยเรื่องพุทธธรรม แนวคิดปรัชญาและกระบวนการเสริมสร้างสังคมสันติสุขในจังหวัดบุรีรัมย์ จึงสนใจที่จะศึกษา พุทธจริยธรรม แนวคิดปรัชญาและกระบวนการเสริมสร้างสังคมสันติสุขในจังหวัดบุรีรัมย์ เพื่อ จะได้ต่อยอดในการสร้างเสริมสันติสุขต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิด ปรัชญาและหลักพุทธจริยธรรมที่เกี่ยวกับสันติสุขใน พระพุทธศาสนาเถรวาท
2. เพื่อศึกษากระบวนการเสริมสร้างสังคมสันติสุขตามหลักพุทธจริยธรรมในจังหวัด บุรีรัมย์
3. เพื่อศึกษาวิเคราะห์พุทธจริยธรรมกับกระบวนการเสริมสร้างสังคมสันติสุขใน จังหวัดบุรีรัมย์

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเอกสารและเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. การเก็บรวบรวมข้อมูล

1) ศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับแนวคิด ปรัชญาและหลักพุทธจริยธรรมและกระบวนการเสริมสร้างสังคมสันติสุขตามหลักพุทธจริยธรรม จากแหล่งข้อมูลคือห้องสมุดมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ห้องสมุดมหาวิทยาลัยขอนแก่น ห้องสมุดมหาวิทยาลัยมหาสารคาม ห้องสมุดประชาชน รวมถึงการสืบค้นข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต

2) สัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องในชุมชนชุมชน บ้านยาง บ้านหนองไฮและบ้านตลาดโพธิ์ อำเภอลำปลายมาศจังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน 15 รูป/คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยใช้เครื่องมือในการเก็บข้อมูลที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น แบ่งเป็น 2 แบบดังนี้ 1) แบบสัมภาษณ์ (แบบมีโครงสร้างเพื่อประกอบการค้นหาข้อมูลเชิงลึก) และ 2) แบบสังเกต (แบบมีโครงสร้างเพื่อประกอบการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์)

2. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษา ผู้วิจัยมีขั้นตอนวิเคราะห์ดังต่อไปนี้

1) จัดหมวดหมู่ที่ได้จากการสัมภาษณ์และสังเกต เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และเนื้อหาที่กำหนดไว้

2) นำข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวม ทางเอกสาร การสัมภาษณ์และการสังเกตมาวิเคราะห์พร้อมกัน เพื่อค้นหาองค์ความรู้ที่ต้องการ ศึกษาที่ละข้อตามวัตถุประสงค์และเนื้อหา วิเคราะห์เนื้อหาตามขอบเขตที่กำหนดไว้ โดยเรียงลำดับตามวัตถุประสงค์ แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์เชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

พุทธจริยธรรม แนวคิดปรัชญา และกระบวนการเสริมสร้างสังคมสันติสุขในจังหวัดบุรีรัมย์สรุปผลตามวัตถุประสงค์ได้ดังนี้

1. แนวคิดปรัชญาและหลักพุทธจริยธรรมที่เกี่ยวกับสันติสุขในพระพุทธศาสนา เถรวาทจริยธรรม

จริย+ธรรม รวมเป็น จริยธรรม แปลว่า ธรรมที่ควรประพฤติ, การประพฤติที่ถูกต้อง, การปฏิบัติที่เหมาะสมหรือธรรมที่เป็นไปเพื่อความดีงาม ในอรรถกถาหรือฎีกาก็

กล่าวถึงจริยธรรมไว้เหมือนกัน คือ แต่ละคัมภีร์ก็ใช้คำว่า ธรรมจริยา เพื่อหมายถึงจริยธรรมเหมือนกัน เช่น หนังสืออธิบายมงคลสูตร (มังคลัตถทีปนี) ของสิริมังคลาจารย์ จริยธรรม คือ การกระทำหรือความประพฤติที่แสดงออกทาง กาย วาจา ใจ อันดีงาม ทั้งภายในจิตใจ และพฤติกรรมภายนอกที่แสดงออกมาให้เหมาะสมกับเวลาโอกาสและสถานที่ อันก่อให้เกิดประโยชน์และความสุขต่อตนเอง ผู้อื่น สังคมและประเทศชาติ ในการดำรงชีวิตด้วยปัญญา ความประพฤติที่ดีงาม มีระเบียบวินัยต่อตนเอง จนเป็นนิสัย รู้ผิดชอบชั่วดีอันเป็นจริยธรรมภายในจิตใจซึ่งเป็นรากฐานทำให้เกิดจริยธรรมภายนอก บุคคลที่ได้รับการฝึกมาอย่างดีแล้ว ย่อมปรับตัวและทำกิจกรรมร่วมกับสังคมได้อย่างมีความสุข มีอิสระ มีเสรีภาพ ไม่ผิดศีลธรรม จริยธรรมจะเกี่ยวข้องกับการประพฤติปฏิบัติของตนเองที่ตั้งใจกระทำโดยยึดหลักตามกฎเกณฑ์ทางศีลธรรม กฎเกณฑ์ทางนิติธรรมและกฎเกณฑ์ทางสังคมที่ส่วนใหญ่พึงประพฤติปฏิบัติที่เหมาะสมได้อย่างเป็นสากล ทฤษฎีคุณธรรมนั้นต้องปฏิบัติได้ กฎเกณฑ์ทั้งหลายต้องปฏิบัติได้ในชีวิตประจำวันโดยไม่มีอุปสรรคต่อมนุษย์ที่สามารถประพฤติปฏิบัติได้ไม่ต้องใช้ความพยายามจริยธรรมเป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงควมมีคุณค่าของคน โดยควรปลูกฝังด้านจริยธรรมเพื่อให้เขาเหล่านั้นเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ มีความรู้ความสามารถพร้อมที่จะประพฤติปฏิบัติตนในการประกอบอาชีพ รู้จักพึ่งพาตนเอง มีความรับผิดชอบ มีระเบียบวินัย มีความซื่อสัตย์สุจริต มีความเคารพต่อกฎหมายบ้านเมือง มีความยุติธรรม มีความเสียสละ มีเหตุผล มีความรักชาติ ศาสนาพระมหากษัตริย์ มีเมตตา กรุณา มีความสามัคคี มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่า รู้จักรักษาส่งเสริมสิทธิหน้าที่ เสรีภาพ ความเสมอภาคและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). 2546).

จริยธรรมแบ่งเป็น 3 ระดับ จริยธรรมขั้นมูลฐานได้แก่ ศีล 5 คือความประพฤติชอบทางกายและวาจา, การรักษากายวาจาให้เรียบร้อย, ข้อปฏิบัติในการเว้นจากความชั่ว, การควบคุมตนให้ตั้งอยู่ในความไม่เบียดเบียน 1) จงดเว้นจากการฆ่าสัตว์ 2) จงดเว้นจากการลักทรัพย์ 3) จงดเว้นจากการประพฤติดินในกาม 4) จงดเว้นจากการพูดเท็จ 5) จงดเว้นจากการดื่มสุรา

จริยธรรมชั้นกลางได้แก่ กุศลกรรมบถ 10 คือทางแห่งกุศลกรรม, ทางทำความดี, กรรมดีอันเป็นทางนำไปสู่สุคติ ได้แก่ กายกรรม 3 การกระทำทางกาย จงดเว้นจากการฆ่าสัตว์ที่มีชีวิตให้ตาย จงดเว้นจากการลักขโมยสิ่งของ ๆ คนและสัตว์ จงดเว้นจากการประพฤติดินในกามทั้งหลาย วจีกรรม 4 การกระทำทางวาจา จงดเว้นจากการพูดเท็จ จงดเว้นจากการพูดส่อเสียด จงดเว้นจากการพูดวาจาหยาบคายที่เผ็ดร้อน จงดเว้นจากการพูดเพ้อเจ้อ มโนกรรม 3 การกระทำทางใจ ความไม่คิดฟุ้งเลื่องลอยได้ของเขา ความไม่คิดร้ายผู้อื่น ไม่พยาบาท ความเห็นชอบ ถูกต้องตามคลองธรรมและจริยธรรมขั้นสูงได้แก่ มรรคมีองค์ 8 คือ หนทางสู่ความพ้นทุกข์อันชอบ 1. ความเห็นชอบ 2. ความดำริชอบ 3. เจรจาชอบ 4. กระทำชอบ 5. เลี้ยง

ชีพชอบ 6. พยายามชอบ 8. ตั้งจิตมั่นชอบ 7. ระลึกชอบ จริยธรรมในชีวิตประจำวันได้แก่ ธรรมคัมภีร์ครองโลก 2 หมายถึง ธรรมที่ช่วยคุ้มครองทั้งมนุษย์และสัตว์ทั้งหลาย ให้อยู่ด้วยกันอย่างปกติสุข โลกร่มเย็น ไม่เดือดร้อนวุ่นวาย ได้แก่ หิริ แปลว่า ความละอายแก่ใจ ความละอายต่อบาปและโอตตปป แปลว่า ความเกรงกลัว ความสะดุ้งกลัวต่อผลของความชั่ว ต่อผลของความทุจริตที่ทำให้ พรหมวิหาร 4 หมายถึง ธรรมเครื่องอยู่อย่างประเสริฐ, ธรรมประจำใจอันประเสริฐ, หลักความประพฤติที่ประเสริฐบริสุทธิ์, ธรรมที่ต้องมีไว้เป็นหัวใจ และกำกับความประพฤติ ต้องมีความรักใคร่ ปราบปรามดี ความสงสาร คิดช่วยให้พ้นทุกข์ ความวางใจเป็นกลาง และความยินดี ในเมื่อผู้อื่นอยู่ดีมีสุข อิทธิบาท 4 หมายถึง คุณเครื่องให้ถึงความสำเร็จ, คุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่มุ่งหมายไว้ ความพอใจ การพิจารณาไตร่ตรอง ความเอาใจใส่และความขยันหมั่นเพียร ทิศ 6 หมายถึง บุคคลประเภทต่างๆ ที่เราควรยกย่องให้เกิดเกียรติและควรแก่การเคารพบูชา ทิศเบื้องหน้า คือ มารดา บิดา ทิศเบื้องขวา คือ ครูอาจารย์ ทิศเบื้องหลัง คือ บุตรภรรยา ทิศเบื้องซ้าย คือ มิตรสหาย ทิศเบื้องล่าง คือ คนรับใช้และคนงาน ทิศเบื้องบน พระสงฆ์ มงคล 38 ประการหมายถึง ธรรมอันนำมาซึ่งความสุขความเจริญ เรียกเต็มว่า อุดมมงคล คือมงคลอันสูงสุด ซึ่งถือเป็นหลักประพฤติปฏิบัติที่ทำให้ประสบความสำเร็จ และความสุขในชีวิตอันสูงสุด

2. กระบวนการเสริมสร้างสังคมสันติสุขตามหลักพุทธจริยธรรมในจังหวัดบุรีรัมย์

กระบวนการเสริมสร้างสังคมสันติสุขตามหลักพุทธจริยธรรมในจังหวัดบุรีรัมย์ ประกอบด้วย

ขั้นตอนที่ 1 เป็นคนดี ด้วยการส่งเสริมให้เคารพกฎกติกา ปฏิบัติตามประเพณีและวัฒนธรรมที่ดีงาม ให้คนในชุมชนแสดงออกถึงการตอบแทนผู้มีพระคุณและบ้านเกิด รวมถึงสนับสนุนให้เข้าร่วมกิจกรรมสำคัญทางศาสนาเพื่อสร้างจิตสำนึกให้ทุกคนรอบรู้ระพฤติตนเป็นคนดี

ขั้นตอนที่ 2 มีปัญญาดี ด้วยการอาศัยความร่วมมือและยึดหลักบ้าน วัดและหน่วยงานของทางราชการในการสร้างการเรียนรู้และนำภูมิปัญญาในถิ่นมาสร้างอาชีพให้กับชาวบ้าน เช่นการรวมกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าไหม เป็นต้น

ขั้นตอนที่ 3 รายได้สมดุล ด้วยการสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง ด้วยการกระตุ้นให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองด้วยการนำแนวทางการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวซึ่งมีการนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

ขั้นตอนที่ 4 สุขภาพดี ด้วยการร่วมมือจากหน่วยงานราชการและโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล และได้จัดตั้งชมรมออกกำลังกายเพื่อสร้างความแข็งแรงเพื่อการดูแลสุขภาพของคนในชุมชน

ขั้นตอนที่ 5 สิ่งแวดล้อมดี ผ่านนโยบาย 3 ส่วน ได้แก่ กระบวนการต้นน้ำ คือ การทำให้ชาวบ้านมีความรู้ความเข้าใจในการบริหารจัดการขยะมูลฝอย กระบวนการกลางน้ำ คือเริ่มจากการทำความสะอาดในบ้านของตนเอง การจัดตั้งกลุ่มสมาชิกกรณีคัดแยกขยะ ตั้งแต่ครัวเรือน และกระบวนการปลายน้ำ ด้วยการพัฒนาอาชีพเพื่อสร้างแรงจูงใจในการบริหารจัดการขยะในชุมชนอย่างยั่งยืน เป็นต้น

ขั้นตอนที่ 6 สังคมดี การส่งเสริมให้ทุกคนในหมู่บ้านได้ดูแลลูกหลานอย่างใกล้ชิด เพื่อสร้างครอบครัวอบอุ่น ทั้งการเข้าวัดทำบุญร่วมกันของคนในครอบครัว การสนับสนุนให้สมาชิกในครอบครัวอยู่ร่วมกันอย่างถ้อยทีถ้อยอาศัย มีความสมัครสมานสามัคคี และรักษากฎวินัยของหมู่บ้านอย่างเข้มแข็ง

ขั้นตอนที่ 7 หลุดพ้นอาชญากรรม จัดให้มีการเวรยามหมู่บ้าน คอยออกตรวจพื้นที่เสี่ยงทุกวันและการป้องกันยาเสพติด จัดอบรมเยาวชนด้านยาเสพติด โดยการร่วมมือกับฝ่ายปกครอง ตำรวจ และสาธารณสุขให้มีการสุ่มตรวจสารเสพติดในวัยรุ่นกลุ่มเสี่ยงในหมู่บ้านทุก 15 วัน

ขั้นตอนที่ 8 การจัดตั้งกองทุนพึ่งพาตนเอง คือการจัดตั้งกองทุนของหมู่บ้าน มาจากทุนต่างๆ ที่มีในหมู่บ้านโดยให้ทุกคนในหมู่บ้านได้เข้ามามีส่วนร่วมในกองทุนเพื่อความโปร่งใส และเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของคนในหมู่บ้านให้มีความสามารถในการจัดการกับปัญหาต่างๆ ด้วยตนเองและดีที่สุดท้าย

ขั้นตอนที่ 9 การสร้างความเข้มแข็งของคณะกรรมการหมู่บ้าน ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการช่วยงานในหมู่บ้านเพื่อให้เกิดการพัฒนา โดยให้ชาวบ้านได้รับประโยชน์อย่างสูงสุด เช่นการจัดทำบัญชีรายรับรายจ่ายประจำทุกเดือน ทุกกลุ่มอาชีพ เพื่อนำเงินมาพัฒนาชุมชนหรือเข้ากองทุนพึ่งพาเป็นต้น พื้นที่บ้านสนวนนอก หมู่บ้านตัวอย่างหนึ่งของการน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวไปเป็นเครื่องมือดำเนินชีวิต โดยใช้หลักคุณธรรมจริยธรรมนำทาง

3. วิเคราะห์พุทธจริยธรรมกับกระบวนการเสริมสร้างสังคมสันติสุขในจังหวัดบุรีรัมย์ประกอบด้วย

ขั้นตอนที่ 1 เป็นคนดี และขั้นตอนที่ 7 หลุดพ้นอาชญากรรม เป็นการนำเอาหลักศีลในพระพุทธศาสนาซึ่งเรียกว่าคนมีศีลธรรมด้วยการประพฤติตามหลักศีล 5 ที่เป็นส่วนเบื้องต้นของธรรมจริยาที่กล่าวแล้วนั้น ก็ยังจัดได้ชื่อว่าเป็นคนมีศีลธรรม ได้แก่ ละเว้นจากการฆ่า การสังหาร ไม่ประทุษร้ายต่อชีวิตและร่างกาย (เว้นปาณาติบาต) ละเว้นจากการลักขโมยเบียดบังแย่งชิง ไม่ประทุษร้ายต่อทรัพย์สิน (เว้นอทินนาทาน) ละเว้นการประพฤติผิดในกาม ไม่ประทุษร้ายต่อของรักของหวงแหน อันเป็นการทำลายเกียรติภูมิและจิตใจ ตลอดจนทำวงศ์ตระกูลของเขาให้สับสน (เว้นกาเมสุมิฉฉาจาร) ละเว้นการพูดเท็จโกหกหลอกลวง ไม่ประทุษร้ายเขาหรือประโยชน์สุขเขาด้วยวาจา (เว้นมฺสาวาท) และไม่เสพเครื่องต้องของมีน

เมาสิ่งเสพติด อันเป็นเหตุให้เกิดความประมาทมัวเมา ก่อความเสียหายผิดพลาดเพราะขาดสติ เช่น ทำให้เกิดอุบัติเหตุ แม้อย่างน้อยก็เป็นผู้คุกคามต่อความรู้สึกมั่นคงปลอดภัยของผู้ร่วมสังคม

ขั้นที่ 2 มีปัญญา ในขั้นตอนนี้เป็นหลักธรรมที่ใช้ในกระบวนการนี้คือหลักปัญญา 3 คือความรู้รอบรู้, ความรู้ทั่ว, ความเข้าใจ, ความรู้แจ้ง คือ ความรอบรู้ทั้งตนเอง และวิชาการต่างๆ สิ่งแวดล้อม สังคม และความเป็นไปของโลกอย่างชัดเจน กระบวนการที่ทำให้เกิดปัญญา มี 3 วิธีคือ 1) สุตมยปัญญา คือปัญญาเกิดจากการฟัง อันได้แก่ ฟังการอบรม ฟังการบรรยาย ฟังการอภิปราย ฟังการเสวนา ฟังการระดมสมอง การอ่านตำราหรือเอกสารต่าง ๆ การได้ดูได้ฟังจากสื่อต่างๆ เป็นต้น 2) จิตตมยปัญญา คือปัญญาเกิดจากความคิด เป็นความคิดที่เป็นระบบถูกต้อง ความคิดที่ละเอียดลึกซึ้ง ความคิดแบบแยกคาย ความคิดรอบด้านที่เรียกว่า ความคิดแบบโยนิโสมนสิการ ซึ่งเป็นบ่อเกิดแห่งความรู้ต่างๆ ที่มีอยู่มากมาย 3) ภาวนามยปัญญา คือปัญญาเกิดจากการอบรมตนเองโดยเน้นกระบวนการศึกษาจิตและกายอย่างชัดแจ้ง เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างกายกับจิต เมื่อทราบว่าเป็นนาย กายเป็นบ่าว ก็ให้การฝึกจิตควบคุมจิต จนกระทั่งมีความสงบ สามารถนำไปตรัสรู้เรื่องราวต่างๆ ได้อย่างแตกฉาน เป็นระบบ สงบ ไม่วุ่นวาย ทำงานได้ผล มีประสิทธิภาพ มีความสุข

ขั้นตอนที่ 3 รายได้สมดุลและขั้นตอนที่ 8 กองทุนพึ่งพาตนเอง ผู้วิจัยมองว่าเป็นการนำหลักคิหิสุข 4 หรือกามโมคิ 10 ความสุขของผู้ที่มีการใช้ชีวิตอยู่อย่างธรรมดาทั่วไป ความสุขของคฤหัสถ์ หมายถึง ความสุขทางกาย และความสุขทางใจ ไม่มีความวิตกเป็นทุกข์ในการดำเนินชีวิต หลักคิหิสุขได้แบ่งความสุขของคฤหัสถ์ออกเป็น 4 ประเภท หรือเงื่อนไขความสุข 4 ประการ คือ 1) อัถถิสุข สุขอันเกิดจากการมีทรัพย์ คือความภูมิใจ ความอึดใจ ว่าตนมีโภคทรัพย์ที่ได้มาด้วยน้ำพักน้ำแรงความขยันหมั่นเพียรของตน และโดยชอบธรรม หรือความสุขสิ่งแรกที่ต้องทำ คือ การทำงาน สร้างฐานะ เพื่อให้ได้มาซึ่งทรัพย์ (เงินทอง) อันจะบันดาลให้มีความสุข 2) โภคสุข สุขเกิดจากการมีทรัพย์ คือความภูมิใจ ความอึดใจ ว่าตนได้ใช้ทรัพย์ที่หามาโดยชอบนั้น เลี้ยงชีพ เลี้ยงผู้ควรเลี้ยง และบำเพ็ญประโยชน์หรือสุขเกิดจากการใช้จ่ายทรัพย์เมื่อมีทรัพย์ ต้องรู้จักใช้จ่ายบำรุงตนเอง ครอบครัว ให้พอเหมาะพอควร ไม่ตระหนี่เกินไปไม่ฟุ่มเฟือยเกินไป คือ ไม่เกินตัว และให้มีเหลือเก็บไว้บ้าง 3) อนนสุข สุขเกิดจากการมีทรัพย์ คือ ความภูมิใจ ความอึดใจ ว่าตนเป็นไท ไม่มีหนี้สินติดค้างใคร เพราะฉะนั้นอย่าพยายามก่อหนี้ยืมสินผู้อื่น 4) อนวัชชสุข สุขเกิดจากการมีทรัพย์ คือความภูมิใจ ความอึดใจ ว่าตนมีความประพฤติสุจริต ไม่บกพร่องเสียหายใดๆ กิดิตเยนไม่ได้ ทั้งทางกาย ทางวาจา ทางใจ หรือเป็นความสุขเกิดจากการประกอบอาชีพสุจริต ไม่ผิดกฎหมาย ไม่สร้างความเดือดร้อนให้แก่ตนชุมชน สิ่งแวดล้อมและสังคม

ขั้นตอนที่ 6 สังคมอบอุ่นและขั้นตอนที่ 9 การสร้างความเข้มแข็งคณะกรรมการหมู่บ้าน ผู้วิจัยมองว่าใช้หลักทศ 6 เป็นการกระทำหน้าที่ตามหลักศีลธรรม เป็นการกระทำที่

ตัวเราหรือใครๆทำหรือได้พบเห็นการกระทำเช่นนี้ย่อมเกิดความรู้สึกว่านี่เป็นการกระทำที่ดีที่เหมาะสม เช่น การกระทำหน้าที่ต่อกันระหว่างมารดาบิดากับบุตร เป็นการกระทำที่มีเจตนาดีต่อกันทั้งสองฝ่ายมารดาบิดาในฐานะของผู้ให้กำเนิด หรือผู้ที่สร้างบุตรขึ้นมา โดยหน้าที่แล้วย่อมเลี้ยงดูบุตรของตนให้เจริญเติบโตขึ้นมาเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัวและของสังคม จึงได้อบรมสั่งสอนให้บุตรได้รู้อะไรดีอะไรไม่ดีแล้วแนะนำให้ลูกกระทำแต่สิ่งที่ดีๆ และส่งต่อบุตรของตนให้ไปศึกษาเล่าเรียนกฎระเบียบของสังคมและวิชาการในศาสตร์ต่างๆที่จะนำมาประกอบอาชีพเพิ่มที่โรงเรียนหรือสถานศึกษาต่างๆเมื่อจบการศึกษาแล้วก็แนะนำคนที่ดียุ่ที่เหมาะสมให้แต่งงานมีครอบครัว แล้วจัดแจงมอบสมบัติให้เป็นทุนในการสร้างครอบครัวใหม่ของบุตรให้มีความมั่นคง เนื่องด้วยตัวบุตรเองก็ทำตามเจตนาดีของมารดาบิดา ที่ปลูกฝังให้ตนเป็นคนดี โดยการหนีไกลจากสิ่งไม่ดีทั้งหลาย แล้วทำแต่สิ่งที่ดีที่ควรตามที่ท่านสั่งสอนตั้งใจเรียนตั้งใจศึกษาจนจบ หางานหาการทำนารายได้มาเลี้ยงมารดาบิดาและครอบครัว ทำให้มารดาบิดามีความมั่นใจว่าบุตรของเราเป็นคนดีสามารถผากผิผากใช้ได้ เป็นบุตรที่เหมาะสมที่จะดำรงวงศ์ตระกูลต่อจากเราได้เป็นอย่างดีแน่นอนจากตัวอย่างที่กล่าวมานี้ จะเห็นได้ว่าเป็นการกระทำที่ดีต่อกันทั้งสองฝ่าย เป็นการกระทำที่ดี ที่เกิดจากการสำนึกในหน้าที่และเป็นการกระทำที่ใครๆทำหรือใครๆเห็นก็ว่าดีว่าเหมาะสม เพราะหน้าที่ คือ กิจที่บุคคลควรกระทำหรือต้องทำ ตามที่ตนมีความผูกพันหรือมีพันธะต่อสังคมและเป็นเรื่องที่ทำให้ผู้กระทำหน้าที่นั้นๆปรากฏสถานะทางสังคม ทำให้บุคคลในสังคมยอมรับบทบาทที่ตนเป็นอยู่ส่วนแนวคิดเรื่องหน้าที่นั้นจากการศึกษาแนวคิดเรื่องหน้าที่ในทางปรัชญาจึงได้รู้ว่าแนวคิดเรื่องหน้าที่นั้น เป็นแนวคิดพื้นฐานของจริยศาสตร์ ซึ่งเป็นศาสตร์หนึ่งในวิชาปรัชญา เป็นศาสตร์ที่ศึกษาเกี่ยวกับหลักการประพฤติปฏิบัติของมนุษย์ว่าสิ่งไหนควรปฏิบัติหรือไม่ควรปฏิบัติ จริยศาสตร์บอกว่าหน้าที่ของมนุษย์เกิดขึ้นมาพร้อมกับการเกิดขึ้นของสังคม เป็นแนวคิดพื้นฐานของจริยศาสตร์ เป็นหน้าที่ที่เกี่ยวกับสังคม เป็นจริยพันธะของปัจเจกชนบุคคลที่มีต่อสังคม

อภิปรายผล

วิธีการถ่ายทอดหลักพุทธจริยธรรมแก่เยาวชนของครอบครัวผู้ประกอบอาชีพทำสวนยางได้แก่ วิธีการวางกฎข้อบังคับคือไม่ให้ทำสิ่งที่เลวร้ายา เช่นลักขโมย เป็นต้น วิธีการถาม-ตอบปัญหาและวิธีการพูดคุยกันหรือสนทนากัน ซึ่งเป็นวิธีการถ่ายทอดหลักพุทธจริยธรรมของพระพุทธเจ้า ส่วนด้านกลอุบายและวิธีการประกอบการถ่ายทอด ได้แก่ การทำเป็นตัวอย่าง เช่นการไม่ดื่มสุรา เป็นต้น การหาจังหวะและโอกาส เช่นข่าวสารเหตุการณ์บ้านเมือง เป็นต้น ยึดหยุ่น เช่น ไม่ให้ดื่มสุรา แต่อาจให้ดื่มเป็นยาเพื่อบำรุงร่างกาย เป็นต้น และยังมีวิธีการโน้มน้าวใจประกอบด้วยสำหรับปัจจัยส่วนบุคคลที่มีต่อการถ่ายทอดหลักพุทธ

จริยธรรมแก่เยาวชนของครอบครัวผู้ประกอบอาชีพทำสวนยางพบว่า มีปัจจัยที่เกี่ยวข้องคือ ขนาดของครอบครัวความรู้ของผู้นำครอบครัว และรายได้ของครอบครัวและด้านทัศนคติที่มีต่อหลักพุทธจริยธรรมของผู้นำครอบครัวเป็นปัจจัยที่สำคัญ นอกจากนี้พบว่าการถ่ายทอดหลักพุทธจริยธรรมนั้นเป็นลักษณะตามจารีตประเพณี วัฒนธรรม คือในลักษณะที่สอนนั้นเป็นไปเพื่อสั่งคมรอบข้างหรือทำตามๆ กันมาไม่ใช่สอนเพื่อให้ปฏิบัติและนำไปใช้กับชีวิตประจำวันได้อย่างถูกต้อง เช่น หลักเบญจศีล – เบญจธรรม มีการสอนเรื่องการห้ามลักทรัพย์มากที่สุด เพราะคนที่ลักทรัพย์ของผู้อื่นย่อมเป็นบุคคลที่สังคมไม่ยอมรับซึ่งโดยความเป็นจริงหลักเบญจศีล – เบญจธรรม ข้อที่ควรสอนมากที่สุดคือการห้ามดื่มสุราเพราะสุราเป็นเหตุให้ทำผิดในข้ออื่นๆ ได้ทุกข้อ พระมหาสมชาย สิริจินโท ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง พุทธธรรมเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนวทางของพระพุทธวรคุณ ผลการศึกษาพบว่า ผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตของพระพุทธวรคุณ สงเคราะห์ถึงเป็น 2 ด้าน ได้แก่ 1) ผลในด้านกายภาพที่มีต่อสังคมและชุมชน 2) ผลในด้านจิตใจและปัญญาที่มีต่อสังคมและชุมชนซึ่งในข้อแรกมีผลต่อการพึ่งพาตนเอง, หน้าที่ในครอบครัว, การอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นอีสาน, การสืบสานประเพณี, โครงการและการพัฒนาองค์กรสงฆ์และชุมชน ส่วนในข้อที่สองเป็นการส่งเสริมความรู้ด้านปรัชญาและวิชาการทางพระพุทธศาสนาและเป็นการส่งเสริมความรู้เชิงอนุรักษ์

กระบวนการเสริมสร้างสังคมสันติสุขตามหลักพุทธจริยธรรมในจังหวัดบุรีรัมย์ ประกอบด้วยขั้นตอนคือ ขั้นตอนที่ 1 เป็นคนดี ขั้นตอนที่ 2 มีปัญญา ขั้นตอนที่ 3 รายได้สมดุล ขั้นตอนที่ 4 สุขภาพแข็งแรง ขั้นตอนที่ 5 สิ่งแวดล้อมสมบูรณ์ ขั้นตอนที่ 6 สังคมอบอุ่น ขั้นตอนที่ 7 หลุดพ้นอาชญากรรม ขั้นตอนที่ 8 กองทุนพึ่งพาตนเอง ขั้นตอนที่ 9 การสร้างความเข้มแข็งคณะกรรมการหมู่บ้าน(กม.)/ชุมชนเมืองโดนเสริมสร้างครอบครัวให้มีความเข้มแข็ง มีสัมพันธภาพที่ดี เกิดความอบอุ่น รักษา สืบต่อวัฒนธรรมและค่านิยมที่ดีสู่คนรุ่นต่อไป โดยเสริมสร้างพ่อแม่ให้มีความรู้เกี่ยวกับการใช้ชีวิตอย่างมีความสุข ปลอดภัยและมั่นคงภายในครอบครัว สมาชิกในครอบครัวรู้บทบาทหน้าที่ ควบคู่กับการให้ความรู้ตามหลักวิชาการและหลักคำสอนทางศาสนาในการเลี้ยงดูบุตรหลานให้เหมาะสมตามช่วงวัย รวมทั้งประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีสำหรับบุตรหลานภายใต้วัฒนธรรมไทยที่ดีงาม ส่งเสริมให้ครอบครัวนำความรู้ที่เป็นทักษะในการดำรงชีวิตมาอบรม กล่อมเกลา ชี้แนะบุตรหลานบนพื้นฐานของศีลธรรมอันดีงามและความพอเหมาะพอควร ประหยัด อุดม มีวินัยในการใช้จ่าย และให้รู้จักรักเหง้าของตนเองและท้องถิ่น โดยทำกิจกรรมทางสังคมและศาสนาร่วมกัน จัดสรรเวลาสำหรับการพูดคุยกับบุตรหลานอย่างสม่ำเสมอ ควบคู่กับการเปิดพื้นที่สาธารณะสำหรับกิจกรรมของครอบครัว และการสร้างค่านิยมครอบครัวอบอุ่นผ่านสื่อและเทคโนโลยีสารสนเทศ เรังขยายพื้นที่สารสนเทศและพื้นที่สาธารณะให้เด็กและเยาวชน สามารถแสดงออกทางความคิดและจินตนาการได้อย่างอิสระและเกิดการเรียนรู้ร่วมกันโดยเน้นปฏิสัมพันธ์พ่อแม่ลูก ให้ทุกคนได้รับหลักประกันความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคมที่

หลากหลายประเภทอย่างทั่วถึง สามารถป้องกันและบรรเทาความเสี่ยงที่เผชิญได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งเสริมการประกอบอาชีพ สร้างรายได้และการดำรงชีวิตให้มีความมั่นคง สร้างโอกาสให้ประชาชนเข้าถึงแหล่งทุนเพื่อการประกอบอาชีพและรายได้อย่างทั่วถึง สอดคล้องกับพระมหาเถรสังคหิ์ ธรรมวิจาโร (โสภากุล) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง วิเคราะห์หลักพุทธธรรมกับการแก้ปัญหาการหย่าร้างในชุมชนโนนทัน อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ผลการศึกษาพบว่าหลักพุทธธรรมกับการแก้ปัญหาการหย่าร้างในชุมชนโนนทัน อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่นมี 4 แนวทางคือ 1. ด้านร่างกายและจิตใจ โดยการใช้หลัก เบญจศีล คือ คือ การเสริมสร้างและสั่งสมหรือปลูกฝังวัฒนธรรมแห่งการถือศีล 5 ในครอบครัว 2. ด้านสังคม โดยการนำหลักทศ 6 สามิภรรยาให้เกิดประโยชน์ซึ่งกันและกัน ให้ความเคารพบิดา มารดา ครู อาจารย์ ให้ความเอื้อเฟื้อแก่ญาติของสามิ ภรรยา หลักฆราวาสธรรม 4 คือ หลักธรรมที่ควรศึกษาไปประพฤติปฏิบัติ หลักสมชีวิธรรม 4 เป็นหลักการเลือกคู่สมรสจะต้องยึดหลักการที่เสมอเหมือนกัน เพื่อความมั่นคงในการครองเรือนที่สมบูรณ์ หลักพรหมวิหาร 4 ให้มีในจิตใจด้วยวิธีคิดแผ่ใจประกอบด้วยเมตตา ออกไปในบุคคลและในสัตว์ทั้งหลาย หลักสังคหัตถ์ 4 คือการแสดงออกหรือพฤติกรรมที่สอดคล้องกัน 3. ด้านเศรษฐกิจ โดยการใช้หลักทศธัมมิกัตประโยชน์ มาประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาด้านเศรษฐกิจในครอบครัวคือ มุ่งต่อความสำเร็จที่เลือกไว้ งดเว้นจากอบายมุขหรือทางแห่งความเสื่อมทุกประการ และ 4. แบบองค์รวม ต้องรู้จักให้เกิดประโยชน์ซึ่งกันและกัน รู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา รู้จักผ่อนสั้นผ่อนยาวจะช่วยสร้างสมดุลของความสัมพันธ์ที่แนบแน่น และยอมรับในสิ่งที่เขาหรือเธอเป็น จงรู้จักให้อภัยอย่างสม่ำเสมอหากิจกรรมมาทำร่วมกัน แม้ซีเทเรซ่าแห่งกัลกัตตา กล่าวไว้ในเรื่องราวชีวิตของท่านเกี่ยวกับความรักที่บริสุทธิ์ สรุปความว่า ความรักเริ่มต้นที่บ้านแต่ทุกวันนี้เรามีครอบครัวที่มีปัญหาถึงขั้นบ้านแตกสาแหรกขาดอยู่มากมายก็เนื่องมาจากการขาดการแบ่งปันกัน และไม่มีความสุขใจในการรับใช้กันและกัน หาใช่ความยากจนไม่ แต่เป็นเพราะความทะเยอทะยานอยากได้ อยากมี อยากเป็นที่ไม่ได้รับความควบคุม จนให้ความสำคัญกับสิ่งต่างๆ เหล่านั้นมากกว่าครอบครัว นี่คือเหตุผลที่ทำให้คุณแม่มักบอากับคนหนุ่มสาวทั้งหลายว่า เมื่อหนุ่มสาวรักกันเป็นเรื่องสวยงาม แต่ขอให้แน่ใจว่ารักกันด้วยหัวใจบริสุทธิ์สะอาดมากกว่าเงินทองและการครอบครองใดๆ ทั้งสิ้น และคุณแม่ไม่เคยเบื่อที่จะพูดถึงเรื่องความรักกับชีวิตครอบครัว ถ้าทุกคนต้องการให้ครอบครัวมีความสุข ก็ต้องเรียนรู้ที่จะแบ่งปันความสุข ยื่นมือออกเพื่อรับใช้กัน และมอบหัวใจเพื่อความรัก ความอ่อนโยน และความยินดีกับการให้ ทั้งหมดนี้เปรียบเสมือนตะเกียงรักที่จะสามารถนำทางทุกคนกลับสู่ครอบครัวได้

วิเคราะห์พุทธจริยธรรมกับกระบวนการเสริมสร้างสังคมสันติสุขในจังหวัดบุรีรัมย์
ประกอบด้วย

การสร้างความเข้มแข็งคณะกรรมการหมู่บ้าน ผู้วิจัยมองว่าใช้หลักทศ 6 เป็นการกระทำหน้าที่ตามหลักศีลธรรม เป็นการกระทำที่ตัวเราหรือใครๆทำ หรือได้พบเห็นการกระทำเช่นนี้ย่อมเกิดความรู้สึกว่าเป็นการกระทำที่ดี ที่เหมาะสม เช่น การกระทำหน้าที่ต่อกันระหว่างมารดาบิดากับบุตร เป็นการกระทำที่มีเจตนาดีต่อกันทั้งสองฝ่าย มารดาบิดาในฐานะของผู้ให้กำเนิดหรือผู้ที่สร้างบุตรขึ้นมา โดยหน้าที่แล้วย่อมเลี้ยงดูบุตรของตนให้เจริญเติบโตขึ้นมาเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัวและของสังคม จึงได้อบรมสั่งสอนให้บุตรได้รู้อะไรดี อะไรไม่ดีแล้วแนะนำให้ลูกกระทำแต่สิ่งที่ดีๆ และส่งต่อบุตรของตนให้ไปศึกษาเล่าเรียนกฎระเบียบของสังคมและวิชาการในศาสตร์ต่างๆที่จะนำมาประกอบอาชีพเพิ่มที่โรงเรียนหรือสถานศึกษาต่างๆเมื่อจบการศึกษาแล้วก็แนะนำคนที่ดียุ่กที่เหมาะสมให้แต่งงานมีครอบครัว แล้วจัดแจงมอบสมบัติให้เป็นทุนในการสร้างครอบครัวใหม่ของบุตรให้มีความมั่นคง เนื่องด้วยตัวบุตรเองก็ทำตามเจตนาดีของมารดาบิดา ที่ปลูกฝังให้ตนเป็นคนดี โดยการหนีไกลจากสิ่งไม่ดีทั้งหลาย แล้วทำแต่สิ่งที่ดีที่ควรตามที่ท่านสั่งสอน ตั้งใจเรียนตั้งใจศึกษาจนจบ หางานหาการหำานำรายได้มาเลี้ยงมารดาบิดาและครอบครัว ทำให้มารดาบิดามีความมั่นใจว่าบุตรของเราเป็นคนดีสามารถฝ่าฝืนฝ่ากใช้ได้ เป็นบุตรที่เหมาะสมที่จะดำรงวงศ์ตระกูลต่อจากเราได้เป็นอย่างดีแน่นอนจากตัวอย่างที่กล่าวมานี้ จะเห็นได้ว่าเป็นการกระทำที่ดีต่อกันทั้งสองฝ่าย เป็นการกระทำที่ดี ที่เกิดจากการสำนึกในหน้าที่และเป็นการกระทำที่ใครๆทำหรือใครๆเห็นก็ว่าดีว่าเหมาะสม เพราะหน้าที่ คือ กิจที่บุคคลควรกระทำหรือต้องทำตามที่ตนมีความผูกพันหรือมีพันธะต่อสังคมและเป็นสิ่งที่ทำให้ผู้กระทำหน้าที่นั้นๆปรากฏสถานะทางสังคม ทำให้บุคคลในสังคมยอมรับบทบาทที่ตนเป็นอยู่ ส่วนแนวคิดเรื่องหน้าที่นั้นจากการศึกษาแนวคิดเรื่องหน้าที่ในทางปรัชญาจึงได้รู้ว่าแนวคิดเรื่องหน้าที่นั้น เป็นแนวคิดพื้นฐานของจริยศาสตร์ ซึ่งเป็นศาสตร์หนึ่งในวิชาปรัชญา เป็นศาสตร์ที่ศึกษาเกี่ยวกับหลักการประพฤติปฏิบัติของมนุษย์ว่าสิ่งไหนควรปฏิบัติหรือไม่ควรปฏิบัติ จริยศาสตร์บอกว่าหน้าที่ของมนุษย์เกิดขึ้นมาพร้อมกับการเกิดขึ้นของสังคม เป็นแนวคิดพื้นฐานของจริยศาสตร์เป็นหน้าที่ที่เกี่ยวกับสังคม เป็นจริยพันธะของปัจเจกชนบุคคลที่มีต่อสังคมสอดคล้องกับพระมหาสมชาย สิริจนโท ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง พุทธธรรมเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนวทางของพระพุทธพจน์ ผลการศึกษาพบว่า ผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตของพระพุทธพจน์สงเคราะห์ลงเป็น 2 ด้าน ได้แก่ 1) ผลในด้านกายภาพที่มีต่อสังคมและชุมชน 2) ผลในด้านจิตใจและปัญญาที่มีต่อสังคมและชุมชนซึ่งในข้อแรกมีผลต่อการพึ่งพาตนเอง, หน้าที่ในครอบครัว, การอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นอีสาน, การสืบสานประเพณี, โครงการและการพัฒนาองค์กรสงฆ์และชุมชน ส่วนในข้อที่สองเป็นการส่งเสริมความรู้ด้านปรัชญาและวิชาการทางพระพุทธศาสนาและเป็นการส่งเสริมความรู้เชิงอนุรักษ์ พระธัมมชุตติ ชยาภินโน ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ศึกษาวิธีการถ่ายทอดหลักพุทธจริยธรรมแก่เยาวชนของสถาบันครอบครัว: ศึกษากรณี ครอบครัวผู้ประกอบอาชีพทำสวนยาง อำเภอเขาพนม จังหวัดกระบี่ พบว่า หลัก

พุทธจริยธรรมสำหรับเยาวชนที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาได้แก่ หลักกตัญญูกตเวที หลักอิทธิบาท 4 หลักเบญจศีล-เบญจธรรม หลักอบายมุข 6 และหลักทศ 6 หลักพุทธจริยธรรมดังกล่าวเป็นประโยชน์ทั้งแก่เยาวชนและผู้ปกครองหรือบุคคลทั่วไป วิธีการถ่ายทอดหลักพุทธจริยธรรมแก่เยาวชนของครอบครัวผู้ประกอบอาชีพทำสวนยางได้แก่ วิธีการวางกฎข้อบังคับคือไม่ให้ทำสิ่งที่เลวร้ายา เช่นลักขโมย เป็นต้น วิธีการถาม-ตอบปัญหาและวิธีการพูดคุยกันหรือสนทนากัน ซึ่งเป็นวิธีการถ่ายทอดหลักพุทธจริยธรรมของพระพุทธเจ้า ส่วนด้านกลอุบายและวิธีการประกอบการถ่ายทอด ได้แก่ การทำเป็นตัวอย่าง เช่นการไม่ดื่มสุรา เป็นต้น การหาจังหวะและโอกาส เช่นข่าวสารเหตุการณ์บ้านเมือง เป็นต้น ยึดหยุ่น เช่นไม่ให้ดื่มสุรา แต่อาจให้ดื่มเป็นยาเพื่อบำรุงร่างกาย เป็นต้นและยังมีวิธีการโน้มน้าวใจประกอบด้วยสำหรับปัจจัยส่วนบุคคลที่มีต่อการถ่ายทอดหลักพุทธจริยธรรมแก่เยาวชนของครอบครัวผู้ประกอบอาชีพทำสวนยางพบว่า มีปัจจัยที่เกี่ยวข้องคือขนาดของครอบครัว ความรู้ของผู้นำครอบครัว และรายได้ของครอบครัวและด้านทัศนคติที่มีต่อหลักพุทธจริยธรรมของผู้นำครอบครัวเป็นปัจจัยที่สำคัญ นอกจากนี้พบว่าการถ่ายทอดหลักพุทธจริยธรรมนั้นเป็นลักษณะตามจารีตประเพณี วัฒนธรรม คือในลักษณะที่สอนนั้นเป็นไปเพื่อสั่งคมรอบข้าง หรือทำตามๆ กันมา ไม่ใช่สอนเพื่อให้ปฏิบัติและนำไปใช้กับชีวิตประจำวันได้อย่างถูกต้อง เช่น หลักเบญจศีล-เบญจธรรม มีการสอนเรื่องการห้ามลักทรัพย์มากที่สุด เพราะคนที่ลักทรัพย์ของผู้อื่นย่อมเป็นบุคคลที่สังคมไม่ยอมรับซึ่งโดยความเป็นจริงหลักเบญจศีล-เบญจธรรม ข้อที่ควรสอนมากที่สุดคือการห้ามดื่มสุราเพราะสุราเป็นเหตุให้ทำผิดในข้ออื่นๆ ได้ทุกข้อ สุมาลี สุขอร่าม ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการประยุกต์ใช้พุทธจริยธรรมในการประกอบธุรกิจ กรณีศึกษาบริษัทแฟรี่แลนด์สรรพสินค้าจำกัด นครสวรรค์ พบว่า 1) ในการประกอบธุรกิจควรมีหลักในการดำเนินธุรกิจและจริยธรรมธุรกิจเป็นหลักเกณฑ์ในการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมทุกๆ อาชีพ โดยเฉพาะในวงการธุรกิจก็สามารถนำมาใช้ประกอบในการดำเนินธุรกิจได้ ความสำเร็จของธุรกิจต้องมีควบคู่กันไปทั้งด้านกำไรและผู้เกี่ยวข้องกับธุรกิจทั้งปวงทั้งนี้ต้องมีปริมาณที่พอเหมาะทั้งสองด้าน ไม่มากเกินไปหรือน้อยเกินไป เช่น ปัญหาการเอารัดเอาเปรียบ ปัญหาผลกระทบระหว่างนายจ้างกับลูกจ้าง ปัญหาสิ่งแวดล้อม เป็นต้น จึงเป็นการจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมียุทธธรรมเป็นหลักในการดำเนินธุรกิจ 2) พุทธจริยธรรมในการประกอบธุรกิจ ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา ขึ้นพื้นฐานได้แก่ เบญจศีล เบญจธรรม ขันกลาง กุศลกรรมบถ ขึ้นสูงอริยมรรค โดยมีหลักการพัฒนาธุรกิจคือหลักทฤษฎีธรรมิกัตถะ 4 ส่วนข้อห้ามในการประกอบธุรกิจ ได้แก่ อบายมุข 6 และมิจฉาวณิชา 5

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

วัด บ้าน โรงเรียนควรมีการดำเนินงานแบบมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายในการสร้างชุมชนสันติสุข พระสงฆ์จะเป็นผู้มีบทบาทในการเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณเพื่อสร้างสันติสุขในชุมชน ชุมชนมีกิจกรรมสร้างสันติร่วมกันในชุมชนอย่างเป็นระบบ นอกจากนั้นควรสร้างความตระหนักและปลูกฝังให้วัยรุ่นมีศรัทธา มีศีล เชื้อกรรม มุ่งกรรม มีศรัทธาโดยพระสงฆ์ควรมีวิธีการในการอบรมสั่งสอนและเข้าถึงวัยรุ่น มีวิธีการสั่งสอนที่หลากหลายและน่าสนใจดีมีสมาธิทำให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการเผยแผ่หลักธรรมคำสอน พระสงฆ์ควรเผยแผ่พระพุทธศาสนาในแบบเชิงรุกคือการให้บ้าน วัด โรงเรียนมีส่วนเอื้อต่อกันคือทั้งบ้าน วัด โรงเรียนมีส่วนสนับสนุนซึ่งกันและกัน ตลอดจนกระบวนการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างสันติสุขแบบยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- พระมหาเกรียงศักดิ์ ธมฺมวิจาโร (โสภากุล).(2558). “วิเคราะห์หลักพุทธธรรมกับการแก้ปัญหาการหย่าร้างในชุมชนโนนทัน อำเภอมือง จังหวัดขอนแก่น”. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2546). *พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์*. พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สุมาลี สุขอร่าม. (2554). “การประยุกต์ใช้พุทธจริยธรรมในการประกอบธุรกิจ กรณีศึกษาบริษัทแฟรี่แลนด์สรรพสินค้าจำกัดนครสวรรค์”. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาสมชาย สิริจินโท (2548), *พุทธธรรมเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนวทางของพระพุทธพจน์ (สมาน สุมะโธ)*, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (2539), *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*, กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

การศึกษาเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงพุทธของพระสงฆ์
สายวัดป่าในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
A Study on Routes and Activities of Buddhist Tourism of
Forest Monks: a Case Study in the Northeast Region

¹เกียรติศักดิ์ บุตรราช, ²สุพิมล ศรศักดิ์ดา ³นคร จันทรราช,
⁴เอกชัย ศรีบุรินทร์ และ ⁵พระสฤทธิ์ สุ่มโน,
¹Kiattisak Boodrach, ²Supimol Sornsakda,
³Nakhon Jantharach, ⁴Ekkachai Siburin and ⁵Prasarit Sumano

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี,ประเทศไทย
Mahaculalongkornrajavidyalaya University
Ubon Ratchathani Campus, Thailand

⁴Ekkachai_s@gmail.com

Received September 9, 2019; Revised October 20, 2019; Accepted December 18, 2019

บทคัดย่อ

การเดินทางท่องเที่ยววัดป่าตามเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงพุทธของพระสงฆ์สายวัดป่าในภาคตะวันออกเฉียงเหนือวัดป่าที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งต่างมีเส้นทาง ที่ตั้งและแผนที่สำหรับการท่องเที่ยวมีความสะดวกและความสบายในการเดินทางท่องเที่ยวอย่างชัดเจน ส่วนกิจกรรมการท่องเที่ยววัดป่าของพระสงฆ์สายวัดป่าในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีกิจกรรม 2 ส่วน คือ กิจกรรมขั้นพื้นฐานสำหรับพุทธศาสนิกชนและกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

ภูมิสถาปัตยกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้และการท่องเที่ยวเชิงพุทธของพระสงฆ์สายวัดป่าในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ วัดป่าแต่ละแห่งต่างมีภูมิสถาปัตยกรรมสำคัญที่เป็นอัตลักษณ์และเอื้อต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวภายในวัด ซึ่งวัดโพธิ์มีภูมิสถาปัตยกรรมที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวคือ 1) อาคารโพธิสารคุณ 2) ลานธรรม 3) ลานวิปัสสนากรรมฐาน และ 4) ศาลาวิมุตตนิเวศน์ วัดบูรพา

ราม มีภูมิสถาปัตยกรรมที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวคือ 1) พระอุโบสถ 2) วิหารจตุรมุข 3) พิพิธภัณฑสถานอนุสรณ์ 4) ศาลาปฏิบัติธรรมกัมมัฏฐาน และ 5) กำแพงแก้ว วัดป่าบ้านตาด มีภูมิสถาปัตยกรรมที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวคือ 1) ศาลาการเปรียญ และ 2) พิพิธภัณฑสถานอนุสรณ์หลวงตาพระมหาบัว วัดป่าสุทธาวาส มีภูมิสถาปัตยกรรมที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวคือ 1) พิพิธภัณฑสถานอนุสรณ์ 2) เจดีย์จันทสารเจดีย์อนุสรณ์ และ 3) พระอุโบสถ ส่วนวัดหนองป่าพง มีภูมิสถาปัตยกรรมที่ส่งเสริมการท่องเที่ยว คือ 1) โบสถ์วัดหนองป่าพง 2) เจดีย์บรรจุอัฐิหลวงพ่ocha 3) พิพิธภัณฑสถานอนุสรณ์หลวงพ่ocha 4) หอระฆัง 5) กุฏิพยาบาล และ 6) กุฏิหลวงพ่ocha

คำสำคัญ : เส้นทางและกิจกรรม, การท่องเที่ยวเชิงพุทธ, ภาควิชาออกแบบนิเทศศิลป์

ABSTRACT

In forest temples tourism following the routes of Buddhist tourism of forest monks in the northeast region, it is found that each forest temple, as a tourist attraction, has its own explicit route, location and map for tourism that comfort tourists in their traveling. For tourist attraction of forest monks in the northeast region, there are two parts of activities including: fundamental activities of Buddhists; and activities on Buddhist holy days.

The architectural landscape for learning and promoting Buddhist tourism of forest monks in the northeast region is in accordance with the architectural identity of each temple that facilitates tourism as the followings. Architecture of Wat Po includes: 1) Pothisarakun building; 2) Dhamma courtyard; 3) meditation courtyard; and 4) Thai massage hall. Architecture of Wat Buraparam includes: 1) ordination hall; 2) Chaturamuk sanctuary; 3) Atulathera museum; 4) Dhamma and meditation hall; and 5) Kampaengkaew, walls surrounding the pagoda. Architecture of Watpabantad includes: 1) sermon hall; and 2) museum of the most venerable Luang Ta Phra Mahabua. Architecture of Wat Pa Sutthawasa includes: 1) museum of the most venerable Phra Ajaan Mun Bhuridatta Mahathera; 2) Chantasarajetianusorn pagoda; and 3) ordination hall. Finally, architecture of Wat Nongpapong includes: 1) Nongpapong ordination hall; 2) pagoda of the most venerable Cha; 3) museum of the most venerable Cha; 4) bell tower; 5) nursing quarter; and 6) dwelling of the most venerable Cha.

Keywords: Routes and Activities, Buddhist Tourism, Northeast Region

บทนำ

สังคมไทยมีความเปลี่ยนแปลงเป็นไปอย่างรวดเร็วและหลากหลายอันเนื่องมาจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ข้อมูลข่าวสารต่างๆ ถูกเผยแพร่อย่างรวดเร็วทำให้แนวคิด วิถีชีวิต ค่านิยมของบุคคลในสังคมเกิดความเปลี่ยนแปลง เบี่ยงเบนไปจากเดิม รวมถึงหลักศีลธรรม จริยธรรมที่ดำรงถูกกละเลยในการปฏิบัติ กลับขึ้นชมวัฒนธรรมแบบตะวันตกมากขึ้น ระบบสังคมที่เคยดีงามของไทยได้รับผลกระทบอย่างหลีกเลี่ยง ไม่ได้ สืบเนื่องจากการให้ความสำคัญในด้านเศรษฐกิจซึ่งเป็นการพัฒนาทางด้านวัตถุมากกว่า การสังคมในด้านอื่นๆ (สมเด็จพระญาณสังวร (เจริญ สุวฑฺฒโน,2543) โดยเฉพาะการพัฒนาทางด้านจิตใจจึงทำให้เกิดปัญหาความย่อหย่อนของคุณธรรมจริยธรรม มีการประพฤติปฏิบัติที่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัวมากกว่าประโยชน์ส่วนรวม ส่งผลให้เกิดปัญหาอื่น ๆ เกิดขึ้นในสังคมไทยมากมาย ทั้งส่วนกลาง ภูมิภาคและชนบทของไทย ภายใต้การแข่งขันทางเศรษฐกิจ การใช้เทคโนโลยีและการเน้นสิ่งอำนวยความสะดวกของสังคมไทย ทั้งผู้ใหญ่และเยาวชนต่างหลงไหลไปกับสิ่งดังกล่าวมากขึ้น ภายใต้สังคมแบบเศรษฐกิจทุนนิยมแบบเทคโนโลยีที่ทันสมัยยังมีประชากรอีกกลุ่มหนึ่งที่แยกตัวออกไปเพื่อดำรงตนอยู่แต่พอดี บริโภคเพียงเพื่อให้อัตภาพพออยู่ได้ ในขณะที่เดียวกันก็ได้บำเพ็ญตนเพื่อความหลุดพ้น และการอบรมสั่งสอนชุมชนให้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบตามแนวทางแห่งสันติสุข (กุลวรา สุวรรณพิมล,2548)

พระพุทธศาสนามีประวัติความเป็นมาอันยาวนานจากหลักฐานประวัติศาสตร์ พระพุทธศาสนาในพระไตรปิฎกระบุไว้ชัดเจนว่า ตลอดพระชนม์ชีพของพระพุทธเจ้านั้น พระองค์ทรงดำเนินและดำรงชีพสัมพันธ์กับไม้มาโดยตลอด นับตั้งแต่การประสูติ ตรัสรู้ แสดงพระธรรมเทศนาและปรินิพพาน แม้แต่ในอดีตชาติเมื่อครั้งเสวยชาติเป็นพระโพธิสัตว์ คือ เวสสันดร พระองค์ก็ทรงบำเพ็ญบารมีธรรมอยู่ในป่าอาศัยป่าในการบำเพ็ญเพียรขัดเกลา กิเลสเพื่อการบรรลุธรรมขั้นสูง เป็นแดนทดสอบขันติบารมี สงบวิเวกเหมาะสมในการแสวงหาโมกขธรรม บำเพ็ญตนให้หลุดพ้นจากกิเลสทั้งปวง กาลเวลาล่วงไปพระภิกษุสาวกผู้สืบทอดในยุคต่อมาได้ดำเนินรอยตามองค์พระศาสดาสืบมา (พระราชมุนี (ประยุทธ์ ปยุตฺโต),2513)

ครั้นในยุคต่อมา ได้มีพระสงฆ์ผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ สืบทอดต่อมาอีกหลายรูป ลักษณะของพระสงฆ์เหล่านี้ ส่วนใหญ่เป็นพระนักปฏิบัติ คือการหลักตนเข้าไปบำเพ็ญตนในที่วิเวก จนเป็นมีลูกศิษย์ติดตามและมีบุญบารมีและเป็นที่ตั้งแห่งศรัทธาของประชาชน ซึ่งส่วนใหญ่มักจะอยู่อาศัยในวัดป่า เพราะเหตุปัจจัยหลายอย่างและในวัดป่านั้นท่านจะสร้างให้เป็นสถานที่ที่ร่มเย็น สงบ เย็นกายและใจ (สมบุรณ์ สุขสราญ,2530)

จากการสอบถามสัมภาษณ์พระวัดป่าถึงสาเหตุของการมาอยู่ป่าพบว่า ส่วนใหญ่เป็นพระที่บวชด้วยศรัทธา ซึ่งมีสองประเภทคือ ๑) เป็นผู้ที่มีอุปนิสัยใฝ่รู้ทางธรรมอยู่แล้ว ๒)เป็นผู้เคยใช้ชีวิตแบบฆราวาสมาอย่างโชกโชนมาแล้วและต้องการศึกษาและปฏิบัติตามแนวทางของ

พระอาจารย์ที่มีชื่อเสียง ส่วนการจะบวชอยู่นานเท่าใด ไม่ได้คำนึง เมื่อได้ปฏิบัติแล้วมีความพึงพอใจและศรัทธาก็ตั้งมั่นต่อเนื่องไป นอกจากนี้ได้สอบถามพระวัดป่าที่เคยผ่านการอยู่มากหลายสำนัก ถึงแนวปฏิบัติและการปฏิบัติตามกฎระเบียบ พบว่าสายวัดหนองป่าพงนั้นถือปฏิบัติเคร่งมาก “ใครมีศรัทธาที่ไม่มั่นคงพอ ก็อยู่ลำบาก” ปัจจุบันวัดป่าในภาคอีสานมีค่อนข้างมาเมื่อเทียบกับภาคอื่น พระวัดป่านอกจากทำป่าให้เป็นวัด พัฒนาวัดให้สะอาดร่มรื่น ขึ้นสายตา มองซ้ายแลขวาก็สบายใจของพุทธศาสนิกชน จัดสิ่งก่อสร้างให้เป็นสัดส่วน แต่ก็น่าเป็นห่วงกับพระวัดป่าในยุคโลกาภิวัตน์ หากจะมีพ่อค่านายทุนจัดสรรวัดถูกเงินความจำเป็นเข้าไป จะกลายเป็นป่าคอนกรีต ป่าอาคาร ป่าเครื่องมือสื่อสาร ถึงวันนั้นพระวัดป่าอาจเป็นแค่เพียงผู้ดูแลต้นไม้ ให้พระวัดป่าเป็นพระที่ปฏิบัติชอบให้ธรรมานุสติแก่ผู้ไปเยี่ยมจะได้เปี่ยมด้วยศรัทธา นำความสุขมาสู่ครอบครัว ปัจจุบันแหล่งท่องเที่ยวมีมากมาย แต่หลายคนบอกว่าไปแล้วเสียความรู้สึก เสียเงิน แต่หลายกรุปบอกว่าไปวัดป่ามีแต่ได้ คือได้ทำบุญ ได้ธรรมะ ได้ความสุขทางใจ วัดป่าจึงแหล่งท่องเที่ยวอีกทางเลือกหนึ่ง ซึ่งในอนาคตมีแนวโน้มว่า จะมีผู้คนทุกเพศทุกวัย เข้ามาท่องเที่ยวมากยิ่งขึ้นตามลำดับ

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงพุทธของพระสงฆ์สายวัดป่าในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยหวังว่าผลการศึกษาครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ต่อแนวทางจัดกิจกรรมการพัฒนาชีวิตภายใต้ธรรมชาติของป่าไม้ แบบพอเพียง กับความทันสมัยของสังคมยุคเทคโนโลยี เพื่อนำไปสู่การปลูกฝังและพัฒนาจิตสำนึกของที่ดีของสังคมต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาเส้นทาง การท่องเที่ยวเชิงพุทธของพระสงฆ์สายวัดป่าในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
2. เพื่อศึกษา กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดป่าของพระสงฆ์สายวัดป่าในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
3. เพื่อวิเคราะห์ การศึกษาเส้นทาง กิจกรรม และภูมิสถาปัตยกรรมที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวของพระสงฆ์สายวัดป่าภาคในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย

การวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม พื้นที่กลุ่มตัวอย่าง โดยใช้แบบสอบถามและสัมภาษณ์ (Qualitative/ Interview) กับกลุ่มประชากรที่ได้กำหนดไว้ เพื่อยืนยันข้อมูลจากสภาพจริงของพื้นที่ จำนวน 5 แห่ง จึงได้กำหนดเป็นพื้นที่วิจัย ดังต่อไปนี้

1) จังหวัดขอนแก่น : พระครูโพธิสารคุณ (หลวงปู่โพธิ์) วัดโพธิ์ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

2) จังหวัดอุดรธานี : หลวงตามหาบัว ญาณสัมปันโน วัดป่าบ้านตาด ตำบลบ้านตาด อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี

3) จังหวัดสกลนคร : หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต วัดป่าสุทธาวาส ตำบลธาตุเชิงชุม อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร

4) จังหวัดสุรินทร์ : หลวงปู่ดูลย์ อตุโล วัดบูรพาราม อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์

5) จังหวัดอุบลราชธานี : หลวงปู่ชา สุภทฺโท วัดหนองป่าพง อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี

คณะผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตในการสำรวจคือ 1) พื้นที่และลักษณะที่ตั้งของวัด 2) ประวัติและความเป็นมาของวัด 3) สภาพและบรรยากาศของวัด 4) กิจกรรมที่สำคัญของวัด 5) โบราณสถานโบราณวัตถุที่มีความสำคัญของวัด

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้สัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) ได้แก่ 1) เจ้าอาวาสวัดทั้ง 5 แห่ง รวมจำนวน 5 รูป 1) พระสงฆ์วัดละ 2 รูป รวมจำนวน 12 รูป 3) นักท่องเที่ยววัดละ 4 คน รวมจำนวน 24 รูป/คนและนักวิชาการผู้ให้ข้อมูล จำนวน 10 รูป/คน รวมทั้งหมดจำนวน 52 รูป/คน โดยวิธีสุ่มแบบเจาะจง

3. เครื่องมือการวิจัย

ในการสำรวจพื้นที่ ใช้กล้องบันทึกภาพและแบบสัมภาษณ์ แบบบันทึก เพื่อให้ได้ข้อมูลตามประเด็นที่ต้องการโดยใช้เครื่องมือในการเก็บข้อมูล ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ เครื่องบันทึกเสียง สมุดบันทึก อนุทินการวิจัย คอมพิวเตอร์ แบบบันทึกการสังเกตและกล้องถ่ายรูป เป็นต้น ส่วนแบบสัมภาษณ์ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) ในประเด็นที่กำหนดไว้

4. การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย

สำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากการวิเคราะห์เอกสาร และข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้วิจัยออกเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองทุกขั้นตอน เมื่อได้ข้อมูลแล้วนำมารวบรวมเพื่อวิเคราะห์ต่อไป

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลโดยพิจารณาประเด็นหลัก (Major themes) ที่พบในข้อมูลที่ได้รับจากการสัมภาษณ์ทั้งหมด จากนั้นจึงนำประเด็นหลัก (Major themes) มาพิจารณาแบ่งแยกออกเป็นประเด็นย่อย (Sub-themes) โดยการเริ่มต้นจากการวิเคราะห์ภาพรวมไปสู่การวิเคราะห์ประเด็นย่อยต่อไป

ผลการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “ศึกษาเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงพุทธของพระสงฆ์สายวัดป่าในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ” หลังจากศึกษาค้นคว้าแล้วสามารถสรุปผลการวิจัยตรงตามวัตถุประสงค์การวิจัยตามลำดับดังนี้

การท่องเที่ยวเป็นการเดินทางจากที่อยู่อาศัยปกติ ไปยังที่อื่นเป็นการชั่วคราว เป็นการเดินทางด้วยความสมัครใจ และเดินทางด้วยวัตถุประสงค์ใดๆ ที่ไม่ใช่เพื่อประกอบอาชีพหรือหารายได้เป็นกิจกรรมอย่างหนึ่งของมนุษย์ซึ่งกระทำเพื่อผ่อนคลายความตึงเครียดจากกิจการงานประจำ การท่องเที่ยวจะนำมาซึ่งการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและประชาชนของประเทศ รวมไปถึงการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารของสถานที่ที่น่าสนใจเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เห็นและเข้าใจถึงวัฒนธรรมประเพณีและนอกเหนือจากนั้นทำให้นักท่องเที่ยวได้พักผ่อน มีประสบการณ์ สร้างความสัมพันธ์ภาพที่ดีต่อผู้ร่วมเดินทางและเพื่อนมนุษย์อีกด้วย (บุญเลิศ จิตต์วัฒนา, 2548). การท่องเที่ยวมีหลายรูปแบบไม่ว่าจะเป็นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นการศึกษาหาความรู้ในพื้นที่หรือบริเวณที่มีคุณลักษณะที่สำคัญทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม มีการบอกเล่าเรื่องราวในการพัฒนาทางสังคมและมนุษย์ผ่านทางประวัติศาสตร์อันเป็นผลเกี่ยวเนื่องกับวัฒนธรรมองค์ความรู้ และการให้คุณค่าของสังคม (พิมพ์ระวี โรจน์รุ่งสัจย์, 2533). โดยเรียนรู้ผ่านทางสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าหรือสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติ ที่สามารถแสดงออกให้เห็นถึงความสวยงามและประโยชน์ที่ได้รับจากธรรมชาติ สามารถสะท้อนให้เห็นถึงสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของคนในแต่ละยุคสมัยได้เป็นอย่างดี ไม่ว่าจะเป็นสภาพทางเศรษฐกิจ สังคมหรือขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมของคนในท้องถิ่น (เลิศพร ภาระสกุล, 2555)

สำหรับเส้นทางและกิจกรรมตลอดจนภูมิสถาปัตยกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้และการท่องเที่ยวเชิงพุทธของพระสงฆ์สายวัดป่าในภาคตะวันออกเฉียงเหนือพบว่าวัดป่าแต่ละแห่ง

ต่างมีที่ตั้ง แผนที่และเส้นทางาท่องเที่ยวที่เอื้อต่อการเดินทางและการท่องเที่ยวอย่างสะดวกและมีความสบายในการเดินทางท่องเที่ยววัดป่าแต่ละแห่งอย่างชัดเจน (ปิยะภรณ์ ไพบยาภรณ์, 2529) นอกจากนี้วัดป่าแต่ละแห่งยังมีกิจกรรมที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวที่เหมือนกันกล่าวคือมีกิจกรรมขึ้นพื้นฐานสำหรับพุทธศาสนิกชนทั่วไปโดยมีการสวดมนต์ทำวัตร ทำบุญใส่บาตร การแผ่เมตตาเป็นต้นและกิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาโดยมีวันสำคัญต่างๆเช่น วันมาฆบูชาวันวิสาขบูชา เป็นต้นทั้ง 2 กิจกรรมล้วนเป็นพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวและยังเป็นกิจกรรมที่ยกระดับและพัฒนาจิตใจนักท่องเที่ยวได้พบกับความสุขในการกระทำความดีทำให้จิตใจเบิกบานมีความสุขและความเย็นสบายจิตใจ (พระมหาบุญโฮม ปรีบุญณสีโล, 2553) อย่างไรก็ตามวัดป่าแต่ละแห่งยังมีภูมิ สถาปัตยกรรมเป็นสิ่งก่อสร้างหรือศาสนสถานภายในวัดที่แตกต่างกันทำให้วัดป่าแต่ละแห่งมีศาสนสถานที่เป็นปัจจัยสำคัญที่สามารถส่งเสริมการท่องเที่ยวเป็นอย่างดี (พระครูภาวนาโพธิคุณ, 2553) ส่งผลทำให้วัดป่ากลายเป็นสถานที่ที่มีความเป็นสัปปายะกล่าวคือมีความเหมาะสมในการปฏิบัติธรรม - เจริญสมาธิภาวนา บริเวณวัดเป็นป่าร่มรื่นและสงบเสนาสนะเท่าที่จำเป็นและมีความพอเพียง และจัดให้กลมกลืนกับธรรมชาติ โดยสิ่งก่อสร้างแต่ละประเภทจะแยกกันอยู่ห่างกันพอสมควร มีความสงัดวิเวก เหมาะแก่การบำเพ็ญเพียรเจริญสมาธิทางเดินจงกรมที่เป็นส่วนตัวทุกฤกษ์เพื่อช่วยเอื้อแก่การเดินจงกรมของผู้ปฏิบัติธรรม(พระโพธิญาณเถร(ชา สุภทฺโท), 2554) ดังนั้นวัดป่าแต่ละแห่งจึงมีศาสนสถานตามสมควรแบบพอเพียงและมีความกลมกลืนกับธรรมชาติซึ่งเป็นไปตามความประสงค์หรือเจตนารมณ์ของวัดป่าคือต้องการเน้นการพัฒนาจิตใจของคนมากกว่าการสร้างถาวรวัตถุขึ้นเอง

อภิปรายผล

สำหรับวัดป่าในปัจจุบันนับว่าเป็นศูนย์รวมของมรดกและวัฒนธรรมโดยมีพระสงฆ์เป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการเป็นผู้อนุรักษ์และสืบสานและใช้ประโยชน์ในการประกอบพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาตลอดจนกิจกรรมอื่นๆในชุมชน โดยเฉพาะพระภิกษุสงฆ์ฝ่ายที่มุ่งศึกษาธรรม โดยการกระทำหรือลงมือปฏิบัติและพำนักอยู่ตามป่าเขา ที่สงบ สงัด สะดวกต่อการปฏิบัติในส่วนของสถานที่อยู่หรือศาสนสถานตามแบบที่เรียกว่า ‘วัดป่า’ ที่เน้นธรรมชาติ ความเรียบง่ายสะอาด สงบ สว่าง ด้วยแสงธรรมพระสายนี้ ผู้ที่เคยเข้าไปสัมผัสวัดป่าเป็นครั้งแรก โดยส่วนมากจะความรู้สึกที่กระทบจิตใจ เมื่ออย่างเข้าถึงเขตวัดป่าคือ “ความร่มรื่น” ซึ่งเกิดจาก ต้นไม้ไม่น้อยใหญ่ภายในวัดสิ่งกระทบใจ ประการที่สอง คือ ความสะอาดและมีระเบียบ “ความสงบเงียบ” ไม่อึกทึก พลุกพล่าน ต้นไม้ ธรรมชาติ จะได้รับการรักษาให้ยืนยง คงอยู่กุฏิเสนาสนะ ที่พำนักของพระป่าจะปลูกสร้างอย่างเรียบง่ายสมถะด้วยวัสดุพื้นๆ

เว้นแต่บางแห่ง ที่มีคณะศรัทธาญาติโยมสร้างถวาย ก็อาจใช้วัสดุหรือการก่อสร้างที่พิถีพิถัน แต่บางแห่ง ท่านก็ไม่ยอมให้สร้างใหญ่โตหรือพิถีพิถันเกินไปเพราะเกรงจะทำให้ พระคຸ້ນ กับความสบาย จน“ติดสุข”ไม่อยากออกไป เฝยญความลำบาก

นอกจากนี้ภายในกุฏิของพระวัดป่า จะมีเพียงกลด พร้อมด้วยมຸ້งกลด เสื่อ ปูนอน เครื่องอัฐบริขารผ้าห่มนอน จีวร ตะเกียง หรือเทียนไข และหนังสือที่ห้วนนอน อาจมีหຶงพระ รูปพระอาจารย์ต่างๆ ส่วนของมีค่า อุปกรณ์อำนวยความสะดวกสບายนั้ ท่านไม่สะสมกุฎิแต่ ละหลัง ผู้พำนักอาศัย ต้องรักษาให้สะอาด ทั้งในกุฏิ และบริเวณพวกชาวเมือง ที่ได้ไปเยือน วัดป่าครั้งแรก มักจะแปลกใจว่า ท่านทำอย่างไร วัดจึงสะอาดทั้งๆที่มีต้นไม้เต็มไปหมด ทุก แห่ง ทางเดินของท่าน ก็โล่งเตียน ห้องน้ำ ก็สะอาด ศาลา ก็สะอาดคำตอบคือ พระวัดป่า ท่านปฏิบัติตามพระวินัย ท่านต้องรักษาเสนาสนะ ที่อยู่อาศัยและบริเวณให้สะอาดทุกๆ วัน เวลาประมาณ บ่ายสามโมง เป็นเวลาปิดกวาดลานวัดซึ่งปกติท่าน สมภารหรือประธานสงฆ์ ก็ จะลงมือกวาดด้วย ยกเว้นก็แต่ผู้อาพาธเท่านั้นงานปิดกวาดนี้ใช้แรงมาก เพราะไม้กวาดหนัก และด้ามยาว กว่าจจะแล้วเสร็จก็เหงื่อท่วมตัวซึ่งเท่ากับเป็นการออกกำลังกายไปในตัว พระป่า ท่านเดินจงกรม เดินบิณฑบาต ทุกวันอุสาลา ทุกวันและกวาดวัดทุกวัน ท่านจึงแข็งแรงและ สุขภาพดี

ในฐานะวัดป่าเป็นศาสนสถานที่สำคัญคู่กับสังคมไทยมาช้านาน เป็นที่รวบรวม ศิลปวัฒนธรรมอันเป็นวิถีชีวิตของพุทธศาสนิกชนชาวไทย วัดมีบทบาทที่สำคัญในการมีส่วน ช่วยสร้างสรรค์สังคมไทยให้เจริญองงามและมีความผาสุก วิวัฒนาการบทบาทของวัด เปลี่ยนแปลงไปตามพัฒนาการของสังคม และในปัจจุบันบทบาทหนึ่งที่เพิ่มขึ้นมาคือเป็น แหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจ โดยบางวัดมีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ บางวัดมีสถาปัตยกรรม โบราณวัตถุสถานที่มีความค่าทางด้านศิลปะ ทำให้สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและ ชาวต่างประเทศให้เข้ามาเยือน จึงก่อให้เกิดกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวและมีการบริการต่างๆ สำหรับนักท่องเที่ยวในพื้นที่ของวัดหรือพื้นที่ใกล้เคียง เช่น ที่จอดรถ ร้านอาหาร ร้านขายของ ที่ระลึก ร้านขายดอกไม้รูปเทียน เป็นต้น

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

วัดป่าเป็นศูนย์รวมของมรดกและวัฒนธรรมโดยมีพระสงฆ์เป็นผู้มีบทบาทสำคัญใน การเป็นผู้อนุรักษ์และสืบสานและใช้ประโยชน์ในการประกอบพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา ตลอดจนกิจกรรมอื่นๆในชุมชน โดยเฉพาะพระภิกษุสงฆ์ฝ่ายที่มุ่งศึกษาธรรม โดยการกระทำ หรือลงมือปฏิบัติและพำนักอยู่ตามป่าเขา ที่สงบ สงัด สะดวกต่อการปฏิบัติในส่วนของ สถานที่อยู่หรือศาสนสถานตามแบบที่เรียกว่า‘วัดป่า’ที่เน้นธรรมชาติ ความเรียบง่ายสะอาด

สงบ สว่าง ด้วยแสงธรรมพระสายนี้ ผู้ที่เคยเข้าไปสัมผัสวัดป่าเป็นครั้งแรก โดยส่วนมากจะความรู้สึกที่กระทบจิตใจ เมื่ออย่างเข้าถึงเขตวัดป่าคือ“ความร่มรื่น”ซึ่งเกิดจาก ต้นไม้ไม่น้อยใหญ่ ภายในวัดสิ่งกระทบใจ ประการที่สอง คือ ความสะอาดและมีระเบียบ“ความสงบเงียบ”ไม่อีกทีก็ พลุกพล่าน ต้นไม้ธรรมชาติจะได้รับการรักษาให้ยืนยง คงอยู่กุฏิเสนาสนะ ที่พำนักของพระป่าจะปลูกสร้างอย่างเรียบง่าย สมถะ ด้วยวัสดุพื้นๆเว้นแต่บางแห่งที่มีคณะศรัทธาญาติโยมสร้างถวายเท่านั้น

เอกสารอ้างอิง

- กุลวรา สุวรรณพิมล.(2548).*ความหมายของนักท่องเที่ยว*.กรุงเทพฯ: เพียร์สัน เอ็ดดูเคชั่นอินโดไชน่า, บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2548). *อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว*. กรุงเทพฯ : เพรส แอนด์ ดีไซน์.
- ปิยะภรณ์ ไพทยาภรณ์. (2529). *ภูมิศาสตร์ไทยเพื่อการท่องเที่ยว*. คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี.
- พระโพธิญาณเถร (ชา สุภทฺโท) . (2554) . *ศูนย์เผยแผ่มรดกธรรมพระโพธิญาณเถร(ชา สุภทฺโท)* . อุบลราชธานี : อุบลสมณี
- พระครูภาวนาโพธิคุณ .(2553). *ธรรมทายาทชุดที่ 8*. ขอนแก่น : โรงพิมพ์คลังนานาวิทยา.
- พระมหาบุญโฮม ปริบุญณสีโล.(2553). *คู่มือศาสนพิธี เล่ม 1*. พิมพ์ครั้งที่ 2. สุราษฎร์ธานี.
- พระราชวรมนี (ประยุทธ์ ปยุตฺโต). (2513), *การสัมมนาเรื่องพุทธศาสนากับสังคมไทยในปัจจุบัน*. กรุงเทพฯ : พุทธสมาคมแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์.
- พิมพ์ระวี โรจน์รุ่งสัจย์. (2533).*การท่องเที่ยวชุมชน*. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- เลิศพร ภาระสกุล. (2555) .*พฤติกรรมนักท่องเที่ยว*. กรุงเทพฯ : บริษัท วิ.พรินท์ (1991) จำกัด.
- สมบุรณ์ สุขสาราญ. (2530). *การพัฒนาตามแนวพระพุทธศาสนา :กรณีศึกษาพระสงฆ์ นักพัฒนา*. กรุงเทพฯ : พิมพ์สวย จำกัด.
- สมเด็จพระญาณสังวร (เจริญ สุวฑฺโน). (2543). *รวมธรรมะ*.กรุงเทพฯ : บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด.

ศึกษารูปแบบแนวทางการเสริมสร้างสุขภาวะของผู้สูงอายุ
ตามหลักพระพุทธศาสนา ในจังหวัดอุบลราชธานี
A Study on the Elderly Health Strengthening Model
Following the Buddhist Principles
in Ubon Ratchathani Province

¹ประยงค์ ศรีไชย, ²พระมหาคำพันธ์ ปากาโร,
³พระครูจินดาสารานุกูล และ ⁴พระครูปลัดศรีอรุณ ญาณิสฺสโร
¹Prayong Sornchai, ²Phramaha Kamphan Papakaro,
³Phrakru Chinda Saranukul, ⁴Phrakrupalad Sri-arun Yanissaro

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย
Mahaculalongkornrajavidyalaya University, Thailand

¹p.sornchai7@gmail.com, ²K_phapakaro@yahoo.com

Received September 9, 2019; Revised October 20, 2019; Accepted December 18, 2019

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเรื่อง"ศึกษารูปแบบแนวทางการเสริมสร้างสุขภาวะของผู้สูงอายุตามหลักพระพุทธศาสนา ในจังหวัดอุบลราชธานี" ทำให้เห็นถึงปัญหาของสุขภาวะของผู้สูงอายุที่เพิ่มขึ้น ซึ่งปัญหาสุขภาพของผู้สูงอายุที่พบมาก มีทั้งปัญหาสุขภาพทางกายและสุขภาพทางจิต ซึ่งทั้ง 2 ส่วนทำให้เกิดปัญหาความสำคัญ ได้แก่ โรคซึมเศร้า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่อยู่บ้านเพียงลำพังขาดผู้ดูแล ด้วยเหตุนี้จึงเป็นจุดเริ่มต้นของการเสริมสร้างสุขภาพผู้สูงอายุโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนในจังหวัดอุบลราชธานี มุ่งหมายให้เป็นโครงการที่ดูแลผู้สูงอายุแบบองค์รวมทั้งด้านร่างกาย จิตใจและสังคม ของผู้สูงอายุโดยชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาและฟื้นฟูสุขภาพ โดยให้คนในชุมชน ได้มีส่วนร่วมในการดูแลผู้สูงอายุ โดยทุกคนในชุมชนต้องได้รับการปลูกฝัง ให้มีพื้นฐานจิตสำนึก ความคิดและการปฏิบัติต่อผู้สูงอายุโดยต้องตระหนักถึงคุณค่าความสำคัญของผู้สูงอายุ ภายใต้คำขวัญที่ว่า “แก่ออย่างมีคุณค่า ชราอย่างมีศักดิ์ศรี” ตามรูปแบบการเสริมสร้างสุขภาวะของผู้สูงอายุตามหลักพระพุทธศาสนา

คำสำคัญ: รูปแบบ, การเสริมสร้างสุขภาวะ, ผู้สูงอายุ, หลักพระพุทธศาสนา

ABSTRACT

This research titled “A Study on the Elderly Health Strengthening Model Following the Buddhist Principles in Ubon Ratchathani Province” finds the increase of health problems of the elderly. Most of the health problems of the elderly found include both physical and mental aspects that cause major problems such as depression. Most of the elderly stay home alone without caregivers. This is, thus, a starting point of strengthening health of the elderly through community participation in Ubon Ratchathani Province. The aim of the project is to holistically provide care for the elderly in physical, mental and social aspects by cultivating all members of the community in fundamental consciousness, thought and practice towards the elderly. The community members must be aware of the value and the importance of the elderly under the slogan “Being the elderly with value and honor”. This follows the model of strengthening health of the elderly according to the Buddhist principles.

Keywords: Model, Health Strengthening, the Elderly, Buddhist Principles

บทนำ

สถานการณ์โลกมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมที่สำคัญ คือ โครงสร้างของประชาคมโลกก้าวเข้าสู่ “สังคมผู้สูงอายุ” (Aging Society) การเตรียมความพร้อมเพื่อเข้าสู่ “สังคมผู้สูงอายุ” กำลังได้รับความสนใจจากนานาประเทศ ในยุโรปเป็นภูมิภาคที่มีสัดส่วนของประชากรสูงอายุที่มากที่สุดในโลก โดยเฉพาะประเทศอิตาลี กรีซ เยอรมนี และ สวิสเซอร์แลนด์ ส่วนประเทศไทยก็มีแนวโน้มในลักษณะเดียวกัน มีประชากรผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ขณะที่เด็กรวมถึงหนุ่มสาววัยทำงานลดลง สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดลและใน 2 ทศวรรษที่ผ่านมา ในสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงทางประชากรได้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว โดยมีอัตราการเพิ่มของประชากรและภาวะการตายลดลง ส่งผลให้แนวโน้มจำนวนผู้สูงอายุเพิ่มมากขึ้นทุกปีและมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วในอนาคต จากเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตนั้น จะก่อให้เกิดปรากฏการณ์สำคัญที่มีผลต่อสังคมไทยอย่างมาก นั่นคือการมีผู้สูงอายุมากกว่าเด็ก ดังนั้น ประเทศไทย จึงได้กำหนดนโยบายระดับชาติและมีพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ ที่ใช้คุ้มครองประชากรกลุ่มนี้โดยตรงควบคู่ไปกับการพัฒนาที่เน้นคุณภาพของคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา น่าจะทำให้สังคมไทยในอนาคตเป็น “สังคมผู้สูงอายุที่มีคุณภาพ” ในการสำรวจสำมะโนประชากร ปี พ.ศ.2548 ประเทศไทยมีผู้สูงอายุประมาณร้อยละ 10 ของประชากรทั้งหมด ในอีก 30 ปีข้างหน้า ผู้สูงอายุจะเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 20 ของประชากรทั้งหมด หรือมี

จำนวนมากถึง 16 ล้านคน เมื่อถึงเวลานั้น ประชากรผู้สูงอายุจะมีจำนวนมากกว่าประชากรวัยเด็ก และในประเทศไทย ในปีพ.ศ.2563 พบการเพิ่มจำนวนของประชากรสูงอายุ 60 ปีขึ้นไป จำนวน 11,888,000 คน (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2543) โดยปัญหาด้านสุขภาพของผู้สูงอายุไทยจะทำให้มีอายุยืนยาวขึ้น ซึ่งมีได้หมายถึงประชากรผู้สูงอายุมีสุขภาพที่ดีขึ้น แต่จะมีช่วงชีวิตที่มีการเจ็บป่วยเพิ่มขึ้นตามลำดับ จึงประเทศไทยเข้าสู่ “สังคมสูงวัย” (Aged society) ตั้งแต่ปี 2548 จากนั้นประเทศไทยจะใช้เวลา 16 ปี ก่อนจะกลายเป็น “สังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์” (Complete aged society) ในราวปี 2564 และจะใช้เวลาอีกเพียง 10 ปี ก็จะกลายเป็น “สังคมสูงวัยระดับสุดยอด” (Super aged society) ประมาณปี 2574 (มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย, 2557: 24)

สถานการณ์โครงสร้างทางอายุที่เปลี่ยนแปลงไป และความต้องการด้านความเชี่ยวชาญที่ส่งมอบในตัวผู้สูงอายุในปัจจุบันบางอาชีพ เช่น อาจารย์มหาวิทยาลัย สามารถต่ออายุราชการได้ถึง 65 ปี แต่ต้องผ่านการประเมินประสิทธิภาพในการทำงานสำหรับสาขาอาชีพอื่นที่จำเป็นหรือข้าราชการทั้งระบบ สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน กำลังพิจารณาแนวทางการขยายอายุเกษียณของข้าราชการพลเรือนสามัญ โดยในขณะนี้ยังอยู่ในระหว่างการศึกษาวิจัยถึงผลกระทบต่างๆ ทั้งในด้านประสิทธิภาพที่ภาคราชการจะได้รับและเกณฑ์ในการประเมินผู้ที่ขยายการเกษียณอายุราชการ โดยในขณะนี้ มีความเห็นว่าอาจจะขยายอายุข้าราชการไปจนถึง 70 ปี (สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน, 2556)

จึงมีการกำหนดอายุผู้สูงอายุที่ 60 ปีนี้ไม่ได้เป็นเกณฑ์หรือข้อตกลงที่เป็นสากล มีความแตกต่างกันไป ในแต่ละประเทศ ประเทศไทยได้กำหนดตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ.2546 “ผู้สูงอายุ” หมายความว่า บุคคลซึ่งมีอายุเกินหกสิบปีบริบูรณ์ขึ้นไปและมีสัญชาติไทย

สำหรับประเทศไทยได้มีการเสนอให้เลื่อนอายุผู้สูงอายุจาก 60 ปี เป็น 65 ปี โดยพบว่าคนไทยที่อายุอยู่ในช่วง 60-64 ปี ส่วนใหญ่ยังมีสุขภาพดี และอย่างน้อย 2 ใน 3 ของคนในกลุ่มอายุนี้นี้ ที่เป็นแรงงานที่ทำการผลิตอยู่ โดยมีเกณฑ์อายุที่ใช้เป็นนิยามผู้สูงอายุควรมีพื้นฐานมาจากอายุที่เหลืออยู่ ซึ่งน่าจะเหมาะสมสอดคล้องกับชีวิตของคนไทยที่ยืนยาวขึ้นในปัจจุบันนี้ผู้ที่อายุที่ 65 ปีขึ้นไป มีอายุยืนยาวไปอีก 17 ปี ซึ่งเท่ากับอายุที่เหลืออยู่ของผู้ที่มีอายุ 60 ปี ในอดีต (ปราโมทย์ ประสาทกุลและปัทมา ว่าพัฒนางศ์, 2553) นอกจากการให้นิยามผู้สูงอายุตามปีปฏิทินแล้ว ยังมีการให้นิยามในรูปแบบอื่นๆ เช่น การให้นิยามที่เป็นเสมือนภาพแทนความจริงของผู้สูงอายุ ซึ่งมีลักษณะที่เหมือนกัน (Stereotype) ซึ่งมักถูกตีความในลักษณะทางด้านลบ เช่น ความไม่มีประโยชน์ ความเป็นภาระต้องพึ่งพิงผู้อื่น ความไม่ทันกับเทคโนโลยี หรือ ความไม่ยืดหยุ่นในการทำงาน ซึ่งภาพลักษณ์เหล่านี้ ก่อให้เกิดความอคติทางอายุหรือวัยาคติ (Ageism) ต่อผู้สูงอายุทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ (สุชาดา ทวีสิทธิ์และสรวัย บุญยमानนท์, 2553)

ซึ่งมีผลต่อการจ้างงานผู้สูงอายุ นิยามผู้สูงอายุที่อายุ 60 ปีสำหรับประเทศไทยซึ่งใช้อย่างไม่เป็นทางการมาเป็นเวลานานมาก ตั้งแต่สมัยที่มีระบบมูลนาย (Corvée) และผลการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับความรู้และทัศนคติต่อผู้สูงอายุ พ.ศ.2550 และ พ.ศ.2554 ประชาชนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างถึงร้อยละ 62.8 และร้อยละ 65.7 ยังคงเห็นควรให้กำหนดอายุของผู้สูงอายุหรือผู้สูงวัยที่อายุ 60 ปีขึ้นไปมีเพียงร้อยละ 18.5 และร้อยละ 21 ตามลำดับเท่านั้น ที่เห็นควรให้กำหนด ณ อายุตั้งแต่ 65 ปีขึ้นไป แต่ไม่มี ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับเหตุผลถึงความคิดเห็นดังกล่าว ในปัจจุบัน นิยามผู้สูงอายุที่อายุ 60 ปี (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2554)

ดังนั้น ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษารูปแบบแนวทางการเสริมสร้างสุขภาวะของผู้สูงอายุตามหลักพระพุทธศาสนา ในจังหวัดอุบลราชธานี เพื่อจะได้เป็นจุดเริ่มต้นของการเสริมสร้างสุขภาพผู้สูงอายุโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ในจังหวัดอุบลราชธานี มุ่งหมายให้เป็นโครงการที่ดูแลผู้สูงอายุแบบองค์รวมทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม ของผู้สูงอายุโดยชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแล รักษาและฟื้นฟูสุขภาพ โดยให้คนในชุมชน ได้มีส่วนร่วมในการดูแลผู้สูงอายุต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการสุขภาวะของผู้สูงอายุในจังหวัดอุบลราชธานี
2. เพื่อศึกษาแนวทางการเสริมสร้างสุขภาวะของผู้สูงอายุตามหลักพระพุทธศาสนา

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง ศึกษาการเสริมสร้างสุขภาวะของผู้สูงอายุตามหลักพระพุทธศาสนา ในจังหวัดอุบลราชธานี เป็นการศึกษาวิจัยแบบผสมผสาน (Mix Methodology Research) ได้กำหนดขอบเขตการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มเป้าหมาย

ประชากรและกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ เจ้าหน้าที่องค์กรภาครัฐ จำนวน 5 คน ประธานชมรมผู้สูงอายุ จำนวน 2 คน สมาชิกชมรมผู้สูงอายุ จำนวน 8 คน รวมทั้งสิ้น 15 คน ในชมรมผู้สูงอายุวัดศรีประดู่ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานีและชมรมผู้สูงอายุวัดโกวิทาราม ตำบลประทุม อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ผู้วิจัยจะใช้ทั้งเทปบันทึกเสียง กล้องถ่ายรูปและสมุดโน้ตประกอบการเก็บข้อมูล โดยมีประเด็นคำถามเกี่ยวกับการเสริมสร้างสุขภาวะของผู้สูงอายุตามหลักพระพุทธศาสนา ในจังหวัดอุบลราชธานี

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยใช้ทั้งเทปบันทึกเสียง กล้องถ่ายรูปและสมุดโน้ตประกอบการเก็บข้อมูล เพื่อให้ข้อมูลมีความเที่ยงตรง คณะผู้วิจัยสร้างเครื่องมือเพื่อนำมาใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลกับการตรวจสอบเครื่องมือแบบอินเตอร์และสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการศึกษาวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นการศึกษาในเชิงเอกสาร (Documentary Study)

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บข้อมูล ได้ใช้วิธีการเก็บข้อมูลที่หลากหลาย เพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา โดยมีการสังเกตแบบมีส่วนร่วม และการประชุมกลุ่มย่อย ร่วมกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อศึกษาเกี่ยวกับองค์ประกอบ เพื่อให้ได้รูปแบบการเสริมสร้างสุขภาวะของผู้สูงอายุ

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) และใช้วิธีการตีความตามเนื้อหา (Content Analysis) ตามกรอบแนวคิดการวิจัยประกอบกับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (Depth Interview) ผู้วิจัยยืนยันความน่าเชื่อถือได้ของข้อมูลด้วยการให้บุคคลที่อยู่ในปรากฏการณ์ที่ศึกษาและบุคคลที่มีความรู้เกี่ยวกับเรื่องที่ทำการศึกษาตรวจสอบและรับรองความถูกต้องโดยการอ่านข้อมูลดังกล่าว พร้อมให้ข้อคิดเห็นเพิ่มเติม ทักท้วงหรือยอมรับข้อมูลที่นำเสนอ ซึ่งการตรวจสอบความน่าเชื่อถือได้ของข้อมูลเบื้องต้นและข้อมูลที่เป็นส่วนที่ผู้วิจัยได้ตีความแล้ว

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง "ศึกษารูปแบบแนวทางการเสริมสร้างสุขภาวะของผู้สูงอายุตามหลักพระพุทธศาสนา ในจังหวัดอุบลราชธานี" ทำให้เห็นถึงการเพิ่มขึ้นในปีถัดไป ซึ่งปัญหาสุขภาพของผู้สูงอายุที่พบมาก มีทั้งปัญหาสุขภาพทางกายและสุขภาพทางจิต ซึ่งทั้ง 2 ส่วนทำให้เกิดปัญหาความสำคัญ ได้แก่ โรคซึมเศร้า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่อยู่บ้านเพียงลำพัง ขาดผู้ดูแล ด้วยเหตุนี้จึงเป็นจุดเริ่มต้นของการเสริมสร้างสุขภาพผู้สูงอายุโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ในจังหวัดอุบลราชธานี มุ่งหมายให้เป็นโครงการที่ดูแลผู้สูงอายุแบบองค์รวมทั้งด้านร่างกาย จิตใจและสังคม ของผู้สูงอายุโดยชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแล รักษาและฟื้นฟูสุขภาพ

โดยให้คนในชุมชน ได้มีส่วนร่วมในการดูแลผู้สูงอายุ โดยทุกคนในชุมชนต้องได้รับการปลูกฝัง ให้มีพื้นฐานจิตสำนึก ความคิดและการปฏิบัติต่อผู้สูงอายุโดยต้องตระหนักถึงคุณค่า ความสำคัญของผู้สูงอายุ ภายใต้คำขวัญที่ว่า “แก่อายมีคุณค่า ชราอย่างมีศักดิ์ศรี” ตาม รูปแบบการเสริมสร้างสุขภาวะของผู้สูงอายุตามหลักพระพุทธศาสนา และได้มีผลวิจัยที่ได้ รูปแบบการจัดการสุขภาวะของผู้สูงอายุในจังหวัดอุบลราชธานีและแนวทางการเสริมสร้างสุข ภาวะของผู้สูงอายุตามหลักพระพุทธศาสนา ดังนี้

1. รูปแบบการจัดการสุขภาวะของผู้สูงอายุในจังหวัดอุบลราชธานี

1.1 ด้านการจัดรูปแบบกิจกรรมร่วมกับชุมชน ด้วยรูปแบบการจัดกิจกรรมตาม ความสุขตามหลักพระพุทธศาสนาเป็นตัวกำหนดที่ชัดเจนในกลุ่มผู้สูงอายุของวัดโกวิทารามได้ นำเอาวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาเป็นรูปแบบให้มีการพบปะกลุ่มผู้สูงอายุและมีการ ถ่ายทอดรับฟังหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาใช้ทำให้เกิดสุขภาวะที่ดีโดยรวมแล้ว ทาง กลุ่มผู้สูงอายุวัดศรีประดู่ ก็มีรูปแบบที่ชัดเจนคือการกำหนดกิจกรรมด้วยการออกกำลังกาย จากกลุ่มพยาบาลวิชาชีพที่สนับสนุนจากเทศบาลตำบลในเมืองอุบลราชธานีมาพบปะส่งเสริม การออกกำลังกายโดยขับกายตามเสียงเพลงและร่วมภาวนาจิตทุกเช้าในการทำบุญที่วัดเป็น รูปแบบที่ชัดเจนที่วัดให้การสนับสนุนกลุ่มผู้สูงอายุในชุมชนทั้ง 2 ได้ดำเนินการคล้ายคลึงกัน แต่อย่างนั้นหน่วยงานของรัฐได้มาจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างสุขภาวะของกลุ่มผู้สูงอายุ ซึ่งทั้ง 2 กลุ่มจะมีวงรอบในการดำเนินสุขภาวะที่เป็นไปในแนวทางคล้ายๆกันเพราะทางภาครัฐได้ เข้ามาร่วมจริง และจัดงบประมาณลงมาแต่ไม่ค่อยได้เท่าที่ควร

ดังนั้น การดำเนินกิจกรรมเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุตามหลักพระพุทธศาสนามี ผลต่อตัวเอง และชุมชนรอบครัว ทั้ง 2 ชุมชนก็ดำเนินการจนทำให้ผู้สูงอายุมีสุขภาวะทาง จิตและทางร่างกายที่ดี เพราะในพื้นที่ชุมชนเมืองทั้ง 2 กลุ่มนี้จะมีผู้สูงอายุที่เป็นข้าราชการ บำนาญมากไม่ส่งผลให้ลูกหลานๆได้รับภาระค่าใช้จ่ายมากนัก ลูกหลานรักดูแลผู้สูงอายุด้วย ความรักที่ชุมชน วัด และหน่วยงานราชการมาสรรสร้างและปลูกฝังให้เกิดประโยชน์ได้รับความรู้จนทำให้ชุมชนทั้งสองเป็นชุมชนที่เข้มแข็งจริงๆในเรื่องสุขภาวะของผู้สูงอายุตามหลัก พระพุทธศาสนาอีกด้วย

1.2 การดำเนินการด้านความภาคภูมิใจในการดำเนินกิจกรรมเกี่ยวกับสุขภาวะ ด้านเสริมสร้างสุขภาวะมีผลต่อตนเอง และชุมชนรอบครัว มีความหมายของความสุขตาม หลักพระพุทธศาสนาว่าด้วยการที่พุทธศาสนานั่นเปรียบประดุจกับพระเจดีย์ ที่มีฐานกว้าง แล้วค่อยๆสูงชะลูดขึ้นไปจนถึงยอดซึ่งเล็กและแหลม หมายความว่า ผู้ที่เรียกตัวเองว่า พุทธศาสนิกชนนั้น ส่วนมากเป็นคนที่มีศรัทธาความเชื่อในทางศาสนาอย่างที่เคยเรียนรู้และ ประพฤติปฏิบัติกันมาแต่บรรพชน จนเป็นประเพณีและพิธีกรรม หรือเป็นส่วนสำคัญของ วัฒนธรรมประจำชีวิตและสังคม เช่น การทำบุญ ให้ทาน รักษาศีล และภาวนา เท่าที่จะมี ศรัทธามากน้อยเพียงใด โดยเชื่อว่ามันคือความสุข ทั้งในปัจจุบัน และอนาคต ซึ่งรวมถึงการ

ไปเกิดในชาติหน้า ภพหน้า ต่อเมื่อเข้าถึงที่สุดแห่งทุกข์ จึงไม่เวียนว่ายตายเกิดอีกต่อไป นับว่าเป็นบรมสุข สมดังพุทธสุภาษิตที่ว่า นตฺถิ สนฺติ ปรมํ สุขํ สุขอื่นยิ่งกว่าความสงบไม่มี ส่งผลให้การดำเนินกิจกรรมที่ดำเนินการที่ทำให้ภาคภูมิใจของกลุ่มในการเสริมสร้างสุขภาวะทางพระพุทธศาสนา เกิดความรักใคร่และสร้างความอบอุ่นในครอบครัว หลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาที่ส่งผลถึงจิตใจที่สงบ เยือกเย็นของผู้สูงอายุที่ไม่เกิดปัญหาในครอบครัว และชุมชน ชุมชนจึงเป็นชุมชนที่มีผู้สูงอายุที่มีภูมิคุ้มกันมีความเอื้อเฟื้อ และช่วยเหลือกันของกลุ่มเพื่อเสริมสร้างสุขภาวะทางพระพุทธศาสนาให้มีความมั่นคงที่ยั่งยืนตลอดไป

2. แนวทางการเสริมสร้างสุขภาวะของผู้สูงอายุตามหลักพระพุทธศาสนา

2.1 แนวทางการเสริมสร้างสุขภาวะตามหลักพระพุทธศาสนา เป็นสถานการณ์และการจัดระบบการดูแลผู้สูงอายุในชุมชน จากการคาดการณ์ประชากรของประเทศไทยชี้ให้เห็นว่าประเทศไทยเป็นสังคมผู้สูงวัยอย่างเต็มรูปแบบ ทำให้ส่งผลกระทบในหลากหลายมิติโดยเฉพาะในด้านสุขภาพ ซึ่งต้องมีการจัดระบบการดูแลที่มีประสิทธิภาพ จนเกิดกรอบแนวคิดของการจัดระบบดูแลสุขภาพผู้สูงอายุใช้หลักการดูแลแบบ ผสมผสาน ได้แก่การดูแลองค์รวม การประสานการดูแลรวม กับหน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้อง โดยหัวใจการให้บริการ ผู้สูงอายุในชุมชนคือ การบูรณาการภาคีหลัก 3 ภาคีได้แก่ ภาคีบริการชุมชน ภาคีบริการสุขภาพ และภาคีบริการสังคม และได้สร้างแนวคิดและวิธีการสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ การสร้างเสริมสุขภาพ (health promotion) เป็นกระบวนการที่ช่วยให้สามารถควบคุมและเพิ่มพูน สุขภาพได้ และการมีส่วนร่วมของชุมชนกับการสร้างเสริมสุขภาพ

2.2 ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินกิจกรรมเสริมสร้างสุขภาวะของกลุ่มผู้สูงอายุ ส่วนใหญ่จะเกิดจากผู้สูงอายุที่มีภาวะเป็นผู้พึ่งพิงทั้ง 3 ประการทำให้ไปร่วมกิจกรรมลำบากแต่ในทาง ซึ่งเป็นภาระแก่ลูกหลาน แต่อย่างไรในชุมชนทั้ง 2 นี้มีความชัดเจนมีกิจกรรมคล้ายๆกัน คือเยี่ยมบ้านสมาชิกของชุมชนที่มีผู้สูงอายุตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ด้วยคำว่า เกื้อกูล อัมชูปัดเป่า รักด้วยครอบครัวเดียวกัน ส่งผลให้ผู้สูงอายุทั้งสองชุมชนนี้มีสุขภาวะทางด้านจิตใจและร่างกายที่สมบูรณ์แข็งแรงตามวัย และอีกประการหนึ่งคือทางหน่วยงานภาครัฐได้สนับสนุนงบประมาณไม่ได้เท่าที่ควร สมาชิกในกลุ่มจึงช่วยเหลือกันโดยการเก็บเงินเพื่อเข้ากองทุนผู้สูงอายุแบ่งการบริหารงานอย่างชัดเจน เป็นการดูแลกันที่ยั่งยืนสืบไป

ทำให้วัด ชุมชนและทางหน่วยงานราชการต้องมีการสนับสนุนงบประมาณที่เพิ่มขึ้น และจัดโครงการดูแลแบบต่อเนื่องทำให้สังคมผู้สูงอายุในประเทศไทยที่เกิดขึ้นนี้ยั่งยืน เป็นการดีที่ประเทศไทยเรานับถือศาสนาพุทธ ซึ่งเป็นศาสนาที่มีความเกื้อกูลกันเป็นที่เลื่อมใสในพระพุทธศาสนาที่เราหมั่นปฏิบัติตามคำสอนของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ชีวิตที่ปฏิบัติบำบอดกายและใจ สุขภาพจิตที่ดีส่งผลให้สุขภาวะทางร่างกายดีไปด้วย

อภิปรายผล

ผลการดำเนินงานส่งเสริมสุขภาวะของผู้สูงอายุในชุมชนทั้ง 2 ชุมชนในด้านต่างๆ ได้แก่ ด้านสุขภาพมีการส่งเสริมการออกกำลังกาย โดยมีการส่งเสริมการเดินแอโรบิค เดินทุกวัน การตรวจสุขภาพร่างกาย ฟันช่องปากและตรวจสุขภาพจิต ประเมินภาวะซึมเศร้า ประเมินการช่วยเหลือตัวเอง ส่วนการดำเนินงานในด้านอื่นๆ ร่วมมือกับหน่วยงานอื่นๆ เช่น เทศบาล ทั้งนี้เพราะการเดินแอโรบิคเป็นนโยบายจากกระทรวงสาธารณสุขที่ส่งเสริมให้ทุกชุมชนมีการออกกำลังกายโดยการเดินแอโรบิค โดยมีงบประมาณสนับสนุนการเดิน มีการอบรมผู้นำเดิน ซึ่งการออกกำลังกายเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับผู้สูงอายุจะช่วยให้ร่างกายมีสมรรถภาพทางกายดีขึ้น อัตราเสี่ยงของการเกิดโรคหัวใจ ช่วยควบคุมน้ำหนักตัวปรับปรุงสัดส่วนของร่างกายให้ดีขึ้นร่างกายมีการหดยึดกล้ามเนื้อและข้อต่อ การเคลื่อนไหวของกล้ามเนื้อเปรียบเสมือนปฏิกิริยาของการนวดหลอดโลหิตทำให้การเคลื่อนไหวของโลหิตดีขึ้น การออกกำลังกายช่วยให้มีการหายใจลึกมีผลทำให้เม็ดเลือดแดงได้รับออกซิเจนมากขึ้น นอกจากนี้ยังพบว่าการออกกำลังกายช่วยในระยะเวลาการเจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรังลดลง ช่วยให้อวัยวะต่างๆ ของร่างกายทำหน้าที่ได้ดีขึ้น ลดอัตราการเสื่อมของกระดูกส่งผลให้คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุดีขึ้น นอกจากนี้ยังทำให้มีจิตใจสดชื่นแจ่มใส สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้เป็นอย่างดีส่งผลถึงความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมสุขภาพกับการออกกำลังกายของผู้สูงอายุที่สะท้อนให้เห็นว่าผู้สูงอายุที่มีพฤติกรรมสุขภาพดีจะมีการออกกำลังกายเป็นอย่างดี

ผลการพัฒนาของชุมชนทั้ง 2 ชุมชนก่อให้เกิดรูปแบบ 3 ด้าน คือ 1.รูปแบบด้านสุขภาพประกอบด้วยกิจกรรมออกกำลังกายด้วยกะลาหรรษา เดินแอโรบิค กิจกรรมเสริมความรู้ทางสุขภาพโดยการอบรมความรู้เกี่ยวกับสุขภาพและกิจกรรมเสริมอาชีพตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา และวัฒนธรรมที่เป็นจริง 2.ด้านสังคมและจิตวิญญาณประกอบด้วยกิจกรรม การศึกษาดูงานที่ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุทั้ง 2 ชุมชนวัดโกวิทาราม และชุมชนวัดศรีปะตู เป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงพุทธและโครงการจัดการเรียนรู้ตลอดชีพ มีหลักสูตรต่อเนื่องตลอดทั้งปีและ 3.รูปแบบด้านเศรษฐกิจประกอบด้วยกิจกรรมอบรมอาชีพทำเตา ทำพานบายศรี ทำปุ๋ย และอื่นๆซึ่งกิจกรรมที่ได้ทั้งหมดนี้มาจากความต้องการของผู้สูงอายุ ดำเนินการโดยผู้สูงอายุและเพื่อผู้สูงอายุ ซึ่งมีรูปแบบด้านสุขภาพนั้นประกอบด้วยกิจกรรมออกกำลังกายนั้นผู้สูงอายุสามารถเข้าร่วมได้และมีประโยชน์ต่อสุขภาพซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด การดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่าของของผู้สูงอายุที่ได้สรุปว่าการดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่าของผู้สูงอายุไทยโดยการสร้างเสริมให้ผู้สูงอายุไทยดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่าและนำพาชีวิตสุขสันต์ด้วยตัวของผู้สูงอายุเป็นหลัก โดยการดูแลสุขภาพทางสุขภาพกายและสุขภาพจิตการจะมีความสุขได้นั้นสุขภาพกายและสุขภาพจิตก็ต้องดีด้วย ผู้สูงอายุจึงจำเป็นต้องหมั่นดูแลสุขภาพอนามัยของตนเอง โดยออกกำลังกายทุกวันหรือ

สัปดาห์ละ 3 ครั้งๆ ละประมาณ 20-30 นาที โดยเลือกวิธีออกกำลังกายที่เหมาะสมกับวัย และสภาพร่างกายของตนเอง ส่วนรูปแบบด้านสังคมและจิตวิญญาณ นั้นกิจกรรมเหล่านี้ช่วยเสริมสร้างความเป็นมนุษย์ให้สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับการแนวคิดเรื่องสุขภาวะทางจิตขององค์การอนามัยโลกและพ.ร.บ.สุขภาพแห่งชาติ พ.ศ.2550 ที่สรุปไว้ว่าสุขภาวะทางจิตต้องมีจิตใจที่เป็นสุข ผ่อนคลาย ไม่เครียด คล่องแคล่ว มีความเมตตา กรุณา มีสติ มีสมาธิ เป็นต้น อีกทั้งยังสอดคล้องกับแนวคิดของPender (1996) เกี่ยวกับสุขภาวะทางจิตว่าต้องประกอบด้วยการมีสุขภาพจิตดี มีจิตใจที่เป็นสุขหรือมีความทุกข์ใจความวุ่นวายใจน้อยที่สุด การพัฒนาจิตวิญญาณเป็นพฤติกรรมที่บุคคลกระทำเพื่อแสดงออกถึงความตระหนักในการให้ความสำคัญกับชีวิต การกำหนดจุดมุ่งหมายหรือวางแผนในการดำเนินชีวิต มีความกระตือรือร้นในการปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่ต้องการและเกิดความสงบสุขในชีวิต ทำให้ผู้สูงอายุที่มีกิจกรรมสูงจะมีการปรับตัวได้ดีทั้งทางร่างกายจิตใจและสังคม และบุคคลที่สามารถดำรงกิจกรรมทางสังคมได้จะเป็นผู้ที่มีความพอใจในชีวิตสูงและมีภาพลักษณ์เกี่ยวกับตัวเองดี ผู้สูงอายุที่พยายามหากิจกรรมอื่นมาทดแทนกิจกรรมเดิม ซึ่งทำให้ยังคงบทบาทบางอย่างของตนไว้ได้ก็จะทำให้บุคคลผู้นั้นเป็นผู้สูงอายุที่มีความพอใจในชีวิต ทำให้มองโลกมีชีวิตชีวาไม่หดหู่ ในท้ายที่สุดนวัตกรรมด้านเศรษฐกิจ เป็นการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมสุขภาวะด้านเศรษฐกิจ เป็นกิจกรรมที่ได้นี้เป็นความต้องการของผู้สูงอายุเนื่องจากผู้สูงอายุต้องการสร้างรายได้ เพราะเงินสวัสดิการที่ได้รับเดือนละ 800 บาท นั้นไม่พอเพียงต่อการดำรงชีวิต จึงจำเป็นต้องสร้างรายได้ด้วยตนเอง ไม่ต้องการเป็นภาระต่อลูกหลาน จึงได้เสนอแนวทางการจัดกิจกรรมเช่นนี้ ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับแนวคิดรูปแบบการส่งเสริมสุขภาวะของ Pender (1996) ที่ได้สรุปว่าภาวะทางเศรษฐกิจและสังคมอิทธิพลต่อพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาวะต่อไป

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

การเสริมสร้างสุขภาวะตามหลักพระพุทธศาสนา เป็นสถานการณ์และการจัดระบบการดูแลผู้สูงอายุในชุมชน ชี้ให้เห็นว่าประเทศไทยเป็นสังคมผู้สูงวัยอย่างเต็มรูปแบบ ทำให้ส่งผลกระทบในหลากหลายมิติโดยเฉพาะในด้านสุขภาพ ซึ่งต้องมีการจัดระบบการดูแลที่มีประสิทธิภาพ จนเกิดกรอบแนวคิดของการจัดระบบดูแลสุขภาพผู้สูงอายุใช้หลักการดูแลแบบผสมผสาน ได้แก่การดูแลองค์รวม การประสานการดูแลรวม กับหน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้อง โดยหัวใจการให้บริการ ผู้สูงอายุในชุมชนคือ การบูรณาการภาคีหลัก 3 ภาคีได้แก่ ภาศึบริการชุมชน ภาศึบริการสุขภาพ และภาศึบริการสังคม และได้สร้างแนวคิดและวิธีการสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ การสร้างเสริมสุขภาพ (health promotion) เป็นกระบวนการที่

ช่วยให้สามารถควบคุมและเพิ่มพูน สุขภาพได้และการมีส่วนร่วมของชุมชนกับการสร้างเสริมสุขภาพ

เอกสารอ้างอิง

กฎกระทรวงแบ่งส่วนราชการ, (2556), สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน, กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี พ.ศ.2556,
 ปราโมทย์ ประสาทกุล และปัทมา ว่าพัฒนางศ์, (2553), สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ.2556, กรุงเทพฯ: มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย.
 สุชาดา ทวีสิทธิ์ และสวรัย บุญमानนท์, (2553), ประชากรและสังคม 2553 คุณค่าผู้สูงอายุ ในสายตาสังคมไทย, สถาบันวิจัยประชากรและสังคมมหาวิทยาลัยมหิดล : โรงพิมพ์ เดือนตุลา.
www.thaihealth.or.th/tag/มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย.

ศึกษาภาษาถิ่นเขมรที่พูดในพื้นที่ จังหวัดบุรีรัมย์ สุรินทร์และศรีสะเกษ
A Study of Khmer Dialect Spoken in the Areas of
Buriram, Surin and Sisaket Provinces

¹พระมหาไสว เถาว์ยา, ²พระมหาสุริยัน บึงทะเล,
³สิทธิมนต์ ตีสันเทียะ และ ⁴วารุณี ประไพเมือง

¹Phramaha Sawai Thaoya, ²Phramaha Suriyan Buengthale,
³Sitthimon Tisanthia and ⁴Warunee Praprimuang

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย
Mahaculalongkornrajavidyalaya University, Thailand

¹Sawaith2015@gmail.com, ²bungthale@hotmail.com
³Stsitthimon2013@gmail.com, ⁴anoa_qq@hotmail.com

Received September 9, 2019; Revised October 20, 2019; Accepted December 18, 2019

บทคัดย่อ

การศึกษาเชิงสำรวจประชากรที่พูดภาษาถิ่นเขมรในเขตพื้นที่จังหวัดบุรีรัมย์ จังหวัดสุรินทร์และจังหวัดศรีสะเกษมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาภาษาถิ่นเขมรในเขตพื้นที่จังหวัดบุรีรัมย์ จังหวัดสุรินทร์และจังหวัดศรีสะเกษและเพื่อสำรวจประชากรที่พูดภาษาถิ่นเขมรในเขตพื้นที่จังหวัดบุรีรัมย์ จังหวัดสุรินทร์และจังหวัดศรีสะเกษ การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยสัมภาษณ์เจ้าของภาษาจำนวน 30 คน จาก 3 หมู่บ้านที่พูดภาษาถิ่นเขมรใน 3 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดสุรินทร์ที่อำเภอสังขะ จังหวัดบุรีรัมย์ที่อำเภอประโคนชัยและจังหวัดศรีสะเกษที่อำเภอขุนซัน แล้วนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เชิงพรรณนา ผลของการวิจัยพบว่า ภาษาถิ่นเขมรที่ใช้พูดในเขตจังหวัดบุรีรัมย์ จังหวัดสุรินทร์และจังหวัดศรีสะเกษ มีหน่วยเสียงดังต่อไปนี้ คือ หน่วยเสียงพยัญชนะมี 21 เสียงซึ่งสามารถปรากฏในตำแหน่งต้นของพยางค์ได้ คือ /ป/, /ต ฏ/, /ก/, /อ/, /ผ พ ภ/, /ท ฐ ฎ ฏ (ท)/, /ค ฆ ข/, /บ/, /ด (ท)/, /จ/, /ช ฉ ฌ/, /ม/, /น ฌ/, /ง/, /ฝ ฟ/, /ศ ส ษ ซ ทร/, /ห ฮ/, /ล/, /ร/, /ย ญ/, /ว/ หน่วยเสียงพยัญชนะ 14 เสียงซึ่งสามารถปรากฏในตำแหน่งท้ายของพยางค์ได้ คือ /ป/, /ต ฏ/, /ก/, /

อ/, /จ/, /ท อ/, /ม/, /น ณ/, /ย /, /ง/, /ล/, /ร/, /ญ/, /ว/ หน่วยเสียงพยัญชนะควบกล้ำมี 11 เสียง คือ/ปล/,/ปร/, /ตร/, /กล/, /กร/, /พล/, /ขล/, /ขว/, /บล/, /บร/,/หล/ หน่วยสระเดี่ยวเสียงสั้นมี 13 เสียง คือ /อิ/, /อี/, /เอะ/, /เ-อะ/, /อุ/, /โอะ/, /แ-, /อะ/, /อ/, /เอะ/,/อ/, /ฤ/, /ฌ/ หน่วยสระเดี่ยวเสียงยาวมี 14 เสียง คือ /อี/, /อี/, /เอ/, /เ-อ/, /อุ/, /โ/, /แอ/, /อา/, /ออ/, /เอา/, /อม/, /อำ/,/ฤ/, /ฌ/ หน่วยสระผสม 4 เสียง เสียงสั้น 1 เสียง เสียงยาว 3 เสียง คือ /เอียะ/, /เอีย/, /เอือ/, /อัว/ มีพยางค์ 2 ประเภท คือพยางค์ใหญ่ (major)และพยางค์เล็ก (minor) พยางค์มี 2 ระดับคือพยางค์ใน (nuclear) และพยางค์นอก (peripheral) มีหน่วยคำ 2 ประเภทคือ หน่วยคำอิสระและหน่วยคำผสม ซึ่งสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ชนิด คือ 1) รูปแบบทั่วไป หรือ หน่วยคำพยางค์เดี่ยว แบ่งออกเป็น 2 ชนิด คือ (1) พยางค์เดี่ยว และ (2) หลายพยางค์และ 2) หน่วยคำผูกพัน หรือหน่วยคำหลายพยางค์ แบ่งออกเป็น 4 ชนิด ประกอบด้วย (1) แบบคำผสม (2) แบบลงวิภัติปัจจัย (3) แบบคำซ้อน (4) แบบคำสัมผัส นอกจากนี้ พบว่า หน่วยคำสามารถแบ่งเป็นวิภาคได้ดังนี้ 1. หน่วยคำหลัก ประกอบด้วย นาม สรรพนาม ลักษณะนาม บอกปริมาณ ขยายกริยา (2) คำกริยาประกอบด้วย กริยาหลักและกริยาช่วย (3) คำวิเศษณ์ (4) คำคุณศัพท์ (5) คำสั่งขยา (6) คำบุรพบท (7) คำนำหน้านาม (8) คำลงท้ายประโยค (9) คำเชื่อม (10) เครื่องหมาย (11) คำปฏิเสธ (12) คำซ้ำ และ (13) คำอุทาน ภาษาถิ่นเขมรเป็นภาษาในตระกูลภาษาออสโตรเอเชียติก ในปัจจุบันภาษาถิ่นเขมรแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ เขมรเหนือใช้พูดกันในประเทศไทย เขมรกลางใช้พูดกันในประเทศกัมพูชาและเขมรใต้ใช้พูดกันในประเทศเวียดนามตอนใต้ สำหรับภาษาถิ่นเขมรใน 3 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดสุรินทร์ที่อำเภอสังขะมีผู้พูดประมาณ 50% จังหวัดบุรีรัมย์ที่อำเภอประโคนชัยมีผู้พูดประมาณ 40% และจังหวัดศรีสะเกษที่อำเภอขุขันธ์มีผู้พูดประมาณ 30% ของประชากรแต่ละพื้นที่ซึ่งพบว่าภาษาถิ่นเขมรทั้ง 3 จังหวัดมีวิภาคเหมือนกันแต่สำเนียงต่างกัน

คำสำคัญ: ภาษาถิ่นเขมร; จังหวัดบุรีรัมย์; จังหวัดสุรินทร์; จังหวัดศรีสะเกษ

ABSTRACT

This article titled “A Study of Khmer Dialect Spoken in the Areas of Buriram, Surin and Sisaket Provinces” aims to: 1) study the Khmer dialect spoken in the areas of Buriram province, Surin province, and Sisaket province; and 2) survey the Khmer dialect speaking population in the areas of the three provinces. This research is a qualitative research by interviewing 30 Khmer dialect speaking informants from 3 villages in Sangkha district, Surin province; Prakhonchai district, Buriram province; and Khukhan district, Sisaket province. The data collected were analyzed in descriptive statements. The results of the study are as follows: Khmer dialect spoken in the areas of Buriram province, Surin province and Sisaket province includes twenty-one consonant phonemes and all of them can occur in the initial position of the meaningful syllable. They are /p/, /t/, /k/, /ʔ/, /p^h/, /t^h/, /k^h/, /b/, /d/, /ɗ/, /ɗ^h/, /s/, /h/, /m/, /n/, /ɲ/, /ŋ/, /ʋ/, /r/, /j/, /w/. Fourteen of them can occur as the final consonant. They are /p/, /t/, /k/, /ʔ/, /ɗ/, /h/, /m/, /n/, /ɲ/, /ŋ/, /ʋ/, /r/, /j/, /w/. There are eleven consonant clusters /pʋ/, /pr/, /tr/, /kʋ/, /kr/, /p^hʋ/, /k^hʋ/, /k^hw/, /bʋ/, /br/, /hʋ/. There are thirteen single short vowels: /i/, /ʋ/, /e/, /ɛ/, /ɯ/, /ə/, /ʌ/, /a/, /u/, /ɔ/, /o/, /ɔ̃/, /ɒ/ and fourteen single long vowels: /i:/, /ʋ:/, /e:/, /ɛ:/, /ɯ:/, /y:/, /ə:/, /ʌ:/, /a:/, /u:/, /ɔ:/, /o:/, /ɔ̃:/, /ɒ:/.

There are four diphthongs of one short and three long diphthongs: /iə/, /i:ə/, /ɯə/, /uə/. There are 2 types of syllable in Khmer dialect: major syllable and minor syllable. There are 2 classes of syllable: nuclear syllable and peripheral syllable. There are 2 kinds of morpheme, namely, free morpheme and bound morpheme, which are divided into two forms: 1) Simple forms or Mono-morphemic including two kinds: (1) Monosyllabic and (2) Polysyllabic; and 2) Compound forms or Poly-morphemic including four kinds: (1) Free compound forms; (2) Affixed compound forms; (3) Reduplicated compound forms; and (4) Rhyming compound forms. Moreover, it is found that Northern Khmer morpheme can be divided in parts of speech as the followings: (1) Substantives including Nouns, Pronouns, Classifiers, Quantifiers and Modifiers; (2) Verbs including Main verbs, Auxiliary verbs (3) Adverbs, (4) Adjectives, (5) Numerals, (6) Prepositions, (7) Determinatives, (8) Particles, (9) Linkers, (10) Markers, (11) Negation, (12) Reduplications, (13) Exclamation. Khmer dialect is in the Austro-Asiatic language family which is now divided into three groups including: Northern Khmer spoken in Thailand; Central Khmer spoken in Kampuchea; and Southern Khmer spoken in the South of Vietnam. Regarding the Khmer dialect of the three provinces, percentage of the population speaking the language includes: 50 percent in Sangkha district, Surin province; 40 percent in Prakhonchai district, Buriram province; and 30 percent in Khukhan district, Sisaket province. It is also found

that parts of speech of all the three areas are in the same structure and they are different only in accent.

Keywords: Khmer Dialect, Buriram Province, Surin Province, Sisaket Province

Introduction

Language is a one of tools that humans use to express their ideas and wisdom in the society. Besides it is still to tell on evolution of culture and civilization to communicate with one another of humans which were developed cultivated as well also. Khmer is the language which is spoken by the Cambodians of Cambodia; moreover, it is still spoken by of the people who live in the northeastern part of Thailand, and in the southern part of Vietnam when about the Khmers in Cambodian, Thailand, and Vietnam then David D. Thomas had explained talking Language has socio-linguistics entities which has both social and linguistic characteristics. Northern Khmers generally consider themselves to be ethnic Thais who speak a particular Khmer dialect (or one group of dialects) of Khmer. Central Khmers are the people who consider them to be the original Khmers, who have Phnom Penh as their cultural center. The people who live in northern Siem Reap province pronounce similarly to northern Khmer, but social behavior they associate with the Central Khmers, so they are mediate between the two groups. As for the Khmers in Vietnam, I don't think that it must be linguistically different between these two Khmers; but socially some of them would have consideration that Central Khmers who get birth and live in Vietnam. The Cambodians referring to southern Vietnam mean Khmer Kroam, and they probably are called the Khmers in Thailand Khmer Lue. So, saying briefly, Northern Khmer and Central Khmer are genuine socio-linguistic entities. Southern Khmer is apparently not a linguistic entity, but for opinion of some people, it is mere a social entity; so it would be right or wrong when using the term Southern Khmer, but don't call it a language'. From the mention above, Khmer people in Cambodia call Khmer people in Thailand Khmer Lue, and call Khmer people in Vietnam Khmer Kroam. In this study, I refer to 'Khmer

Lue’ as Northern Khmer because ‘Lue’ mean ‘upper or above’. Khmer Kroam is referred as Southern Khmer because ‘Kroam’ means ‘lower or under’. And the Khmers in Cambodia are referring as Central Khmer because they are between the Northern Khmer and Southern Khmer.

Objectives of the study

1. To study the Khmer dialect spoken in area of Buriram Province Surin province and Sisaket province.
2. To analyze the difference and similarity of Khmer dialects spoken in area of Buriram Province, Surin province and Sisaket province.

Methodology

This research is a qualitative research. There is the way for data collection as follows: document analysis, in-depth interviews which is the researcher has designed the research as follows:

1. Population

Key informant whose stay at the target areas of Buriram, Surin and Sisaket province. There are 5 groups such as 5 government officials, 5 private sectors, 5 culture and temple, 5 state enterprises, and 5 educational persons. All total about 75 persons that are able to transmit information and useful experience for research. Duration of the study is from November 2019 – March 2020.

2. Content/Areas

Content of study is the Khmer dialects spoken population in areas of Buriram, Surin and Sisaket province. Scope of Areas is Buriram, Surin and Sisaket province because there are the most of people who spoken Khmer dialect in Thailand and there are the border area nearly Kampuchea.

3. Tools

Tools were used in the research on the survey study of Khmer dialect spoken population in area of Buriram province, Surin province and Sisaket province, researcher used the information in the document and Relevant research and field study in the field to obtain the principles, background, form and relationship of communities and organizations in the target area for using to be the research tools such as in-depth-interview about the style that shown the way of life of target group, which is the key informant whose stay at the target area of Buriram province Surin province and Sisaket province.

4. Data collection

Step 1. A documentary research, the researcher has collected data from relevant documents such as books, research reports, meeting reports, photographs, documents that show the relationship of Khmer dialect spoken in area of Buriram province Surin province and Sisaket province.

Step 2. Determination of target group which is the key informants who stay at the target area of Buriram province Surin province and Sisaket province: There are 5 groups such as 5 government officials, 5 private economics, 5 culture and temple, 5 state enterprises, and 5 educations. That are able to transmit information and useful experience for research.

Step 3. Field Study in the collecting data: The methods of researcher are an informal interview by asking the information of target group closely, especially in the 5 groups of key informants in the area of Buriram province Surin province and Sisaket province. In Buriram province, researchers use Muang district to be the target area. In Surin province, researchers use Muang district to be the target area. In Sisaket province, researchers use Muang district to be the target area.

5. Data validation

Researcher has taken along with the data collection. With steps in the following order

5.1 Make a request for assistance to cooperate with the relevant agencies, namely Head of Government, Chief of the community or primate of Sangha Administrators and people of independent occupation General, which

is a sample group and target group, helps to provide information or to meet for an interview request.

5.2 The researcher has collected data on their own every step. By examination and analysis as soon as the information from the interview has been recorded. The information obtained from the interview with the target group is that the key information 75 people and then re-examine the information from the inquiry, talk. Discussions, interviews, presentations, analysis is descriptive.

6. Data Analysis

Data have documentary research and empirical data In-depth interviews which is a qualitative research study process. Researcher has content analysis and summarized as follows:

6.1 Study Khmer dialect spoken in area of Buriram province Surin province and Sisaket province.

6.2 Investigation the population who spoken Khmer dialect that left in the present of Buriram province Surin province and Sisaket province.

6.3 Taking the qualitative data analysis results to analyze the fundamental factors looking for value and way of life of population in Buriram province Surin province and Sisaket province which are concerned Khmer dialect.

6.4 Analysis and synthesis data by linking concepts, theories and empirical data from the target field study to present the Khmer dialect, number of populations who spoken Khmer dialect, background of Buriram province Surin province and Sisaket province.

Results

1. Khmer dialect spoken population in area of Buriram province Surin province and Sisaket province is twenty-one consonant phonemes and all of them can occur in the initial position of the meaningful syllable. They are /p/, /t/, /k/, /ʔ/, /p^h/, /t^h/, /k^h/, /b/, /d/, /ɗ/, /ɗ^h/, /s/, /h/, /m/, /n/, /ɲ/, /ŋ/, /ʌ/, /r/, /j/, /w/. Fourteen of them can occur as the final consonant. They are /p/, /t/, /k/, /ʔ/, /ɗ/, /h/, /m/, /n/, /ɲ/, /ŋ/, /ʌ/, /r/, /j/, /w/. They are eleven consonant

clusters /pʰ/, /pr/, /tr/, /kʰ/, /kr/, /pʰʰ/, /kʰʰ/, /kʰw/, /bl/, /br/, /hl/. There are thirteen single short vowels: /i/, /ɪ/, /e/, /ɛ/, /ʊ/, /ə/, /ʌ/, /a/, /u/, /ɔ/, /o/, /ɒ/, /ɔ̃/ and fourteen single long vowels: /i:/, /ɪ:/, /e:/, /ɛ:/, /u:/, /ʊ:/, /ə:/, /ʌ:/, /a:/, /u:/, /ɔ:/, /o:/, /ɒ:/, /ɔ̃:/, /ə̃/. There are four diphthongs: /iə/, /i:ə/, /uə/, /u:ə/. There are 2 types of syllable in Khmer dialect: major syllable and minor syllable. There are 2 classes of syllable: nuclear syllable and peripheral syllable. It is 2 kinds of morpheme, namely, free morpheme and bound morpheme, which are divided into two: 1) Simple forms or Mono-morphemic including two kinds: (1) Monosyllabic and (2) Polysyllabic, and 2) Compound forms or Polymorphemic including four kinds: (1) Free compound forms (2) Affixed compound forms (3) Reduplicated compound forms (4) Rhyming compound forms. Moreover, it is found that Northern Khmer morpheme can be divided in the parts of speech, namely, (1) Substantives including Nouns, Pronouns, Classifiers, Quantifiers and Modifiers (2) Verbs including Main verbs, Auxiliary verbs (3) Adverbs, (4) Adjectives, (5) Numerals, (6) Prepositions, (7) Determinatives, (8) Particles, (9) Linkers, (10) Markers, (11) Negation, (12) Reduplications, (13) Exclamation.

2. Khmer dialect is the eastern branch of Austro-Asiatic language family which is now found to be divided into three groups: Northern Khmer spoken in Thailand; Central Khmer spoken in Kampuchea; and Southern Khmer spoken in South of Vietnam. Regarding the Khmer dialect it is divided into 3 groups: Surin province at Sangkha district with approximately 50% speakers, Buriram province at Prakhonchai district with approximately 40% speakers and Sisaket province at Khukhan district with approximately 30% speakers. Moreover, it is found that the parts of speech of all are the same but they are different only in accent.

Conclusion

Because of our world develops continuously. Many new innovations occur. And of course, the old things that are outdated can also disappear. Not even language, which is what human use to communicate with each other. It has grown and deteriorated according to the human race in the world.

Superpower country that are political, social, economic, military, education, science, technology their language spread to other countries in the corner of world. But some language of the underdeveloped countries will be deteriorated according to ethnic group even though it was once prosperous and civilized value.

In the Northeast region of Thailand there are many tribes living together. They have a way of life, culture and language of their own. However, the information technology, communication, transportation and public utilities systems grow. Immigrants for lost work for education or trade in large cities with stable economy It has gradually changed the way of life of villagers. Thai is a common language, the official language of Thai people. It comes with the education and progress of the country. It has a greater influence, gradually swallowing the dialect that once existed in many parts of the country. Even the new generation does not know the language of their identity. For this reason, the researcher is interested in studying Khmer dialect and exploring the number of people that still know and use Khmer dialects in three provinces: Buriram province Surin Province and Sisaket Province to be used as information in studies and references about current ethnic groups.

Suggestion

Further study would be useful in the field of language change. Inscriptions allow the history of the Khmer dialect to be traced back for many centuries, the language keeps changing with time. Comparison of Khmer dialect or a certain set of sounds between given periods of time would be informative and educational. The language of any people is among its most preeminent and cohesive features. Further research into the Khmer dialects which different area may tell us much about Khmer population themselves, their past, their present and how their language may evolve in the future.

Reference

- Krisana Yodmongkhon. (1986), *“The Phonological study of Northern Khmer (Prakhonchai District Buriram Province)”*. M.A. Thesis in Linguistics, Graduate School: Mahidol University.
- Prakorb Phon-ngam.(1999) *“A Morphological study of Northern Khmer”*. A Dissertation of Doctor of Philosophy in Linguistics.Graduate School: Mahidol University.
- _____. (1991). *“The Problem of aspirates in Central Khmer and Northern Khmer”*. Paper Presented at the 24th International Conference on Sino-Tibetan Languages and Linguistics at Ramkhamhaeng University. Bangkok: Thailand.
- Ruengdet P.(1976). *“A Synchronic Comparative Study of Modern Thai and Modern Lanna”*. A Dissertation of Doctor of Philosophy in Linguistics. Graduate School: Poona University,
- _____. (1987). *“An introduction to Thai Syntax”*. Bangkok: Mahidol University.
- _____. (2552), *“Thai linguistics”*. 2nd Edition. Bangkok: Fast Books Press.
- Suriya Nakprat. (1991). *“A descriptive study of the Buriram dialect of High Khmer”*. A Dissertation of Doctor of Philosophy in Linguistics. Graduate School: Nagpur University, India.
- Suwilai Premsrirat. *“Phonetic variation of final trill and final palatals in Khmer dialects of Thailand”*. Mon-Khmer Studies. XXIV. (pp. 1-26). Summer Institute of Linguistics & Mahidol University, 1995.
- _____. (1997). *“Linguistic contributions to the study of Northern Khmer language Of Thailand in last Two decades”*. Mon-Khmer Studies. XXII. (pp. 119-127). Summer Institute of Linguistics & Mahidol University.
- Thomas,David D.and Wanna Tienmee. (1982). *“An Acoustic Study of Northern Khmer Vowels”*. Paper presented at the xvth International Conference on Sino-Tibetan Languages and Linguistics, Benjing, china.
- Wilaisak Kingkham. (1992). *“A Comparative Study of Standard Thai and Tai-Phake spoken in Assam (India)”*. A Dissertation of Doctor of Philosophy in Linguistics. Graduate School: Poona University.

ระดับพฤติกรรมเสี่ยงต่อยาเสพติดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา
ในเขตพื้นที่ตะเข็บชนแดนลุ่มน้ำโขง
The Level of Risk Behavior in Drugs of Secondary School
Students in Mekong River Basin

¹บุรฉัตร จันทรแดง, ²เสาวลักษณ์ โกศลกิตติอัมพรและ³สัญญา เคนาภูมิ
¹ Burachat Jandaeng, ² Saowaluk Kosolkittiamporn and ³ Sanya Kenaphoom

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, ประเทศไทย
Rajabhat Maha Sarakham University, Thailand.

¹ champdh999@gmail.com

Received September 9, 2019; Revised October 20, 2019; Accepted December 18, 2019

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับพฤติกรรมเสี่ยงต่อยาเสพติดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ในเขตพื้นที่ตะเข็บชนแดนลุ่มน้ำโขง กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษา จำนวน 400 คน กำหนดขนาดโดยใช้สูตรของทาโร ยามาเน่ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม ผลการวิจัยพบว่า ระดับพฤติกรรมเสี่ยงต่อยาเสพติดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ในเขตพื้นที่ตะเข็บชนแดนลุ่มน้ำโขง โดยรวมอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X}=1.99$) เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า ระดับพฤติกรรมเสี่ยงอยู่ในระดับปานกลาง 1 ด้าน ได้แก่ ด้านบุคลิกภาพ ($\bar{X}= 2.67$) มีระดับพฤติกรรมเสี่ยงอยู่ในระดับน้อย 1 ด้าน ได้แก่ ด้านอุปนิสัย ($\bar{X}= 2.07$) และมีระดับพฤติกรรมเสี่ยงอยู่ในระดับน้อยที่สุด 1 ด้าน ได้แก่ ด้านพฤติกรรม ($\bar{X}= 1.23$)

คำสำคัญ : พฤติกรรมเสี่ยง, ยาเสพติด

ABSTRACT

The purpose of this research was to study the level of drug risk behavior of secondary school students in the boundary of the Mekong River Basin. The sample group consisted of 400 secondary school students. The size of the group was determined by using Taro Yamane's formula. The research instruments were questionnaires. The research found that the overall level of drug risk behavior of secondary school students in the boundary of the Mekong River Basin was at a low level ($\bar{X}$ = 1.99). When chronologically classified by aspect, the levels of risk behavior were as the followings: personality aspect was at a moderate level ($\bar{X}$ = 2.67); character aspect was at a low level ($\bar{X}$ = 2.07); and behavior aspect was at the lowest level ($\bar{X}$ = 1.23).

Keyword: Risk Behavior, Drugs.

บทนำ

ภายใต้กระแสความเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศ รวมเข้ากับภาวะวิกฤติต่างๆ ที่กำลังเกิดขึ้น และมีแนวโน้มที่จะทวีความรุนแรงยิ่งขึ้น ในสังคมปัจจุบันภาวะวิกฤติที่เห็นได้ชัด ได้แก่ ความขัดแย้งอันเนื่องมาจากปัญหาการแย่งชิงทรัพยากร ความเป็นธรรมในสังคม โดยเฉพาะปัญหาเกี่ยวกับยาเสพติดที่เป็นปัญหาสำคัญของประเทศ ที่มีแนวโน้มขยายตัวอย่างต่อเนื่อง โดยปัญหายาเสพติดเป็นปัญหาที่สืบเนื่องกันมาเป็นเวลานานตั้งแต่อดีตจนกระทั่งปัจจุบันและมีแนวโน้มว่ายังคงเป็นปัญหาต่อไปในอนาคต เพราะเป็นปัญหาที่สลับซับซ้อนและมีการผลิตยาเสพติดชนิดใหม่ที่มีความร้ายแรงเพิ่มขึ้นตลอดเวลา (National Drug Prevention and Suppression Center, 2017)

สถานการณ์ในปัจจุบันพบว่าการแพร่ระบาดของยาเสพติดอย่างกว้างขวางและรุนแรงมากขึ้น ก่อให้เกิดความสูญเสียกับประเทศชาติหลายด้านด้วยกันทั้งด้านกำลังคน รัฐบาลได้ตระหนักถึงสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นจึงได้มีการกำหนดนโยบายเร่งด่วนเพื่อจะลดการระบาดและแก้ไขปัญหายาเสพติด โดยใช้กลยุทธ์ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการร่วมกันแก้ไขปัญหากับการแพร่ระบาดของยาเสพติดภายในประเทศ รวมทั้งใช้มาตรการทางกฎหมายอย่างเฉียบขาดกับผู้ที่เกี่ยวข้องในการค้ายาเสพติดและผู้เสพยาเสพติด (Jandeang, 2017) ประเทศไทยประสบกับปัญหายาเสพติดทั้งในด้านการเป็นพื้นที่ผลิต การเป็นพื้นที่การค้า การเป็นพื้นที่แพร่ระบาดและการเป็นทางผ่านยาเสพติด โดยมีตัวยาหลักที่ประสบปัญหาคือ ผีน เอโรอิน กัญชา ยาบ้า ยาไอซ์ พืชกระท่อม สีสุนร้อย สารระเหย โคเคน เอ็กซ์ตาซี และสารเสพติดประเภทวัตถุออกฤทธิ์บางชนิด โดยปัญหายาเสพติดกลายเป็นปัญหา

สำคัญของชาติที่ทุก ๆ รัฐบาลจะต้องยกขึ้นมาเป็นนโยบายลำดับต้นๆ ในการแก้ไขปัญหา (Jandeang, 2017)

จากการประเมินสถานการณ์การแพร่ระบาดของยาเสพติด พบว่า ยาเสพติดที่มีการแพร่ระบาดอย่างมากในประเทศไทย ได้แก่ เฮโรอีนและยาบ้า (แอมเฟตามีน) พื้นที่ที่มีปัญหาเฮโรอีนรุนแรง ได้แก่ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคใต้ โดยการแพร่ระบาดของยาเสพติดในกลุ่มนักศึกษามีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องและคาดว่าตั้งแต่ปี พ.ศ. 2545 เป็นต้นไป มีแนวโน้มทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้นจากการสำรวจเพื่อประมาณการจำนวนนักเรียน/นักศึกษาที่เข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติดตั้งแต่ระดับประถมศึกษาปีที่ 6 - ปริญญาตรีในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงมหาดไทยในปี พ.ศ. 2559 โดยสำนักวิจัย เอแบคโพลล์ พบว่า จากนักเรียน/นักศึกษา จำนวน 5,365,942 คน ทั่วประเทศมีนักเรียน/นักศึกษาที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดถึง 663,290 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 12.40 โดยยาเสพติดที่แพร่ระบาดในกลุ่มนักเรียนนั้น ได้มีการผันแปรไปตามสถานการณ์ปัญหาในภาพรวม กล่าวคือ หลายปีก่อนหน้านี้ เฮโรอีนมีการแพร่ระบาดมาก แต่ในระยะหลังยาเสพติดใหม่ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มยากระตุ้นประสาทหรือหลอนประสาทบางส่วน เริ่มมีแนวโน้มได้รับความนิยมเพิ่มมากขึ้น จากสาเหตุดังกล่าวทำให้มีผู้ติดยาและสารเสพติดมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ ซึ่งหากไม่มีการศึกษาหามาตรการในการป้องกัน แก้ไข ให้รวดเร็วและทันเหตุการณ์แล้ว อาจจะทำให้เกิดผลกระทบต่อสุขภาพทางกายและทางจิตใจของนักเรียนทั่วประเทศเป็นอย่างมาก นอกจากนั้นปัญหาเด็กนักเรียนติดยาและสารเสพติดยังมีผลกระทบต่อการเรียน อีกทั้งยังส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของบุคคลและความมั่นคงของประเทศชาติในที่สุด (Jandeang, 2017)

พื้นที่ตะเข็บชนแดนลุ่มน้ำโขงนั้น ตั้งอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยและมีอาณาเขตติดต่อกับประเทศลาว ซึ่งมีแม่น้ำโขงกั้นระหว่างกลางประกอบด้วย 7 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดเลย จังหวัดหนองคาย จังหวัดบึงกาฬ จังหวัดนครพนม จังหวัดมุกดาหาร จังหวัดอำนาจเจริญ จังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งพบว่าในพื้นที่ดังกล่าวนี้มีสถานการณ์การแพร่ระบาดของยาเสพติดในกลุ่มนักเรียนและนักศึกษาในพื้นที่ตะเข็บชายแดนลุ่มน้ำโขงในระดับที่รุนแรง โดยเฉพาะในเขตพื้นที่อำเภอเมืองและอำเภอขนาดใหญ่ในจังหวัด โดยยาบ้า กัญชา สารระเหย และไอซ์ ยังคงพบการแพร่ระบาดมากในพื้นที่ อีกทั้งผู้เสพยาใหม่ (มีการใช้ยาเสพติดระยะเวลาไม่เกิน 1 ปี) มีอัตราสูงเฉลี่ยร้อยละ 10.36 ในขณะที่กลุ่มเยาวชนที่ไม่อยู่ในระบบการศึกษาจะมีความเสี่ยงสูงต่อการเข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติดมากกว่ากลุ่มที่อยู่ในระบบการศึกษาถึง 5 เท่า (Narcotics Suppression Office, 2017)

ซึ่งจากสถานการณ์ดังกล่าวได้แสดงให้เห็นถึงโอกาสในการเกิดพฤติกรรมเสี่ยงต่อยาเสพติดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาในเขตพื้นที่ตะเข็บชนแดนลุ่มน้ำโขง ซึ่งอยู่ในพื้นที่ที่มี

การแพร่ระบาดของยาเสพติดอย่างรุนแรง รวมถึงจากการดำเนินงานที่ผ่านมาของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดนั้น ยังขาดการวิจัยอย่างเป็นระบบเกี่ยวกับการป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงต่อยาเสพติดนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาในเขตพื้นที่ตะเข็บชนแดนลุ่มน้ำโขง เพื่อนำไปสู่การพัฒนาการป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงต่อยาเสพติดนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาในเขตพื้นที่ตะเข็บชนแดนลุ่มน้ำโขงอย่างมีประสิทธิภาพ (The Center for Narcotic Drugs defeats Mukdahan province, 2018) โดยจากสภาพปัญหาและความเป็นมาของการวิจัยดังกล่าว ผู้วิจัยจึงได้เล็งเห็นความสำคัญของปัญหาและจึงมีความสนใจที่จะทำการศึกษาถึงระดับพฤติกรรมเสี่ยงต่อยาเสพติดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ในเขตพื้นที่ตะเข็บชนแดนลุ่มน้ำโขง เพื่อให้การดำเนินการป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงต่อยาเสพติดมีประสิทธิภาพและมีประโยชน์ต่อการแก้ปัญหาในระยะยาวให้ได้ผลและทันเหตุการณ์มากที่สุด

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาระดับพฤติกรรมเสี่ยงต่อยาเสพติดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาในเขตพื้นที่ตะเข็บชนแดนลุ่มน้ำโขง

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ขอบเขตด้านพื้นที่

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่ในการวิจัยคือ พื้นที่ในเขตตะเข็บชนแดนลุ่มน้ำโขง ซึ่งประกอบด้วย 7 จังหวัด ได้แก่ เลย หนองคาย บึงกาฬ นครพนม มุกดาหาร อำนาจเจริญ และอุบลราชธานี

2. ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

2.1 ประชากร คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาในเขตพื้นที่ตะเข็บชนแดนลุ่มน้ำโขง จำนวน 182,194 คน

2.2 กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาในเขตพื้นที่ตะเข็บชนแดนลุ่มน้ำโขง จำนวน 400 คน โดยการใช้สูตรการคำนวณหาขนาดกลุ่มตัวอย่างของ Taro Yamane (สัญญา เคนาภูมิและเสาวลักษณ์ โกศลกิตติอัมพร, 2558 :124)

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ระดับพฤติกรรมเสี่ยงต่อยาเสพติดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาในเขตพื้นที่ตะเข็บชนแดนลุ่มน้ำโขง ทั้งโดยรวมและจำแนกเป็นรายด้าน ดังนี้

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ระดับพฤติกรรมเสี่ยงต่อยาเสพติดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ในเขตพื้นที่ตะเข็บชนแดนลุ่มน้ำโขง โดยรวมและจำแนกเป็นรายด้าน

พฤติกรรมเสี่ยงต่อยาเสพติดของนักเรียนชั้น มัธยมศึกษา ในเขตพื้นที่ตะเข็บชนแดนลุ่มน้ำโขง	n = 400		ระดับ พฤติกรรมเสี่ยง
	$\bar{x}$	S.D.	
ด้านพฤติกรรม	1.23	0.53	น้อยที่สุด
ด้านอุปนิสัย	2.07	0.79	น้อย
ด้านบุคลิกภาพ	2.67	0.69	ปานกลาง
รวม	1.99	0.59	น้อย

จากตารางที่ 1 พบว่า ระดับพฤติกรรมเสี่ยงต่อยาเสพติดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ในเขตพื้นที่ตะเข็บชนแดนลุ่มน้ำโขง โดยรวมอยู่ในระดับน้อย ($\bar{x}$ =1.99) เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า ระดับพฤติกรรมเสี่ยงอยู่ในระดับปานกลาง 1 ด้าน ได้แก่ ด้านบุคลิกภาพ ($\bar{x}$ = 2.67) มีระดับพฤติกรรมเสี่ยงอยู่ในระดับน้อย 1 ด้าน ได้แก่ ด้านอุปนิสัย ($\bar{x}$ = 2.07) และมีระดับพฤติกรรมเสี่ยงอยู่ในระดับน้อยที่สุด 1 ด้าน ได้แก่ ด้านพฤติกรรม ($\bar{x}$ = 1.23)

อภิปรายผล

จากผลจากการศึกษาระดับพฤติกรรมเสี่ยงต่อยาเสพติดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ในเขตพื้นที่ตะเข็บชนแดนลุ่มน้ำโขง ซึ่งพบว่า ระดับพฤติกรรมเสี่ยงต่อยาเสพติดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ในเขตพื้นที่ตะเข็บชนแดนลุ่มน้ำโขง โดยรวมอยู่ในระดับน้อย ($\bar{x}$ = 1.99) เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า ระดับพฤติกรรมเสี่ยงอยู่ในระดับปานกลาง 1 ด้าน ได้แก่ ด้านบุคลิกภาพ ($\bar{x}$ = 2.67) ระดับพฤติกรรมเสี่ยงอยู่ในระดับน้อย 1 ด้าน ได้แก่ ด้านอุปนิสัย ($\bar{x}$ =2.07) และระดับพฤติกรรมเสี่ยงอยู่ในระดับน้อยที่สุด 1 ด้าน ได้แก่ ด้านพฤติกรรม ($\bar{x}$ =1.23) โดยผลการวิจัยดังกล่าวไม่เป็นไปตามสมมติฐาน ทั้งนี้เป็นเพราะนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ในเขตพื้นที่ตะเข็บชนแดนลุ่มน้ำโขง มีพฤติกรรมสูบบุหรี่ ดื่มสุรา ดื่มเบียร์ เสพยาบ้า ยาไอซ์ เสพกัญชา รวมถึงพฤติกรรมการสูดดมกาว สูดดมทินเนอร์ ในระดับที่น้อยที่สุด ซึ่งเป็นผลมาจากการที่นักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ในเขตพื้นที่ตะเข็บชนแดนลุ่มน้ำโขง ไม่มีความต้องการโอ้วอดเพื่อนเกี่ยวกับพฤติกรรมดังกล่าวและมีความอยากรู้อยากลองสิ่งเสพติด

ติดในระดับน้อย ตลอดจนไม่นิยมคบหาคนแปลกหน้า จึงส่งผลให้ระดับพฤติกรรมเสี่ยงต่อยาเสพติดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ในเขตพื้นที่ตะเข็บชนแดนลุ่มน้ำโขง โดยรวมอยู่ในระดับน้อย

โดยผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Suksang (2015) ที่ได้ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมเสี่ยงใช้สารเสพติดของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในจังหวัดสงขลา โดยผลการวิจัยพบว่า นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในจังหวัดสงขลา มีพฤติกรรมเสี่ยงใช้สารเสพติดอยู่ในระดับน้อยและสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ChaekPhimai (2012) ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับความรู้ ความเข้าใจเรื่องยาเสพติดและพฤติกรรม การป้องกันตนเองจากยาเสพติดของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ โดยผลการวิจัย พบว่านักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือมีระดับพฤติกรรมที่มีต่อการป้องกันยาเสพติดในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งแปลผลได้ว่า นักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือมีระดับพฤติกรรมเสี่ยงต่อยาเสพติดในภาพรวมอยู่ในระดับน้อย นอกจากนี้ ผลการวิจัยดังกล่าวยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Danprachoom (2013) ที่ได้วิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งต่อพฤติกรรม การป้องกันตนเองจากยาเสพติดของนักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนอนุบาลวังสมบูรณ์ จังหวัดสระแก้ว โดยผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีระดับพฤติกรรม การป้องกันและแก้ไขปัญหา ยาเสพติด โดยภาพรวมอยู่ในระดับสูง ซึ่งแปลผลได้ว่า นักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนอนุบาลวังสมบูรณ์ จังหวัดสระแก้ว มีระดับพฤติกรรมเสี่ยงต่อยาเสพติดในภาพรวมอยู่ในระดับน้อยนั่นเอง

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้

ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยครั้งนี้ไปใช้ได้แก่ ชุมชนในพื้นที่ตะเข็บชนแดนลุ่มน้ำโขง ควรมีการบูรณาการระหว่างพ่อแม่ผู้ปกครอง ครู-อาจารย์ ชุมชนและเจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐ ในการบูรณาการระหว่างสถาบันต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในการป้องกันปัญหา ยาเสพติดในพื้นที่ตะเข็บชนแดนลุ่มน้ำโขง เพื่อหาแนวทางในการเสริมสร้างและ พัฒนาการป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงต่อยาเสพติดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ในเขตพื้นที่ตะเข็บชนแดนลุ่มน้ำโขง อันจะนำไปสู่สัมฤทธิ์ผลในการป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงต่อยาเสพติดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ในเขตพื้นที่ตะเข็บชนแดนลุ่มน้ำโขงต่อไป

2. ข้อเสนอแนะเพื่อทำการวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการวิจัยเพื่อศึกษาถึงสภาพปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ในการป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงต่อยาเสพติดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ในเขตพื้นที่ตะเข็บชนแดนลุ่มน้ำโขง ไปใช้เพื่อ

พัฒนาการป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงต่อยาเสพติดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ในเขตพื้นที่ตะเข็บชนแดนลุ่มน้ำโขง โดยบริบทของโรงเรียนและจังหวัดแต่ละจังหวัดแตกต่างกัน จึงควรมีการศึกษาอย่างเจาะลึกในโรงเรียนและจังหวัดแต่ละจังหวัด เพื่อให้ได้แนวทางในการป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงต่อยาเสพติดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ในเขตพื้นที่ตะเข็บชนแดนลุ่มน้ำโขง ที่มีเหมาะสมสำหรับโรงเรียนและจังหวัดแต่ละจังหวัด

เอกสารอ้างอิง

- สัญญา เคนาภูมิ และเสาวลักษณ์ โกศลกิตติอัมพร. (2558). *การกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง. ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์*. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- ChaekPhimai, C. (2012). *Self-protection behaviors of drugs of King Mongkut's University of Technology North Bangkok students*. (Master of Public Administration Thesis). Bangkok: King Mongkut's University of Technology North Bangkok.
- Danprachoom, P. (2013). *Factors affecting self-protection behavior from drugs Of lower secondary school students Wang Sombun Kindergarten School, Sa Kaeo Province*. (Master Thesis, Kasetsart University). Chon Buri: Burapa university.
- Jandeang, B. (2017). Analysis of Current Drug Situation Problem. *Journal of Research and Development Institute, Rajabhat Maha Sarakham University*. 4(2): 37.
- Narcotics Suppression Office. (2017). *Prevention and solution of drug problems in educational institutions*. Office of the Narcotics Control Board, Bangkok: Ministry of Justice.
- National Drug Prevention and Suppression Center. (2017). *Ordering guidelines for reducing drug harm (Harm Reduction)*. Office of the Narcotics Control Board, Bangkok: Ministry of Justice.
- Suksang, S. (2015). *Factors influencing drug use risk behaviors of lower secondary school students in Changwat Songkhla*. Hat Yai: Hat Yai University.

The Center for Narcotic Drugs defeats Mukdahan province. (2018). *Guidelines to overcome drug abuse in Mukdahan province*. Mukdahan: The Center for the Empowerment of the Province of Narcotic Drugs.

พระพุทธศาสนาเพื่อสังคม
: กรณีพระพิศาลศาสนกิจ (หลวงพ่อยื่อน ขนติพโล)
Buddhism for Social Engagement: a Case Study
of Phra Phisansasanakich (Yuen Khantiphalo)

¹พระครูสุขเขตวุฒิคุณ, ²พระสฤทธิ์ สุ่มโน และ ³สุมิชชา ชาเสน
¹Phrakru Sukhetwutthikhun and ²Prasarit Sumano and ³Sumitcha Chasen

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี, ประเทศไทย
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, ประเทศไทย
Mahaculalongkornrajavidyalaya University Ubon Ratchathani Campus, Thailand
Ubon Ratchathani Rajabhat University, Thailand

¹Sukhet_w@gmail.com

Received September 9, 2019; Revised October 20, 2019; Accepted December 18, 2019

บทคัดย่อ

พุทธอุทยานวัดเขาศาลาอตุลฐานะจาโร มีสภาพพื้นที่ป่าไม้ที่อุดมสมบูรณ์ จังหวัดสุรินทร์โดยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้ส่งเสริมให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เชิงนิเวศ เชิงวัฒนธรรม มีรอยพระพุทธบาทจำลองที่บ่งบอกถึงอารยธรรมอันเก่าแก่ของขอมโบราณและกรมศิลปากรได้ขึ้นทะเบียนผานางคอยเป็น ผาพระ ซึ่งทั้งหมดนี้ล้วนเป็นผลผลิตที่ได้จากอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของพระสงฆ์ทั้งสิ้น พระพุทธศาสนาเพื่อสังคมของวัดเขาศาลาอตุลฐานะจาโร จึงสามารถสรุปได้ใน 2 ฐานะ คือ ฐานะเชิงหลักการได้แก่ การตีความหลักการของพุทธศาสนาเพื่อให้ครอบคลุมสังคมทุกด้าน โดยการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้าไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์กับสังคมหม่มากและปรับรูปแบบให้เป็นปรากฏการณ์ทางสังคมมากยิ่งขึ้นและฐานะเชิงปฏิบัติการ ได้แก่ กระบวนการทำกิจกรรมเพื่อให้เป็นประโยชน์ต่อสังคมไปพร้อมกับการพัฒนาจิตใจด้วย นอกจากนี้ยังเป็นการปรับรูปแบบการเผยแผ่ศาสนาที่ไม่เน้นเพียงการแสดงธรรมและการสอนกรรมฐานเท่านั้น แต่ยังสามารถเผยแผ่ในรูปแบบสังคมสงเคราะห์และร่วมรับผิดชอบต่อการแก้ปัญหาสังคมทุกยุค

สมัย ซึ่งเป็นการเข้าไปรับผิดชอบต่อการกระบวนการณ์เคลื่อนไหวทางสังคม รวมไปถึงปฏิบัติการ เยียวยา รักษาและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมระบบนิเวศวิทยาและสิ่งมีชีวิตด้วย

คำสำคัญ: พระพุทธศาสนาเพื่อสังคม, พระพิศาลศาสนกิจ

ABSTRACT

A Buddhist park of Wat Khaosala Atulla Thanacharo has abundant forest conditions. Surin Province, by the Tourism Authority of Thailand, has promoted the park to be an ecological and cultural tourist attraction. There is a model of footprint of the Buddha that indicates the civilization of ancient Khmer. The Fine Arts Department has registered the Nangkoi cliff locating in the park as Pah Phra or cliff of monks. These are all the results of forest resource conservation of Buddhist monks. Buddhism for social engagement of Wat Khaosala Atulla Thanacharo can, thus, be concluded in 2 statuses. Firstly, Buddhist principle status includes: interpretation of Buddhist principles that covers all social aspects by applying Buddha Dhamma principles for benefiting most people in society; and by adjusting the pattern of Buddha Dhamma principles to be more related to social phenomenon; and Secondly, the operational status includes the implementation of activities for benefiting society as well as mental development. The pattern of Buddhist propagation is not only through Dhamma preaching and meditation practice but also through: social welfare for solving social problems of all generations; and social movement in various aspects including conservation and restoration of natural resources, ecology, environment as well as all creatures.

Keywords: Buddhism for Social Engagement, Phra Phisansasanakich

บทนำ

สังคมยุคใหม่ของปัจจุบัน การมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ เพื่อเป็นการแสดงออกถึงความรับผิดชอบต่อสังคม ไม่ว่าจะเป็นสังคมภายในประเทศและสังคมภายนอกประเทศ ก็ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของการบูรณาการเพื่อช่วยกันป้องกันและแก้ไขปัญหาภายในประเทศของตน เพราะเหตุว่ากลุ่มคนในสังคมกำลังมีปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินชีวิตหรือมีปัญหาชีวิต แต่ก็ยังไม่มีความรู้ความสามารถที่จะแก้ปัญหาชีวิตของตนให้ผ่านพ้นปัญหาและอุปสรรคนั้นไปได้ ด้วยเหตุนี้เองหน่วยงานหลักๆของสังคมนั้นจึงยื่นมือเข้ามาช่วยเหลือ ยกตัวอย่างเช่น สถาบันศาสนาหน่วยงานเอกชน องค์กรต่างๆทั้งไทยและเทศรวมถึงกลุ่มจิตอาสาและ

ชมรมต่างๆก็พยายามที่จะช่วยแก้ปัญหาเหล่านั้น เป็นต้น แต่ในบทความนี้ผู้เขียนจะเน้นไปที่สถาบันทางพระพุทธศาสนาแบบเถรวาท สถาบันพระสงฆ์ที่กล่าวถึงนี้จะมีพระสงฆ์เป็นผู้นำหรือแกนนำด้านจิตวิญญาณ เป็นศูนย์รวมใจหรือศรัทธาของสังคมเอาไว้ พระสงฆ์หลายรูปในปัจจุบันมีความรู้ มีความสามารถและมีบทบาทในด้านต่างๆมากมาย ซึ่งแต่ละรูปนั้นก็แตกต่างกันออกไป

สาเหตุที่มีพระพุทธศาสนาเพื่อสังคม (Socially Engaged Buddhism) ขึ้นมาก็เพราะเป็นขบวนการพระพุทธศาสนาแนวใหม่ที่เกิดขึ้นเพื่อตอบสนองปัญหาสังคมโลกยุคใหม่ ตัวพระสงฆ์เองก็ไม่ได้ผูกมัดติดอยู่กับหลักการเดิมที่ไม่สามารถทำอะไรได้ ไม่มีการแยกเรื่องศาสนากับสังคมออกจากกัน เพราะสังคมกับศาสนาเป็นเรื่องเดียวกัน ถ้าสังคมมีปัญหา นั่นหมายถึงบทบาทของสถาบันสงฆ์ไม่มีบทบาทต่อชุมชนหรือสังคมเมื่อปัญหาสังคมรุนแรงขึ้นก็อาจจะส่งผลกระทบโดยตรงไปถึงสถาบันสงฆ์ได้เช่นเดียวกัน ดังนั้น พุทธเพื่อสังคม (Engaged Buddhists) ที่มีนักวิชาการทางพระพุทธศาสนาและพระสงฆ์นักพัฒนาพยายามนำพระพุทธศาสนาเข้าไปมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาสังคม เช่น ปัญหาความไม่เป็นธรรมทางสังคม ปัญหาสิ่งแวดล้อม ปัญหาความรุนแรงต่อชีวิตและทรัพย์สิน ปัญหาทางเศรษฐกิจ ปัญหาทางการเมือง เหล่านี้เป็นต้น พุทธศาสนาเพื่อสังคมที่โดดเด่นในต่างประเทศ โดยส่วนมากจะเกิดขึ้นในประเทศที่เกิดภาวะวิกฤตทางสังคมจากภัยสงครามและความขัดแย้งทางการเมือง โดยเฉพาะในประเทศที่เคยตกเป็นอาณานิคมของตะวันตกมาก่อน เช่น อินเดีย ศรีลังกา เวียดนาม ทิเบต (Phramaha Sombon Wutdhikaro, 2005 : 1) บทบาทและความสำคัญของพุทธเพื่อสังคมมีหน้าที่ คือ

1. หน้าที่ในการให้คำอธิบาย ซึ่งในสังคมมนุษย์ทุกสังคมจะต้องมีคำถามว่าทำไมมันถึงเป็นอย่างนั้น ทำไมถึงเป็นอย่างนี้ ยกตัวอย่างเช่นว่า เมื่อมนุษย์เกิดขึ้นมนุษย์จะต้องถามว่าทำไมเราถึงเกิดมา เกิดมาอยู่ในสถานะในทางสังคมอย่างไร ทำไมเราถึงรวยทำไมเราถึงจน ทำไมเราถึงเป็นผู้ถูกปกครอง ทำไมเราถึงยอมรับสถานภาพที่เกิดขึ้นกับชีวิตของเรา ทำไมญาติพี่น้องถึงต้องตาย สิ่งที่เราถึงต้องพลัดพรากศาสนาจะให้คำอธิบายต่อคำถามเหล่านี้

2. หน้าที่ในการให้การสนับสนุนกับสถาบันพื้นฐานต่างๆของสังคม เช่น สถาบันทางเศรษฐกิจทางการเมืองวัฒนธรรม ค่านิยมเพื่อให้สถาบันต่างๆเหล่านั้นสามารถตอบสนองวัตถุประสงค์ต่างๆทางสังคมและประโยชน์มากที่สุดแก่มวลชน ดังนั้นศาสนาต่างๆก็จะมีคำสอนบัญญัติแนวทางเศรษฐกิจที่ยังประโยชน์แก่ ศาสนิกชน การเฉลี่ยประโยชน์และความสุขแก่ชนหมู่มาก ในทางการเมืองเป็นเข็มทิศและหางเสือแก่ระบบการเมืองโดยเฉพาะระบบการเมืองที่มีรากฐานอยู่บนจารีตนิยมในทางสังคมศาสนาเป็นสื่อของการอบรมให้รู้จักระเบียบสังคม หมายถึงการรู้จักเรียนรู้ รู้จักปรับตัวให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้ โดยการยึดถือแนวทางปฏิบัติอย่างเดียวกัน มีปรัชญาชีวิตที่สอดคล้องกัน

3. หน้าที่ที่เกี่ยวกับปัจเจกบุคคล คือศาสนาจะทำหน้าที่ให้พลังใจแก่บุคคลหรือปัจเจกบุคคลในกรณีที่เกิดวิกฤตการณ์ขึ้นมาและไม่สามารถที่จะหาเหตุผลที่เหมาะสมหรือเพียงพอมาอธิบายได้ เช่น ในกรณีเกิดภัยพิบัติ เกิดอุบัติเหตุแก่ผู้ที่เรารัก เราชอบต่างๆ เหล่านี้ ก็จำเป็นต้องมีคำอธิบายที่นอกเหนือจากที่ว่าเป็นการบังเอิญ

4. หน้าที่ทางด้านการฝึกส่วนต่างๆ ของสังคมให้เป็นเอกภาพนั้นก็คือว่าทำให้ชนบทร่วมประเพณีระบบความเชื่อต่างๆ ที่เป็นระบบความเชื่อย่อยๆ ในสังคมได้รวมกันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันอันนำไปสู่บูรณาการในชาติ (Somboon Suksaran, 1987 : 20)

จากที่กล่าวมาพระพุทธศาสนาเพื่อสังคมที่มีแกนนำเป็นพระสงฆ์ ถือได้ว่าเป็นรูปแบบการพัฒนาและให้ความช่วยเหลือที่ไม่จำกัดอยู่เฉพาะกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ซึ่งเป็นสิ่งที่สังคมคาดหวังหรือต้องการให้พระสงฆ์ที่มีบทบาทมีความรู้ความสามารถได้ยื่นมือเข้าไปช่วยแบ่งเบาภาระในการแก้ปัญหาต่างๆ ให้กับพุทธศาสนิกชนของตนเองบ้างในบทความเรื่องนี้ผู้เขียนจะนำเสนอบทบาทพุทธเพื่อสังคมของพระพิศาลศาสนกิจ (เย็น ขนติพิโล) วัดเขาสาลาตุลฐานะจาโร ตำบลจรัส อำเภอบัวเขต จังหวัดสุรินทร์ ที่ประสบผลสำเร็จในการนำพระพุทธศาสนามาช่วยบริการสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพในเรื่องของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติแบบองค์รวมหรือให้ทุกส่วนงานและชุมชนทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชน ดังจะได้กล่าวถึงรายละเอียดในลำดับต่อไป

ความหมายพระพุทธศาสนาเพื่อสังคม

คำว่า“พระพุทธศาสนาเพื่อสังคม”ภาษาอังกฤษคือ "engaged Buddhism" นักวิชาการส่วนใหญ่ยอมรับตามที่ศาสตราจารย์เคนเนธ คราฟท์ (Prof. Kenneth Kraft, 1992 : 18) นักวิชาการด้าน engaged Buddhism คนสำคัญอีกท่านหนึ่งระบุว่าผู้ที่ใช้คำๆ นี้เป็นคนแรกคือท่านติช นัท ฮันห์ (Thich Nhat Hanh) พระภิกษุในพระพุทธศาสนานิกายเซนชาวเวียดนาม (Kenneth Kraft, 1992) มีความหมายครอบคลุมแนวคิดที่มีกลิ่นไอแบบพระสงฆ์เวียดนาม 3 ประการ ได้แก่ ความตระหนักรู้อย่างแท้จริงที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน (awareness in daily life) การรับใช้/บริการสังคม (social service) และปฏิบัติการทางสังคม (social activism) คำว่า“socially engaged Buddhism”มีนักวิชาการทางพุทธศาสนาหลายท่านได้ศึกษาวิเคราะห์ความหมายแบ่งออกเป็น 2 แนวทางด้วยกัน แนวทางแรกได้แก่ มีความเห็นว่า คำว่า“socially engaged Buddhism”มาจากคำในภาษาฝรั่งเศสว่า “engage” (อ่านว่า“อังกาเย”) และ“l’engagement” (อ่านว่า“เลอ อังกาเยมัง”) และโดยแท้จริงแล้วท่านติช นัท ฮันห์ เลือกใช้คำๆ นี้ เพื่อต้องการให้ครอบคลุมแนวคิดแบบเวียดนาม 3 ประการ ได้แก่

1) ความตระหนักรู้อย่างแท้จริงที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน (awareness in daily life)

2) การรับใช้/บริการสังคม (social service) และ

3) ปฏิบัติการทางสังคม (social activism) (Donald Rothberg, 2006 : 209) และแนวทางที่สอง คือ ในขณะที่แนวทางที่ 2 เห็นว่า ตัวอักษรจีนที่ท่านนัท ฮันท์ ใช้เพื่อสื่อความหมายถึงคำว่า “engaged Buddhism” ตั้งแต่แรกนั่นคือคำว่า หยู่ ชื่อ ฟว้อ เจี้ยว ซึ่งประกอบด้วยตัวอักษร 4 ตัว ได้แก่ หยู่ แปลว่า “เข้าสู่” (enter), ชื่อ แปลว่า “โลก” (world), ฟว้อ แปลว่า “พระพุทธเจ้า” หรือ “พระ” หรือ “พระพุทธศาสนา”, เจี้ยว แปลว่า “คำสอน” เมื่อนำรวมกันแล้วแปลโดยสาระได้ว่า “พระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับเรื่องทางโลก” (worldly Buddhism) การที่ท่านนัท ฮันท์ ได้อธิบายเอาไว้ว่า engaged Buddhism คือ “พระพุทธศาสนาที่ปรากฏอยู่ในชีวิตประจำวันและทุกขณะ” ท่านชี้ว่าคนทั่วไปเมื่อได้ยินคำว่า “engaged Buddhism” มักจะคิดถึงการทำเพื่อความเป็นธรรมในสังคม การต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนหรือการเดินขบวน (demonstration) เป็นต้น แต่ความจริงแล้วนั้นไม่ใช่องค์ประกอบพื้นฐานของ engaged Buddhism เป็นเพียงส่วนหนึ่งของการปฏิบัติธรรมเท่านั้น เพราะแท้จริงนั้น “องค์ประกอบพื้นฐานคือมีการปฏิบัติธรรมอยู่ในทุกๆ ขณะของชีวิตประจำวัน” เป็นการใส่ใจกับสิ่งที่เกิดขึ้น “ที่นี่และเดี๋ยวนี้” (here and now) ในขอบเขตของร่างกาย จิตใจและสภาวะแวดล้อม กล่าวอีกอย่างก็คือ engaged Buddhism เป็นการตอบสนอง (response) ต่อกายสังขาร (physiological formation) จิตตสังขาร (mental formation) และ “กายภาพสังขาร” (physical formation) คำอธิบายของท่านในลักษณะนี้ ดูเหมือนจะให้น้ำหนักความสำคัญไปที่ความตระหนักรู้ มากกว่าการรับใช้/บริการสังคมและปฏิบัติการทางสังคม และอาจทำให้เกิดความเข้าใจต่อไปได้ว่า ความตระหนักรู้นี้เองที่เป็นนัยสำคัญบ่งชี้ถึงความเป็น engaged Buddhism โดยสาระแล้วแนวคิดเรื่อง “การตระหนักรู้ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน” ของท่านนัท ฮันท์ นั้น ก็คือหลักสติปัฏฐานหรือสัมมาสดิฉันเอง แต่สิ่งที่ลืมไม่ได้คือ เมื่อกล่าวตามหลักการของสติปัฏฐาน ๔ แล้ว ในขณะที่ปฏิบัตินั้น จะต้องมีการธรรมข้ออื่นประกอบร่วมกับสติด้วย ดังที่ข้อความในมหาสติปัฏฐานสูตรระบุว่า “มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติ” (Thi.m. (Thai) 10/373/301-2)

เนื่องจากความตระหนักรู้อย่างแท้จริงอันเป็น “สภาวะของจิต” (mentality) หรือเป็น “คุณลักษณะ” (quality) ของจิตซึ่งเป็นนามธรรมอยู่ภายในนั้น มีสัมมาวายามะเป็นตัวผลักดันสำคัญย่อมจะนำไปสู่พฤติกรรมทางกายและวาจาในเชิงสร้างสรรค์ที่เป็น “สภาพปรากฏ” (appearance) ซึ่งเห็นเป็นรูปธรรมภายนอก เนื่องจากสัมมาวายามะมีลักษณะสำคัญคือมีความไม่รู้จักพอในการสร้างความดีและสิ่งที่ดีด้วยความเพียรพยายามอย่างไม่ทอดย หมายความว่า หากเป็นไปตามหลักการดังกล่าว เมื่อมีความตระหนักรู้อย่างแท้จริงแล้วก็ต้องเกิดสภาพจิตที่มีความต้องการลงมือกระทำสิ่งที่ดีให้เกิดขึ้นเสมอ และนั่นย่อม

นำไปสู่การลงมือกระทำหรือปฏิบัติจริงกล่าวคือ มีการรับใช้ บริการสังคมและหรือปฏิบัติการทางสังคมตามอย่างอัตโนมัติหรืออาจกล่าวอีกอย่างหนึ่งได้ว่าการรับใช้ บริการสังคมและหรือปฏิบัติการทางสังคมเป็นผลโดยตรงจากความตระหนักรู้อย่างแท้จริงนั่นเอง

ความตระหนักรู้จึงเป็นเงื่อนไขชนิดจำเป็นหรือเงื่อนไขที่ขาดไม่ได้ (necessary condition) แต่ไม่ใช่เงื่อนไขชนิดเพียงพอหรือเงื่อนไขสนับสนุน (sufficient condition) ของความเป็น engaged Buddhism ไม่เพียงเท่านั้น หากเราติดตามข้อเสนอของ ควีน ที่ว่าแนวคิด engaged Buddhism เป็นกระบวนทัศน์ใหม่ของพระพุทธศาสนา ซึ่งมีลักษณะที่ไม่เคยมีมาก่อน (unprecedented) (Christopher S. Queen, 2002 : 229) engaged Buddhism ย่อมจะต้องมีความแตกต่างจากพระพุทธศาสนาในแนวทางอื่นๆ ดังนั้นเมื่อนำแนวคิด 3 ประการของ engaged Buddhism มาพิจารณาอีกครั้ง จะพบว่านัยสำคัญที่คำว่า “socially engaged Buddhism” ต้องการบ่งชี้เป็นพิเศษน่าจะอยู่ที่แนวคิดเรื่อง “ปฏิบัติการทางสังคม”

ลักษณะพระพุทธศาสนาเพื่อสังคม

1. พุทธลักษณะเพื่อสังคม

ลักษณะของพระพุทธเจ้าที่เป็นไปเพื่อสังคม คือ “พระพุทธเจ้าทรงมีลักษณะเป็นโลกนายก เป็นที่พึ่งของชาวโลก ทรงอนุเคราะห์ชาวโลก ฐานะของพระองค์ทรงเป็นโลกเชษฐ เป็นพี่คนโตของชาวโลก มีบทบาทเป็นกัลยาณมิตรที่ดี เป็นพี่ที่ชี้แนะความถูกต้องให้เกิดขึ้นแก่ชาวโลก” (Phrathepdilok (Rabaeb Thitayano), 2008 : 34)

2. พุทธนโยบายเพื่อสังคม

นโยบายของพุทธศาสนาเพื่อสังคมปรากฏชัดเจนในช่วงที่พระพุทธเจ้าทรงส่งพระสาวกออกเผยแผ่ศาสนา โดยทรงให้นโยบายแก่พระธรรมทูตที่ส่งออกเผยแผ่ศาสนา ซึ่งถือเป็นปฏิบัติการเพื่อสังคมขบวนการแรกของโลก ดังพุทธพจน์ที่ว่า “พวกเธอจงจาริกไปเพื่อประโยชน์สุขแก่ชนจำนวนมาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์ อย่าไปทางเดียวกันสองรูป จงแสดงธรรมมีความงามในเบื้องต้น ท่ามกลางและที่สุด จงประกาศพรหมจรรย์พร้อมทั้งอรรถและพยัญชนะบริสุทธิ์บริบูรณ์ครบถ้วน สัตว์ทั้งหลายที่มีธูลีในตาน้อยมีอยู่ ย่อมเสื่อมเพราะไม่ได้ฟังธรรม” (Vi.m. (Thai) 4/32/40) จากพุทธพจน์ดังกล่าวสามารถไขรหัสพุทธนโยบายได้ดังต่อไปนี้ “เพื่อประโยชน์สุขแก่ชนจำนวนมาก” หมายถึง ทำสิ่งที่เป็นผลดีและมีคุณค่า มี 3 ระดับ คือ ทิฏฐธัมมิกัตถประโยชน์ หมายถึง ประโยชน์ในปัจจุบันหรือประโยชน์ในโลกนี้ ประโยชน์สุขที่มองเห็นกันชัดชัดนี้ เช่น การมีทรัพย์ มียศ มีเกียรติและมีความสุข เป็นต้น, สัมปรายิกัตถประโยชน์ หมายถึง ประโยชน์เบื้องหน้าหรือประโยชน์ในภพหน้า มีจิตใจองงามในคุณธรรมหรือเป็นผู้ที่สั่งสมคุณงามความดีไว้พร้อม เป็นผู้มีศรัทธา ศีล บริจาคทานและเป็นผู้มีปัญญา เป็นต้น,

ปรารถนาประโยชน์ หมายถึง ประโยชน์สูงสุด จุดหมายสูงสุดหรือนิพพาน, โดยให้ผู้รับการเผยแผ่ได้รับประโยชน์ตามแต่ภูมิธรรมของแต่ละคน หรือให้ตั้งอยู่ในศีล สมาธิและปัญญา จนถึงบรรลุนิพพานอันเป็นเป้าหมายสูงสุด

3. ลักษณะของพุทธศาสนาเพื่อสังคม

จากพุทธลักษณะและพุทธนโยบายเพื่อสังคม จึงแนวทางนำไปสู่การปฏิบัติการเพื่อสังคม ทำให้พุทธศาสนาเพื่อสังคมมีลักษณะพิเศษดังต่อไปนี้

1) ลักษณะเป็นวัฒนธรรม พุทธศาสนาไม่สามารถแยกตัวออกจากสังคมได้ เพราะสังคมหรือชุมชนเป็นที่รวมของคนทุกสาขาอาชีพ ทุกเพศทุกวัยและมีภารกิจแตกต่างกันไปตามความถนัด ระบบความเชื่อก็ย่อมมีความแตกต่างกันแม้จะอยู่ในประเทศเดียวกัน แต่ก็มีวัฒนธรรมแตกต่างกันบ้างเล็กน้อย โดยพื้นฐานหลักแล้วสังคมและวัฒนธรรมไทยยึดเอาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นหลัก ด้วยเหตุผลก็เพราะพระพุทธศาสนายังรากลึกลงในสายเลือดของคนไทย ฉะนั้น วัฒนธรรมไทยจึงอิงหลักพระพุทธศาสนาเป็นหลัก คือ สังคมแบบพุทธ (Somchai Srinok, 2003 : 1)

2) ลักษณะส่งเสริมการพัฒนา การพัฒนาทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น พุทธศาสนาเชื่อว่ามนุษย์สามารถพัฒนาศักยภาพได้ จากระดับสัตวชาติญาณไปสู่ระยะ “หลักพุทธศาสนากล่าวว่ามนุษย์เป็นสัตว์ประเสริฐด้วยการฝึก เมื่อฝึกแล้วก็ประเสริฐ ดังพุทธพจน์ที่ว่า หนโต เสฏฐมโนสุเสสุ แปลว่า ในหมู่มนุษย์ ผู้ที่ฝึกแล้วประเสริฐ ต้องฝึกฝนก่อนจึงจะเป็นผู้ประเสริฐ (Phradhammapitaka (P.A. Payutto), 2002 : 24)

3) ลักษณะส่งเสริมให้ช่วยเหลือตัวเองได้ พุทธศาสนาช่วยเหลือสังคมเพื่อช่วยเหลือตนเองได้ในระยะยาว ซึ่งเป็นปฏิบัติการสงเคราะห์สังคมแบบยั่งยืน ซึ่งจะใช้ธรรมะในการช่วยเหลือสังคมเป็นหลัก ส่วนการช่วยเหลือด้านวัตถุสิ่งของเป็นส่วนเสริมเท่านั้น เพราะการใช้ธรรมะหรือแนะนำแนวทางดำเนินชีวิตเป็นสิ่งที่สามารถนำไปใช้ได้โดยไม่วันหมด “เพื่อให้ผู้ที่ถูกช่วยเหลือก็ต้องมีจริยธรรมว่า ไม่ว่าใครจะช่วยเหลือก็ตาม ก็ต้องทำสุตถุทธิ์ สุตตปิฎกหรือสุดความสามารถ ถึงแม้จะเป็นผู้ที่ได้รับความช่วยเหลือ ก็ยังสามารถรักษาจริยธรรมที่มีลักษณะเข้มแข็งในการสร้างสรรค์เอาไว้ได้”(Phradhammapitaka (P.A. Payutto), 2000 : 53) พุทธศาสนาเชื่อว่าการให้ธรรมเป็นทานประเสริฐกว่าการให้สิ่งปวง “พุทธศาสนาจึงช่วยให้เข้าถึงธรรมด้วยจิตใจ คือ มีเจตนาบริสุทธิ์ รักความเป็นธรรม มีความมุ่งมั่น ปรารถนาต่อจุดมุ่งหมายที่สร้างสรรค์ชีวิตและสังคมให้ดีขึ้น ด้วยการดำรงธรรมไว้ในสังคม” (Phradhammapitaka (P.A. Payutto), 2005 : 64)

4) มีลักษณะแก้ปัญหาสังคมอย่างเท่าทันยุคสมัย นักวิชาการในสายต่างประเทศมองว่า “พุทธศาสนาเพื่อสังคมเป็นการประยุกต์เอาหลักศีล สมาธิ ปัญญาของพระพุทธศาสนามาใช้กับความท้าทายในสังคมปัจจุบัน เพื่อตอบสนองปัญหาทางการเมืองและเศรษฐกิจของโลก” (The Naropa Institute, 1998) ในขณะที่โรเบิร์ต อี. กอสส์

(Robert E. Goss) มองว่าพระพุทธศาสนาเพื่อสังคมเป็นกระบวนการสากลที่อยู่เหนือการสังกัดนิกาย โดยมุ่งตอบสนองปัญหาของโลกทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม เป็นรูปแบบของกระบวนการปลดปล่อยสังคมและการเมืองที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงสังคมและการปลดปล่อยทุกข์ของมนุษย์ โดยประยุกต์ใช้หลักคำสอนเรื่องความเมตตากรุณาปัญญา ปฏิจสงมฺพบาทและสุญญตา เพื่อแก้ปัญหาสังคม รวมทั้งใช้วิธีการปฏิบัติกรรมฐาน ยุทธศาสตร์ด้านการศึกษา เมตตากรุณาเชิงสังคมและการสร้างเครือข่ายระดับรากหญ้าเพื่อเข้าไปมีส่วนร่วมกับสังคมอย่างกระตือรือร้น (Robert E. Goss, 2001 : 329)

5) มีลักษณะเป็นมนุษยธรรม มนุษยชน หมายถึง “ศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพและความเสมอภาคที่ต้องได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของความเป็นมนุษย์ เป็นมาตรฐานขั้นต่ำที่พึงมี เป็นสิ่งจำเป็นในการดำรงชีวิตของมนุษย์ อย่างมีศักดิ์ศรีและมีคุณค่า” มนุษยธรรมเป็นหลักการดำเนินชีวิตของมนุษย์ทุกคนที่เป็นสากล โดยมีคุณสมบัติ 2 ประการ คือ เว้นจากการทำชั่ว 5 ลักษณะ คือ เว้นจากการทำร้าย เว้นจากการลักทรัพย์ เว้นจากการประพฤติดิฉันในกาม เว้นจากการพูดเท็จ เว้นจากการดื่มสุราและยาเสพติดทุกชนิด เรียกว่าเบญจศีลและข้อปฏิบัติที่นำไปสู่ความดีงาม คือ ความเมตตา ประกอบอาชีพสุจริต สวรรค์ในกาม พูดคำสัตย์จริงไม่ประมาท เรียกว่าเบญจธรรม (Vichian Chabutrbruntharik, 2535 : 129-130)

6) มีลักษณะช่วยให้สังคมมีความสุขพุทธศาสนามีหลักปฏิบัติที่เป็นบรรทัดฐานทำให้สังคมสงบสุข คือ ศีล 5 “การปฏิบัติตนอยู่ในศีลธรรมอันดีงาม โดยงดเว้นจากการฆ่า เว้นจากการลักทรัพย์ เว้นจากการประพฤติดิฉันในกาม เว้นจากการพูดเท็จ เว้นจากการเสพสิ่งมีนเมา และช่วยกันเอาใจใส่มาตา บิดา และสมณพราหมณ์ มีความอ่อนน้อมถ่อมตนต่อผู้ใหญ่ เป็นต้น ประพฤติปฏิบัติตนให้อยู่ในกุศลธรรม ทำให้สังคมอุดมไปด้วยสันติสุข” (Thi.pa. (Thai) 11/105/76) ศีล 5 เป็นเครื่องมือพัฒนาบุคคลให้ใจเจริญงอกงามด้วยกุศลธรรม งดเว้นจากอกุศลธรรม “อกุศลธรรมเป็นตัวบั่นทอนจิตใจของมนุษย์ ก่อให้เกิดความทุกข์ ทำลายบรรยากาศของความผาสุกของสังคมมนุษย์” (Khu.ma. (Thai) 29/5/21)

7) มีลักษณะส่งเสริมการพัฒนาและความมั่นคงในสังคม สังคมทุกยุคสมัยล้วนแต่มีปัญหาใหญ่เรื่องความมั่นคงด้วยกันทั้งนั้น ไม่ว่าจะเป็นความมั่นคงทางการเมือง ความมั่นคงทางเศรษฐกิจความมั่นคงทางสังคม เป็นต้น ปรากฏการณ์ของปัญหาด้านความมั่นคงแสดงออกในรูปของปัญหาต่างๆ ซึ่งส่งผลกระทบต่อสังคมด้านใดด้านหนึ่ง แนวคิดของพุทธศาสนาเพื่อสังคมที่ส่งเสริมความมั่นคงและพัฒนาสังคมนั้นชื่อว่า อปริหานิยธรรม (Thi.m. (Thai) 10/134/66-68)

8) ลักษณะสังคมสงเคราะห์พระสงฆ์ไม่เพียงแต่มีหน้าที่ฝึกตนตามหลักไตรสิกขาเท่านั้น หากยังมีความเกื้อกูลแก่ชุมชนและสังคมอีกด้วย วัดก็เช่นเดียวกัน นอกจากจะเป็นแหล่งศึกษาหาความรู้แล้ววัดยังเป็นสถานที่กระจายรายได้จากผู้มีทรัพย์มากให้แก่ผู้มี

ทรัพย์สินน้อยในชุมชน ทั้งโดยตรงและโดยอ้อม อาทิ การบริจาคทรัพย์สินสร้างศาลาอาคารต่างๆ เพื่อให้ชุมชนเข้ามาใช้จัดกิจกรรมสร้างสรรค์ร่วมกันหรือไม่ทางวัดก็นำข้าวของเครื่องใช้ไปแจกจ่ายแก่ชาวบ้านที่ยากจน เมื่อปัญหาเรื่องปากท้องลดลงชาวบ้านก็มีโอกาสเข้าวัดฟังธรรมมากขึ้น (Somkiet Meetham, 2003 : 45-46) โดยหลักการสงเคราะห์ตามแนวทางพุทธศาสนา เพื่อให้เกิดประโยชน์สุขร่วมกัน

พุทธเพื่อสังคมของพระครูภาวนาวิทยาคม (เย็น ขนติโพล)

1. สภาพทั่วไปของพื้นที่

พุทธอุทยานวัดเขาศาลาอตุลฐานะจาโร ตั้งอยู่ ณ บ้านสะพาน ตำบลจรัส อำเภอบัวเขต จังหวัดสุรินทร์ ห่างจากอำเภอบัวเขต 17 กิโลเมตร มีเนื้อที่ 10,865 ไร่ ติดกับอ่างเก็บน้ำห้วยจรัส เป็นแหล่งเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนา และศึกษาธรรมชาติมีทิวทัศน์ที่สวยงาม มีหน้าผาที่สูงชันเรียกผานี้ว่า ผาพระหรือผานางคอย ซึ่งอุดมสมบูรณ์ไปด้วยพันธุ์ไม้ และสมุนไพรหายาก รวมทั้งสัตว์ป่านานาชนิด โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นแหล่งกำเนิดต้นน้ำลำธาร มีทัศนียภาพที่งดงาม สภาพแวดล้อมเงียบสงบร่มเย็น เหมาะกับการศึกษาปฏิบัติธรรมและท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่สำคัญยิ่ง ผืนป่าบางส่วนติดชายแดนไทย-กัมพูชา ถึงแม้ว่าจะมีร่องรอยการตัดไม้ทำลายป่าให้เห็นอยู่บ้าง แต่อย่างไรก็ตาม ป่าทั้งผืนแห่งนี้ จัดได้ว่าอุดมสมบูรณ์มากที่สุด ในอีสานใต้ของประเทศไทย มีชุมชนล้อมรอบ 3 ตำบลกับอีก 4 หมู่บ้าน คือ ตำบลจรัส มีบ้านจรัส และบ้านสะพาน ตำบลอาโพน มีบ้านชำปะโต ตำบลเทพรักษา มีบ้านกะเลงเวก พุทธอุทยานวัดเขาศาลาอตุลฐานะจาโร ได้ดำเนินกิจกรรมหลากหลายอย่างควบคู่กัน อาทิ เช่น การอนุรักษ์ป่าไม้ การส่งเสริมการเรียนรู้ให้แก่ เยาวชน นักเรียน นักศึกษา และประชาชนทั่วไป โครงการบรรพชา อุปสมบทเฉลิมพระเกียรติในภาคฤดูร้อนในลักษณะการเรียนรู้การอยู่กับธรรมชาติ การก่อตั้งโรงสีข้าวเกษตรอินทรีย์ชุมชนและการส่งเสริมกิจกรรมพุทธศาสนาในรูปแบบต่างๆ เพื่อเป็นพุทธอุทยานเขาศาลาศูนย์รวมแห่งการเรียนรู้ และเป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ มีแหล่งท่องเที่ยวเช่น พระอริยเจดีย์ รอยพระพุทธรูปบาทจำลอง พระพุทธรูปหินแกะสลัก พระพุทธรูปโลหะ อุโบสถ พระนาครปรก ผานางคอย น้ำตกไตรศรี และปัจจุบันการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้ศึกษาเพื่อเปิดเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และทางศาสนาสถาน (Interview Utchara Phanurat, May 2008)

ต่อมาในปี พ.ศ.2536 กรมป่าไม้ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ในสมัยนั้น (ปัจจุบันกรมป่าไม้ อยู่ในสังกัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม) ได้ประกาศบริเวณพื้นที่ป่าเป็นเขตพุทธอุทยาน ให้ดำเนินโครงการส่งเสริมพระพุทธศาสนา เพื่ออนุรักษ์ป่าไม้และพัฒนาสิ่งแวดล้อม ตามความคิดริเริ่มของพลเอกเชษฐา ฐานะจาโร เมื่อครั้งดำรงตำแหน่ง ผบ.กกล.สุรนารี โดยมี เจ้าพระคุณสมเด็จพระสังฆราช ทรงรับเป็นองค์อุปถัมภ์ตั้งแต่นั้นเป็น

ต้นมา พุทธอุทยานเขาศาลาแห่งนี้มีสภาพพื้นที่เป็นเนินเขา มีภูศาลา ภูหงส์ ภูนก อยู่ในบริเวณเขตพื้นที่ป่า ลักษณะเป็นป่าดงดิบชื้น ป่าเบญจพรรณ และป่าดงดิบแล้งคงความอุดมสมบูรณ์เป็นป่าต้นน้ำห้วยจรัส มีเทือกเขาพนมดงรักเป็นแนวกั้นเขตแดนระหว่างไทย-กัมพูชา สภาพภูมิอากาศมีฤดูฝนกับฤดูแล้งที่แตกต่างกันชัดเจน ในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมา (2543-2547) ภาครัฐวันออกเฉียงเหนือตอนล่างได้แก่ กลุ่มจังหวัดนครราชสีมา ชัยภูมิ บุรีรัมย์ สุรินทร์ ศรีสะเกษ และอุบลราชธานี มีพื้นที่ป่าเพิ่มขึ้นเรื่อยๆโดยเฉพาะพื้นที่ป่าทางตอนใต้ของสุรินทร์แนวชายแดนไทย-กัมพูชา บริเวณเทือกเขาพนมดงรัก ซึ่งนอกจากจะเป็นเขตพื้นที่ดูแลของกรมป่าไม้แล้ว ยังเป็นแนวเขตในการปกป้องดูแลของกองกำลังสุรนารี ส่วนแยกที่ 2 กรอ.มท. ถือเป็นที่ป่าไม้ที่ยังคงความอุดมสมบูรณ์ด้วยพันธุ์ไม้ พืชสมุนไพร สัตว์ป่านานาชนิด

พื้นที่ป่าในเขตอำเภอบัวเขต จังหวัดสุรินทร์ เป็นพื้นที่ที่พระสงฆ์มีบทบาทสำคัญในการน้อมนำหลักพุทธธรรมมาใช้กับวิธีการดำเนินกิจกรรมด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ใช้หลักธรรมในการสร้างความสมานฉันท์สร้างความเข้าใจอันดีให้เกิดขึ้นในชุมชน คือพุทธอุทยานวัดเขาศาลาตูลฐานะจาโร โดยพระพิศาลศาสนกิจ (หลวงพ่อเย็น ขนติโปล) เจ้าสำนักผู้มีบทบาทสำคัญในการสร้างพลัง คือ วัด ชุมชน ป่าไม้ ให้สามารถอยู่อาศัยซึ่งกันและกันได้สมดุล จากปัญหาการบุกรุกป่าจับจองเพื่อการเกษตร การลักลอบตัดต้นไม้ การจับสัตว์ป่าและปัญหาไฟไหม้ป่า ในเขตพื้นที่ป่าพุทธอุทยานวัดเขาศาลาตูลฐานะจาโรได้รับผลกระทบโดยตรง พระสงฆ์ต้องใช้ความพยายาม และขอความร่วมมือจากหน่วยงานภาครัฐในการปกป้องพื้นที่ป่า จากบทบาทดังกล่าวชุมชนมีทัศนคติต่อพระสงฆ์ว่า “พระป่าไม้” การดำเนินการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของพระสงฆ์ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ โดยเฉพาะกองกำลังสุรนารี กรมป่าไม้ กรมการศาสนา และสำนักพระพุทธศาสนาจังหวัด ทำให้ประชาชนมีความเข้าใจบทบาทของพระสงฆ์ในการดำเนินกิจกรรมด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้มากขึ้นในระดับหนึ่ง

บทบาทพระสงฆ์ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของวัดเขาศาลา

จากคำสัมภาษณ์ของท่านเจ้าคุณพระพิศาลศาสนกิจ และการมีส่วนร่วมกิจกรรมในพื้นที่ของผู้เขียน ตลอดจนการสอบถามพระครูไพโรจน์วุฒิคุณ (พระอาจารย์วุฒิสักดิ์ วฑฒโน) รองเจ้าอาวาสและเจ้าคณะตำบลบัวเขต (ธ) ถึงบทบาทที่พระสงฆ์ในพุทธอุทยานวัดเขาศาลาตูลฐานะจาโร ได้ดำเนินการมาตั้งแต่ปี พ.ศ.2535 จนถึงปัจจุบันสามารถแยกเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ได้ดังนี้ คือ ทำแนวกันเขตป่า คือ การปักรั้วคอนกรีต ในด้านทิศตะวันตก ทิศตะวันออกและด้านหน้าคือทิศเหนือของวัด เพื่อเป็นแนวกันแบ่งเขตระหว่างป่าที่ดูแลโดยป่าไม้ และกันแนวเขตระหว่างที่ทำกินของชาวบ้านอย่าง

ชัดเจน แต่ก็ยังไม่สามารถแก้ปัญหาได้โดยตรง เพราะมีการบุกรุกลักลอบตัดไม้จากชาวบ้าน บางกลุ่ม พระพิศาลศาสนิกก็มีแนวคิดใหม่ว่าต้องขุดคลองกว้าง 3 เมตร ลึกประมาณ 4 เมตร ทำเป็นแนวกั้นด้านหน้าของเขตพุทธอุทยาน ท่านให้เหตุผลว่า เวล่าน้ำป่าหลากมาแนวเขตนี้สามารถกักเก็บน้ำไว้ได้ เพื่อเป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่าในเขตพุทธอุทยาน และยังสามารถทำให้พื้นที่ป่าแห่งนี้มีความอุดมสมบูรณ์ และชาวบ้านที่มีที่ทำกินในบริเวณใกล้เคียงสามารถใช้ถนนนี้ร่วมกันได้สะดวกขึ้น และที่สำคัญเป็นการป้องกันการนำไม้ออกนอกพื้นที่ ซึ่งระยะทางยาวประมาณ 5 กิโลเมตร

การทำแนวทำนบป่าต้นน้ำ พระพิศาลศาสนิกท่านให้แนวคิดไว้ว่า คนพึ่งน้ำพึ่งป่า สัตว์ป่าเขาก็อาศัยทรัพยากรเหล่านี้เช่นกันในการดำรงชีพ ท่านได้ทำโครงการของบประมาณจากจังหวัด เพื่อสร้างทำนบกั้นต้นน้ำเพื่อให้ความชุ่มชื้นแก่พื้นที่ป่าไม้ในบริเวณนั้น และสัตว์ป่าได้รับผลประโยชน์โดยตรงจากแหล่งน้ำ มีการนำพันธุ์ปลาต่างๆ มาปล่อยและวัดสามารถนำน้ำนี้ไปใช้อุปโภคบริโภคได้ เป็นลักษณะการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันที่ว่า น้ำพึ่งเรือเสือพึ่งป่า หรือสุภาษิตที่ว่า เสือพึ่งเพราะป่าปก ป่ารกเพราะเสวยัง ดินเย็นเพราะหญ้าบัง และหญ้ายังเพราะดินดี (Phradhammapitaka (P.A. Payutto), 2000 :53) การป้องกันไฟป่าในพื้นที่ป่าเขาศาลานั้น เป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางชีววิทยา สิ่งที่เป็นอันตรายต่อระบบสิ่งมีชีวิตมากที่สุดคือไฟป่า ไฟที่เกิดจากการกระทำของคน พระพิศาลศาสนิกจึงใช้วิธีการโดยให้พระภิกษุสามเณรในวัดช่วยกันดับไฟ และไฟป่าส่วนใหญ่มักเกิดบริเวณที่มีต้นหญ้าขึ้นหนาแน่น เช่น ด้านทิศตะวันตกของวัด และด้านหน้าวัด ในปัจจุบันวัดได้ร่วมมือกับกรมป่าไม้ส่งเจ้าหน้าที่ดับไฟป่ามาร่วมพลังในการรักษาพื้นที่ป่า ในช่วงฤดูร้อนทำให้สภาพป่าด้านหน้าวัดนี้มีความเขียวขจี ต้นไม้เริ่มเจริญเติบโตมีขนาดใหญ่ขึ้น

การแก้ไขปัญหาการบุกรุกป่า จากการร่วมอยู่ในพื้นที่มีชาวบ้านบางกลุ่มเข้าไปจับจองทำการเกษตรรวมเนื้อที่ประมาณ 668 ไร่ จำนวน 54 ราย ซึ่งเป็นพื้นที่ติดต่อเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่าห้วยทับทัน-ห้วยสำราญ ในที่ประชุมมีมติให้ วัด อบต. ชาวบ้านและเขตอนุรักษ์ร่วมกันแก้ไข แต่ในส่วนของพุทธอุทยานวัดเขาศาลาอตุลฐานะจาโรนั้นพระพิศาลศาสนิกสามารถแก้ปัญหาได้ในระดับหนึ่ง โดยท่านให้ทัศนะว่า วัดใช้หลักธรรมในการแก้ไขปัญหาโดยยึดการประนีประนอม ท่านใช้วิธีการแลกเปลี่ยนให้ชาวบ้านเข้ามาจับจองในเขตพุทธอุทยานออกนอกเขต หากที่ดินให้ใหม่หรือบางคนขอรับค่าชดเชยแทน ซึ่งชาวบ้านก็ยอมรับและไม่คัดค้านในข้อเสนอนี้แต่อย่างใด ส่วนปัญหาการลักลอบตัดไม้ในเขตพุทธอุทยานถือเป็นปัญหาที่ยากแก่การแก้ไข ไม่เฉพาะแต่ในพื้นที่พุทธอุทยานวัดเขาศาลาอตุลฐานะจาโรเท่านั้น พื้นที่อื่นก็มีปัญหาแบบเดียวกันนี้ สำหรับพุทธอุทยานวัดเขาศาลาอตุลฐานะจาโรโดยปกติเป็นพื้นที่ในการดูแลของกองกำลังสุรนารีอยู่ พระพิศาลศาสนิกท่านได้ประสานขอกำลังทหารมาประจำในพื้นที่ มีทหารพรานส่วนหนึ่ง ตำรวจตระเวนชายแดนส่วนหนึ่ง ทหารพรานนั้นประจำการอยู่ที่ทิศตะวันตกของพื้นที่ดูแลแนวเขตที่มีบ้านชำปะโต บ้านกะเลงเวกติดต่อ ส่วนตำรวจตระ

แนวชายแดนประจำการอยู่บนเขาศาลาตุแลพื้นที่โดยรวม จากเมื่อก่อนชาวบ้านที่มีอาชีพตัดไม้ขายเมื่อไม่สามารถเข้าไปตัดไม้ได้ก็เกิดความไม่พอใจ โจมตีว่าพระเป็นพระป่าไม้ มีการเดินขบวนขับไล่บ้าง เหตุการณ์เหล่านี้ที่เกิดขึ้นมีส่วนทำให้ทางการรับทราบถึงบทบาทของพระสงฆ์ ท่านได้ยกพื้นที่พุทธอุทยานถวายไว้ในพระอุปถัมภ์ของสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์

การอนุรักษ์สัตว์ป่า สัตว์ป่าในเขตพุทธอุทยานมีหลายชนิด เช่น นก กู หมีป่า เก้ง พระพิศาลศาสนกิจกล่าวว่า ในอนาคตสัตว์ป่าในเขตพุทธอุทยานเขาศาลาฯ จะมีมากขึ้น เพราะป่าแห่งนี้มีรอยต่อระหว่างไทย-กัมพูชาซึ่งตามแนวชายแดนไทย-กัมพูชานั้น มีการล่าสัตว์มาก เมื่อถูกล่ามากสัตว์ป่าก็ต้องขึ้นมาฝั่งไทยและท่านมองว่า ป่าคือบ้านของสัตว์ป่า เราคือหมายถึงวัด ชุมชน มาอาศัยบ้านคือป่าหลังสัตว์ป่า ดังนั้นคนต้องอนุรักษ์ป่าและสิ่งมีชีวิตในป่าอย่างที่สุด สำหรับการอนุรักษ์สัตว์ป่าในเขตพุทธอุทยานเขาศาลานั้นถือเป็นยุทธศาสตร์ของวัดที่ต้องให้ความสำคัญเป็นอันดับแรก ที่ผ่านมาพระภิกษุสามเณรและเจ้าหน้าที่ทหารตำรวจในพุทธอุทยาน เมื่อออกสำรวจพื้นที่ป่าในเขตพุทธอุทยานพบเห็นการล่าสัตว์ หรือมีเครื่องมือดักจับ แม้แต่ชาวบ้านที่หาผึ้ง เจ้าหน้าที่ก็จะทำการยึดอุปกรณ์ไว้ทันที ถ้าเห็นสัตว์ป่าที่จับได้ท่านก็จะปล่อย ชาวบ้านในชุมชนรอบพื้นที่ป่าต่างก็รู้ถึงการเป็นพระนักอนุรักษ์ที่มีความเมตตาต่อสัตว์ป่า และให้ความร่วมมือ กิจกรรมส่งเสริมการอนุรักษ์ป่าไม้ การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของพระสงฆ์ในพุทธอุทยานวัดเขาศาลาตุลฐานะจาโร องค์กรต่างๆ เช่น โรงเรียน วิทยาลัย มหาวิทยาลัย และองค์กรที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับป่าไม้ ต่างก็ให้ความสำคัญนำคณะมาเรียนรู้สภาพความเป็นจริง ร่วมปลูกป่าบ้าง วัดได้ให้ความรู้เรื่องป่ากับชุมชนในลักษณะการจัดอบรมปฏิบัติธรรม และมีพระภิกษุในวัดที่นำคณะเดินสำรวจป่า เป็นการให้ความรู้กับประชาชนทั่วไปที่สนใจ ได้เกิดความรัก ความหวงแหนทรัพยากรของชาติในชุมชนของตน

จากการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของพระสงฆ์ชี้ให้เห็นว่า พระสงฆ์นอกจากจะมีบทบาทด้านการเผยแผ่หลักธรรมคำสั่งสอนให้ชุมชนได้เข้าใจสามารถนำไปใช้ในการดำเนินชีวิต ยังมีบทบาทที่สำคัญอีกบทบาทคือการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ที่สามารถนำหลักธรรมอันเป็นวิถีความเข้าใจซึ่งกันและกัน โดยยึดความเข้าใจธรรมชาติ ไม่เบียดเบียนการดำรงชีวิตซึ่งกันและกัน นอกจากจะสร้างความอุดมสมบูรณ์ในพื้นที่พุทธอุทยานให้มีความสมดุลแล้ว ยังทำให้ชุมชนเกิดความอยู่เย็นเป็นสุขและได้รับผลกระทบน้อยที่สุด การดำเนินการอนุรักษ์คุ้มครอง ปกป้อง ทรัพยากรป่าไม้อันเป็นสมบัติของชาติให้คงอยู่และใช้ประโยชน์จากป่าไม้ให้เกิดผลมากที่สุด ด้วยพลังแห่งความตั้งใจที่จะทำงานเพื่อชาติและพระศาสนา ทำให้พุทธอุทยานวัดเขาศาลาตุลฐานะจาโรมีพื้นที่ป่าในดูแลถึง 10,865 ไร่ พระพิศาลศาสนกิจเคยกล่าวว่า พื้นที่ป่าบริเวณเทือกเขาพนมดงรักถ้าท่านขอขยายพื้นที่อีกทางการก็กล้าให้ เพราะเชื่อในความตั้งใจจริงที่เห็นผลประจักษ์จากการดูแลเขตพุทธอุทยาน ปัญหาที่เกิดตามมาจาก

การอนุรักษ์ป่าไม้ในปัจจุบันไม่รุนแรงเหมือนเมื่อก่อน เพราะทุกฝ่ายเข้าใจ รับรู้ถึงบทบาทที่ทางวัดดำเนินการอยู่ (Phramaha Chalermkiet Jirawatthano (Kaewhom), 2011 : 90)

ผลสัมฤทธิ์ของการดำเนินงานพุทธศาสนาเพื่อสังคม

จากบทบาท และกิจกรรมที่ทางวัดดำเนินการในด้านต่างๆเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ถ้านำแนวคิดทฤษฎีมาวิเคราะห์ล้วนมีความสอดคล้อง เช่นทฤษฎีบทบาทหน้าที่ ทฤษฎีนิเวศวิทยา หรือแม้แต่ทฤษฎีนิเวศวิทยาแนวลึก แต่บทความนี้ผู้เขียนนำเสนอบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของวัดที่นำโดยพระพิศาลศาสนกิจตามแนวคิดทางพุทธศาสนาที่มีมุมมองเกี่ยวกับป่า เพื่อให้สอดคล้องกับคำว่าวิถีพุทธ เหตุผลหนึ่งที่ผู้เขียนไม่ได้กล่าวถึงทฤษฎีเพราะพระพิศาลศาสนกิจซึ่งเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้เคยกล่าวว่า การทำงานของท่านไม่ได้คำนึงถึงแนวคิด หรือทฤษฎีอะไร เป็นการทำงานไปตามสถานการณ์หรือเหตุการณ์นั้นมากกว่า คือการทำงานไม่มีขั้นตอนที่แน่นอน นึกอะไรได้ทำเลย ท่านย้ำว่าเป็นการทำงานของคนจบ ป.4 ดังนั้น การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของพุทธอุทยานวัดเขาศาลาตุลฐานะจาวโร เป็นการทำหน้าที่ของพระสงฆ์โดยการนำหลักธรรมที่ตระหนักถึงเรื่องการเปลี่ยนแปลงตามกฎไตรลักษณ์ กล่าวคือทุกสภาวะมีการเกิดดับอยู่ตลอดเวลา พื้นที่ป่าเขาศาลาก็มีลักษณะเช่นนั้น จากสภาพเมื่อก่อนพื้นที่ป่ามีความอุดมสมบูรณ์ เมื่อความเจริญเข้ามา ชุมชนมีการขยายตัว และได้รับวัฒนธรรมตลอดจนสื่อสารต่างๆ ทำให้พื้นที่ที่มีการเปลี่ยนแปลง ปัจจัยหลักๆ คือเศรษฐกิจความเป็นอยู่ในชุมชนนั่นเอง เพื่อความอยู่รอดชาวบ้านได้ขยายอาณาเขตกว้างขึ้น พระสงฆ์ตระหนักถึงสภาพการณ์ที่เกิดขึ้น กล่าวคือมีความเข้าใจสภาพการเปลี่ยนแปลง ได้จัดการเพื่อยุติปัญหาและชี้ให้เห็นว่ามนุษย์กับสิ่งมีชีวิตมีความเกี่ยวโยงกันจะขาดระบบใดระบบหนึ่งไม่ได้ ด้วยเหตุนี้ รัฐ ชุมชน ให้การสนับสนุน มีสถาบันการศึกษานำคณะครูนักเรียนนักศึกษาเข้าไปศึกษาระบบนิเวศวิทยาอยู่ไม่ขาดสาย ปัจจุบันพุทธอุทยานวัดเขาศาลาตุลฐานะจาวโร มีสภาพพื้นที่ป่าไม้ที่อุดมสมบูรณ์ จังหวัดสุรินทร์โดยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้โปรโมตให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เชิงนิเวศ เชิงวัฒนธรรม มีรอยพระพุทธรูปจำลองที่บ่งบอกถึงอารยธรรมอันเก่าแก่ของขอมโบราณ และกรมศิลปากรได้ขึ้นทะเบียนผานางคอยเป็นผาพระ ซึ่งทั้งหมดนี้ล้วนเป็นผลผลิตที่ได้จากอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของพระสงฆ์ทั้งสิ้น (Phramaha Chalermkiet Jirawatthano (Kaewhom), 2011 : 60)

เมื่อกล่าวโดยสรุปแล้ว พระพุทธศาสนาเพื่อสังคม ก็คือ บทบาทและหน้าที่ของพระสงฆ์ในพุทธศาสนา ที่ยอมอุทิศตนเองเพื่อประโยชน์ผู้อื่นมากกว่าประโยชน์ของตนเอง ได้แก่ บทบาทและหน้าที่ด้านการปกครอง บทบาทและหน้าที่ด้านการเผยแผ่ บทบาทและหน้าที่ด้านการศึกษา บทบาทและหน้าที่ด้านสาธารณสงเคราะห์ บทบาทและหน้าที่ด้าน

การศึกษาสงเคราะห์ บทบาทและหน้าที่ด้านสาธารณูปการ วัดเขาศาลาอตุลฐานะจาโร โดยการนำของพระพิศาลศาสนกิจ (เย็น ขนติโพล) เป็นอีกบทบาทหนึ่งที่อยู่ทิศตนในการสาธารณสงเคราะห์ ด้วยการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของพุทธอุทยานวัดเขาศาลาอตุลฐานะจาโร เป็นการทำหน้าที่ของพระสงฆ์โดยการนำหลักธรรม ที่ตระหนักถึงเรื่องการเปลี่ยนแปลงตามกฎไตรลักษณ์ กล่าวคือทุกสภาวะมีการเกิดดับอยู่ตลอดเวลา พื้นที่ป่าเขาศาลาก็มีลักษณะเช่นนั้น จากสภาพเมื่อก่อนพื้นที่ป่ามีความอุดมสมบูรณ์ เมื่อความเจริญเข้ามา ชุมชนมีการขยายตัว และได้รับวัฒนธรรมตลอดจนสื่อสารต่างๆ ทำให้พื้นที่ที่มีการเปลี่ยนแปลง ปัจจัยหลักๆ คือเศรษฐกิจความเป็นอยู่ในชุมชนนั่นเอง เพื่อความอยู่รอดชาวบ้านได้ขยายอาณาเขตกว้างขึ้นพระสงฆ์ตระหนักถึงสภาพการณ์ที่เกิดขึ้น กล่าวคือมีความเข้าใจสภาพการเปลี่ยนแปลง ได้จัดการเพื่ออยู่ดีปัญหาและชี้ให้เห็นว่ามนุษย์กับสิ่งมีชีวิตมีความเกี่ยวโยงกันจะขาดระบบใดระบบหนึ่งไม่ได้ ด้วยเหตุนี้ รัฐ ชุมชน ให้การสนับสนุน มีสถาบันการศึกษานำคณะครูนักเรียนนักศึกษาเข้าไปศึกษาระบบนิเวศวิทยาอยู่ไม่ขาดสาย ปัจจุบันพุทธอุทยานวัดเขาศาลาอตุลฐานะจาโร มีสภาพพื้นที่ป่าไม้ที่อุดมสมบูรณ์ จังหวัดสุรินทร์โดยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้โปรโมทให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เชิงนิเวศ เชิงวัฒนธรรม มีรอยพระพุทธรูปจำลองที่บ่งบอกถึงอารยธรรมอันเก่าแก่ของขอมโบราณ และกรมศิลปากรได้ขึ้นทะเบียนผานางคายเป็น ผาพระ ซึ่งทั้งหมดนี้ล้วนเป็นผลิตผลที่ได้จากอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของพระสงฆ์ทั้งสิ้น ดังนั้น พระพุทธศาสนาเพื่อสังคมของวัดเขาศาลาอตุลฐานะจาโร จึงสามารถสรุปได้ใน 2 ฐานะ คือ ฐานะเชิงหลักการได้แก่ การตีความหลักการของพุทธศาสนา เพื่อให้ครอบคลุมสังคมทุกด้าน โดยการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้าไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์กับสังคมหมู่และปรับปรุงแบบให้เป็นปรากฏการณ์ทางสังคมมากยิ่งขึ้น และฐานะเชิงปฏิบัติการ ได้แก่ กระบวนการทำกิจกรรมเพื่อให้เป็นประโยชน์ต่อสังคมไปพร้อมกับการพัฒนาจิตใจด้วย โดยมีกรอบปฏิบัติการ 2 รูปแบบ คือ ทำให้ดูเป็นตัวอย่างแก่สวนงานอื่นๆจนสามารถนำมาใช้จริงและได้ผลจริงและอยู่ให้เห็น ตระหนักรู้ปัญหาหรือความทุกข์ของสังคม การให้บริการสังคมและการปฏิบัติการทางสังคมไม่ทอดทิ้งสังคม ไม่เห็นแก่ตัว มีความเสียสละเพื่อรักษาทรัพยากรธรรมชาติของชาติอันเป็นมรดกทางธรรมชาติเอาไว้ได้

เมื่อก้าวโดยภาพรวมแล้ว พุทธศาสนาเพื่อสังคมไม่ใช่การปฏิวัติพุทธศาสนาดั้งเดิม แต่เป็นเพียงการปฏิรูปหลักการเดิมที่มีอยู่แล้วให้เป็นปฏิบัติการที่เป็นรูปธรรมทางสังคมมากขึ้น แล้วบัญญัติชื่อใหม่ว่า “พุทธศาสนาเพื่อสังคม” (engaged Buddhism) โดยผู้ที่ใช้คำนี้เป็นคนแรกคือท่านติช นัท ฮันห์ (Thich Nhat Hanh) ซึ่งเป็นพระสงฆ์ชาวเวียดนาม ต่อมาจึงใช้แพร่หลายและมีอิทธิพลต่อการปรับตัวของพุทธศาสนาทั่วโลกในปัจจุบัน โดยถือว่าเป็นพุทธศาสนาคลื่นลูกที่ 3 ไม่มีการสังกัดนิกายเถรวาทหรือมหานิกายแต่เป็นปฏิบัติการร่วมที่อยู่นอกกรอบนิกายโดยยึดประโยชน์สุขของสังคมเป็นหลัก แนวคิดเชิงสังคมนี้นปรากฏในนโยบายเมื่อครั้งที่พระพุทธเจ้าทรงส่งพระสาวกออกเผยแผ่พระพุทธศาสนาว่า “พวกเธอจง

จาริกไป เพื่อประโยชน์สุขแก่ชนจำนวนมาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลกเพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์” ซึ่งถือเป็นปฏิบัติการทางสังคมขบวนการแรกของโลก แนวคิดพุทธศาสนาเพื่อสังคมปัจจุบันก็ไม่ต่างจากพุทธพจน์ดังกล่าว เป็นเพียงการปรับรูปแบบเพื่อบูรณาการให้ทันต่อการแก้ปัญหาสังคมโลกปัจจุบัน ไม่มองพุทธศาสนาแบบแยกส่วนออกมาจากสังคม ร่วมสุข ร่วมทุกข์และคลุกคลีกับสังคม ปรับกระบวนการเกี่ยวกับการปฏิบัติธรรมจากการหลีกเร้นให้ไกลจากสังคมมาเป็นการปฏิบัติธรรมเชิงบวกที่ได้ประโยชน์ทั้งผู้ปฏิบัติและสังคมด้วย ปรับท่าทีของพุทธบริษัทจากการเป็นผู้รับมาเป็นผู้ให้และผู้บริการสังคม นอกจากนี้ยังเป็นการปรับรูปแบบการเผยแผ่ศาสนาที่ไม่เน้นเพียงการแสดงธรรมและการสอนกรรมฐานเท่านั้น แต่ยังสามารถเผยแผ่ในรูปแบบสังคมสงเคราะห์และร่วมรับผิดชอบต่อการแก้ปัญหาสังคมทุกยุคสมัย ทั้งปัญหาเชิงโครงสร้างปัญหาเกี่ยวกับความเหลื่อมล้ำของนโยบายสาธารณะ ความยุติธรรม ความยากจน ความขัดแย้งและความรุนแรง การขาดแคลนปัจจัย 4 และการขาดโอกาสทางสังคม เป็นต้น ซึ่งเป็นการเข้าไปรับผิดชอบต่อกกระบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมรวมไปถึงปฏิบัติการเยียวยา รักษาและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม ระบบนิเวศวิทยาและสิ่งมีชีวิตด้วย หากมองในแง่ของภาระพุทธศาสนาเพื่อสังคมจึงมีพันธกิจเพื่อโลก ซึ่งมีกรอบครอบคลุมมาถึงสังคมมนุษย์ด้วย ขึ้นอยู่กับว่าแต่ละองค์กรจะเน้นด้านใดเป็นหลัก

บทสรุป

จากเรื่องดังกล่าวจะเห็นว่า พระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาไม่ได้ทอดทิ้งสังคม ไม่หลบหนีสังคมเพื่อไปแสวงหาความสงบสุขแต่เพียงผู้เดียว ปัญหาต่างๆในสังคมพระสงฆ์เอาใจใส่รับเป็นธุระในการช่วยกันแก้ไขปัญหา เพื่อช่วยแบ่งเบาภาระของประเทศไปด้วยในขณะเดียวกันพระสงฆ์เองก็ยังเป็นสื่อกลางในการเชื่อมสัมพันธ์ระกลุ่มคนในสังคมไปสู่ทรัพยากรธรรมชาติอีกทางหนึ่งด้วย ดังนั้นองค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากกรณีดังกล่าวนี้ได้แก่ การรู้จักบูรณาการจากหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาเพื่อเอามาประยุกต์ใช้กับหลักการของแต่ละสาขาในด้านการพัฒนา เช่นการพัฒนาด้านจิตใจให้คนในชุมชน การให้โอกาสเข้ามาช่วยกันดูแลและวางแผนทรัพยากรธรรมชาติ เสมือนหนึ่งเป็นทรัพยากรสมบัติของตน โดยเฉพาะความเสียหายทางกาย ที่เกิดจากศรัทธาและความเคารพรักในตัวของพระสงฆ์ จึงทำให้ชุมชนให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมต่างๆ ด้วยความเต็มใจเสียสละปรารถนาจากประโยชน์ส่วนตัว ต่างฝ่ายต่างก็มุ่งเพื่อประโยชน์หลักนั้นคือ ความอยู่ดีมีสุข ความสมัครสมานสามัคคี จนเกิดการพัฒนาด้านจิตใจ อารมณ์ สังคมและสติปัญญาของคนในชุมชนหรือสังคม ซึ่งเป็นเป้าหมายหลักของพระพุทธศาสนาเพื่อสังคม ทำให้สังคมพบสันติภาพอย่างแท้จริง อันเป็น

สังคัมแห่งอุดมปัญญา นำพาบ้านเมืองไปสู่ความเอื้ออาทรซึ่งกันและกัน สามารถพึ่งพาอาศัยกัน ได้ทั้งฝ่ายพระสงฆ์ ฝ่ายปกครอง ฝ่ายพัฒนาและคนในชุมชน

พุทธศาสนาเพื่อสังคมไม่ใช่การปฏิวัติพุทธศาสนาดั้งเดิม แต่เป็นเพียงการปฏิรูปหลักการเดิมที่มีอยู่แล้วให้เป็นปฏิบัติการที่เป็นรูปธรรมทางสังคัมมากขึ้น แล้วบัญญัติชื่อใหม่ ว่า “พุทธศาสนาเพื่อสังคม” (engaged Buddhism) โดยผู้ที่ใช้คำนี้เป็นคนแรกคือท่านติช นัท ฮันห์ (Thich Nhat Hanh) ซึ่งเป็นพระสงฆ์ชาวเวียดนาม ต่อมาจึงใช้แพร่หลายและมีอิทธิพลต่อการปรับตัวของพุทธศาสนาทั่วโลกในปัจจุบัน โดยถือว่าเป็นพุทธศาสนาคลื่นลูกที่ 3 ไม่มีการสังกัดนิกายเถรวาทหรือมหานิกาย แต่เป็นปฏิบัติการร่วมที่อยู่นอกกรอบนิกายโดยยึดประโยชน์สุขของสังคัมเป็นหลัก แนวคิดเชิงสังคัมนี้ปรากฏในนโยบายเมื่อครั้งที่พระพุทธเจ้าทรงส่งพระสาวกออกเผยแผ่พระพุทธศาสนาว่า “พวกเธอจงจาริกไป เพื่อประโยชน์สุขแก่ชนจำนวนมาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์” ซึ่งถือเป็นปฏิบัติการทางสังคัมขบวนการแรกของโลก แนวคิดพุทธศาสนาเพื่อสังคมปัจจุบันก็ไม่ต่างจากพุทธพจน์ดังกล่าว เป็นเพียงการปรับรูปแบบเพื่อบูรณาการให้ทันต่อการแก้ปัญหาสังคมโลกปัจจุบัน ไม่มองพุทธศาสนาแบบแยกส่วนออกมาจากสังคัม ร่วมสุข ร่วมทุกข์และคลุกคลีกับสังคัม ปรับกระบวนทัศน์เกี่ยวกับการปฏิบัติธรรมจากการหลีกเลี่ยงให้ไกลจากสังคัมมาเป็นการปฏิบัติธรรมเชิงบวกที่ได้ประโยชน์ทั้งผู้ปฏิบัติและสังคัมด้วย

เอกสารอ้างอิง

- Christopher S. Queen. (2002). *Introduction : A New Buddhism, Engaged Buddhism in the West*. Boston : Wisdom Publications.
- Kenneth Kraft. (1992). *Prospects of a Socially Engaged Buddhism Inner Peace, World Peace: Essays on Buddhism and Nonviolence*, NY: State University of New York Press.
- Phrathedilok (Rabaeb Thitayano). (2008). *Buddhism in the future*. Bangkok : Paedsibched company Ltd.
- Phradhammapitaka (P.A. Payutto). (2000). *Ethics for the new generation*. Bangkok : Sahadhammik company Ltd.
- Phradhammapitaka (P.A. Payutto). (2005). *The Ideas for life and society*. Bangkok : Sahadhammik company Ltd.
- Robert E. Goss. Naropa Institute : *The Engaged Academy. Engaged Buddhism in the West*, ed. By Christopher S. Queen.
- Somkiet Meetham. (2003). *Including selected articles Buddhathatsana among change Of the era*. Bangkok : Prince of Siam.
- Somchai Srinok, 2003. *Literature and Thai society*. Bangkok : Prince by Mahachulalongkornrajavidyalaya Princess.
- The Naropa Institute. (1998). *Engaged Buddhism : Master of Arts in Buddhist Studies*, recruitment brochure, n.d.
- Vichian Chabutrbantharik. (1992). *Buddhism*. Bangkok : O.S. Printing House.

นโยบายเกษตรอินทรีย์กับการพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกรไทย Organic Farming Policy and Life Quality Development of Thai Farmers.

¹คมสันต์ บุพตา และ ²ภักดี โพธิ์สิงห์
¹Komsan bupata, and ²Phakdee Phosing²

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, ประเทศไทย
Rajabhat Maha Sarakham University, Thailand.

¹komsan_k@gmail.com

Received September 9, 2019; Revised October 20, 2019; Accepted December 18, 2019

บทคัดย่อ

ประเทศไทยเป็นสังคมแห่งเกษตรกรรม โดยประชากรส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพเป็นเกษตรกร ไม่ว่าจะเป็นชาวนา ชาวสวน ชาวไร่ หรือแม้แต่ชาวประมง ซึ่งผลผลิตทางการเกษตรนั้นได้ส่งออกไปขายยังต่างประเทศทั่วโลกไม่ว่าจะเป็น ข้าว ผัก ผลไม้หรือผลผลิตทางการเกษตรต่างๆอีกมากมาย ซึ่งถือว่าเป็นรายได้ส่วนหนึ่งที่จะช่วยในการนำมาพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้า ก้าวทันนานาประเทศที่เขาพัฒนาไปอย่างรวดเร็ว รัฐบาลปัจจุบันจึงได้กำหนดนโยบายเกษตรอินทรีย์ เพื่อให้เกษตรกรผลิต ผลผลิตทางการเกษตรที่มีคุณภาพ มาตรฐานปลอดภัย ต่อผู้ผลิตและเป็นที่ยอมรับของผู้บริโภค เพิ่มมูลค่าผลผลิตและการค้า การบริโภคสินค้าเกษตรอินทรีย์ทั้งในประเทศและต่างประเทศ ส่งเสริมให้เกษตรกรผลิตสินค้าที่มีคุณภาพ ได้มาตรฐานสินค้าเกษตรอินทรีย์เป็นที่ยอมรับของผู้บริโภคและมีตลาดรองรับ ทั้งยังสามารถลดต้นทุนการผลิตจาก การใช้ปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพทดแทนปุ๋ยเคมีและสารเคมี ซึ่งจะส่งผลให้เกษตรกรมีชีวิตที่ดีขึ้น มีรายได้จากการทำเกษตรเพิ่มขึ้น หนี้สินลดลงและมีความภาคภูมิใจในอาชีพการเกษตร การพัฒนาเกษตรอินทรีย์จะทำไปพร้อมกับการใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เทคโนโลยี และนวัตกรรม เป็นตัวช่วยในการขับเคลื่อนดำเนินการควบคู่ไปกับนโยบายอื่นๆ เกษตรกรต้องเปิดใจยอมรับกับการพัฒนาตนเอง ปรับปรุงความรู้ความสามารถ เทคนิควิธีคิดต่างๆ เพื่อสร้างนวัตกรรมใหม่ (Innovation) นำเทคโนโลยีเข้าสู่

การปฏิบัติตามทฤษฎีเกษตรอินทรีย์เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต ซึ่งสามารถประยุกต์ใช้แนวคิดจากคนที่เคยประสบความสำเร็จมาใช้กับชีวิตตน มีความพร้อมสำหรับการศึกษาเรียนรู้และการเปลี่ยนแปลง เป็นทั้งการพัฒนาความรู้ ทักษะ และพฤติกรรม รวมถึงการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมไปตามสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนไป พัฒนาไปสู่ความสำเร็จในชีวิต ทำให้มีคุณภาพชีวิตและมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

คำสำคัญ : นโยบาย, เกษตรอินทรีย์, การพัฒนาคุณภาพชีวิต

ABSTRACT

Thailand is an agricultural society. The majority of the population is engaged in farming as farmers such as paddy farming, gardening, crop farming and fishery. The agricultural products have been exported to many countries around the world including rice, vegetables, fruits and many other agricultural products that is considered a part of the income to help national growth and keep up with international communities that have been rapidly developed. The current government has set up organic farming policy for farmers to produce quality, standard and safe agricultural products for producers and with the acceptability of consumers. This also results the additional value of the products, increasing market demand and consumption of organic farm products both domestically and internationally. The policy, thus, encourages farmers to produce standardized quality products accepted by consumers and markets. It also minimizes the capital of investment by using organic fertilizer to substitute the chemical one that results a better quality of life of farmers, increasing income from farming, decreasing the burden of debt and being proud of farming career. Organic farming can be simultaneously driven through sufficiency economy philosophy, technology, innovation and other policies. Farmers need to be open minded for self-improvement in areas of knowhow, capability, techniques, innovation, technology and experiences of other successful organic farmers to simultaneously apply with organic farming theory for life quality development. Organic farmers need to be ready for learning and change in areas of knowledge, skill, behaviors according to the changing environment that will lead to success in a better living and quality of life.

Keywords: Policy, Organic Farming, Development of Quality of Life

บทนำ

ประเทศไทยในอดีตจนถึงปัจจุบันได้รับการยกย่องว่าเป็นประเทศที่เป็นสังคมแห่งเกษตรกรรม คือ ประชากรส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพเป็นเกษตรกรไม่ว่าจะเป็นชาวนา ชาวสวน ชาวไร่ หรือแม้แต่ชาวประมง ซึ่งผลผลิตทางการเกษตรนั้นได้ส่งออกไปขายยังต่างประเทศทั่วโลกไม่ว่าจะเป็น ข้าว ผัก ผลไม้หรือผลผลิตทางการเกษตรต่างๆอีกมากมาย ซึ่งถือว่าเป็นรายได้ส่วนหนึ่งที่ช่วยในการนำมาพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้า ก้าวทันนานาประเทศที่เขาพัฒนาไปอย่างรวดเร็ว แต่เมื่อมองถึงคุณภาพชีวิตของตัวเกษตรกรเองก็ยังคงมองว่ายังเป็นคนจนอยู่ เพราะการทำการเกษตรในปัจจุบันเกษตรกรส่วนมากจะทำการเกษตรโดยอาศัยระบบเกษตรเคมี เกษตรกรสูญเสียการเข้าถึงและการควบคุมปัจจัยการผลิตและกระบวนการผลิตในเกือบทุกขั้นตอน จำเป็นต้องพึ่งพิงองค์การภาครัฐและธุรกิจเอกชนในการจัดหาปัจจัยการผลิตและเทคโนโลยีการผลิตเกือบทุกด้าน จึงส่งผลให้การได้มาซึ่งผลกำไรในการประกอบการนั้นๆน้อยลง จนเกษตรกรเองแทบไม่ต่างไปจากแรงงานรับจ้างในสวนหรือในฟาร์มที่ทำงานในที่ดินของตนเอง นอกจากนั้นการทำเกษตรเคมีนั้นยังมีผลกระทบหรือผลข้างเคียงอีกมากมายเช่น ผลกระทบทางด้านสุขภาพของเกษตรกรเองรวมไปถึงสุขภาพของผู้บริโภคด้วย การทำเกษตรเคมีเป็นสาเหตุที่ทำให้ดินเสื่อมคุณภาพรวมไปถึงเป็นการทำลายสิ่งแวดล้อมและทำลายความสมดุลของระบบนิเวศด้วย ถ้ามองถึงการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรไทยในยุคไทยแลนด์ 4.0 นั้น จะเห็นได้ว่า ทางรัฐบาลปัจจุบันได้สนับสนุน นโยบายเกษตรอินทรีย์ เป็นนโยบายที่สำคัญอีกนโยบายหนึ่งของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เพื่อให้เกษตรกรผลิต ผลผลิตทางการเกษตรที่มีคุณภาพ มาตรฐาน ปลอดภัย ต่อผู้ผลิตและเป็นที่ยอมรับของผู้บริโภค เพิ่มมูลค่าผลผลิตและการค้า การบริโภคสินค้าเกษตรอินทรีย์ทั้งในประเทศและต่างประเทศ เนื่องจากในช่วงเวลาที่ผ่านมากเกษตรกรส่วนใหญ่ทำการเกษตรโดยใช้ปุ๋ยเคมีและสารเคมีในปริมาณมากอย่างต่อเนื่อง ส่งผลกระทบต่อสุขภาพของเกษตรกรผู้ผลิตและผู้บริโภค พื้นดินขาดความอุดมสมบูรณ์ สิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรม ประกอบกับเกิดกระแสความตื่นตัวด้านรักษ์สุขภาพของผู้บริโภคทั้งในและต่างประเทศ และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ในขณะที่ประเทศไทยเป็นผู้ผลิตและส่งออกอาหารที่สำคัญของโลก มีความเหมาะสมทั้งสภาพภูมิประเทศและภูมิอากาศ มีศักยภาพที่จะเป็นแหล่งผลิตอาหารเกษตรอินทรีย์เพื่อเสริมสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันในระดับนานาชาติได้ รัฐบาลเห็นความสำคัญ ดังกล่าวจึงกำหนดให้การพัฒนาเกษตรอินทรีย์เป็นนโยบายที่สำคัญ นโยบายหนึ่งของกระทรวง เกษตรและสหกรณ์เกษตรกรต้องเปิดใจยอมรับกับการพัฒนาตนเอง ปรับปรุงความรู้ ความสามารถ เทคนิควิธีคิดต่างๆ เพื่อสร้างนวัตกรรมใหม่ๆ (Innovation) ก้าวนำเทคโนโลยีเข้าสู่การปฏิบัติตามทฤษฎีเกษตรอินทรีย์เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต ซึ่งสามารถประยุกต์ใช้แนวคิดจากคนที่เคยประสบความสำเร็จมาใช้กับชีวิตตน มีความ

พร้อมสำหรับการศึกษาเรียนรู้และการเปลี่ยนแปลง เป็นทั้งการพัฒนาความรู้, ทักษะ และพฤติกรรม รวมถึงการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมไปตามสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนไป พัฒนาไปสู่ความสำเร็จในชีวิต ทำให้มีคุณภาพชีวิตและมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น(กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. 2560. เกษตรอินทรีย์.)

นโยบายโดยทั่วไป

มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของคำว่านโยบายไว้ แต่ละท่านล้วนมีแนวความคิดที่คล้ายกันบ้าง บางท่านอาจเสริมแทรกลงในภาพลึกลง โดยผู้เขียนจึงได้ยกมาพอสังเขป ดังนี้

การกำหนดนโยบาย คือการตัดสินใจนโยบายของรัฐที่จะตอบสนองต่อปัญหาและความต้องการของประชาชน (จุมพล หนิมพานิช,2549).

การกำหนดนโยบายสาธารณะเป็นกระบวนการทางการเมืองซึ่งเป็นการต่อรองการประนีประนอมกันระหว่างกลุ่มอิทธิพลหรือศูนย์รวมอำนาจต่างๆ(ปรกรณ์ ปรียากร. 2539.)
การกำหนดนโยบาย หมายถึงการที่รัฐบาลตัดสินใจและกล่าวว่าจะทำอะไรบ้าง (Ripley &Franklin. 1982.)

นโยบายในฐานะต่างๆ ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้ คือ นโยบาย ในฐานะป้ายประกาศกิจกรรมของรัฐบาล ในฐานะเป้าหมายทั่วไปของกิจกรรมของรัฐที่พึงปรารถนา ในฐานะข้อเสนอที่เฉพาะเจาะจง ในฐานะการตัดสินใจของรัฐบาล ในฐานะการให้อำนาจอย่างเป็นทางการ ในฐานะแผนงาน ในฐานะผลผลิต ในฐานะผลลัพธ์ ในฐานะทฤษฎีและตัวแบบ และสุดท้ายในฐานะกระบวนการ(Brain W. Hogwood and Lewis A.Gunn (อ้างถึงใน จุมพล หนิมพานิช, 2549 : 6)

นโยบาย คือ ข้อเสนอสำหรับแนวทางการดำเนินงานของบุคคล กลุ่มบุคคล หรือรัฐบาล ภายในสภาพแวดล้อมแบบหนึ่งซึ่งจะมีทั้งอุปสรรค และโอกาสบางประการด้วย อุปสรรคและโอกาสที่มีนั่นเอง ที่ผลักดันให้มีการเสนอนโยบายขึ้นเพื่อใช้ประโยชน์และเอาชนะสภาพการณ์เช่น นั้น ทั้งนี้เพื่อนำไปสู่เป้าหมายอย่างหนึ่งอย่างใดนั่นเอง (Friedrich 1963 : 70)

นโยบาย หมายถึง การตัดสินใจที่มีความฉลาดและหลักแหลม กล่าวคือเป็นการกระทำที่ไตร่ตรองและลึกซึ้งของผู้บริหารระดับสูง(McNichols.1977 :3 (tassanee kumnurdsing. 2555.)

นโยบาย หมายถึง อุบายหรือกลเม็ดที่ผู้มีอำนาจหน้าที่ได้พิจารณาเห็นว่าเป็นทางที่จะนำไปสู่เป้าหมายส่วนรวมในเรื่องใดเรื่องหนึ่งอย่างเหมาะสมที่สุด(อมร รักษาสัตย์. 2522. อ้างถึงใน tassanee kumnurdsing. 2555. นโยบาย ความหมาย.)

นโยบายเป็นข้อความหรือความเข้าใจร่วมกันอย่างกว้างๆ ที่ใช้เป็นแนวทางการตัดสินใจเพื่อการปฏิบัติภารกิจต่างๆ ของผู้บริหารและของหน่วยงาน (ประชุม รอดประเสริฐ. 2544.(อ้างถึงใน tassanee kumnurdsing. 2555. นโยบาย ความหมาย. [online])

นโยบาย หมายถึง แนวทางหรือกรอบที่กำหนดขึ้นเพื่อใช้ในการดำเนินงานหรือปฏิบัติให้บรรลุเป้าหมายตามต้องการ (tassanee kumnurdsing. 2555. นโยบาย ความหมาย.)

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า นโยบาย คือ แนวทาง ข้อเสนอแนะ หลักปฏิบัติหรือกลวิธีที่ผู้บริหารกำหนดขึ้นเพื่อเป็นหลักปฏิบัติให้บรรลุเป้าหมายสูงสุด

นโยบายสาธารณะ

ความหมายของคำว่า “นโยบายสาธารณะ” นั้น มีนักวิชาการหลายท่าน ได้ให้ความหมายที่แตกต่างกันไป อาทิ (อมรศักดิ์ กิจธนานันท์, บรรยาย)

Ira Sharkansky : กิจกรรมที่กระทำโดยรัฐบาลซึ่งครอบคลุมกิจกรรมทั้งหมดของรัฐบาล

Thomas R.Dye : สิ่งที่รัฐบาลเลือกจะกระทำหรือไม่กระทำ ในส่วนที่รัฐบาลเลือกกระทำ จะครอบคลุมกิจกรรมต่างๆ ทั้งหมดของรัฐบาล ทั้งกิจกรรมที่เป็นกิจวัตรและกิจกรรมที่เกิดขึ้นในบางโอกาส

James E. Anderson : แนวทางการปฏิบัติหรือการกระทำซึ่งมีองค์ประกอบหลายประการ ได้แก่ ผู้ปฏิบัติหรือผู้กระทำที่จะต้องรับผิดชอบในการแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวข้องกับสังคม โดยมีจุดมุ่งหมายชัดเจนว่า สิ่งใดที่จะต้องกระทำให้สำเร็จ มีใช้สิ่งที่รัฐบาลเพียงแต่ตั้งใจกระทำหรือเสนอให้กระทำเท่านั้น โดยต้องจำแนกให้เห็นความแตกต่างที่ชัดเจนระหว่างนโยบายกับการตัดสินใจของรัฐบาล

David Easton : อำนาจในการจัดสรรคุณค่า (value) ทั้งหมดในสังคม โดยผู้มีอำนาจในการจัดสรร ก็คือ รัฐบาล ซึ่งสิ่งที่รัฐบาลตัดสินใจที่จะกระทำหรือไม่กระทำเป็นผลมาจากการจัดสรรคุณค่าในสังคม

พีรธร บุญยรัตน์ (บรรยาย) ให้ความหมายนโยบายสาธารณะ ว่าหมายถึง การที่รัฐใช้อำนาจตัดสินใจเลือก หรือแสดงนัยที่จะกระทำ หรือไม่กระทำสิ่งหนึ่งสิ่งใด ซึ่งปรากฏออกมาในรูปของแนวทางหรือเงื่อนไข ที่นำไปสู่การมีปฏิสัมพันธ์ภายในและภายนอกองค์กรของรัฐ และเพื่อบรรลุเป้าหมายที่พึงประสงค์ในการอยู่ร่วมกันเป็นรัฐ

สรุปได้ว่า นโยบายสาธารณะ เป็นกิจกรรมที่รัฐบาลตัดสินใจกระทำแก่ประชาชน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อประโยชน์และความผาสุกของประชาชนเป็นส่วนใหญ่หรือเพื่อใช้ในการแก้ปัญหาทั้งหมดของสังคมในด้านต่างๆ

องค์ประกอบของนโยบายสาธารณะ

องค์ประกอบนโยบายสาธารณะ มีองค์ประกอบที่แตกต่างกันไป ด้วยเพราะสภาพทางด้านสังคม ภูมิศาสตร์ ประเพณีวัฒนธรรม การนับถือศาสนา สิ่งแวดล้อม และบริบทแตกต่างกัน อมรศักดิ์ กิจธนานันท์ (บรรยาย) ได้สรุปองค์ประกอบนโยบายสาธารณะโดยรวมที่สำคัญ ไว้ 13 ประการ คือ

1. เป็นกิจกรรมที่รัฐบาลเลือกที่จะกระทำหรือไม่กระทำ
2. เป็นการใช้อำนาจหน้าที่ของรัฐในการจัดสรรกิจกรรมเพื่อตอบสนองคุณค่าของสังคม
3. ผู้มีอำนาจในการกำหนดนโยบายสาธารณะ ได้แก่ ผู้นำทางการเมือง ฝ่ายบริหาร ฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายตุลาการ พรรคการเมือง สถาบันราชการ ข้าราชการ และประมุขของประเทศ
4. กิจกรรมที่รัฐบาลเลือกที่จะกระทำต้องเป็นชุดของการกระทำที่มีแบบแผน ระบบ และกระบวนการอย่างชัดเจน เป็นการกระทำที่มีการสานต่ออย่างสม่ำเสมอ และต่อเนื่อง
5. กิจกรรมที่รัฐบาลเลือกที่จะกระทำต้องมีเป้าหมาย วัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมายเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนจำนวนมาก
6. เป็นกิจกรรมที่ต้องกระทำให้ปรากฏเป็นจริง มิใช่เป็นเพียงการแสดงเจตนารมณ์หรือความตั้งใจที่จะกระทำด้วยคำพูดเท่านั้น
7. กิจกรรมที่เลือกกระทำต้องมีผลลัพธ์ในการแก้ไขปัญหาที่สำคัญของสังคม ทั้งปัญหาความขัดแย้งหรือความร่วมมือของประชาชน
8. เป็นการตัดสินใจที่จะกระทำเพื่อผลประโยชน์ของประชาชนจำนวนมาก มิใช่การตัดสินใจเพื่อประโยชน์เฉพาะบุคคล และเป็นชุดของการตัดสินใจที่เป็นระบบมิใช่เป็นการตัดสินใจแบบเอกเทศ
9. เป็นการเลือกทางเลือกที่จะกระทำ โดยพิจารณาจากผลการวิเคราะห์ทางเลือกที่เหมาะสมที่สุดทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม
10. เป็นกิจกรรมที่เกิดจากการต่อรองหรือประนีประนอมระหว่างกลุ่มผลประโยชน์ที่เกี่ยวข้อง
11. เป็นกิจกรรมที่ครอบคลุมทั้งกิจกรรมภายในประเทศและระหว่างประเทศ
12. กิจกรรมที่รัฐบาลเลือกที่จะกระทำหรือไม่กระทำ อาจก่อให้เกิดผลทั้งทางบวกและทางลบต่อสังคม
13. เป็นกิจกรรมที่ชอบด้วยกฎหมาย

ดังนั้น นโยบายสาธารณะ คือ เป็นกิจกรรมที่รัฐบาลตัดสินใจกระทำ มีวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ชัดเจน มีการวางแผนการดำเนินการอย่างเป็นระบบ ตอบสนองความต้องการของประชาชนส่วนมาก อาจก่อให้เกิดผลทั้งทางบวกและทางลบต่อสังคมและต้องถูกต้องตามกฎหมาย

ความสำคัญของนโยบายสาธารณะ

นโยบายสาธารณะ มีความสำคัญต่อผู้กำหนดนโยบาย ต่อประชาชน อีกทั้งยังเป็นเครื่องมือของรัฐบาลในการบริหารประเทศ ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้

ความสำคัญต่อผู้กำหนดนโยบาย รัฐบาลที่สามารถกำหนดนโยบายให้สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน และสามารถนำนโยบายไปปฏิบัติจนประสบความสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล จะได้รับความเชื่อถือและความนิยมจากประชาชน ส่งผลให้รัฐบาลดังกล่าวมีโอกาสในการดำรงอำนาจในการบริหารประเทศยาวนานขึ้น

ความสำคัญต่อประชาชน นโยบายสาธารณะเป็นผลผลิตทางการเมืองเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชน ดังนั้นประชาชนสามารถแสดงออกซึ่งความต้องการของพวกเขาผ่านกลไกทางการเมืองต่างๆ เช่น ระบบราชการ นักการเมือง ฯลฯ ความต้องการดังกล่าวจะถูกนำเข้าสู่ระบบการเมืองไปเป็นนโยบายสาธารณะ เมื่อมีการนำนโยบายไปปฏิบัติและได้ผลตามเป้าประสงค์ ก็จะทำให้ประชาชนมีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น (อมรศักดิ์ กิจธนานันท์ (บรรยาย).2551.)

ในด้านการเป็นเครื่องมือบริหารประเทศ สามารถสรุปได้หลายประการ เช่น

1. เป็นเครื่องมือสำคัญในการกำหนดทิศทางการพัฒนาประเทศ
2. เป็นเครื่องมือของรัฐบาลในการตอบสนองความต้องการของประชาชน
3. เป็นเครื่องมือของรัฐบาลในการแก้ไขปัญหาที่สำคัญของประชาชน
4. เป็นการใช้อำนาจของรัฐบาลเพื่อจัดสรรสิ่งที่มีคุณค่าทางสังคม
5. เป็นเครื่องมือของรัฐบาลในการพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
6. เป็นเครื่องมือของรัฐบาลในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

สรุปได้ว่าความสำคัญของนโยบายสาธารณะ ก็คือ เครื่องมือที่ช่วยแก้ไขปัญหาและตอบสนองความต้องการของประชาชน ทำให้ประชาชนสามารถอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข

เกษตรอินทรีย์

เกษตรอินทรีย์ หมายถึง ระบบการจัดการด้านการเกษตรแบบองค์รวม ที่เกื้อหนุนต่อระบบนิเวศและความหลากหลายทางชีวภาพ โดยเน้นการใช้วัสดุธรรมชาติ หลีกเลี่ยงวัตถุเคมีที่ได้มาจากการสังเคราะห์ และไม่ใช้พืช สัตว์ หรือจุลินทรีย์ที่ได้มาจากการดัดแปรพันธุกรรม (GMO) มีการจัดการกับผลิตภัณฑ์ โดยเน้นการแปรรูปด้วยความระมัดระวัง เพื่อรักษาสภาพการเป็นเกษตรอินทรีย์และคุณภาพที่สำคัญของผลิตภัณฑ์ทุกขั้นตอน(กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. 2560.เกษตรอินทรีย์.)

เกษตรอินทรีย์ คือ การทำการเกษตรแบบองค์รวม ซึ่งแตกต่างอย่างมากจากระบบเกษตรแผนใหม่ที่มุ่งเน้นการใช้ปัจจัยการผลิตต่างๆ เพื่อเพิ่มผลผลิตเฉพาะพืชที่ปลูก ซึ่งเป็นแนวคิดแบบแยกส่วน เพราะให้ความสนใจเฉพาะแต่ผลผลิตของพืชหลักที่ปลูก โดยไม่ได้คำนึงถึงผลกระทบต่อทรัพยากรการเกษตรหรือนิเวศการเกษตร สำหรับเกษตรอินทรีย์ซึ่งเป็นการเกษตรแบบองค์รวมจะให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและระบบนิเวศการเกษตร โดยเฉพาะอย่างยิ่งการฟื้นฟูความอุดมสมบูรณ์ของดิน, การรักษาแหล่งน้ำให้สะอาด และการฟื้นฟูความหลากหลายทางชีวภาพของฟาร์ม ทั้งนี้เพราะแนวทางเกษตรอินทรีย์อาศัยกลไกและกระบวนการของระบบนิเวศในการทำการผลิต (กรีนเนท. 2560. แนวทางเกษตรอินทรีย์.)

ดังนั้น เกษตรอินทรีย์ คือ การทำการเกษตรที่เกื้อหนุนกับระบบนิเวศน์และให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์ธรรมชาติ มีการดำเนินการอย่างระมัดระวังและรับผิดชอบเป็นหัวใจสำคัญของการบริหารจัดการ การพัฒนา การคัดเลือกเทคโนโลยี และความรู้ทางวิทยาศาสตร์ที่จะนำมาใช้ในเกษตรอินทรีย์ ถือว่าเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อสร้างหลักประกันความมั่นใจว่า เกษตรอินทรีย์นั้นปลอดภัยและเหมาะสมกับสิ่งแวดล้อม และในบางโอกาสยังต้องอาศัยภูมิปัญญาท้องถิ่นและประสบการณ์จากการปฏิบัติที่สะสมถ่ายทอดกันมาในการแก้ปัญหาต่างๆได้เช่นกัน(กรีนเนท. 2560. หลักการเกษตรอินทรีย์.)

เกษตรอินทรีย์ เป็นนโยบายที่สำคัญนโยบายหนึ่งของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ภายใต้การบริหารงานของรัฐบาลปัจจุบัน ในการส่งเสริมให้เกษตรกรผลิตสินค้าที่มีคุณภาพ ได้มาตรฐานสินค้าเกษตรอินทรีย์เป็นที่ยอมรับของผู้บริโภคและมีตลาดรองรับ ทั้งยังสามารถลดต้นทุนการผลิตจาก การใช้ปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพทดแทนปุ๋ยเคมีและสารเคมี ซึ่งจะส่งผลให้เกษตรกรมีชีวิตที่ดีขึ้น มีรายได้จากการทำเกษตรเพิ่มขึ้น หนี้สินลดลง และมีความภาคภูมิใจในอาชีพการเกษตร การพัฒนาเกษตรอินทรีย์จะทำไปพร้อมกับการใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เทคโนโลยี และนวัตกรรม เป็นตัวช่วยในการขับเคลื่อนดำเนินการควบคู่ไปกับนโยบายอื่นๆโดยใช้ ศพก. เป็นแหล่งถ่ายทอดองค์ความรู้เพื่อสร้าง Smart farmer ส่งเสริมให้มีการรวมกลุ่มกันทำการเกษตรแบบแปลงใหญ่โดยเลือกชนิดพืชชนิดสัตว์

ให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ ภูมิอากาศ และเป็นที่ต้องการของตลาด รวมทั้งสนับสนุนระบบส่งน้ำ/กระจายน้ำในพื้นที่ทำเกษตร ส่งเสริมให้มีการจัดตั้งธนาคารสินค้าเกษตร เพื่อให้เกษตรกรมีแหล่งกักเก็บพันธุ์ไว้ใช้ในการผลิต สำหรับเกษตรกรแปลงใหญ่ที่มีพื้นที่เหมาะสมกับการปลูกข้าวหอมมะลิ มีนโยบายส่งเสริม ให้ปลูกข้าวครบวงจรเพื่อผลิตข้าวในปริมาณที่เหมาะสมกับความต้องการของตลาด พร้อมทั้ง ส่งเสริมการปลูกพืชที่หลากหลายในฤดูแล้งทดแทนการปลูกข้าวนาปรัง ส่วนนโยบายการจัดที่ดินทำกินในพื้นที่ ส.ป.ก.ที่ยึดคืน และพื้นที่ของสมาชิกสหกรณ์ที่ได้รับการยกระดับสหกรณ์ให้เข้มแข็งนั้น สามารถดำเนินการส่งเสริมให้ทำการผลิตแบบเกษตรอินทรีย์ตามแนวทางที่กล่าวมาแล้วและทั้งหมดถือเป็นการบูรณาการงานของเจ้าหน้าที่กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ที่ผ่านการพัฒนางานความรู้เป็น Smart Officer ซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนงาน ตามนโยบายฯ(กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. 2560 [online])

Smart Farm จริงๆคำว่า Smart Farm ไม่ได้หมายถึงการใช้เทคโนโลยีเพียงอย่างเดียว แต่ยังหมายรวมถึง การจัดการฟาร์มที่เป็นระบบ การจัดการให้ง่าย สะดวกต่อการใช้งาน ลดการใช้แรงงานลดการใช้พลังงาน การบริหารทรัพยากรอย่างคุ้มค่า เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม การจัดการของเสียเป็นศูนย์ Zero Waste และที่สำคัญที่สุด คือ การจัดการด้านการตลาด ถึงจะทำสินค้าออกมาได้ดีและสวยแค่ไหน ถ้าขายไม่เป็นก็จบเป็น Smart Farm ในแบบของคุณเอง อย่าตามกระแสใคร เชื่อมั่นในความสามารถและศักยภาพของตนเอง คนอื่นทำได้ คุณเองก็ทำได้ อย่าหลงกระแส

จากเหตุผลที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น เกษตรอินทรีย์จึงปฏิเสธการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชและปุ๋ยเคมี เนื่องจากสารเคมีการเกษตรเหล่านี้มีผลกระทบต่อกลไกและกระบวนการของระบบนิเวศ นอกเหนือจากการปฏิเสธการใช้สารเคมีการเกษตรแล้ว เกษตรอินทรีย์ยังให้ความสำคัญกับการสร้างสมดุลของวงจรของธาตุอาหาร, การประหยัดพลังงาน, การอนุรักษ์ระบบนิเวศการเกษตรและการฟื้นฟูความหลากหลายทางชีวภาพ ซึ่งถือได้ว่าเกษตรอินทรีย์เป็นการบริหารจัดการฟาร์มเชิงบวก (Positive management) และการจัดการเชิงบวกนี้เองที่ทำให้เกษตรอินทรีย์แตกต่างอย่างสำคัญจากการ เกษตรที่ไม่ใช้สารเคมีแบบปล่อยปะละเลย (ที่มักอ้างว่า เป็นการเกษตรตามแบบธรรมชาติ) หรือเกษตรปลอดสารเคมีและเกษตรไร้สารพิษที่เฟื่องฟูในบ้านเรามานานหลายปี นอกจากนี้ เกษตรอินทรีย์ยังให้ความสำคัญกับเกษตรกรผู้ผลิตและชุมชนท้องถิ่น เกษตรอินทรีย์มุ่งหวังที่จะสร้างความมั่นคงในการทำเกษตรสำหรับเกษตรกร ตลอดจนอนุรักษ์และฟื้นฟูวิถีชีวิตของชุมชนเกษตรกรรม วิธีการผลิตของเกษตรอินทรีย์เป็นวิธีการผลิตที่เกษตรกรต้องอ่อนน้อมและ เรียนรู้ในการดัดแปลงการผลิตของตนให้เข้ากับวิถีธรรมชาติ อาศัยกลไกธรรมชาติเพื่อทำการเกษตร ดังนั้นวิธีการผลิตเกษตรอินทรีย์จึงเป็นวิถีแห่งการเคารพและพึ่งพิงธรรมชาติ ซึ่งสอดคล้องกลมกลืนกับวิถีชีวิตของชุมชนเกษตรพื้นบ้านของสังคมไทย แต่ในขณะเดียวกัน เกษตรอินทรีย์ก็ไม่ได้ปฏิเสธ

การผลิตเพื่อการค้า เพราะตระหนักว่าครอบครัวเกษตรกรส่วนใหญ่จำเป็นต้องพึ่งพาการจำหน่ายผลผลิต เพื่อเป็นรายได้ในการดำรงชีพ ขบวนการเกษตรอินทรีย์พยายามส่งเสริมการทำตลาดผลผลิตเกษตรอินทรีย์ทั้งในระดับท้องถิ่น ประเทศ และระหว่างประเทศ โดยการตลาดท้องถิ่นอาจมีรูปแบบที่หลากหลายตามแต่เงื่อนไขทางสภาพเศรษฐกิจและ สังคมของท้องถิ่นนั้น เช่น ระบบชุมชนสนับสนุนการเกษตร (Community Support Agriculture - CSA) หรือระบบอื่นๆ ที่มีหลักการในลักษณะเดียวกัน ส่วนตลาดที่ห่างไกลออกไปจากผู้ผลิต ขบวนการเกษตรอินทรีย์ได้พยายามพัฒนามาตรฐานการผลิตและระบบการตรวจสอบรับรอง ที่สร้างความมั่นใจให้กับผู้บริโภคได้ว่า ทุกขั้นตอนของการผลิต แปรรูปและการจัดการนั้นเป็นการทำงานที่พยายามอนุรักษ์และฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม ตลอดจนรักษาคุณภาพของผลผลิตให้เป็นธรรมชาติเดิมมากที่สุด เกษตรอินทรีย์ไม่ใช่เพียงแค่เทคนิคการผลิต แต่เป็นวิถีชีวิตและขบวนการทางสังคม จากประสบการณ์ของการพัฒนาระบบเกษตรเคมีที่ผ่านมา เกษตรกรสูญเสียการเข้าถึงและการควบคุมปัจจัยการผลิตและกระบวนการผลิตในเกือบ ทุกขั้นตอน จำเป็นต้องพึ่งพิงองค์การภาครัฐและธุรกิจเอกชนในการจัดหาปัจจัยการผลิตและ เทคโนโลยีการผลิตเกือบทุกด้าน จนเกษตรกรเองแทบไม่ต่างไปจากแรงงานรับจ้างในฟาร์มที่ทำงานในที่ดินของตนเอง การส่งเสริมการพึ่งพาตนเองของเกษตรกรในระบบเกษตรอินทรีย์จึงเป็นส่วนหนึ่ง ของการสร้างคามเข้มแข็งและความเป็นอิสระของเกษตรกรและองค์กรเกษตรกร ซึ่งจะมีสำคัญในการพัฒนาประชาธิปไตยระดับรากหญ้าอีกด้วย (กรีนเนท. 2560. แนวทางเกษตรอินทรีย์.)

เกษตรกรจะได้อะไรจากการทำเกษตรอินทรีย์

เมื่อเกษตรกรปรับเปลี่ยนจากระบบการผลิตผลผลิตทางการเกษตรที่ใช้สารเคมี มาเริ่มต้นผลิตผลผลิตทางการเกษตรในระบบเกษตรอินทรีย์ โดยยึดหลักการผลิตแบบเกษตรผสมผสานที่พึ่งพิงและอาศัยความหลากหลายทางชีวภาพ ในการสร้างความสมดุลของระบบนิเวศเกษตรฟื้นฟูและรักษาความอุดมสมบูรณ์ของดิน โดยการหมุนเวียนใช้ทรัพยากรในฟาร์มให้เกิดประโยชน์สูงสุด ทำให้เกษตรกรลดต้นทุนการผลิตและลดการใช้ปัจจัยภายนอกลงได้นำไปสู่การพึ่งพาตนเองและมีระบบการผลิตที่ยั่งยืนในที่สุดเกษตรกรสามารถลดต้นทุนการผลิต ด้วยการลดการใช้ปุ๋ยเคมีและสารเคมี โดยใช้ปุ๋ยและสารอินทรีย์ชีวภาพทดแทนสิ่งแวดล้อมและดินที่ใช้ในการทำเกษตรได้รับการปรับปรุงบำรุงให้มีความมีความอุดมสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ดีต่อสุขภาพทั้งผู้ผลิตและผู้บริโภค ลดค่าใช้จ่ายในการรักษาสุขภาพ โรคภัยไข้เจ็บที่เกิดจากการสัมผัสสารเคมีทั้งภาคการผลิตและการบริโภค เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการจะได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนจากภาครัฐ เกี่ยวกับความรู้การผลิตตามมาตรฐานเกษตร

อินทรีย์ทั้งในด้านพืช ปศุสัตว์และประมง ปัจจัยการผลิตต่างๆรวมทั้งการรับรองมาตรฐานสินค้าเกษตรอินทรีย์ เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันทั้งในและต่างประเทศ เป็นต้น

ดังนั้น เมื่อเกษตรกรปรับเปลี่ยนระบบการผลิตสินค้าทางการเกษตรมาเป็นสินค้าเกษตรอินทรีย์ ก็จะทำให้ความสมดุลของระบบนิเวศน์เกษตรฟื้นฟูและรักษาความอุดมสมบูรณ์ของดิน โดยการหมุนเวียนใช้ทรัพยากรในฟาร์มให้เกิดประโยชน์สูงสุดทำให้เกษตรกรลดต้นทุนการผลิตและลดการใช้ปัจจัยภายนอกได้ นำไปสู่การพึ่งพาตนเองและมีระบบการผลิตที่ยั่งยืนในที่สุดเกษตรกรสามารถลดต้นทุนการผลิตและยังได้รับผลผลิตที่ดีต่อสุขภาพทั้งผู้ผลิตและผู้บริโภค ลดค่าใช้จ่ายในการรักษาสุขภาพ โรคภัยไข้เจ็บที่เกิดจากการสัมผัสสารเคมีทั้งภาคการผลิตและการบริโภค และนอกจากนั้นเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการยังจะได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนจากภาครัฐ เกี่ยวกับความรู้การผลิตตามมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ทั้งในด้านพืช ปศุสัตว์และประมง ปัจจัยการผลิตต่างๆรวมทั้งการรับรองมาตรฐานสินค้าเกษตรอินทรีย์ เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันทั้งในและต่างประเทศต่อไป

การพัฒนาคุณภาพชีวิต

การพัฒนาคุณภาพชีวิต คือ การเริ่มต้นจากการพัฒนาตนเอง เปิดใจยอมรับกับการพัฒนาตนเองพัฒนาคุณภาพชีวิต ต้องมีความพร้อมสำหรับการศึกษาเรียนรู้และการเปลี่ยนแปลงเป็นทั้งการพัฒนาความรู้ ทักษะและพฤติกรรม ไปสู่การพัฒนาทัศนคติ แรงจูงใจ และอุปนิสัยเพื่อค้นหาตนเอง เพิ่มทักษะ รวมถึงการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมไปตามสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนไป การพัฒนาตนเองอาจเป็นการพัฒนาที่จิตใจของตนเอง หรือพัฒนาไปสู่ความสำเร็จในชีวิต ทำให้มีคุณภาพชีวิต ความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น แล้วจะทำให้บุคคลนั้นสามารถใช้ชีวิตร่วมกันกับคนอื่น ๆ ในสังคมได้อย่างมีความสุข (Suwatchai. 2560. การพัฒนาตนเองพัฒนาคุณภาพชีวิต.)

พัฒนาคุณภาพชีวิต เป็นการขจัดช่องว่างระหว่างเป้าหมายกับขีดความสามารถของตนเอง ดังนั้นจึงต้องปรับปรุงความรู้ความสามารถ เทคนิควิธีคิดต่างๆเพื่อให้ตนเองมีความสุขจากการดำรงชีวิตประจำวัน ซึ่งสามารถประยุกต์ใช้แนวคิดจากคนที่เคยประสบความสำเร็จ มาใช้กับชีวิตตน (BESTERLIFE • PUBLISHED. 2560. การพัฒนาตนเอง.)

ดังนั้น การพัฒนาคุณภาพชีวิต คือ การที่ตัวเราเองเปิดใจยอมรับกับการพัฒนาตนเองพัฒนาคุณภาพชีวิต ปรับปรุงความรู้ความสามารถ เทคนิควิธีคิดต่างๆเพื่อให้ตนเองมีความสุขจากการดำรงชีวิตประจำวันซึ่งสามารถประยุกต์ใช้แนวคิดจากคนที่เคยประสบความสำเร็จมาใช้กับชีวิตตน มีความพร้อมสำหรับการศึกษาเรียนรู้และการเปลี่ยนแปลง เป็นทั้งการพัฒนาความรู้ ทักษะและพฤติกรรม รวมถึงการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมไปตาม

สิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนไป พัฒนาไปสู่ความสำเร็จในชีวิต ทำให้มีคุณภาพชีวิต ความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น และอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

หากชีวิตกำลังเผชิญปัญหาอุปสรรคที่ยิ่งใหญ่และยากลำบาก ให้ยืดหยุ่นแต่ไม่อ่อนแอ อย่าท้อถอยและอย่ายอมแพ้อะไรง่ายๆ มนุษย์ทุกคนหากไม่รู้จักกับคำว่าล้มเหลวก็ จะไม่สามารถเข้าถึงความสำเร็จได้ การพัฒนาคุณภาพชีวิตอยู่ที่ตัวเราเอง จงเรียนรู้จาก ความล้มเหลว มองหาประโยชน์บนความล้มเหลว พัฒนาสุขภาพจิตด้วยเทคนิควิธีคิดเชิงบวกและ การมองโลกในแง่ดีได้ เทคนิคคือการลงมือทำงานเกิดความชำนาญ เพราะความง่ายคือสิ่งที่ สามารถสร้างความสำเร็จ คนที่ลงมืออย่างต่อเนื่องจะทำให้การลงมือทำครั้งถัดไป มันจะ ง่ายขึ้นสิ่งที่ได้กล่าวไว้ข้างต้น สะท้อนให้เห็นว่า เงินคือสิ่งชี้วัดความสำเร็จของการมีคุณภาพ ชีวิตที่ดี สิ่งถูกซ่อนอยู่ในความสำเร็จคือ เงิน ให้คิดเชิงบวกและสร้างสรรค์ คนอื่นทำสำเร็จได้ เราก็ทำได้ ถึงเราจะเป็นเพียงแค่มนุษย์ธรรมดา ก็สามารถสร้างคุณค่าของคนได้ การมีชีวิตที่ดี ในสังคมและ สามารถปรับตัวตามการเปลี่ยนของสังคม เศรษฐกิจและความเจริญก้าวหน้า ทางเทคโนโลยีได้ จึงถือได้ว่าชีวิต ได้รับการพัฒนาคุณภาพให้ดีขึ้นแล้ว (BESTERLIFE. PUBLISHED. 2560. การพัฒนาตนเอง.) คุณภาพชีวิตในการทำงาน เป็นคำที่มีความหมาย กว้างครอบคลุมทุกด้านที่เกี่ยวข้องกับชีวิตในการทำงานของแต่ละบุคคลและสภาพแวดล้อม ในการทำงานภายในองค์กร แต่มีเป้าหมายสำคัญร่วมกันอยู่ที่การลดความตึงเครียดทาง จิตใจ เพื่อเพิ่มความพึงพอใจในงานที่ทำ ซึ่งถือเป็นกลไกสำคัญในการปรับปรุงพัฒนาคุณภาพ ชีวิตการทำงานในองค์กร ส่วนการพัฒนาคุณภาพชีวิตการทำงานเพื่อรองรับสถานการณ์ที่ จะเกิดขึ้นในอนาคตนั้น ถือเป็นการลงทุนในระยะยาวที่ผู้บริหารองค์กรต่างๆที่ประสบ ความสำเร็จทุกคนต้องให้ความสำคัญและใส่ใจ แต่ปัจจุบันผู้บริหารกลับไม่ได้ให้ความสนใจ ต่อการศึกษาและการพัฒนาบุคลากรเท่าที่ควรนักกลับมุ่งเน้นที่นโยบายระยะสั้นต่างๆ ที่เน้น เห็นผลในระยะสั้น ปัญหาที่สำคัญมีอยู่ว่าแล้วเราจะสามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตในการทำงาน เพื่อรองรับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงในอนาคตและมุ่งสู่ความสำเร็จนั้นได้อย่างไร เพราะฉะนั้นสิ่งที่เป็นตัวช่วยหรือตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตนั้นมีอยู่มากมาย สิ่งหนึ่งที่เราไม่สามารถ ละเลยที่จะนึกถึงนั่นคือ ปัจจัย 4 อันได้แก่ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรคและที่อยู่อาศัย ซึ่งนับเป็นปัจจัยพื้นฐานเบื้องต้นในการดำรงชีวิต ที่สำคัญ ซึ่งมนุษย์ทุกคนจะขาดเสียมิได้ (Newman, 1975; Horley and Little, 1985; Hankiss, 1983; Baster,1985 อ้างถึงใน ขวัญตา พระธาตุ/สคป.สข.2560.) ปัจจัยชี้แนะที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่ออนาคตการ ทำงานและส่งผลกระทบต่อทักษะที่จำเป็นในการทำงานนั้น มีหน่วยงานอิสระแห่งหนึ่งของ ต่างประเทศชื่อ The Institute for the Future (IFF) ได้ศึกษาวิจัยอย่างเป็นระบบถึง ทักษะในการทำงานที่จำเป็นสำหรับอนาคตในปี 2020 ไว้ ซึ่งก็น่าจะเป็นจุดเริ่มต้นสำหรับ พวกเราในการพัฒนาทักษะและคุณภาพชีวิตการทำงานของบุคลากรทั้งในปัจจุบันและ อนาคต โดยมีปัจจัยที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญอยู่ 6 ประการด้วยกันคือ

1. คนจะมีอายุยืนมากขึ้น ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ที่จะเกิดขึ้นทั่วโลกและจะส่งผลต่อการทำงานและการเรียนรู้ของคน
2. เครื่องมือและระบบในการทำงานที่เป็นอัจฉริยะมากขึ้น โดยเราจะมีเครื่องมือในการทำงานในรูปแบบใหม่ๆ ในรูปแบบที่เราไม่เคยเห็นมาก่อน (หลักฐานที่ชัดเจนคือการถือกำเนิดของ Tablet)
3. Computational World ที่เราจะมีข้อมูลในเรื่องต่างๆมากขึ้น ทำให้การตัดสินใจในเรื่องต่างๆ เปลี่ยนไปในอีกรูปแบบหนึ่ง
4. สื่อในรูปแบบใหม่ๆจะทำให้การสื่อสารของเราเปลี่ยนไป การรับรู้ในสื่อต่างๆ อาจจะมากกว่าเพียงแค่ตัวอักษรและรูปภาพแบบในปัจจุบัน
5. โครงสร้างองค์กรและรูปแบบการทำงานใหม่ๆอันเกิดจาก Social Technology ทำให้เกิดรูปแบบการผลิตและการดำเนินงานใหม่ๆ
6. โลกที่เชื่อมต่อกันมากขึ้น ซึ่งจะส่งผลต่อรูปแบบการทำงานขององค์กรจากการเปลี่ยนแปลงของปัจจัยต่างๆ เหล่านี้ ทำให้ทักษะที่สำคัญต่อการทำงานในโลกอนาคตเปลี่ยนไปเช่นเดียวกัน โดยมีทักษะที่สำคัญอยู่ 10 ประการด้วยกัน
 1. ความสามารถในการทำความเข้าใจถึงนัย หรือความหมายที่อยู่เบื้องลึก (Meaning & Insight) ซึ่งจะเป็นสิ่งซึ่งเครื่องจักร อุปกรณ์หรือเทคโนโลยีไม่สามารถทำได้
 2. สามารถประเมินและรับรู้ต่ออารมณ์ การเปลี่ยนแปลงของสังคมหรือบุคคลรอบข้างได้ (Social Intelligence)
 3. ความสามารถในการคิดสิ่งใหม่ๆ ที่แตกต่างจากสิ่งที่เป็นอยู่ประจำ (Novel & Adaptive Thinking)
 4. ความสามารถในการทำงานในวัฒนธรรมที่หลากหลายและแตกต่าง (Cross-Cultural Competency)
 5. ความสามารถในการแปลความหมายของข้อมูลต่างๆ ที่มีอยู่อย่างมากมายมหาศาลไปสู่สิ่งที่เป็นประโยชน์ (Computational Thinking)
 6. ความสามารถในการพัฒนาและสร้างข้อมูลบนสื่อรูปแบบใหม่ๆอีกทั้งความสามารถในการใช้ประโยชน์จากสื่อใหม่ๆ สำหรับการสื่อสาร (New Media Literacy)
 7. ความสามารถในการเข้าใจในเนื้อหาและสิ่งต่างๆ ข้ามศาสตร์ที่ไม่ได้ยึดติดอยู่กับศาสตร์ใดศาสตร์หนึ่งเท่านั้น (Transdisciplinarity)
 8. การคิดเชิงออกแบบที่สามารถนำไปประยุกต์ในด้านต่างๆ (Design Mindset)
 9. ความสามารถในการจัดลำดับและแยกแยะงาน ข้อมูล ข่าวสารต่างๆ ที่มีความสำคัญออกมาได้ (Cognitive Load Management) ซึ่งเป็นปัญหาของคนทำงานในปัจจุบันจำนวนมาก

10.ความสามารถในการทำงานให้เพื่อนร่วมทีมสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีความผูกพันในสภาวะการทำงานที่เป็นจริง (Virtual Collaboration) (ขวัญตา พระธาตุ/สคป.สข.2560.การพัฒนาคุณภาพชีวิตในการทำงานอย่างไร? ให้ทันกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงในอนาคต.)

การพัฒนาตนเองเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตจะต้องมีการพัฒนาในมิติต่างๆดังต่อไปนี้

1. การพัฒนาคุณภาพชีวิตทางด้านร่างกาย ได้แก่ การให้ความสำคัญกับสุขภาพ การออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอ บริโภคอาหารอย่างถูกสุขลักษณะเป็นการการพัฒนาให้ร่างกายมีความแข็งแรง สมส่วน และไม่มีโรคภัยไข้เจ็บ

2. การพัฒนาคุณภาพชีวิตทางด้านอารมณ์ ได้แก่ การสร้างเสริมสุขภาพจิตใจที่ดี รู้จักควบคุมอารมณ์ โดยการพัฒนาทางจิตใจด้วยการให้ทาน การทำงานอดิเรกที่ชื่นชอบ การเข้าร่วมกิจกรรมสันทนาการ การฝึกสมาธิ การผ่อนคลายด้วยการฟังเพลง การพักผ่อน การท่องเที่ยว เป็นต้น

3. การพัฒนาคุณภาพชีวิตทางด้านสังคม เป็นการสร้างการยอมรับ และยกย่องจากสังคม ได้แก่ การเข้าร่วมกิจกรรมกับสังคม หรือหน่วยงานต่างๆ ใช้เวลาว่างบำเพ็ญประโยชน์ เพื่อชุมชน ให้ความร่วมมือกับสังคมในด้านต่างๆทั้งด้านสิ่งแวดล้อม และการปฏิบัติตนโดยยึดหลักของกฎหมาย และคุณธรรม จริยธรรม

4. การพัฒนาคุณภาพชีวิตทางด้านสติปัญญา เป็นการเพิ่มทักษะทางด้านความรู้ให้กับตนเอง ได้แก่ การอ่านหนังสือ การเข้ารับการฝึกอบรมเพิ่มพูนความรู้ด้านต่างๆ การศึกษาข้อมูลสารสนเทศจากสื่อต่างๆการสังเกตและติดตามการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อม ฯลฯ (suwatchai. 2560. การพัฒนาตนเอง พัฒนาคุณภาพชีวิต.)

ดังนั้นการพัฒนาคุณภาพชีวิต นั้น คือการที่เริ่มต้นจากการเปิดใจยอมรับที่จะพัฒนาตนเอง พร้อมสำหรับการศึกษาเรียนรู้และการเปลี่ยนแปลง การพัฒนาความรู้, ทักษะและพฤติกรรม ไปสู่การพัฒนาทัศนคติ ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมไปตามสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนไป รวมทั้งการปรับปรุงเทคนิควิธีคิดต่างๆเพื่อให้ตนเองมีความสุขจากการดำรงชีวิตประจำวัน เมื่อชีวิตกำลังเผชิญปัญหาอุปสรรคที่ยิ่งใหญ่และยากลำบาก ให้ยืดหยุ่น แต่ไม่อ่อนแอ อย่าท้อถอยและอย่ายอมแพ้อะไรง่าย ๆ มนุษย์ทุกคนหากไม่รู้จักรักกับคำว่าล้มเหลวก็จะไม่สามารถเข้าถึงความสำเร็จ สิ่งถูกซ่อนอยู่ในความสำเร็จคือ เงิน ให้คิดเชิงบวกและสร้างสรรค์ คนอื่นทำสำเร็จได้ เราก็ทำได้ ถึงเราจะเป็นเพียงแค่มนุษย์ธรรมดา ก็สามารถมีชีวิตที่ดีในสังคมและสามารถปรับตัวตามการเปลี่ยนของสังคม เศรษฐกิจและความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีได้

บทสรุป

ถ้าเรามองถึงโลกแห่งการเปลี่ยนแปลงหรือยุคโลกาภิวัตน์หรือยุคแห่งดิจิทัลหรือยุคไทยแลนด์ 4.0 นั้น ถ้าเราเฝ้ามองทางด้านเกษตรกรรมและคุณภาพชีวิตของเกษตรกรไทยมาเป็นประเด็นที่ต้องคิดว่าในยุคไทยแลนด์ 4.0 นี้ เราจะขับเคลื่อนนโยบายด้านการพัฒนาเกษตรกรรมไปในทิศทางใด ถึงจะทำให้เกษตรกรก้าวทันยุคแห่งดิจิทัลหรือยุคโลกาภิวัตน์เพื่อจะได้นำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาประยุกต์ใช้ในระบบเกษตรกรรม จนสามารถสร้างนวัตกรรมใหม่ๆ(Innovation)มาเป็นแนวทางเพื่อพัฒนาคุณภาพทางด้านผลผลิตทางการเกษตร ดังนั้น นโยบายเกษตรอินทรีย์ จึงเป็นนโยบายที่สำคัญนโยบายหนึ่งของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ภายใต้การบริหารงานของรัฐบาลปัจจุบัน โดยการพัฒนาเกษตรอินทรีย์จะทำไปพร้อมกับการใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เทคโนโลยี และนวัตกรรม(Innovation) เป็นตัวช่วยในการขับเคลื่อนดำเนินการควบคู่ไปกับนโยบายอื่นๆ และช่วยในการส่งเสริมให้เกษตรกรผลิตสินค้าที่มีคุณภาพ ได้มาตรฐานสินค้าเกษตรอินทรีย์ เป็นที่ยอมรับของผู้บริโภคและมีตลาดรองรับ ทั้งยังสามารถลดต้นทุนการผลิตจากการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพทดแทนปุ๋ยเคมีและสารเคมี ซึ่งจะส่งผลให้เกษตรกรมีชีวิตที่ดีขึ้น มีรายได้จากการทำเกษตรเพิ่มมากขึ้น หนี้สินลดลงและมีความภาคภูมิใจในอาชีพการเกษตร โดยศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) จะเป็นแหล่งถ่ายทอดองค์ความรู้เพื่อสร้าง Smart farmer ส่งเสริมให้มีการรวมกลุ่มกันทำการเกษตรแบบแปลงใหญ่ โดยเลือกชนิดพืชชนิดสัตว์ให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ ภูมิอากาศและเป็นที่ต้องการของตลาด รวมทั้งสนับสนุนระบบส่งน้ำ/กระจายน้ำในพื้นที่ทำเกษตร ส่งเสริมให้มีการจัดตั้งธนาคารสินค้าเกษตร เพื่อให้เกษตรกรมีแหล่งกักเก็บพันธุ์ดีไว้ใช้ในการผลิต สำหรับเกษตรแปลงใหญ่ที่มีพื้นที่เหมาะสมกับการปลูกข้าวหอมมะลิ มีนโยบายส่งเสริมให้ปลูกข้าวครบวงจรเพื่อผลิตข้าวในปริมาณที่เหมาะสมกับความต้องการของตลาด พร้อมทั้ง ส่งเสริมการปลูกพืชที่หลากหลายในฤดูแล้งทดแทนการปลูกข้าวนาปรัง ฯลฯ ที่กล่าวมานี้ถือเป็นการบูรณาการงานของเจ้าหน้าที่กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ที่ผ่านการพัฒนาองค์ความรู้เป็น Smart Officer ซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนงานตามนโยบายของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกร

ดังนั้น เกษตรกรต้องเปิดใจยอมรับกับการพัฒนาตนเอง ปรับปรุงความรู้ความสามารถ เทคนิควิธีคิดต่างๆเพื่อสร้างนวัตกรรมใหม่ๆ(Innovation) ก้าวนำเทคโนโลยีเข้าสู่การปฏิบัติตามทฤษฎีเกษตรอินทรีย์เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต ซึ่งสามารถประยุกต์ใช้แนวคิดจากคนที่เคยประสบความสำเร็จมาใช้กับชีวิตตน มีความพร้อมสำหรับการศึกษาเรียนรู้และการเปลี่ยนแปลง เป็นทั้งการพัฒนาความรู้ ทักษะและพฤติกรรม รวมถึงการ

ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมไปตามสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนไป พัฒนาไปสู่ความสำเร็จในชีวิต ทำให้มีคุณภาพชีวิตและมีความสุขที่ดีขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- จุมพล หนิมพานิช. (2549). *การวิเคราะห์นโยบาย : ขอบข่าย แนวคิด ทฤษฎีและกรณีตัวอย่าง*. พิมพ์ครั้งที่ 3. นนทบุรี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- ปกรณ ปรียากร. (2538). *นโยบายสาธารณะและการวางแผน*. กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (2560). *เกษตรอินทรีย์*. [online].
<https://www.moac.go.th/a4policy-alltype-391191791795>.
- กรีนเนท. (2560). *หลักการเกษตรอินทรีย์*. [online].
<http://www.greenet.or.th/article/1006>.
- กรีนเนท. (2560). *แนวทางเกษตรอินทรีย์*. [online]. <http://www.greenet.or.th/article/86>.
- suwatchai. (2560). *การพัฒนาตนเอง พัฒนาคุณภาพชีวิต*.
<http://www.bp.or.th/webboard/index.php?topic=12950.0;wap2.BESTERLIFE • PUBLISHED>.
- การพัฒนาตนเอง. [online]. <http://besterlife.com/พัฒนาคุณภาพชีวิต/>.
- ขวัญตา พระธาตุ/สคป.สข. (2560). *การพัฒนาคุณภาพชีวิตในการทำงานอย่างไร ? ให้ทันกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงในอนาคต*. [online].
<http://www.sk-ad.ago.go.th/index.php/2013-05-15-09-41-23/2-uncategorised/34-2014-05-22-07-36-19?showall=&start=4>.
- อมรศักดิ์ กิจธนานันท์. (2551). *สไลด์ประกอบการบรรยายวิชาแนวคิดและทฤษฎีกระบวนการนโยบายสาธารณะ*. เพชรบุรี: มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี.
- พีรธ บุษยรัตพันธุ์. (2551). *สไลด์ประกอบการบรรยายวิชานโยบายสาธารณะ*. พิษณุโลก : สาขาวิชารัฐศาสตร์.
- McNichols. 1977 : 3 (อ้างถึงใน tassanee kumnurdsing. 2555). *นโยบาย ความหมาย*. Ripley,RandallB. & Franklin, GraceA. (1982). *BureaucracyandPolicyImplementation*. Illinois: The Dorsey.

การพัฒนาคุณลักษณะเชิงจริยธรรมของนักรัฐกิจไทย

Development of Ethical Characteristics of Thai Public Officials

¹สถาพร วิชัยรัมย์ และ ²ภัทรพล ทศมาศ

¹Sathaporn Vichairum and ²Pattarapon Tossamad

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์, ประเทศไทย
Buriram Rajabhat University, Thailand

¹Sathaporn_v@gmail.com

Received September 9, 2019; Revised October 20, 2019; Accepted December 18, 2019

บทคัดย่อ

บทความเรื่องการพัฒนาคุณลักษณะเชิงจริยธรรมของนักรัฐกิจไทย มีวัตถุประสงค์เพื่อทบทวนวรรณกรรม แนวคิด ทฤษฎีที่จะอธิบายคุณลักษณะเชิงจริยธรรมของนักรัฐกิจไทย ที่จะต้องมีลักษณะด้านภูมิรู้ ภูมิธรรมและภูมิฐาน ที่จะเสริมสร้างภาพลักษณ์ให้เป็นคนที่น่าเชื่อถือ นอกจากนี้ยังจะต้องมีคุณลักษณะที่จะต้องเกี่ยวกับกับพฤติกรรมที่เหมาะสมในการครองตน ครองคนและการครองงาน ส่วนการพัฒนาจริยธรรมสำหรับนักรัฐกิจไทยนั้น ใช้แนวทางการพัฒนาจากจริยธรรมตามพระพุทธศาสนา พระบรมราชาบาทและค่านิยมเชิงจริยธรรมที่สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ส่วนขั้นตอนการพัฒนาจริยธรรมใช้กระบวนการพัฒนาภายในและภายนอก การพัฒนาภายในเป็นการพัฒนาโดยใช้ปัจจัยด้านการปลูกฝังโดยผู้อื่นและตนเองได้สำรวจตรวจสอบด้วยตนเองและประพฤติปฏิบัติตามคุณลักษณะที่เหมาะสม ส่วนการพัฒนาโดยภายนอกเป็นการอาศัยสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมทั้งในด้านสถานที่ บรรยากาศที่ดี ก่อให้เกิดความสะดวกสบายเหมาะแก่การพัฒนาจริยธรรมสำหรับนักรัฐกิจไทย

คำสำคัญ : คุณลักษณะเชิงจริยธรรม, นักรัฐกิจ

ABSTRACT

This article titled “Development of Ethical Characteristics of Thai Public Officials” includes the following objectives: to review literature, concepts, theories that explain the ethical characteristics of Thai public officials that need to have knowledge, morality and dignity that will enhance their image to be trustworthy. In addition, the characteristics need to be related to appropriate behavior in self-managing, people-managing and task-managing. As for the ethical development of Thai public officials, development guidelines from ethics in Buddhism, Royal Speech and ethical values in consistent with the constitution of the Kingdom of Thailand have been applied. For ethical development procedures, it has applied internal and external development processes. Internal development is based on stimulating others to self-examine and behave appropriate characteristics. As for external development, it is based on appropriate environments including good location and atmosphere providing convenience and suitability for ethical development of Thai public officials.

Keywords: Ethical Characteristics, Public Officials

บทนำ

องค์การทั้งหลายทั้งที่เป็นภาครัฐและเอกชน ย่อมประกอบไปด้วยปัจจัยหลายส่วน ทั้งส่วนด้านคน เงิน วัสดุอุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้ รวมทั้งกระบวนการและวิธีการ ดำเนินการทั้งหลาย แต่ปัจจัยที่สำคัญที่สุดคือ คน เพราะคนมีความแตกต่างจากปัจจัยอื่น ทั้งในด้านการคิดและการกระทำ ซึ่งปัจจัยอื่นๆ ไม่สามารถมีคุณลักษณะเช่นนี้ได้ สิ่งสำคัญอีกประการ คือ องค์การจะเกิดความเจริญก้าวหน้าหรือเสื่อมสลาย ย่อมขึ้นอยู่กับปัจจัยด้านคน หรือเจ้าหน้าที่ขององค์การหรือหน่วยงาน เพราะบุคลากรต่างๆขององค์การนอกจากจะต้องเป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถแล้ว ยังจะต้องมีจริยธรรมในจิตใจและพฤติกรรมแห่งความดีงามที่แสดงออกในบทบาทของการดำรงตนเอง ให้อยู่ในกรอบแห่งจริยธรรมและการสร้างปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน ผู้ใต้บังคับบัญชา รวมทั้งการบริหารงานให้เกิดคุณภาพอีกด้วย คุณลักษณะด้านจริยธรรมจึงเป็นไปในลักษณะ การครองตน การครองคน และการครองงาน เพราะลักษณะจริยธรรมเป็นมโนสำนึกของความดีงามของจิตใจที่ส่งผลต่อพฤติกรรมของบุคคล ผู้ที่มีคุณธรรมจริยธรรมจึงมักเป็นบุคคลที่ประพฤติดีปฏิบัติชอบ คุณธรรมและจริยธรรมจึงเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการประกอบวิชาชีพของบุคคลในทุกสาขาอาชีพ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีการทบทวนความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมอันจะทำให้นักรัฐกิจได้ตระหนักถึงคุณประโยชน์ที่เป็นผลสืบเนื่องมาจากการการมีคุณธรรมจริยธรรม

บทความเรื่องการพัฒนาคุณลักษณะเชิงจริยธรรมของนักรัฐกิจไทยนี้ ผู้เขียนต้องการศึกษาการพัฒนาคุณลักษณะคุณลักษณะเชิงจริยธรรมของนักรัฐกิจหรือเจ้าหน้าที่รัฐ โดยมุ่งศึกษาประเด็นคุณลักษณะเชิงพฤติกรรมทางจริยธรรมในด้านการครองตน ครองคนและการครองงานและรูปแบบที่เหมาะสมในการพัฒนาจริยธรรมของนักรัฐกิจไทย ซึ่งผลการศึกษาจะเป็นแนวทางที่นักรัฐกิจไทยสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมคุณลักษณะเชิงจริยธรรมด้านส่วนตัว คุณลักษณะเชิงจริยธรรมในการทำงานที่เกี่ยวข้องกับผู้อื่น ทั้งกับเพื่อนร่วมงาน ผู้บังคับบัญชา ผู้ใต้บังคับบัญชา รวมทั้งกับประชาชนผู้มารับบริการ และประการสุดท้ายคือคุณลักษณะเชิงจริยธรรมที่เกี่ยวกับความรับผิดชอบในงานที่ได้รับมอบหมาย

ทฤษฎีจริยธรรมของนักรัฐกิจ

เมื่อกล่าวถึงจริยธรรมที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะนักรัฐกิจแล้วจะถูกจัดวางในรูปแบบ “ประมวล” แนวทางการปฏิบัติที่ได้ถูกประมวลขึ้นนั้นได้แก่ ชุดรูปแบบค่านิยมที่สร้างสรรค์ เช่น ความซื่อสัตย์ เสียสละ จิตสำนึกการบริการที่ดี เป็นต้น (อัมพร อารังลักษณ์ หทัยชนก ศิริวิวัฒนกุลและกัลยา แซ่ตั้ง, 2556: 182) ทั้งนี้จริยธรรมจะมีฐานคติทฤษฎีทางจริยธรรมที่แบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม คือ(สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2545 : 2-18)

กลุ่มที่ 1 กลุ่มทฤษฎีที่เน้นเรื่องผลลัพธ์หรืออรรถประโยชน์ (Result/Utility Theories) แนวคิดทฤษฎีกลุ่มนี้มองว่า นักรัฐกิจ ข้าราชการ พนักงาน หรือนักรัฐกิจที่มีจริยธรรม คือ ผู้ปฏิบัติงานจนเกิดผลดี และมีอรรถประโยชน์ต่อตนเองและส่วนรวม ซึ่งถ้าคนหรือหน่วยงานดำเนินกิจการที่ก่อให้เกิดประโยชน์สุขแก่คนส่วนใหญ่แล้ว ย่อมถือว่าเป็นจริยธรรม เป็นต้น

กลุ่มที่ 2 กลุ่มทฤษฎีที่เน้นความสัมพันธ์ (Relationship Theories) ทฤษฎีกลุ่มนี้พิจารณาว่า ผู้ที่มีจริยธรรม คือ ผู้ที่มีความสัมพันธ์ที่ดีกับกลุ่มคนอย่างน้อย 4 กลุ่มด้วยกัน คือ ความสัมพันธ์ที่ดีกับกลุ่มคนระดับเดียวกัน ความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้ใต้บังคับบัญชาและที่สำคัญที่สุดคือความสัมพันธ์ที่ดีกับลูกค้าหรือประชาชน เช่น ทฤษฎีการเอาใจเขามาใส่ใจเรา ซึ่งเชื่อว่าการดำเนินการใดๆจะต้องพยายามเอาใจเขามาใส่ใจเรา หากไม่ประสงค์ให้ผู้อื่นมาทำร้ายเรา เราจะต้องไม่ทำร้ายผู้อื่น เป็นต้น

กลุ่มที่ 3 กลุ่มทฤษฎีที่เน้นกฎหรือคำมั่นสัญญา (Rule/Promise Theories) ทฤษฎีกลุ่มนี้มองว่า ผู้ที่มีจริยธรรม คือ ผู้ปฏิบัติตามกฎหมาย กฎระเบียบ แบบแผน สัญญาและคำมั่นสัญญาที่ให้ไว้กับผู้อื่น เช่น ทฤษฎีสัญญาประชาคม คือ เชื่อว่าการดำเนินงานของบริษัท

และลูกค้า เปรียบเสมือนทั้งสองฝ่ายมาทำสัญญาต่อกันว่าแต่ละฝ่ายมีสิทธิและหน้าที่ตลอดจนพันธกรณีต่อกันอย่างไร เป็นต้น

กลุ่มที่ 4 กลุ่มทฤษฎีที่เน้นวิธีการและขั้นตอน (Means Theories) แนวคิดของกลุ่มทฤษฎีนี้ มองว่าผู้ที่มีจริยธรรม คือ ผู้ที่ได้ประพฤติปฏิบัติตามขั้นตอนหรือวิธีการที่ผู้นำทางศาสนาหรือพระผู้เป็นเจ้าได้กำหนดไว้ ซึ่งเป็นกลุ่มที่เห็นว่าการดำเนินการ จะต้องมีการกำหนดขั้นตอนให้ชัดเจน เพื่อเป็นแนวทางให้บุคลากรในองค์กรได้นำไปปฏิบัติ

คุณลักษณะเชิงจริยธรรมของนักธุรกิจ

นักธุรกิจหรือนักรัฐประศาสนศาสตร์จะทำหน้าที่สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ถ้ามีลักษณะสามประการ ดังที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ใน ทุติยปาปนิสสูตร (พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมมจิตโต), 2549 : 38-40) ดังนี้

1. จักขุมา หมายถึง เป็นผู้มีความสามารถในการมองการณ์ไกล เช่น ถ้าเป็นพ่อค้าหรือนักธุรกิจ ต้องรู้ว่าซื้อสินค้าที่ไหน ราคาเป็นอย่างไร นำไปขายที่ไหนถึงจะขายได้กำไร ในสมัยนี้ต้องรู้ว่าหุ้นจะขึ้นหรือจะลง แต่ถ้าเป็นนักธุรกิจทั่วไป ต้องสามารถวางแผนและฉลาดในการใช้คน คุณลักษณะข้อแรกนี้ตรงกับภาษาอังกฤษว่า Conceptual Skill คือ ความชำนาญในการใช้ความคิด

2. วิรุโรร หมายถึง เป็นผู้สามารถจัดการธุระได้ดี มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน เช่น พ่อค้าเพชรจะต้องดูออกว่าเป็นเพชรแท้หรือเพชรเทียม แพทย์หัวหน้าคณะผ่าตัดต้องเชี่ยวชาญการผ่าตัด คุณลักษณะที่สองนี้ตรงกับคำในภาษาอังกฤษว่า Technical Skill คือ ความชำนาญด้านเทคนิค

3. นิสสยสัมปันโน หมายถึง เป็นผู้มีความสามารถพึ่งพาอาศัยคนอื่นได้ เพราะเป็นคนมีมนุษยสัมพันธ์ดี เช่น พ่อค้าเดินทางไปค้าขายต่างเมือง ก็มีพ่อค้าในเมืองนั้นๆ ให้ที่พักอาศัยหรือให้กู้ยืมเงิน เพราะมีเครดิตดี นักธุรกิจที่ดีต้องผูกใจคนไว้ด้วย คุณลักษณะที่สามนี้มีความสำคัญมาก ดังคำกล่าวที่ว่า “นกไม่มีขน คนไม่มีเพื่อนขึ้นที่สูงไม่ได้” ข้อนี้ตรงกับคำว่า Human Relation Skill คือ ความชำนาญด้านมนุษยสัมพันธ์

คุณลักษณะทั้งสามประการ ดังกล่าว มีความสำคัญมากน้อยแตกต่างกัน นั้นขึ้นอยู่กับระดับตำแหน่งงานของนักธุรกิจ ถ้าเป็นนักธุรกิจซึ่งเป็นผู้บริหารระดับสูง ที่ต้องรับผิดชอบในการวางแผนและควบคุมคนจำนวนมาก คุณลักษณะข้อที่ 1 และข้อที่ 3 จะสำคัญมาก ส่วนข้อที่ 2 มีความสำคัญน้อย เพราะเขาสามารถใช้ผู้ใต้บังคับบัญชาที่มีความชำนาญเฉพาะด้านได้

นอกจากนี้ พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมมจิตโต) (2549 : 47-74) ยังได้อธิบายถึง นักธุรกิจที่มีบทบาทด้านการเป็นผู้นำ ที่สามารถนำพาให้คนอื่นกระทำการในทิศทางที่

กำหนดเป้าหมายไว้และจะต้องได้รับความร่วมมือจากสมาชิกให้ช่วยทำงาน เพราะการบริหาร คือศิลปะการทำงานให้สำเร็จโดยอาศัยผู้อื่นและคุณสมบัติที่สำคัญที่จะเป็นคุณลักษณะนักธุรกิจได้แก่ พละ 4 ประการ ดังนี้

1. ปัญญาพละ กำลังแห่งความรู้ คือ ความรอบรู้ในงานในหน้าที่และบุคคลที่เกี่ยวข้อง รู้ปัญหา สาเหตุแห่งปัญหา รวมทั้งการรู้วิธีในการแก้ไขปัญหา โดยสรุปแล้ว นักธุรกิจต้องทำหน้าที่ในการบริหารตน บริหารคน และบริหารงาน ดังนั้นเขาต้องมีความรู้เกี่ยวกับตนเอง คนอื่นและงานในความรับผิดชอบ นั่นคือนักธุรกิจต้องมีความรู้ 3 เรื่อง ได้แก่เรื่อง รู้ตน รู้คน และรู้งาน

รู้ตน หมายความว่า นักธุรกิจต้องรู้จักจุดเด่นจุดด้อยของตนเอง การรู้จักจุดเด่นก็เพื่อทำงานที่เหมาะสมกับความสามารถของตนเอง

รู้คน หมายความว่า ความรอบรู้เกี่ยวกับคนร่วมงาน นักธุรกิจต้องรู้ว่าใครมีความสามารถด้านใด เพื่อจะได้ใช้คนให้เหมาะสมกับงาน นอกจากนั้นนักธุรกิจต้องรู้จักจริต (ความประพฤติจนเคยชินจนเป็นนิสัย) ของคนร่วมงาน เพื่อบอกหมายงานให้เหมาะสมกับจริตของเขา

รู้งาน หมายความว่า ความรอบรู้เกี่ยวกับงานในความรับผิดชอบ เพื่อประโยชน์ในการวางแผนบรรจุบุคลากร อำนาจการ และติดตามประเมินผล ความรู้เรื่องงานมี 2 ลักษณะ คือ รู้เท่าและรู้ทัน “รู้เท่า” คือความรอบรู้เกี่ยวกับงานว่ามีขั้นตอนอย่างไร และมีส่วนเกี่ยวข้องกับคนอื่น ๆ อย่างไรและยังหมายถึงความรู้เท่าถึงเหตุการณ์ ในเมื่อเห็นเหตุแล้ว คาดว่าผลอะไรจะตามมา แล้วเตรียมการป้องกันเอาไว้และ “รู้ทัน” คือความรู้เท่าทันสถานการณ์ เมื่อเกิดปัญหาขึ้นก็สามารถแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าได้ดี หรือมีความสามารถในการบริหารในภาวะวิกฤติหรือบริหารความเสี่ยงได้ดี ทั้ง 2 ลักษณะนี้ จึงมีลักษณะที่ว่า รู้เท่าเอาไว้กัน รู้ทันเอาไว้แก้

2. วิริยะพละ กำลังความเพียร กล่าวคือ กำลังความเพียรหรือความขยัน คนที่มีความขยันต้องมีกำลังใจที่กล้ากล้าเข้มแข็ง แสดงให้เห็นว่า กำลังใจต้องมากับกำลังปัญญาเสมอ เพราะคนมีกำลังใจหากแต่ขาดกำลังปัญญา จะเป็นคนบ้าบิ่น คนมีกำลังปัญญาแต่ขาดกำลังใจจะเป็นคนขลาด คนที่มีกำลังใจและกำลังปัญญาจึงเป็นคนกล้าหาญ นักธุรกิจที่มีกำลังปัญญาแต่ขาดกำลังใจ มักถือนโยบายหลบภัย หนีปัญหา นักธุรกิจที่ดีต้องเป็นคนรอบคอบ และกล้าตัดสินใจ ไม่กลัวความยากลำบากที่รอคอยอยู่เบื้องหน้า เพราะผู้ทำการใหญ่ ย่อมต้องเจออุปสรรค เหมือนต้นไม้สูงใหญ่มักจะเจอลมแรง ถ้าขยันทำงานยากๆ ความชำนาญก็ตามมา คนที่ผ่านร้อนผ่านหนาวมามาก จะฉลาดและแกร่งขึ้น โดยทั่วไปแล้ว ความขยันมีลักษณะ 2 ประเภท คือ

2.1 สสังขาริกวิริยะ หมายถึง ความขยันที่ต้องมีคนอื่นปลุกใจหรือมีสถานการณ์บีบบังคับ ถ้าไม่มีคนปลุกหรือบีบบังคับ บางคนก็หมดกำลังใจและไม่ยอมทำอะไรต่อไป

2.2 อสังขาริกวิริยะ หมายถึง ความขยันที่เกิดจากการปลุกใจตนเอง แม้คนอื่นจะหมดกำลังใจ ล้มเลิกการทำงานไปแล้ว คนที่ปลุกใจตนเองจะลุกขึ้นสู้ต่อไปได้ นักรัฐกิจจะต้องมีอสังขาริกวิริยะ คือไม่ยอมแพ้ง่ายๆ เมื่อเผชิญอุปสรรค เขาต้องปลุกตนเองและปลุกใจผู้อื่นให้ทำงานต่อไป

3. อนวัชชพละ หมายถึง กำลังแห่งการงานที่ไม่มีโทษ หรือข้อเสียหาย กล่าวคือ นักรัฐกิจต้องปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ไม่มีชีวิตที่ต่างพร้อยอันเกิดจากการงานที่ผิดพลาดหรือเพราะทุจริตต่อหน้าที่หรือเพราะต่างพร้อยด้วยการดำรงชีวิตที่ผิดพลาด เช่น การเกี่ยวข้องกับอบายมุขต่างๆ เป็นต้น นักรัฐกิจหลายคนเสียนาคเพราะเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับอบายมุข นักรัฐกิจที่ประพฤติดนปอดจากอบายมุข จะไม่มีรู้รื้อและรอยตำหนิในชีวิต และไม่มี ความจำเป็นที่จะประพฤติทุจริต คอรัปชั่น เมื่อตนเองเป็นคนซื่อสัตย์ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความสุจริต ย่อมเป็นแบบอย่างที่ดี เป็นที่เคารพยำเกรงเพื่อนร่วมงานและสามารถควบคุมผู้อื่นให้ปฏิบัติงานอย่างสุจริตได้อีกด้วย

4. สังคหพละ กำลังแห่งการสงเคราะห์ นักรัฐกิจต้องมีการสงเคราะห์หรือมีมนุษยสัมพันธ์กับผู้ใต้บังคับบัญชา หรือเพื่อนร่วมงาน หรือกับประชาชนทั่วไป ถ้านักรัฐกิจมีความบกพร่องเรื่องมนุษยสัมพันธ์ ก็จะไม่มีคนช่วยทำงาน เมื่อไม่มีใครช่วยทำงานเขาก็เป็นนักรัฐกิจที่ดีไม่ได้ พระพุทธเจ้าได้ทรงแสดงหลักการสร้างมนุษยสัมพันธ์ไว้เรียกว่า สังคหวัตถุ หมายถึงวิธีผูกใจคน พระองค์ตรัสว่า รถม้าแล่นไปได้เพราะมีลิมสลักคอยตรึงส่วนประกอบต่างๆ ของรถม้าเข้าด้วยกันฉันใด คนในสังคมก็ฉันนั้น คือ ทำหน้าที่เป็นกาวใจเชื่อมประสานคนทั้งหลายเข้าด้วยกัน ลิมสลักดังกล่าวคือ สังคหวัตถุ

นักรัฐกิจจะสามารถผูกใจเพื่อนร่วมงานและผู้ใต้บังคับบัญชาไว้ได้ ถ้ามีสังคหวัตถุ 4 ประการ ประกอบด้วย 1) ทาน (การให้) 2) ปิยวาจา (การพูดถ้อยคำไพเราะอ่อนหวานก่อให้เกิดความรัก) 3) อัตถจริยา (การประพฤติดนให้เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่นและ 4) สมานัตตตา (การวางตนสม่ำเสมอหรือพอดี)

นอกจากนี้ผู้เขียนยังเห็นว่า นอกจากหลักทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในทศปิปาปนิคสูตรและพละ 4 ประการ ดังกล่าวแล้ว ยังมีคุณลักษณะนักรัฐกิจที่ดีซึ่ง ปรีชา ช้างขวัญยืน (2557 : 208-212) ได้ยกหลักธรรมราชา คือธรรมสำหรับนักปกครอง นักบริหาร รวมทั้งเจ้าหน้าที่รัฐทุกระดับที่จะต้องถือหลักคุณวุฒิและคุณธรรมจริยธรรมเป็นสำคัญ หลักธรรมราชาแม้เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ แต่เป็นหลักธรรมที่สามารถปรับใช้ได้ในทุกระบอบการปกครอง เพราะเจตนาในการปกครองไม่ว่าจะเป็นระบอบใดล้วนแต่ต้องการผู้มีธรรมในการปกครองทั้งสิ้น ลักษณะของนักรัฐกิจที่ดี มีดังนี้

1. นักรัฐกิจ ต้องมีความรู้ สมัยโบราณคือ รัฐศาสตร์ ธรรมศาสตร์ ศิลปะวิทยาการ ศิลปะศาสตร์ 18 ประการและพระเวท ในศาสนาพุทธ คือ รู้พระไตรปิฎก รู้คัมภีร์ต่างๆ ส่วนในสมัยปัจจุบันก็ต้องรอบรู้ในวิชาต่างๆที่จำเป็นแก่การเข้าใจสภาพการณ์ของโลก และใช้ความรู้นั้นในการแก้ปัญหาของประชาชนและของรัฐ

2. นักรัฐกิจต้องเป็นคนดี คือ ปกครองตนได้ก่อนจึงจะปกครองผู้อื่น ธรรมราชาตามความคิดไทยเป็นคนดีโดยการถือศีล 5 ศีล 8 ทำตามหลักราชธรรมและอรรถศาสตร์ ละอบายมุข และควบคุมอารมณ์ของตนเป็นหลักในการควบคุมตนให้เป็นคนดี

3. นักรัฐกิจจะต้องอุทิศตน คือ เสียสละตนเพื่อผู้อื่น ต้องลำบากกว่าคนธรรมดา ต้องเหน็ดเหนื่อยกว่าคนธรรมดา ไม่ทอดธุระ ไม่ทิ้งเวลาว่างโดยเปล่าประโยชน์ ทำงานมากจนแทบไม่มีเวลาสนุกสนานบันเทิง การทำงานของนักรัฐกิจจึงเป็นการสร้างประโยชน์สุขให้แก่ประชาชน

4. นักรัฐกิจที่ดีจะต้องเป็นคนงาม คือ ต้องเป็นคนควบคุมอารมณ์ได้ ไม่โกรธง่าย ไม่ก้าวร้าว ไม่หยาบคาย มีความสุภาพเรียบร้อย อ่อนน้อมถ่อมตน รู้จักมองโลกและมองผู้อื่นในแง่ดี มีจิตใจสม่ำเสมอมั่นคง และไตร่ตรองโดยรอบคอบในทุกสถานการณ์

5. นักรัฐกิจต้องส่งเสริมความดีงาม ความดีงามเป็นจุดหมายสำคัญของคนดี ในแง่พุทธศาสนาความดีงามเกิดขึ้นได้ด้วยการส่งเสริมให้คนทำความดี ละกิเลสต่างๆจุดมุ่งหมายของรัฐต้องส่งเสริมให้มนุษย์ทำความดี โดยอำนวยความสะดวกและให้ความรู้และความเข้าใจ ธรรมราชาจึงต้องส่งเสริมศีลธรรมให้เกิดในบ้านในเมือง

6. นักรัฐกิจต้องสร้าง และแผ่ความร่มเย็นเป็นสุข คือพิพากษาคดีต่างๆโดยเป็นธรรม คนผิดต้องถูกลงโทษ คนดีต้องได้รางวัล ทุกคนมีความมั่นคงในชีวิตมั่นใจว่าจะไม่ถูกผู้ใดรังแกและไม่ถูกอำนาจรัฐรังแก นี่คือการร่มเย็นเป็นสุข ความร่มเย็นเป็นสุขนี้นักรัฐกิจต้องแผ่ไปสู่คนทุกหมู่เหล่า

7. หลักการมีความห่วงใยใกล้ชิดประชาชน คุณลักษณะข้อนี้กฎในราชธรรม คือ นักรัฐกิจต้องไปในที่ต่างๆ จุดประสงค์คือเพื่อให้ได้ใกล้ชิดและได้เห็นปัญหาของประชาชน เป็นโอกาสที่ประชาชนจะได้แจ้งทุกข์ร้อนต่างๆซึ่งจะได้แก้ไขปัญหาย่างทันทั่วถึง

ความเป็นธรรมราชานี้ ในความหมายโดยตรงเป็นเรื่องของพระเจ้าแผ่นดิน แต่ในความหมายโดยกว้าง นักรัฐกิจหรือข้าราชการซึ่งดูแลราชการต่างพระเนตรพระกรรณก็ต้องทำหน้าที่ดังกล่าวในฐานะที่ได้รับมอบหมายเป็นผู้แทนพระองค์ แม้ในระบอบที่ไม่มีพระเจ้าแผ่นดิน หัวหน้ารัฐบาลก็ต้องทำหน้าที่นี้หรือแบ่งและมอบหมายให้ข้าราชการอื่นๆทำเป็นส่วนๆ แต่ละฝ่ายแต่ละส่วนก็ต้องนำเอาคุณลักษณะของธรรมราชาไปใช้ นอกเหนือจากนี้ ผู้เขียนเห็นว่านักรัฐกิจหรือผู้นำองค์กรก็สามารถประยุกต์ใช้หลักธรรมราชาในการบริหารองค์การให้ให้เกิดประสิทธิภาพได้เช่นเดียวกัน

ประพนธ์ บุญรักษา (2559 : อ้างในสถาพร วิชัยรัมย์, 2559: 62-63) ได้อธิบายคุณลักษณะของนักรัฐกิจซึ่งมีความสอดคล้องกับทัศนะทางศาสนาว่า นักรัฐกิจนอกจากจะต้องมีลักษณะที่หลากหลาย เช่น มีภาวะผู้นำ เป็นผู้ปกครองที่ดีมีความเชี่ยวชาญและอื่นๆ อีกมากแล้ว ยังต้องมีคุณลักษณะอื่นๆ อีก ดังต่อไปนี้

1. มีภูมิรู้ เป็นผู้ที่มีความรู้ในหลักวิชาการศาสตร์แขนงต่างๆที่จะสามารถนำมาใช้ในการทำงาน ลักษณะความรู้ประกอบด้วย

1.1 มีความรอบรู้ในองค์ความรู้ที่ใช้ในวิชาชีพ เช่น หลักการ แนวคิด ทฤษฎี และเทคนิคการบริหารในสถานการณ์ต่างๆ

1.2 มีองค์ความรู้ในเรื่องเกี่ยวกับวิธีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ นวัตกรรมที่สามารถนำไปใช้ในงานขององค์การ

1.3 มีความรู้ในวิชาการ เช่น หลักการบริหารในสภาพแวดล้อมต่างๆ หลักจิตวิทยาในการบริหาร เป็นต้น

1.4 มีทักษะในการครองตน ครองคน ครองงาน ครองตนเพื่อสร้างศรัทธา ครองคนเพื่อจูงใจให้ปฏิบัติงาน ครองงานเพื่อให้งานดำเนินไปได้ด้วยดี ไม่มีผิดพลาด

1.5 มีภาวะผู้นำ สามารถจูงใจคนอื่นได้ ตัดสินใจได้ถูกต้อง มีความสามารถในการแก้ไขปัญหา มีบุคลิกภาพดี มีพฤติกรรมการนำแบบประชาธิปไตย

1.6 มีความรู้เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลง เป็นการรู้จักจริงเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลง เพื่อจะใช้ปรับตัวของหน่วยงานหรือองค์การได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ภูมิธรรม เป็นการบริหารที่มีคุณธรรม จริยธรรม นิติธรรม ยุติธรรมและมโนธรรม นอกจากนี้ ยังต้องบริหารตามหลักธรรมาภิบาล ที่ใช้ในการบริหารหน่วยงานเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ และเกิดผลสัมฤทธิ์ตามภารกิจของหน่วยงาน ประกอบด้วย หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบและหลักความคุ้มค่า

3. ภูมิฐาน ซึ่งมีลักษณะเป็นพื้นฐานของแต่ละคน แต่นักรัฐกิจมีอาชีพแล้วต้องมีความแตกต่างจากนักรัฐกิจทั่วไป คือ บุคลิกภาพที่มีความโดดเด่น สง่างาม โดยมีลักษณะสำคัญดังนี้

3.1 บุคลิกภาพทางกาย เป็นบุคลิกภาพที่สามารถสร้างให้โดดเด่นได้ง่าย ได้แก่ รูปลักษณ์ภายนอกที่ปรากฏแก่สายตาผู้คน ความสะอาดของร่างกายทุกส่วน เป็นความสำคัญอันดับหนึ่งที่ต้องใส่ใจเป็นพิเศษ อันดับต่อมา ได้แก่ การแต่งกายสะอาด สุขภาพเรียบร้อย ถูกกาลเทศะ นั่นคือบุคลิกภาพภายนอก ส่วนบุคลิกภาพภายใน เป็นบุคลิกภาพที่ผู้อื่นจะรู้ได้ต่อเมื่อได้มีการพบปะสังสรรค์กันเสียก่อน นั่นคือความรู้ความสามารถ ทักษะ เจตคติ ทักษะการพูด ทักษะการคิดและเป็นผู้มีจิตใจอันดีงาม

3.2 บุคลิกภาพทางอารมณ์และจิตวิทยา นักรัฐกิจต้องมีความมั่นคงทางอารมณ์ ไม่หงุดหงิดฉุนเฉียว ขอบบ่น กล่าวหาผู้อื่นที่จะเผชิญกับอุปสรรคต่างๆ ไม่ย่อท้อต่อความ

ยากลำบากมีความเป็นประชาธิปไตย ให้เกียรติผู้อื่น มีจิตใจประกอบด้วยพรหมวิหารและสังคหวัตถุ เป็นต้น

3.3 บุคลิกภาพทางสังคม นักรัฐกิจต้องเรียนรู้เกี่ยวกับมารยาททางสังคมและบรรทัดฐานทางสังคม เพื่อจะได้วางตนได้ถูกต้องเหมาะสมเป็นที่ต้องตาแก่ผู้พบเห็น

3.4 บุคลิกภาพทางสติปัญญา สติปัญญาเป็นบุคลิกภาพหนึ่งที่มีความสำคัญมากถ้าบุคลิกภาพด้านอื่นๆ ดีทุกอย่าง แต่เมื่อได้พูดคุยกแล้วและรู้ว่าเป็นผู้ขาดความรู้ ไม่มีสติปัญญา บุคลิกภาพที่ปรากฏแก่สายตาผู้อื่นนั้น ก็จะลดคุณค่าลงไปทันที บุคลิกภาพด้านนี้จึงต้องได้รับการพัฒนาอยู่ตลอดเวลา

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าคุณลักษณะของนักรัฐกิจหรือนักรัฐประศาสนศาสตร์ทั้งจากทัศนะของนักวิชาการและทัศนะในทางศาสนาจะต้องประกอบด้วย คุณลักษณะภายใน ซึ่งได้แก่ ความรู้ในศาสตร์สาขาต่างๆ ความดี คือ การเป็นผู้มีคุณธรรมจริยธรรมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวในการประพฤติปฏิบัติที่เกี่ยวกับตนเอง ผู้อื่นและภาระการงานที่รับผิดชอบ ส่วนอีกประการ คือ ต้องประกอบด้วยคุณลักษณะภายนอก ซึ่งได้แก่ ทักษะความสามารถในการทำงาน รวมทั้งบุคลิกภาพที่ปรากฏต่อผู้อื่น เช่น การแต่งกาย ความมีมารยาทสุภาพเรียบร้อย และทางวาจามีคำพูดที่ไพเราะอ่อนหวานสร้างความรักความสามัคคีในองค์กร เป็นต้น

การพัฒนาจริยธรรมสำหรับนักรัฐกิจไทย

จริยธรรมเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องปลูกฝังและพัฒนาให้เกิดแก่ประชาชนโดยทั่วไป ซึ่งเป็นภาระที่สำคัญที่เจ้าหน้าที่รัฐองค์การทั้งหลายต้องดำเนินการให้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมอันถือได้ว่าเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิต ซึ่งพระมหาอาจริยพงษ์ คำตัน (2554 : 33-34) ได้สรุปจาก พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) (2539 : 244-245) ที่ได้อธิบายถึงการพัฒนามนุษย์ไว้ว่าจะต้องพัฒนาให้ครบทั้ง 3 ด้าน คือ พฤติกรรม จิตใจและปัญญา ทั้ง 3 ด้านเป็นการดำเนินชีวิตที่มีความสัมพันธ์อิงอาศัยเป็นปัจจัยส่งผลต่อกันและต้องพัฒนาไปด้วยกันสามารถสรุปได้ดังนี้

1. พฤติกรรม สำหรับพฤติกรรมที่พึงงาม คือ พฤติกรรมทางกาย วาจา ที่แสดงออกมาภายนอก ซึ่งมีผลต่อตัวเองและผู้อื่น ตามลักษณะที่แสดงพฤติกรรมออกมา เช่น ความมีวินัย ไม่เบียดเบียน การประกอบสัมมาชีพ การรู้จักประมาณ เป็นต้น เป็นช่องทางให้จิตใจพัฒนาและช่วยให้ปัญญาเจริญงอกงาม

2. จิตใจ สำหรับจิตใจเป็นสิ่งสำคัญที่เป็นตัวชี้นำพฤติกรรม ต้องสร้างความศรัทธาเชื่อมั่นในการทำความดี หรือสร้างแรงจูงใจให้ทำความดี บ่มเพาะให้มีจิตใจที่ตั้งงามมั่นคงเข้มแข็ง สามารถควบคุมอารมณ์และจิตใจของตนเองได้ในกรณีที่ต้องเผชิญกับสิ่งยั่วยุต่างๆ จากภายนอก

3. ปัญญา เป็นตัวแก้ปัญหา เป็นตัวจัดปรับพฤติกรรมและจิตใจให้ลงตัวพอดี เป็นตัวนำสู่จุดหมายแห่งอิสรภาพและความสุข ต้องพัฒนาให้มีทัศนคติที่ถูกต้องในการดำเนินชีวิต ใช้วิธีคิดอย่างมีเหตุผล มีวิธีคิดแก้ปัญหาและตัดสินใจอย่างถูกต้องบนฐานของปัญญา การพัฒนาปัญญานี้ต้องควบคู่และอิงอาศัยการพัฒนาทั้งพฤติกรรมและจิตใจ

จากหลักการพัฒนาจริยธรรมดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าการพัฒนาจริยธรรมนั้นจะต้องพัฒนาให้ครบทั้ง 3 ด้านและด้านที่สำคัญที่พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้ชี้ให้เห็นเป็นความสำคัญอย่างยิ่ง คือการฝึกฝนพัฒนาปัญญา คือความรู้ เพราะเมื่อปัญญาได้รับการพัฒนาแล้วตัวปัญญาก็จะเป็นตัวกำหนดพฤติกรรม ซึ่งสอดคล้องกับ Kohlberg นักวิชาการศึกษาตะวันตกที่เห็นว่า การพัฒนาการทางสติปัญญาและอารมณ์เป็นรากฐานของการพัฒนาจริยธรรม โดย Kohlberg เชื่อว่าจริยธรรมของมนุษย์มีระดับพัฒนาการตามระดับวุฒิภาวะ เพราะเกิดจากกระบวนการทางปัญญา ซึ่งมีการเรียนรู้มากขึ้น ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของ Kohlberg แม้กระทั่ง Piaget มีความเชื่อว่า การเรียนรู้ของมนุษย์เกิดจากการปรับตัวและความสมดุลระหว่างสติปัญญากับสภาวะแวดล้อมที่มนุษย์ดำรงชีวิตอยู่ พัฒนาการมีความต่อเนื่องและเจริญขึ้นตามวุฒิภาวะ โดยนักการศึกษาทั้งสองเชื่อว่า จริยธรรมของมนุษย์มีการพัฒนาตามวุฒิภาวะ เพราะเกิดจากกระบวนการทางปัญญา

การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมเป็นการใช้หลักการพัฒนาที่สอดคล้องกับพฤติกรรมที่เป็นปัญหาทางจริยธรรมโดยมีหลักการปฏิบัติที่สำคัญ คือ (ธีรรัตน์ กิจจารักษ์, 2542 : 260)

1. การยึดมั่นในความดีหรือคุณงามความดีของสังคม คือ การไม่เข้าไปเกี่ยวข้องกับสิ่งไม่ดีทั้งหลาย เช่น อบายมุขต่างๆ และการละเมิดสิทธิ และเสรีภาพของคนอื่น เป็นต้น การปฏิบัติด้วยการยึดมั่นอยู่กับความดี ก็คือ การกระทำแต่สิ่งดีงาม ไม่ข้องแวะกับสิ่งไม่ดีทุกอย่าง ทุกประการ

2. ปฏิบัติด้วยความมุ่งมั่น กล้าหาญ และอดทน เพราะการปฏิบัติตามหลักจริยธรรมนั้น นอกจากความเข้าใจอย่างถ่องแท้จนเกิดความเชื่อมั่นศรัทธาแล้ว ผู้ปฏิบัติจำเป็นต้องมีและปฏิบัติด้วยความกล้าหาญและความอดทน ใช้หลักการทางสายกลางหรือความพอประมาณ ความเมตตากรุณา และด้วยความยุติธรรมทั้งต่อตนเองและบุคคลอื่นๆที่เกี่ยวข้อง หมายความว่า การปฏิบัติในสิ่งที่เป็นความดีงามนั้นต้องมีสติและสมาธิอยู่ตลอดเวลาความมั่นคงและความเที่ยงตรงในด้านจิตใจและการประพฤติปฏิบัติจึงจะดำรงอยู่ได้

3. ใช้ปัญญาและพัฒนาด้านสติปัญญาในการปฏิบัติ หมายความว่า ผู้ปฏิบัติไม่พอใจเพียงการปฏิบัติ ตามหลักจริยธรรมที่ได้กระทำอยู่ในแต่ละวันเท่านั้น แต่จะต้องใช้สติปัญญา วิเคราะห์ สังเคราะห์และสร้างสรรค์ ให้เกิดความเข้าใจมากยิ่งขึ้นอยู่เสมอ เกี่ยวกับความดีหรือคุณงามความดีต่างๆของสังคม เพื่อเพิ่มศักยภาพในการเข้าถึงคุณงามความดีของตนเอง และยกระดับคุณธรรมจริยธรรมของตนเองให้มีระดับสูงขึ้นอยู่เสมอ

4. เป้าหมายของการปฏิบัติตามหลักจริยธรรมคือความสงบสุขยั่งยืนของสังคม หมายความว่า การปฏิบัติตามหลักจริยธรรม มีจุดมุ่งหมายคือ การก่อระบบระเบียบและความมั่นคงยั่งยืนของกลุ่มคนและสังคมโดยรวม ผู้ปฏิบัติที่ยึดมั่นและดำเนินการตามหลักปฏิบัติทั้ง 3 ประการข้างต้น จึงเป็นกลไกสำคัญที่จะทำให้กลุ่ม องค์กร สถาบันและสังคมที่ตนเองดำรงอยู่อย่างมีความสุขยั่งยืนตลอดไป

นอกจากนี้สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (ก.พ.) ยังได้จัดทำประมวลจริยธรรมข้าราชการพลเรือนตามเงื่อนไขมาตรา 279 และ 280 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 และคณะรัฐมนตรีมีมติเห็นชอบ เมื่อวันที่ 16 กันยายน พ.ศ. 2552 เพื่อให้ประกาศใช้อย่างเป็นทางการ สารสำคัญ คือ การกำหนดให้มีค่านิยมหลักของมาตรฐานจริยธรรม 9 ประการ คือ (เสนีย์ คำสุข, 2555 : 37-38)

1. การยึดมั่นในคุณธรรมและจริยธรรม
2. การมีจิตสำนึกที่ดี ซื่อสัตย์ สุจริต และรับผิดชอบ
3. การยึดถือประโยชน์ของประเทศชาติเหนือประโยชน์ส่วนตนและไม่มีผลประโยชน์ทับซ้อน
4. การยืนหยัดทำในสิ่งที่ถูกต้องเป็นธรรมและถูกกฎหมาย
5. การให้บริการประชาชนด้วยความรวดเร็ว มีอัธยาศัยและไม่เลือกปฏิบัติ
6. การให้ข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชนอย่างครบถ้วน ถูกต้องและไม่บิดเบือนข้อเท็จจริง

7. การมุ่งผลสัมฤทธิ์ของงานรักษามาตรฐาน มีคุณภาพ โปร่งใสและตรวจสอบได้
8. การยึดมั่นในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
9. การยึดมั่นในวิชาชีพขององค์กร

ค่านิยมดังกล่าวมา นับได้ว่าเป็นหลักที่เจ้าหน้าที่รัฐจะต้องนำมาปฏิบัติด้วยตนเอง เพื่อเสริมสร้างให้เป็นเจ้าหน้าที่รัฐที่น่าเคารพนับถือ เป็นแบบอย่างอันดีงามแก่ผู้ใต้บังคับบัญชาและแก่ประชาชนในฐานะเจ้าหน้าที่รัฐขององค์กรและบทบาทสำคัญอีกด้านคือการส่งเสริมให้ผู้ใต้บังคับบัญชา เพื่อนร่วมงานได้ประพฤติปฏิบัติเพื่อเสริมสร้างประสิทธิภาพการทำงานและสร้างภาพลักษณ์ที่ดีในสายตาประชาชนอีกด้วย

รูปแบบการพัฒนาจริยธรรมของนักรัฐกิจไทย

การพัฒนาจริยธรรมสำหรับนักรัฐกิจหรือเจ้าหน้าที่รัฐ อาจกระทำได้หลายวิธีและแต่ละวิธีหรือแต่ละรูปแบบ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ตามความเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของบุคคลและสังคมนั้นๆ ทั้งนี้เพื่อให้เป็นไปตามความต้องการและความสงบสุขของสังคมได้แก่ (ประวิติ พันผาสุก, 2549 : 228-230)

1. การพัฒนาจากบุคคลภายนอกหรือจากองค์กรภายนอก

การพัฒนาจริยธรรมจากภายนอก ได้แก่ การที่หน่วยเหนือหรือผู้บังคับบัญชาระดับเหนือขึ้นไป จัดกิจกรรมขึ้นเพื่อส่งเสริมหรือพัฒนาจริยธรรมให้แก่บุคลากรระดับบริหารรองๆ ลงมา ซึ่งอาจมีกิจกรรมหลายๆ อย่างอย่างต่อเนื่อง ได้แก่

1.1 การจัดกิจกรรมฟื้นฟูและพัฒนาจิตใจ การจัดกิจกรรมดังกล่าวอาจทำให้เฉพาะเจ้าหน้าที่รัฐหรือบุคลากรทั้งหมดของรัฐ จุดมุ่งหมายหลักก็เพื่อที่จะพัฒนาจริยธรรม คุณภาพชีวิต โดยรวมของบุคลากร โดยการนำเอาหลักธรรมศาสนามาเป็นแนวปฏิบัติ สถานที่ก็อาจจะพิจารณาตามความเหมาะสมอาจเป็นสถานที่สะอาด สงบร่มเย็น ห่างไกล ความวุ่นวายพอสมควร

1.2 การสร้างสภาพแวดล้อมให้เอื้ออำนวยต่อการส่งเสริมจริยธรรม โดยมากจะเน้นในด้านอาคารสถานที่ เช่น การจัดดูแลรักษาความสะอาดบริเวณให้ดูร่มรื่น มีแสงสว่าง มีภาพและป้ายคำขวัญ คำคม คติเตือนใจให้ละเว้นความชั่วประพฤติแต่ความดี การสร้างบรรยากาศให้เกิดจิตสำนึกในทางที่ดีงาม

1.3 การรณรงค์จูงใจอาจทำได้โดยจัดให้มีกิจกรรมรณรงค์ชักจูงในโอกาสต่างๆ สร้างความสนใจโน้มน้าวใจคนให้กระทำแต่สิ่งที่ดีงาม

1.4 ปฏิบัติการทางวินัยและจรรยา คือ การที่มีการปฏิบัติตามวินัยและจรรยาแห่งวิชาชีพนั้น ๆ อย่างเคร่งครัด ดำเนินการกับผู้ที่ทำให้ผิดตามควรแก่เหตุ ไม่มีการปล่อยปละละเลยจนหย่อนยาน

1.5 การปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่าง วิธีการนี้ทำได้โดยเจ้าหน้าที่รัฐระดับสูงขึ้นไปหรือผู้ส่งเสริมเองจะต้องปฏิบัติตาม ดำรงตน วางตัว แต่งกาย แสดงออกปฏิบัติที่บ่งบอกถึงความเป็นผู้มีจริยธรรม เช่น มีความเมตตา กรุณา การให้อภัย มีการช่วยเหลือและไม่ประพฤติตนให้เสื่อมเสียหรือบกพร่องในด้านศีลธรรมจรรยาเสียเอง

1.6 การใช้มนุษยสัมพันธ์และการประชาสัมพันธ์ เจ้าหน้าที่รัฐระดับสูงกระทำได้โดยการติดต่อกับผู้ใต้บังคับบัญชาเป็นรายบุคคล แสดงความสนใจและให้รู้ว่ เรารู้จักเขาดีในทุกด้าน มีข่าวคราวและเรื่องที่น่าสนใจเกี่ยวข้องและแจ้งให้ทราบทั่วกันในรูปของการแจ้งทางวาจาหรือแจ้งทางหนังสือข่าวหรือประกาศขององค์การ

2. การให้ปฏิบัติด้วยตนเอง (วิธีพัฒนาในลักษณะภายใน)

การให้ปฏิบัติด้วยตนเอง หมายถึง การพัฒนาที่เจ้าหน้าที่รัฐได้เรียนรู้และเข้าใจหลักจริยธรรมต่างๆ ได้อย่างถูกต้องมีความซาบซึ้งและเต็มใจที่จะปฏิบัติด้วยคุณความดีต่าง ๆ เหล่านั้น ซึ่งการที่จะเกิดความซาบซึ้งได้นั้นทำได้หลายวิธี เช่น

2.1 การศึกษาด้วยตนเอง การเสนอหรือชี้แนะให้ไปอ่านไปศึกษาหลักธรรมะของศาสนาที่ตนถือนับถือหรือว่าเลื่อมใส ศึกษาผลงานและหลักวิชาการต่างๆ ที่เป็น

วิทยาศาสตร์ ตลอดจนศึกษาเปรียบเทียบหลักธรรมคำสอนของศาสนาต่างๆ ตามความสนใจ และเวลาที่จะอำนวยให้

2.2 การศึกษาจากผู้รู้ กระทำโดยการสนทนากับผู้ทรงคุณความรู้ การปรึกษาหารือ การขอคำอธิบายเพิ่มเติม หรือการสร้างโอกาสในการเรียนรู้หลักธรรมจาก พระสงฆ์ผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ หรือศึกษาจากหนังสือธรรมะจากผู้รู้ต่างๆ

2.3 การปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมาย กล่าวคือ บุคคลนั้นหรือบุคลากร ทั้งหลายในองค์กรนั้นก็ต้องเพียรพยายามปฏิบัติงานให้สำเร็จตามเป้าหมายอย่างเต็ม ความสามารถ ปฏิบัติงานด้วยความมีสติ ระวังความโกรธ ความโลภความเกลียด ความกลัว หรืออารมณ์ต่างๆอย่าให้มีเกิดขึ้น ตั้งใจฝึกสมาธิ ปฏิบัติการทำบุญ บำเพ็ญกุศล ช่วยงาน สาธารณประโยชน์และช่วยเหลือผู้อื่น เหล่านี้เป็นต้น

3. การส่งเสริมโดยเลือกยึดหลักจริยธรรมที่เหมาะสม

การเลือกจริยธรรมที่เหมาะสมนั้นมักจะมีคำถามตามมาเสมอว่า จริยธรรมอะไรที่เหมาะสมหรือที่ควรปฏิบัติ และบุคคลหนึ่งควรจะยึดถือ ในประเด็นนี้จะเป็นคำถามที่ค่อนข้าง เป็นนามธรรมและตอบยาก ผู้นำในการส่งเสริมหรือหน่วยงานที่ทำหน้าที่ในการพัฒนาจะต้อง ช่วยให้ข้อมูลหรือรายละเอียดต่างๆ ที่ดีและเป็นไปได้ด้วยกลยุทธ์หลายๆ วิธี แล้วให้เจ้าหน้าที่ รัฐไปพิจารณาเลือกตัดสินใจด้วยตนเอง ซึ่งแนวทางในการที่จะช่วยในการพิจารณาก่อนตัดสินใจ นั้นอาจเลือกในเรื่องต่อไปนี้ (โกสินทร์ รังสยาพันธ์, 2530 : 89)

3.1 เลือกจริยธรรมที่มีความสำคัญสูงกว่า เช่น ความกตัญญูต่อสังคมหรือ ประเทศชาติควรเลือกก่อนการกตัญญูต่อตัวบุคคล

3.2 เลือกจริยธรรมที่ให้ผลยาวนานยั่งยืนกว่า ส่งผลกว้างไกลกว่า

3.3 เลือกจริยธรรมที่ส่งผลต่ออนาคตก่อนจริยธรรมที่มีผลต่อปัจจุบัน หรือมี ผลทันทีทันใด

3.4 เลือกจริยธรรมที่ส่งผลต่อคนหมู่มากหรือสังคมส่วนใหญ่ก่อนจริยธรรม ที่ส่งผลต่อคนส่วนน้อย หรือสังคมส่วนน้อย

3.5 เลือกจริยธรรมที่ส่งผลต่อผู้อื่นก่อนเลือกจริยธรรมที่ส่งผลต่อตัวเอง

3.6 เลือกสิ่งที่เหมาะสมแล้วทำให้ภูมิใจ สุขใจกว่าเลือกสิ่งที่ทำให้ได้มาซึ่ง วัตถุสิ่งของภายนอก

การส่งเสริมและพัฒนาจริยธรรม ตามนัยดังกล่าว อาจดำเนินการได้หลายทาง ได้แก่ การปลูกฝังและส่งเสริมคุณภาพชีวิตที่สอดคล้องกับด้านเศรษฐกิจ ด้วยกิจกรรมและ โครงการที่หลากหลาย

ประโยชน์ของการส่งเสริมพัฒนาจริยธรรมของนักธุรกิจไทย

การส่งเสริมและพัฒนาจริยธรรมก่อให้เกิดประโยชน์หลายประการซึ่งผู้เขียนสามารถได้สรุปไว้ ดังนี้

1. ช่วยให้ผู้ที่มีหน้าที่ที่เกี่ยวข้องเห็นความสำคัญของจริยธรรมและคิดหาวิธีการที่จะได้ผู้ร่วมงานไม่ว่าจะเป็นผู้บังคับบัญชาหรือผู้ใต้บังคับบัญชาเป็นบุคคลที่มีจริยธรรม เป็นคนที่มีเหตุผล อดทนเสียสละ ซื่อสัตย์ยุติธรรม รู้จักแยกแยะว่าอะไรผิดอะไรถูก แล้วเลือกสิ่งที่ถูกต้องนั้นเป็นหลักในการปฏิบัติ

2. ช่วยปรับปรุงเปลี่ยนแปลงสิ่งที่ติอยู่แล้วให้ดีขึ้นกว่าเดิม สังคมใดก็ตามหากมีคนที่ดีล้วนแต่เป็นคนมีคุณธรรมสูงหรือมีจริยธรรมมาก สังคมนั้นก็จะอยู่ร่วมกันอย่างร่มเย็นและเป็นสุข

3. นักธุรกิจจะมีความระมัดระวังตนเอง ในการที่จะต้องประพฤติตนให้เป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้อื่น ในการเป็นผู้กระทำแต่ความดี มีคุณธรรมจริยธรรมในการปฏิบัติงาน

4. การส่งเสริมและพัฒนาจริยธรรมอย่างมีประสิทธิภาพจะทำให้ผู้คนในองค์กรในสังคม รวมถึงประเทศชาติ ลดการทำผิดทางด้านศีลธรรม ผู้คนลดการทุจริตคดโกง การเบียดเบียนเอาเปรียบและการทำลายผู้อื่นจะลดน้อยลง ความเห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกันจะมากขึ้น สังคมจะเป็นระเบียบเรียบร้อยและมีความสุข

5. การพัฒนาจริยธรรมทำให้ความเจริญงอกงามเกิดขึ้นในตัวบุคคล โดยเฉพาะในฐานะที่คนเป็นส่วนประกอบในการเป็นสังคม เป็นผู้ที่จะสร้างความดีหรือความร่มเย็นให้แก่สังคม ถ้าได้มีการพัฒนาบ่อยๆ และต่อเนื่องเชื่อว่าจะมีผลดีต่อส่วนรวม

ทั้งนี้จริยธรรมจะมีความสำคัญในฐานะที่จะเป็นสิ่งที่แสดงถึงระดับความเจริญและความเสื่อมของชุมชน สังคมและประเทศชาติและโดยที่นักธุรกิจหรือนักรัฐประศาสนศาสตร์มีภาระหน้าที่ให้บริการสาธารณะแก่ประชาชน ซึ่งการดำเนินการดังกล่าวนี้หากเจ้าหน้าที่รัฐเป็นผู้มีจริยธรรมก็จะทำให้การบริหารจัดการมีแนวโน้มที่จะง่ายขึ้น มีความรอบคอบ มีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น และเกิดประโยชน์ต่อประชาชนและสังคมส่วนรวมซึ่งจะนำไปสู่ความมั่นคงเข้มแข็งและสันติสุขของสังคมและประเทศชาติ

บทสรุป

นักธุรกิจหรือนักรัฐประศาสนศาสตร์ จะมีบทบาทสำคัญในการนำนโยบายของรัฐไปปฏิบัติให้เกิดเป็นรูปธรรม และบทบาทในฐานะนักปฏิบัติหรือการ จัดทำบริการสาธารณะให้แก่ประชาชน เพื่อให้เกิดความเป็นธรรม ความยุติธรรม ความเสมอภาคและพัฒนาคุณภาพของการบริการแก่ประชาชนให้ดีขึ้นอยู่เสมอ ทั้งนี้เพื่อประโยชน์สุขของประชาชน เป็นไปเพื่อ

สอดคล้องตามพันธกิจและผลสัมฤทธิ์ตามภารกิจของรัฐ ซึ่งการจะดำเนินการดังกล่าวให้บรรลุได้ จะต้องพัฒนาคุณภาพของนักรัฐกิจโดยเริ่มจากภายใน ได้แก่การพัฒนาเสริมสร้างความตระหนักรู้และการฝึกฝนอบรมคุณธรรมจริยธรรม ในการเป็นกรอบความประพฤติสำหรับตนเอง ซึ่งได้แก่พฤติกรรมทางจริยธรรมที่ทำให้ตนเองเป็นคนดี มีภาพลักษณ์ที่ดี เป็นที่ยอมรับและน่าเชื่อถือสำหรับบุคคลทั่วไป นอกจากนี้ยังต้องมีพฤติกรรมเชิงจริยธรรมที่จะเสริมสร้างความมีมนุษยสัมพันธ์ต่อผู้อื่นในขณะปฏิบัติหน้าที่ ทั้งในด้านความมีเมตตาจิต คิดสงเคราะห์ อนุเคราะห์ ให้ความช่วยเหลือแก่ผู้มารับบริการโดยเสมอภาคและด้วยความเต็มใจ และประการสุดท้ายนักรัฐกิจจะต้องยึดมั่นในการปฏิบัติงานในหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายอย่างเต็มกำลังความสามารถ อีกทั้งจะต้องพัฒนาการบริหารงานภายใต้หลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี มีความโปร่งใส มีความรับผิดชอบ พร้อมทั้งจะเข้ารับการตรวจสอบสาธารณะ และเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีบทบาทมีส่วนร่วมในการบริหารภาครัฐภายใต้กรอบและข้อกำหนดตามกฎหมาย เพื่อสร้างประสิทธิภาพของการบริหารงานรัฐกิจหรือการบริหารงานภาครัฐอย่างมีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

- โกสินทร์ รังสยาพันธ์. (2530). *ปรัชญาและคุณธรรมสำหรับครู*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา.
- ประทวน บุญรักษา. (2559). *บทบาทหน้าที่ของผู้บริหารและการเป็นผู้บริหารมืออาชีพ*. สืบค้นเมื่อ 1 มิถุนายน 2559, จาก <http://www.academia.edu>
- ประวดี พันผาสุก. (2549). *คุณธรรมสำหรับผู้บริหาร*. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมมจิตโต). (2549). *พุทธวิธีในการบริหาร*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาอาจารย์พงษ์ คำตัน. (2554). *การปฏิบัติตนด้านคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตจังหวัดนครปฐม*. บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ภัทรพล ทศมาศและคณะ. (2560). *การเขียนบทความวิชาการทางรัฐประศาสนศาสตร์เพื่อการตีพิมพ์*. วารสารสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม ปีที่ 4 ฉบับที่ 1 มกราคม 2560-มิถุนายน 2560.

- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2545). *รายงานการวิจัยเพื่อพัฒนาตัวชี้วัดผลระบบการบริหารจัดการที่ดี*. กรุงเทพฯ : สถาบันพระปกเกล้า.
- สถาพร วิชัยรัมย์. (2559). *จริยธรรมสำหรับนักธุรกิจ*. บุรีรัมย์: มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.
- อัมพร อารังลักษณ์ หทัยชนก ศิริวัฒนกุลและกัลยา แซ่ตั้ง, 2556). *จริยธรรมในการบริหารรัฐกิจในการบริหารการปกครองสาธารณะ (Public Governance) การบริหารรัฐกิจในศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- Kenaphoom, Sanya. (2014A). “*Research Philosophy: Quantity Quality*” *Journal of Political Science and Law, Rajabhat Kalasin University*, 3 (2), 49-51.
- Kenaphoom, Sanya. (2014B). “*Establish the Research Conceptual Framework in Public Administration by the Rational Conceptual thinking*”. *PhetchabunRajabhat Journal*, 16 (1) : January-June 2014 : 1-19.

คำแนะนำสำหรับผู้นิพนธ์บทความเพื่อตีพิมพ์
วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี

วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์ เป็นวารสารวิชาการ (ปีละ 3 ฉบับ ฉบับที่ 1 มกราคม-เมษายน, ฉบับที่ 2 พฤษภาคม-สิงหาคม, ฉบับที่ 3 กันยายน-ธันวาคม) มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้เผยแพร่ผลงานทางด้านวิชาการและงานวิจัยของคณาจารย์ นักวิชาการ นักวิจัย นิสิตนักศึกษาและบุคคลทั่วไป ได้มีโอกาสเผยแพร่ผลงานทางวิชาการและผลงานวิจัยทางสังคมศาสตร์และแขนงวิชาที่เกี่ยวข้อง อันได้แก่ 1) ด้านพระพุทธศาสนาและปรัชญา 2) ด้านรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ 3) ด้านการศึกษา และ 4) สหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ตลอดจนบทวิเคราะห์ที่เสนอทางออกของปัญหาให้แก่สังคม อันเป็นประโยชน์แก่การต่อยอดองค์ความรู้ ในการพัฒนาชุมชนและสังคม ตลอดจนประเทศชาติ

1. การส่งต้นฉบับบทความ

ผู้เขียนส่งต้นฉบับที่พิมพ์ตามข้อกำหนดของรูปแบบวารสารจำนวน 1 ชุด พร้อมแผ่น C.D. ในรูปแบบไฟล์ word ส่งด้วยตนเองหรือทางไปรษณีย์ลงทะเบียนมาที่กองบรรณาธิการ วารสาร มจร.อุบลปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี ตำบลกระโสม อำเภอมือเมือง จังหวัดอุบลราชธานี 34000 โทรศัพท์ 081-7908464, 088-9454565 E-mail : mcuubon99.journal@gmail.com

2. รูปแบบบทความและการพิมพ์เนื้อหา

2.1 ขนาดของต้นฉบับ

พิมพ์หน้าเดียวจัดพิมพ์เป็น 1 คอลัมน์ บนกระดาษขนาด A4 เว้นระยะห่างระหว่างขอบกระดาษด้านบน 3.5 เซนติเมตรและด้านล่าง 2.5 เซนติเมตร ด้านซ้าย 2.5 เซนติเมตร ด้านขวา 2.5 เซนติเมตร การพิมพ์เว้นวรรคข้อความ พิมพ์เว้นวรรคตัวเลข ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ให้เว้นวรรค 1 ตัวอักษร ความยาวไม่น้อยกว่า 8 หน้า แต่ไม่เกิน 20 หน้า

3. รูปแบบอักษรและการจัดวางตำแหน่ง

เนื้อหาในบทความมี 1 คอลัมน์โดยชื่อเรื่องรายชื่อคณะผู้วิจัยสถานที่ติดต่อและบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษจะอยู่ในส่วนแรก ส่วนเนื้อหาของบทความวิจัย จะพิมพ์ต่อเนื่องต่อไป โดยเว้นวรรค 1 บรรทัดก่อนพิมพ์ย่อหน้าแรกและย่อหน้าเท่ากับ 1.25 ซม. หรือ 1 Tab ใช้รูปแบบอักษร TH Sarabun PSK ขนาด 16 พิมพ์ด้วยโปรแกรม Microsoft Word โดยรูปแบบการจัดวางตำแหน่ง ดังนี้

3.1 ชื่อเรื่อง ใช้อักษรขนาด 18 (ตัวหนา) อยู่ตรงกึ่งกลางหน้ากระดาษ

3.2 ชื่อผู้เขียน ให้ระบุเฉพาะชื่อและนามสกุลโดยไม่ต้องมีคำนำหน้า ใช้อักษรขนาด 16 (ตัวหนา) อยู่ตรงกึ่งกลางหน้ากระดาษ

3.3 สังกัด ใช้อักษรขนาด 16 (ตัวธรรมดา) อยู่ตรงกึ่งกลางหน้ากระดาษ

ชื่อเรื่อง ภาษาอังกฤษ (Title) (18 pt) ¹ Name, ² Name 2, and ³ Name (16 pt) Affiliation (14 pt)
Abstract (18) (16) (350)..... Keywords: 1; 2; 3

4. รายละเอียดการเรียงลำดับเนื้อหา

4.1 การเรียงเนื้อหาบทความวิจัย

4.1.1 บทคัดย่อ (Abstract) ประกอบด้วย ชื่อเรื่อง ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ชื่อผู้เขียนผลงาน ให้บทคัดย่อภาษาไทยขึ้นก่อนบทคัดย่อภาษาอังกฤษ ให้ใช้อักษรภาษาอังกฤษตัวใหญ่เฉพาะตัวแรก ตัวต่อไปพิมพ์เล็ก เนื้อความสรุปสาระสำคัญของเรื่อง วัตถุประสงค์วิธีดำเนินการ ผลการวิจัยและผลสรุป มีความยาวไม่เกิน 500 คำ ให้เขียนในรูปแบบเรียงความ จบในย่อหน้าเดียว

4.1.2 คำสำคัญ (Keywords) ให้พิมพ์ต่อจากส่วนท้ายของบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ด้วยอักษรตัวหนาเฉพาะคำสำคัญ

4.1.3 เนื้อหา (Text) การพิมพ์เนื้อหาไม่ต้องเว้นบรรทัด ในแต่ละย่อหน้าให้ย่อหน้า 1.25 เซนติเมตร และใช้ตัวอักษรขนาด 16 ประกอบด้วย

1) บทนำ (Introduction) บอกความสำคัญหรือที่มาของปัญหาที่นำไปสู่การศึกษาวิจัย

2) วัตถุประสงค์ (Objectives) ให้ชี้แจงถึงเป้าหมายของการศึกษาวิจัย

3) สมมติฐาน (Hypotheses) (ถ้ามี)**4) คำถามในการวิจัย (Research Questions) (ถ้ามี)**

5) วิธีดำเนินการวิจัย (Methodology) หรืออุปกรณ์วิธีการดำเนินการวิจัย ประกอบด้วย ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง (Population and Samples) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย (Research Instruments) และวิธีดำเนินการวิจัย (Procedure) รวมทั้งสถิติที่นำมาวิเคราะห์ข้อมูล

4.1.4 ผลการวิจัย (Results) เป็นการเสนอสิ่งที่ได้จากการวิจัยเป็นลำดับ อาจแสดงตารางกราฟ แผนภาพประกอบอธิบาย ทั้งนี้ถ้าแสดงด้วยตารางควรเป็นตารางแบบไม่มีเส้นขอบตารางด้านซ้ายและขวา หัวตารางธรรมดา ไม่มีสี ตารางควรมีเฉพาะที่จำเป็น ไม่ควรมีเกิน 5 ตาราง สำหรับรูปภาพประกอบควรเป็นรูปขาว-ดำ ที่ชัดเจนและมีคำบรรยายใต้รูป กรณีที่จำเป็นอาจใช้ภาพสีก็ได้

4.1.5 อภิปรายผล (Conclusion & Discussion) เป็นการสรุปผลที่ได้จากการวิจัย ควรมีการอภิปรายผลการวิจัยว่าเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้หรือไม่เพียงใดและควรอ้างทฤษฎีหรือเปรียบเทียบการทดลองของผู้อื่นที่เกี่ยวข้องประกอบด้วย เพื่อให้มีความเข้าใจหรือเกิดความรู้ใหม่ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนั้น รวมทั้งข้อเสนอแนะความคิดเห็นใหม่ๆ ปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ เพื่อเป็นแนวทางที่จะนำไปประยุกต์ให้เกิดประโยชน์ด้วย

4.1.6 ข้อเสนอแนะ (Suggestion) ข้อเสนอแนะอาจจะกล่าวถึงเป็นสิ่งที่งานวิจัยยังขาดหรือบ่งบอกว่างานวิจัยสามารถต่อยอดได้ในทิศทางใด (อาจมีหรือไม่ก็ได้)

4.1.7 กิตติกรรมประกาศ (Acknowledgement) เป็นการแสดงความขอบคุณแก่ผู้ช่วยเหลือให้งานวิจัยสำเร็จลงไปด้วยดีเพียงสั้นๆ (อาจมีหรือไม่ก็ได้)

4.1.8 เอกสารอ้างอิง (References) เป็นการอ้างอิงเอกสารในเนื้อหาให้ใช้ใน ระบบ APA style ตามที่วารสารกำหนด

4.2 บทความทางวิชาการ

1) บทคัดย่อ	2) ส่วนนำ
3) ส่วนเนื้อหา	4) ส่วนวิจารณ์ สรุป องค์กรความรู้ใหม่
5) เอกสารอ้างอิง	

5. ระบบการอ้างอิง

การใช้อ้างอิงแบบ APA style ดังตัวอย่าง

กรณีผู้เขียน 1 คน

การมีคุณธรรม จริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (ปรัชญา เวสารัชช, 2550)

Sarapak (2014) state that “the principle of effective stress is imperfectly known and understood by many practicing engineers”

กรณีผู้เขียนมากกว่า 3 คน

(Nakchat, 2013 , Sarapak & Sumrandee, 2015: John et al3, 2015)

6. หลักการเขียนบรรณานุกรมและการอ้างอิง

- 6.1 ชื่อวารสารชื่อหนังสือใช้ตัวเอียงและไม่ใช้ชื่อย่อ
- 6.2 ผู้แต่งมีชื่อภาษาอังกฤษให้เขียนชื่อผู้แต่งโดยขึ้นต้นด้วยนามสกุลเต็ม ตามด้วยจุลภาค (,) และชื่อย่อ ตามด้วยจุลภาค (,) และชื่อย่อตามด้วยมหัพภาค (.)
- 6.3 ชื่อผู้แต่งไทยขึ้นต้นด้วยชื่อตัวตามด้วยนามสกุล
- 6.4 กรณีผู้แต่งมากกว่าหนึ่งคนให้เขียนชื่อผู้แต่งทั้งหมดทุกคน คั่นระหว่างชื่อด้วยจุลภาค (,) และใส่เครื่องหมาย & (และ) ก่อนชื่อสุดท้าย
- 6.5 ถ้าไม่มีชื่อผู้แต่ง ให้ขึ้นต้นด้วยชื่อเรื่อง หรือชื่อวารสาร หรือชื่อหนังสือ
- 6.6 รายชื่อที่อ้างอิงที่มีทั้งเอกสารภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ให้นำข้อมูลภาษาไทยขึ้นก่อน
- 6.7 บรรทัดที่สองและบรรทัดต่อไปของรายชื่อที่อ้างอิงของแต่ละรายการให้ย่อเข้ามา 1.25 เซนติเมตร แล้วเริ่มต้นพิมพ์ จนจบบรรทัดและบรรทัดต่อไปให้ทำเหมือนเดิม
- 6.8 การอ้างอิงชื่อผู้แต่งที่มีมากกว่า 2 คน ให้พิมพ์ชื่อทุกคน ยกเว้นผู้แต่งตั้งแต่ 6 คนขึ้นไป จะพิมพ์ชื่อคนแรก และต่อคำว่าและคณะ หรือและคนอื่นๆ
- 6.9 การอ้างอิงจากเว็บไซต์ให้ระบุวันเดือนปีที่พิมพ์ถ้าไม่ปรากฏให้อ้างวันที่ทำการสืบค้น และระบุตัว URL ให้ชัดเจนถูกต้อง เมื่อจบ URL address ห้ามใส่จุด (.)

ตัวอย่างการอ้างอิง

การอ้างอิงจากบทความในวารสาร

ผู้แต่ง.(ปีที่ตีพิมพ์)./ชื่อบทความ./ชื่อวารสาร./ปีที่(ฉบับที่)./หน้า.

ชัยเสฏฐ์ พรหมศรี. (2559). การเป็นผู้นำที่มีจริยธรรม. นกบริหาร, 26(3), 20-25.

การอ้างอิงจากหนังสือ

ผู้แต่ง. (ปีที่ตีพิมพ์). /ชื่อหนังสือ. /สถานที่พิมพ์: โรงพิมพ์ สำนักพิมพ์.

จารุวรรณ ธรรมวัฒน์. (2538). วิเคราะห์ภูมิปัญญาอีสาน. อุบลราชธานี: ศิริธรรมออฟเซต.

การอ้างอิงจากเว็บไซต์

ผู้แต่ง./ (ปี)./ชื่อเรื่อง./สืบค้นเมื่อวัน/เดือน/ปี./จาก/ชื่อเว็บไซต์/./URL

Lynch, T. (1996). *DS9 trials and terrible-actions review*. Retrieved October 8, 1997, from

: <http://www.bradley.edu/campusorg/psiphi/DS9/ep/503r.html>

7. ประเภทของบทความที่ลงตีพิมพ์ในวารสาร

7.1 บทความพิเศษ (Special article) ที่เสนอเนื้อหาความรู้วิชาการอย่างเข้มข้นและผ่านการอ่านและพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชานั้นๆ มีกลุ่มเป้าหมายเป็นนักวิชาการในวงการวิชาการ/วิชาชีพ

7.2 บทความทางวิชาการ (Academic articles) ของนักวิชาการและบุคคลทั่วไป ในการนำเสนอองค์ความรู้ทางวิชาการของตนเอง

7.3 บทความวิจัย (Research article) ได้แก่ รายงานผลการวิจัยใหม่ที่เป็นประโยชน์ ซึ่งไม่เคยตีพิมพ์ในวารสารใดๆ มาก่อน

7.4 บทความปริทรรศน์ (Review article) เป็นบทความที่รวบรวมความรู้จากตำราหนังสือและวารสารใหม่ หรือจากผลงานและประสบการณ์ของผู้มีพหุวิชาเรียงเรียงขึ้น โดยมีการวิเคราะห์วิจารณ์เปรียบเทียบกัน

7.5 ปกิณกะ (Miscellany) ได้แก่บทความทบทวนความรู้ เรื่องแปลย่อความจากวารสารต่างประเทศ การแสดงความคิดเห็น วิจารณ์ แนะนำเครื่องมือใหม่ ตำราหรือหนังสือใหม่ที่น่าสนใจ หรือข่าวการประชุมทั้งระดับชาติและระดับนานาชาติ

8. การตรวจสอบบทความและพิสูจน์อักษร

ผู้พิมพ์ควรตระหนักถึงความสำคัญในการเตรียมบทความให้ถูกต้องตามรูปแบบของบทความที่วารสารกำหนด ตลอดจนตรวจสอบความถูกต้องแน่นอน พร้อมทั้งพิสูจน์อักษรก่อนที่จะส่งบทความนี้ให้กับบรรณาธิการ การเตรียมบทความให้ถูกต้องตามข้อกำหนดของวารสารจะทำให้การพิจารณาตีพิมพ์มีความรวดเร็วมากยิ่งขึ้น และทางกองบรรณาธิการขอสงวนสิทธิ์ที่จะไม่พิจารณาบทความจนกว่าจะได้แก้ไขให้ถูกต้องตามข้อกำหนดของวารสารเสียก่อน

9. การอ่านประเมินต้นฉบับ

ต้นฉบับจะได้รับการอ่านประเมินโดยคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review) จากภายนอกและภายในมหาวิทยาลัย ในสาขานั้นๆ ไม่น้อยกว่า 2 ท่าน ต่อเรื่องและส่งผลการอ่านประเมินคืนผู้เขียนให้เพิ่มเติม แก้ไขหรือพิมพ์ต้นฉบับใหม่แล้วแต่กรณี

10. การติดต่อโฆษณาและการสมัครสมาชิก

การติดต่อโฆษณา การสั่งซื้อและการสมัครเป็นสมาชิกวารสาร มจร.อุบลปริทรรศน์ กรุณาติดต่อ“หัวหน้าบรรณาธิการวารสาร มจร.อุบลปริทรรศน์” มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี 34000

โทรศัพท์ 080-724-7658 ดร.ไชยสิทธิ์ อุทุมโชนาม่อน, 088-945-4565 พระศิวเดชน์ ญาณวโร, E-mail..mcuubon99.journal@gmail.com, เว็บไซต์ <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/mcjou>

วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์ กำหนดออกวารสารปีละ 3 ฉบับ ดังนี้

ฉบับที่ 1 มกราคม-เมษายน

ฉบับที่ 2 พฤษภาคม-สิงหาคม

ฉบับที่ 3 กันยายน-ธันวาคม

แบบฟอร์มส่งบทความเพื่อตีพิมพ์ วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี

1. ชื่อผู้ส่งบทความ

ข้าพเจ้า นาย/นาง/นางสาว/อื่นๆ
ตำแหน่งทางวิชาการ.....หน่วยงานที่สังกัด.....
ที่อยู่ที่สามารถติดต่อได้ บ้านเลขที่.....หมู่.....ถนน.....
ตำบล.....อำเภอ.....จังหวัด.....
รหัสไปรษณีย์.....โทรศัพท์มือถือ.....
E-mail.....

2. บทความที่ส่งเพื่อตีพิมพ์

หัวข้อ (ภาษาไทย).....
หัวข้อ (ภาษาอังกฤษ).....

ข้าพเจ้าส่งบทความนี้ เพื่อรับการพิจารณาตีพิมพ์ในวารสาร มจร อุบลปริทรรศน์ มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี โดยไม่ส่งเพื่อตีพิมพ์ซ้ำซ้อนในวารสารอื่นๆ หรือส่งเข้า
E-mail.mcuubon99.journal@gmail.com, เว็บไซต์ <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/mcjou>

ลงชื่อ.....
(.....)
ผู้ส่งบทความ
...../...../.....

สำหรับเจ้าหน้าที่

1. ได้รับบทความ เมื่อวันที่...../...../..... เวลา.....น.
2. สิ่งที่แนบมากับบทความ
 - ☐ แผ่น CD บันทึกบทความ จำนวน 1 แผ่น
 - ☐ ค่าธรรมเนียมจำนวน.....บาท ตามใบเสร็จรับเงินเล่มที่.....เลขที่.....
 - ☐ อื่นๆ.....

ลงชื่อ.....
(.....)

หลักเกณฑ์ในการลงตีพิมพ์ต้นฉบับของวารสาร มจร อุบลปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี

1. บทความหรืองานวิจัยต้องไม่เคยตีพิมพ์ในวารสารใดวารสารหนึ่งมาก่อน
(Original Article)
2. บทความที่ผู้เขียนเสนอเพื่อตีพิมพ์ในวารสาร ต้องไม่อยู่ระหว่างการเสนอชื่อเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารอื่นๆ
3. บทความที่ตีพิมพ์ต้องมีคุณภาพ โดยผ่านการพิจารณาตรวจสอบ คัดเลือก
กลั่นกรองและประเมินคุณภาพจากกองบรรณาธิการวารสารและคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ
(Peer Review) ทั้งภายในและภายนอกไม่น้อยกว่า 2 ท่าน
4. มีคณะกรรมการดำเนินงานในรูปแบบของกองบรรณาธิการ มีการตรวจสอบความ
ถูกต้องของเนื้อหาและรูปแบบการพิมพ์วารสารที่มีคุณภาพ การดำเนินการเผยแพร่วารสาร
ด้วยการพิมพ์เผยแพร่
5. กองบรรณาธิการเปิดรับบทความตลอดทั้งปีและจะพิจารณาตีพิมพ์ตามลำดับ
โดยผู้เขียนบทความต้องส่งต้นฉบับไปยังกองบรรณาธิการพิจารณาล่วงหน้าอย่างน้อย 2
เดือนก่อนที่วารสารจะตีพิมพ์หรือเผยแพร่ในเว็บไซต์

สำนักงาน วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี

หมู่ 1 ถนนสมเด็จ ตำบลกระโสบ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี 34000

โทร. 08-1790-8464, 08-0724-7658

E-mail: mcuubon99.journal@gmail.com

เว็บไซต์ <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/mcjou>